NOSOLOGIA METHODICA

SISTENS

MORBORUM CLASSES,

GENERA ET SPECIES,

Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

Auctore FR. BOISSIER DE SAUVAGES,
Regis Consiliario ac Medico, in Monspeliensi Universitate Medicinæ, olimque Botanices Professore Regio; Academiæ Scientiarum Monspeliensis, Londinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ, Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, & Instituti Bononiensis Socio.

TOMI SECUNDI PARS PRIMA,

Complectens

GENERA ET SPECIES MORBORUM

AD CLASSES I. II. & III. PERTINENTIUM.

Nempè

VITIA, FEBRES ET PHLEGMASIAS.

AMSTELODAMI,
Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. LXIII.

LECTORI
PHILIATRO.

MAGNUM opus aggredior, cuique exsequendo vires meæ nequaquam suffecturæ sunt. Hujus perficiendi causâ Baglivius Academiam medicam instituendam esse censebat, hujusque statuta & leges proposuerat. Hujus operis utilitatem, imò necessitatem antea magnus Sydenhamus prædicaverat, sed frustra. Nullus inventus est qui illud negotium in se suscipere voluerit.

Idem est institutum quod triginta abhinc annis, juvenili audaciâ, animo conceperam, de quo sic scribebat summus Boerhaavius. « Institutum egregium de ordinandis in classes morbis laudo, » opus quippe ut laboriosum, ita & utile, acre » judicium, copiam studii Medici summam, sa» pientiam denique pari cum diligentiâ conjunc» tam hercle requirens; ordo enim verò perpla» cet... » appositè verò Deum deprecabatur, ut animos vitamque sufficeret, qui tantis par essem.

Ætate provectior operis utilitatem eo clariùs sentio; verùm & difficultas non minor est; mille & octingentæ morborum species præter quadringentas affectuum varietates, sunt describendæ, & suis quæque characteribus designandæ, cuique apponenda sunt selectiora nomina, genus adscribendum, theoria brevis præfigenda, curatio conveniens addenda: nemo solus huic oneri sustinendo par est.

Unum aut alterum genus tractans Mortonus vires, & vitam absumpit; Trillerus, & Verna in altero toti fuerunt. Lindius Scorbutum, Astrucius Syphilidem, alii alia genera elaboravere; verùm nemo classem quâ par est methodo adornavit. Omnes itaque non perficiendas, sed tantummodo delineandas in me sumo, ut cuique pateat quot, & quanta sunt quæ in medicinâ adhucdùm desiderantur, eo fine ut quisque artis suæ promovendæ cupidus, quæ deficiunt supplere queat.

Quisque clinicus, quas observat ægritudines individuas, eas in usum suum describat, & ad genus speciemque reducat, omninò necessum est, primis saltem praxeos annis, si suo munere recte defungi cupiat. Ut autem id exsequatur necessum est ut in Auctoribus ejusdem morbi historiam, & characteres investiget, adeòque descriptioni suæ historiam ab his consignatam conferat; quod ita difficile est, ut decem morborum speciebus observatis vix unam in Auctoribus rectè descriptam invenire detur. Ille ergo Auctorum defectus novo labore vindicandus est, & ex multis ejusdem speciei historiis individuis speciei character est eruendus.

Ex multis ejusdem morbi individuis relationibus speciei character erui non potest, nisi ab illis historiis seponantur quæcumque ad theoriam attinent, & quæcumque mera sunt accidentia ex ægri vel Medici errore oriunda; quod quam arduum sit nemo non videt; imò ut historiographus hanc speciem ab aliis ejusdem generis distinguat, alias cognoscere opus est; operæ itaque pretium erat ejusdem generis omnes species saltem delineatas exhibere, ut singularum comparatione characteres cuique proprii possent assignari.

Medici qui ignotum morbum curandum habent,

quive ejus eventum, progrediendi modum, mutationesque ipsi ordinarias ignorant, confiteri debent cum anglo Hippocrate Sydenhamo se in tenebris inter scopulos versari, ægrumque tandiu de vitâ suâ periclitari, cum nulla theoria, nullaque sagacitas sufficiat ad illius morbi eventum, & progressum divinandum; is sæpè timebit subitam mutationem, eique totis viribus obsistet, à qua tamen salus ægrotantis dependet; is naturæ conatus salutiferos turbabit, novos & noxios excitabit, & quandonam cunctandum sit, aut agendum prorsus ignorabit.

Cùm de proprio aut parentis aut nati corio agitur, nullum est pretium, quo historiam morbi curandi non redimere vellet Medicus, quâ veluti pyxide nauticâ, in procelloso praxeos mari dirigi posset: qui enim in morbo paroxysmos, crises, aliasque mutationes historiâ edoctus prævidet, ille plus prodest etiam nihil agendo, quàm qui hæc ignorat multa sine scopo, sine ordine suscipiendo.

Unica ferè in quovis morbo via est qua natura à dato morbo liberare se consuevit, ut in peste per bubonum eruptionem; in variolâ per pustularum suppurationem; in tritæophiâ ardenti per diarrhoeam biliosam: solus itaque Medicus qui historiâ hujus speciei instructus novit hanc determinatam viam, potest eò versus conatus suos dirigere, viamque salubrem naturæ parare; qui verò hanc viam ignorat, non nisi fortuitò ipsam prosequetur; & cum è benè multis hæc sola tuta sit, periculosam aliam quamcumque verosimiliter insistet, aut mutato in his dubiis consilio, naturæ motus continuò perturbabit.

Nihil itaque nostra magis refert quàm, ut cu-

jusvis morbi obvii historiam calleamus, cùm hujus ignorantia nullis theoriis, nullo studio suppleri possit, & hac ignotâ æger in certo vitæ discrimine versetur; si enim decem sint modi æque possibiles, quibus datus morbus terminari possit, & unicus tantùm ex illis in salutem ducat, hoc ignorato non minus timendum est pro ægri salutè, quàm si ea ludo aleæ decidenda veniret, & ex decem casibus æque possibilibus, novem exitium, unicus salutem allaturus esset.

Ea itaque consideratio debet omnes Medicos ad historiam morborum promovendam incitare, maximè si respiciant ad utilitatem quam ex prægressorum Medicorum laboribus, & periculis, hujus historiæ solius ope excerpturi sint; numerosas quidem habemus pro singulis morbis non solùm formulas medicaminum, sed etiam, quod præstat, medendi methodos; verùm idem Medicis accidit quod Botanicis; millenæ tribuuntur cuique herbæ à Plinio, Dioscoride, aliisque Veteribus virtutes; verùm ea omnia sunt nobis inutilia, quamdiu de quâ herbâ prædicentur hæc miracula nescimus. Quid autem sit Plinii althæa, Dioscoridis rhabarbarum, Homeri nepenthe, aliæque innumeræ plantæ certè determinare non potuere eruditi, qui à trecentis retro annis summâ contentione, & accurratâ criticâ hanc inquisitionem ad bene multa volumina deduxere, ut Mathiolus, Dalechampius; ita ut, rejecto tam vano labore, Nuperi coacti fuerint plantarum descriptiones, characteresque ab integro elaborare, notas & nomina figere, ut, quidquid in futurum de earum virtutibus constiterit, ad seros nepotes certò transmitti possit.

Idem haud dubiè Medicis labor exhanthlandus

incumbit; immensa siquidem quæ prostant de medicaminum virtutibus volumina, in quibus ad hunc, illumve morbum sanandum certa nobis promittuntur auxilia, nobis inutilia prorsus sunt, quia quid intelligant per hunc, vel illum quem nominavere morbum, hodiè nemo possit intelligere; quippè mera sunt morbi ut medicaminis nomina, descriptiones verò nullæ, aut ad summum genericæ, unde confusa, & conjecturalis exsurgit tantum cognitio.

Frustra nominantur morbi, nisi descriptione fixâ determinentur; descriptionis defectu ignoramus hactenus quid sint morbi plurimi ab Hippocrate nuncupati, ut typhus, pachy, avante, phrontis, phænicie, leuce, hippouris, pherea; quid Plinii gemursa, aliique innumeri; nec descriptio individui morbi sufficit, quippè quæ speciem non definit: ergo nobis incumbit, ut non solum individuos morbos accuratè describamus, sed ut ex numerosis individuorum historiis, speciei cujusque characterem eruamus.

Si nomine proprio non designetur morbus; ejus cognitio obscura est, vel confusa; sic ignoramus ferè quid sint morbi ab Hippocrate descripti, quibus nullum nomen imposuit, ut *morbus Scytharum*, quem irata Venus urania immittebat; quid *Magni splenes*; quid *morbus niger*; *morbus ructuosus*, quos certius cognosceremus, si ad melancholiam, scorbutum, choliricam, aliave genera nominibus definitis insignita eos retulisset.

Ophtalmiæ nomine quemcumque oculorum morbum dolore, rubore notatum intellexere Veteres, atque in hocce genere morbi centena diversarum certè virtutum remedia laudaverunt, ut emollientia, detersiva, corrosiva, repercutientia, ex-

ſiccantia, attrahentia, quorum quiſnam, & quo tempore uſus eſſe debeat prorſus ignoramus; inanis eſt itaque Veterum labor in recenſendis & inquirendis tot remediis; quippe in quâ ſpecie, & in quo hujus ſtadio adhibenda ſint ignoramus; nec enim ſibi quis perſuadere poterit in ophtalmiâ chemoſi aquam roſarum ſufficere, quæ ad ophtalmiam taraxim ſufficit, nec in ophtalmiâ ſyphiliticâ curandâ quidquam profeciſſet Sloanei collyrium, cujus interventu immenſas opes ſe lucratum eſſe fatetur Auctor; quid verò boni in ophtalmiâ internâ præſtitiſſent millena collyria, quæ retinæ inflammationem non attigiſſent, aut exacerbaſſent.

Cùm itaque diverſa tantùm diverſis ſpeciebus remedia competant, & pro diverſis ejuſdem generis ſpeciebus quandoque contraria prorſus ſint neceſſaria, evidens eſt curationes promiſcuas, quæ uni generi adſcribuntur, non verò cuique ſpeciei propriæ ſunt, eſſe, ſi non periculoſas, ſaltem inutiles; & multò plus profeciſſe ſolum Sanctiveſium, qui cuique ophtalmiæ ſpeciei propria aſſignavit remedia, quàm tota Græcorum, Arabum, & Neotericorum turba, quæ confuſaneam, multiplicemque medelam, non diſtinctis ſpeciebus, ſummo labore ſcriptis conſignavit.

Species verò cujuſque generis determinare hoc opus, hic labor eſt. Multi ſunt Auctores qui logices ignari tot genera ſtatuùnt, quot ſpecies; ut qui idem genus in ophtalmiam, taraxim, chemoſim, ſeu totidem genera dividunt; necnon qui diverſorum generum ſpecies ſub eodem generico nomine reponunt; ſic Typhi nomine Medici Cnidii deſcripſere febrem continuam vulgò malignam dictam, necnon tritæophiam ardentem, rheumatiſmi, diarrhœæ, & demùm anaſarcæ ſpe-

ciem, quos ideò tanquam ineptæ divisionis Auctores vituperatur Hippocrates.

Falsa sunt, aut saltem inutilia quæ circa genus morbi traduntur vulgò prognostica & diagnostica signa, quoties ea tantùm de unâ aut alterâ specie vera sunt; sic si quis de variolâ in genere proferat quod morbus sit gravis, periculosus, & summâ artis Magistri cautelâ tractandus, falsa profert, cum variola benigna sine ullo Medici auxilio, ægroque per vicos obambulante sanetur; atque cùm eum errorem fermè in omnibus morborum historiis admiserint Auctores, exceptis paucis nuperis, non mirum si ars medica nullos per viginti sæcula progressus fecerit, cum Botanica intra dimidium sæculum à Methodicis exculta ad scientiæ decus & certitudinem evecta fuit, ac fœcundissima simul & facillima evasit.

Scholastica itaque præjudicia exuant Medici, & consuetudinem ac usum rationis loco non sequantur; abusus longiori usu non confirmetur; theoria etenim quâ duci se patiuntur, cum hactenùs falsa fuerit, & adhucdum in multis obscura, aut dubia, minimè præstare potest eam evidentiam & certitudinem quæ requiritur, ubi de vitâ & salute hominum mercandum est, & quam ipsa non habet. Theoria quidem utilis est, ut hypothesis in physicâ, non ad probandam thesim, ut perperam putant quidam Philosophi, sed ad verum indagandum, uti solemne est Geometris, qui ex falsâ suppositione ad problematum solutionem perveniunt.

Illustrissimus omniumque hujus ævi sagacissimus experimentator D. Hales fatetur se post millena capta in corpore animalium experimenta, toties hallucinatum esse, quoties facta prævidere, &

veluti divinare voluit, ita ut theoria & analogia eum sæpiùs deceperint in rebus tamen ad quas visus & tactus eum dirigebant. Quantò sæpiùs hallucinantur Medici, qui non consultâ experientiâ, & solâ theoriâ duce, quid fiat in corporis humani penetralibus determinare audent, ipsi physices, hydrodynamices & logices non raro ignari, atque hypothesibus, aut principiis evidenter falsis innixi. Oh! Chymici, Humoristæ, Mechanici toties delusi, nunquamne fatebimini cognitionem historicam præcedere debere, & infidam ducem esse theoriam?

Duplex est cujusvis morbi character, scilicet *factitius*, & methodo cuique proprius; alter verò *descriptivus*, & cuique methodo communis; ex eo quod genus v. g. ileus in dolorificorum topicorum ordine reponatur, ex eo intelligitur illud dolore partis singularis, & fixo stipari; adeòque illud in charactere repetere superfluum est, sufficitque addere alia duo symptomata, scilicet fœtidam vomitionem, & alvi constipationem, ut ab aliis ejusdem ordinis, scilicet à colicâ, gastrodiniâ, &c. distinguatur; & hic est character factitius à methodo arbitrariâ dependens: si verò character descriptivus desideretur, ejus historia tradenda est, cujus ope in quacumque classe reponatur, dignosci possit, ut inter evacuatorios, inter abdominales, acutos, humorales, prout cuique similes classes instituere placuerit.

Si miles in suâ cohorte determinatis vestibus insignitâ recognosci debeat, solusque sit in eâ v. g. crispus aut resimus, ejus character factitius ex crispaturâ, vel simitate cum insignibus cohortis eruitur; ast si in exercitu confuso depositis insi-

gnibus cuique cohorti propriis detegendus foret, præter hunc characterem requireretur signatura, seu character descriptivus, quo ab aliis eodem nasi vitio, aut capillorum eadem crispaturâ affectis distingui posset; ita in quovis genere, & quâque specie præter characterem factitium, classis & ordinis requiritur descriptio, seu signatura quâ possit ab aliis internosci, & uterque character in benè multis morbis adhuc desideratur.

Historia differt à *signaturâ* in eo quod 1°. historia tradit phœnomena morbi eodem ordine, quo in ægrotis adveniunt; per horas in peracutis, per dies in acutis, per menses in chronicis; atque historiam morbi traditurus debet 2°. observare ne terminis metaphoricis lectori fucum faciat; 3°. ne plus referat quam quod in sensus incurrit, seu quod idem est, ne quod judicat de causâ, principio, internâ sede morbi, unquam cum factis confundat, aut commisceat; similis in hoc rusticis qui Medico interroganti quid mali sentiant, suam de ejus mali causâ opinionem in phœnomenorum locum obtrudunt, & *conatum*, *stomachi aperturam*, similiaque inania verba incusant, cum deberent tantummodò respondere se aliquâ parte dolere, vomere, aut aliud quid experiri.

In signaturâ verò non eo quo apparuerunt ordine phœnomena recensenda sunt, sed eo quo ab aliis congeneribus morbis distingui queant; sic cùm in historia ægri ætas, sexus, temperamentun, victûs, vitæ seu artis ratio, medicaminum successus, juvantia & lædentia debent accuratè & scrupulosè recenseri; in signaturâ nil eorum referri debet, nisi quod ad eum ab aliis determinandum sufficit; cum autem omnia phœ-

nomena possint reduci ad *actiones animæ*, ut sensum, intellectum, cupiditates, voluntates & motus; ad *functiones* naturales, ut respirationem, pulsum; ad *excretiones*, ut alvi dejectionem, urinæ emissionem, & ad *qualitates*, ut colorem, saporem, figuram, &c. eodem etiam ordine phœnomena characteristica recenseri possunt.

In historia morborum desideratur pinax, seu catalogus nominum synonimorum, quibus præcipui Auctores eamdem morbi speciem designavere cum citatione operis ubi illius descriptio fuit tradita: horum enim Auctorum ope potest quisque Medicus quam observat speciem cum descriptis speciebus conferre, ut similitudinem, aut differentiam, prognosim, atque curam ex illis mutuetur, atque ex pluribus simul collatis historiis characterem specificum determinet, optimamque medendi methodum seligat.

Nec inutile foret diversam ejusdem morbi theoriam pro diversitate sectarum considerare, adeòque theoriam Galenicam, Chymicam, Pneumaticam, Mechanicam, Stahlianam invicem componere, quæ sæpè nomine tenus discrepant; verum diversam pro diversis regionibus & sectis medendi methodum examinare multò utilius esset, quarum methodorum specimina passim adjiciam.

De nomenclaturâ generum fusè egi in primâ parte; quod verò nomina specialia attinet, ea duplicis sunt ordinis; alia scilicet *characteristica* sunt, quæ veram speciei definitionem comprehendunt, seu speciei cognoscendæ, & ab aliis distinguendæ sufficiunt, qualia pro viribus in primâ classe adhibui; ea minimè sunt arbitraria, sed in usu & commercio præ longitudine vix usurpanda; ast ad signandos morbos necessaria, ut signaturæ ad militem recognoscendum.

Alia verò sunt *trivialia*, quæ brevitate sunt solum commendanda, adeòque in usu loquendi commodissima, ut *apoplexia pituitosa*, *diarrhœa biliosa*, &c. quæ utplurimum nihil distincti & clari per se denotant, & vel nomen characteristicum, vel descriptionem annexam requirunt; sic apud milites cuique nomen militare tribuitur ipsi proprium & breve, sed cujus ope ni signatura suppeteret, vix detegi posset datus miles; quod tamen in ordinario usu necessariò usurpandum est. In his verò imponendis regulæ Logicæ severioris vix servari possunt, quia non meliora, sed usitatiora simul ac breviora epitheta necessariò seligenda sunt.

Verùm in stabiliendis nominibus characteristicis eædem regulæ exigunt ut nomina 1°. à phœnomenis tantùm imponantur; 2°. ut sine tropis & figuris Rhetorices per verba propria, simplicia exprimantur; 3°. ut numquam ab iis quæ sunt abdita, ut sedes interna, causa, principium morbi, repetantur; multò minus à regione, ætate, sexu, tempestate deducantur; 4°. ut à qualitatibus absolutis, non verò relativis deriventur; cùm enim ea nomina ad morbum detegendum, ejusque speciem determinandam conferre debeant, ea nequaquam debent cognitum supponere quod inquiritur, nec quidquam referre, nisi quod in ipso ægro phœnomenis expressum potest reperiri, nec in ægro videre est utrùm apoplexia sit levior alterâ, vel gravior; utrùm colica sit in mesenterio, vel in ileo; utrùm sit cholera Indica, vel Europæa; utrùm morbus sit virgineus, vel morbus puerperæ, cum Europeus eodem, quo Indicus, & virgo eodem quo gravida, ac reciprocè, morbo possit affici. Verbo, nihil in cha-

ractere, nec proinde in nomine characteristico potest admitti, nisi quod simplex attentio ad phœnomena sensibus obvia potest edocere; & id omne quod imaginando, aut ratiocinando adesse intelligimus, id totum ad theoriam seorsim debet amandari.

Finem faciam mutuatis verbis ill. Gaubii in Pathologiâ nuperrimè editâ sic loquentis : » Ex qui-
» bus apparet non esse cur desperent Medici,
» fore aliquando ut ingens morborum numerus,
» exemplo ab historiæ naturalis Scriptoribus pe-
» tito, in ordinem systematicum redigatur, qui ab
» omni hypothesi, sectarumque commento liber,
» solâ nixus fideli observatione classes, genera,
» species exhibeat suis singula characterismis cer-
» tis, plenis, manifestis interstincta. Specimina
» jam nunc à recentioribus edita potius spem exi-
» gunt, tentaminibus multiplicatis non defuturos
» successus, remque tanti momenti, ac bonis
» ideò omnibus exoptatissimam; sic tandem feli-
» citer perfectum iri, ut non in nominibus mor-
» borum dumtaxat inveniendis sese utilem præs-
» tet, sed præcipuè facilem ad eruendas curatio-
» nes viam expediat. « Hæc ill. Professor Leydensis. Huic calculum suum addit ill. Thomas Simson *in Actis Edimburgensibus, Tom. IV. articul. XX.* qui singulorum morborum species, generaque esse eodem modo describenda contendit, quo plantas descripsere Botanici.

SYNOPSIS CLASSIUM ET ORDINUM.

CLASSIS I. *VITIA.*

Symptomata cutanea levidentia, vel mechanicis Chirurgiæ auxiliis curanda.

ORDO I. *MACULÆ*, coloris nativi mutationes.
ORDO II. *EFFLORESCENTIÆ*, tumores humorales exigui gregales.
ORDO III. *PHYMATA*, tumores humorales solitarii.
ORDO IV. *EXCRESCENTIÆ*, tumores à solidis adauctis.
ORDO V. *CYSTIDES*, tumores capsulati fluido referti.
ORDO VI. *ECTOPIÆ*, tumores à partibus à suâ sede dimotis.

CLASSIS II. *FEBRES.*

Pulsus frequens, fortisve viribus artuum imminutis.

ORDO I. *CONTINUÆ*, quarum pyrexia semel crescit semelque decrescit in decursu ægritudinis.
ORDO II. *REMITTENTES*, quarum pyrexia pluries crescit & decrescit in decursu ægritudinis.
ORDO III. *INTERMITTENTES*, quarum pyrexia pluries accedit & omninò recedit in decursu ægritudinis.

CLASSIS III. *PHLEGMASIÆ.*

Concurrit pyrexia continua vel remittens cum internâ inflammatione, vel cum exanthematis.

ORDO I. *EXANTHEMATICÆ*, eruptiones cutaneæ cum pyrexia sepiùs malignâ.

ORDO II. *MEMBRANACEÆ*, viſcera membranoſa dolent, tument cum pyrexiâ acutâ.

ORDO III. *PARENCHYMATOSÆ*, adeſt dolor obtuſus, calor & tumor in viſceribus farctis, non ſacciformibus cum pyrexiâ acuta, ſuppurationis apparatu.

CLASSIS IV. *SPASMI.*

Contractio invita conſtans vel interpolata muſculorum organis loco motivis, non vitalibus inſervientium.

ORDO I. *TONICI PARTIALES*, rigiditas & immobilitas artûs vel organi determinati.

ORDO II. *TONICI GENERALES*, rigiditas totius fere corporis.

ORDO III. *CLONICI PARTIALES*, agitatio coacta, non libera organi vel artus, ejuſve motus vitioſus.

ORDO IV. *CLONICI GENERALES*, agitatio coacta totius ferè corporis, ſenſibus ſæpè obſcuratis.

CLASSIS V. *ANHELATIONES.*

Agitatio invita, defatigans, muſculorum pectoris, unde reſpiratio difficilis, frequens, ſine febre acutâ.

ORDO I. *SPASMODICÆ*, inſultus fugaces agitationum pectoris cum exſpiratione vel inſpiratione ſonorâ.

ORDO II. *OPPRESSIVÆ*, conſtantes in ipſis paroxyſmis pectoris agitationes, eæque frequentes ac laborioſæ.

CLASSIS VI. *DEBILITATES.*

Vires ſolitas in agendo exerendi impotentia. Facultates virium diſpenſatrices ſunt tres; facultas cognoſcendi, appetendi & movendi.

ORDO I. *DYSAISTHESIÆ*, debilitates ſenſuum, ut viſûs, tactûs, auditûs ſine ſopore.

ORDO II. *ANEPITHYMIÆ*, debilitas vel abolitio cupiditatum, ut famis, sitis, libidinis sine sopore.

ORDO III. *DYSCHINESIÆ*, debilitas motuum in organis locomotivis, non in vitalibus.

ORDO IV. *LYPOPSYCHIÆ*, seu morbi syncoptici, debilitates motuum vitalium, adeòque totius corporis.

ORDO V. *COMATA*, seu morbi soporosi, debilitas, omnisque sensûs necnon phantasiæ obscuratio, motuumque liberorum imminutio vel suppressio.

CLASSIS VII. *DOLORES*.

Cujusvis experientiâ cognoscendi, nullâ definitione distinctè explicabiles sunt.

ORDO I. *DOLORES VAGI*, qui nomen à sede fixâ non habent.

ORDO II. *DOLORES CAPITIS*, ut oculi, oris, cranii, dentium.

ORDO III. *DOLORES THORACIS*, ut lateris, œsophagi, dorsi.

ORDO IV. *DOLORES ABDOMINIS*, ut stomachi, intestini, hepatis, &c.

ORDO V. *DOLORES ARTUUM*, ut ischias, gangræna, &c.

CLASSIS VIII. *VESANIÆ*.

Character est imaginationis, judicii, voluntatis, &c. depravatio.

ORDO I. *HALLUCINATIONES*, errores imaginationis, salvo intellectu ab organorum externorum vitio.

ORDO II. *DELIRIA*, errores judicii ab imaginationis vitio, quod intellectus corrigere nequit.

ORDO III. *MOROSITATES*, voluntatis & cupiditatis depravatio in appetendo aut aversando.

ORDO IV. *ANOMALIÆ*, morbi prioribus affines.

CLASSIS IX. *FLUXUS.*

Character eſt ejectio fluidorum aut contentorum, quæ quantitate, qualitate, deſuetudine notabilis eſt.

ORDO I. *SANGUIFLUXUS*, ejectiones cruentæ, vel ſanguineæ undecumque procedant.

ORDO II. *ALVIFLUXUS*, dejectiones ex ano, vel rejectiones ex œſophago, eorum quæ in primis viis latebant.

ORDO III. *SERIFLUXUS*, ejectiones urinæ, lymphæ, muci, lactis, puris ex aliis locis quàm è primis viis.

ORDO IV. *AERIFLUXUS*, flatuum, vaporum, &c. ejectiones.

CLASSIS X. *CACHEXIÆ.*

Coloris, figuræ, molis in corporis habitu depravatio.

ORDO I. *MACIES*, corporis partium mollium extenuatio.

ORDO II. *TUMORES*, corporis generalis intumeſcentia, ſeu adauctum volumen.

ORDO III. *HYDROPES*, partium quarumdam intumeſcentia à contentis adauctis, ſæpiùs fluidis collectis.

ORDO IV. *TUBERA*, partium quarumdam intumeſcentiæ firmæ.

ORDO V. *IMPETIGINES*, cutanei tumores puſtuloſi, cruſtacei, gregales.

ORDO VI. *DECOLORATIONES*, coloris nativi depravationes.

ORDO VII. *ANOMALIÆ*, continent morbos prioribus affines.

CLASSIS PRIMÆ SYNOPSIS.

VITIA.

CHARACT. Syndromes ſymptomatum cutaneorum leviores.

ORDO I. MACULÆ, *mutationes coloris nativi.*

I. *Leucoma*, macula opacans corneam.
II. *Vitiligo*, macula cutem deprimens.
III. *Ephelis*, macula cutis corymboſa fuſca.
IV. *Gutta roſacea*, macula faciei corymboſa rubra.
V. *Nævus*, macula congenita protuberans.
VI. *Echymoma*, macula à ſanguine ſub cute effuſo.

ORDO II. EFFLORESCENTIÆ, *tumores humorales exigui gregales.*

a. *Puſtula*, phyma parvulum apice ruptum.
b. *Papula*, phyma parvulum deſquammari ſolitum.
c. *Phlyctæna*, veſicula fluido plena.
d. *Varus*, tuberculum durum, conſtans.
VII. *Herpes*, papularum prurientium corymbus.
VIII. *Epinyctis*, phlyctænarum atrarum congeries dolens.
IX. *Pſydracia*, phymata eryſipelatoſa.
X. *Hydroa*, exanthemata miliaria phlyctænoidea.

ORDO III. PHYMATA, *Tumores humorales ſolitarii.*

XI. *Erythrema*, phyma rubrum, calens, diffuſum.
XII. *Œdema*, phyma album, indolens, molle.
XIII. *Emphyſema*, phyma pallidum, elaſticum.
XIV. *Skirrus*, phyma durum, indolens, cuti concolor.
XV. *Phlegmone*, phyma rubrum, calidum, ſphæroideum, pulſans.
XVI. *Bubo*, phyma skirroſo-phlegmonodeum in glandulâ.
XVII. *Parotis*, bubo juxta aurem.
XVIII. *Furunculus*, phyma ſubdurum, inflammatum, prominens
XIX. *Anthrax*, phyma apice gangrænoſum, ambitu inflammatum.
XX. *Carcinoma*, phyma skirroſum, lancinans.
XXI. *Paronychia*, phlegmone extremi digiti.
XXII. *Phymoſis*, phlegmone præputii.

ORDO IV. EXCRESCENTIÆ, *tumores à ſolidis adauctis.*

XXIII. *Sarcoma*, excreſcentia carnoſa.
XXIV. *Condyloma*, excreſcentia cutanea, tendineave.

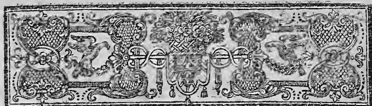
XXV. *Verruca*, excreſcentia cutanea globoſa.
XXVI. *Pterygium*, excreſcentia plana in oculi cantho.
XXVII. *Hordeolum*, excreſcentia varo ſimilis ad tharſo palpebræ.
XXVIII. *Bronchocele*, excreſcentia gutturis.
XXIX. *Exoſtoſis*, excreſcentia oſſis inſtar dura.
XXX. *Gibboſitas*, protuberantia oſſium thoracis.
XXXI. *Lordoſis*, protuberantia ab oſſibus artuum inflexis.

ORDO V. CYSTIDES, *tumores capſulati fluido referti.*

XXXII. *Anevriſma*, cyſtis arterioſa.
XXXIII. *Varix*, cyſtis venoſa.
XXXIV. *Hydatis*, cyſtis lymphæ ductuum.
XXXV. *Mariſca*, tumor ſarcomatoſo-ſeroſus podicis.
XXXVI. *Staphyloma*, cyſtis corneæ, vel corneam perforans.
XXXVII. *Lupia*, cyſtis in articulis ſpiſſo fluido plena.
XXXVIII. *Hydarthrus*, cyſtis articuli aquoſa.
XXXIX. *Apoſthema*, cyſtis purulenta.
XL. *Exomphalus*, cyſtis umbilicalis ſæpiùs aquoſa.
XLI. *Oſcheocele*, cyſtis in ſcroto.

ORDO VI. ECTOPIÆ, *partium ſolidarum è ſuâ ſede dimotio ſenſibus obvia.*

XLII. *Exophtalmia*, ectopia oculi.
XLIII. *Blepharoptoſis*, ectopia palpebræ.
XLIV. *Hypoſtaphyle*, ectopia uvulæ.
XLV. *Paragloſſe*, ectopia linguæ.
XLVI. *Proptoma*, ectopia appendicis externæ, ut labii, ſcroti, auriculæ.
XLVII. *Exania*, prolapſus ani.
XLVIII. *Exocyſtes*, prolapſus veſicæ urinariæ.
XLIX. *Hyſteroptoſis*, prolapſus uteri.
L. *Enterocele*, hernia inteſtini.
LI. *Epiplocele*, hernia epiploi.
LII. *Gaſtrocele*, hernia ſtomachi.
LIII. *Hepatocele*, hernia hepatis.
LIV. *Splenocele*, hernia lienis.
LV. *Hyſterocele*, hernia uteri.
LVI. *Cyſtocele*, hernia veſicæ.
LVII. *Encephalocele*, hernia cerebri.
LVIII. *Hyſteroloxia*, uteri obliquitas.
LIX. *Parorchidium*, ectopia teſticuli.
LX. *Exarthrema*, oſſium mobilium luxatio.
LXI. *Diaſtaſis*, oſſium immobilium receſſus.
LXII. *Loxarthrus*, oſſium mobilium obliquitas reſpectiva citra ſpaſmum & exarthrema.

GENERA ET SPECIES *MORBORUM.*

CLASSIS PRIMA.

AFFECTUS SUPERFICIARII, *SEU VITIA.*

ORBI Chirurgici vulgò dicuntur, tum quia levioris momenti Chirurgis curandi committuntur, tum quia manûs operatione plurimi potissimùm indigent, ut sanentur. Intereà, qui à sanguinis vitio foventur, artis medicæ simul auxilium exigunt. Cùm autem ad horum curam quæ attinent in morborum graviorum historiâ recensentur, affectuum theoriæ & praxi parùm insistere animus est; & qui plura voluerit, adeat Auctores qui, ut Heisterus, Petitus, de hisce fusè & ex professo scripserunt.

ORDO PRIMUS.

MACULÆ.

MACULA est coloris mutatio in parte, seu color à sano & consueto alienus. Colorum diversitas pendet à laminarum epidermidis, & cutis crassitie & densitate, docent Physici: verùm nondùm satis est evoluta illa theoria, ut ad prima colorum principia attenti, inde corollaria ad praxim utilia deducere possimus, & ideò vulgò macularum theoriam à colore fluidorum epidermidem, vel cutem tingentium deducimus, ut flavedinem à bile, rubedinem à cruore, pallorem à lymphâ prædominante; sic diversos colorum gradus à mutata dati humoris crasi, aut consistentiâ deducimus, ut lividitatem in echymomate à cruoris coagulo, flavedinem ipsi echymomati succedentem ab ejusdem cruoris dilutione; quippe docet experientia paucas sanguinis stillas multâ aquâ dilutas linteum album flavedine inficere: sic crystallini in cataractâ, corneæ in caligine alborem à lymphâ coagulatâ emimus, ex eo quod hoc fluidum coagulatum albescat. Quam crassâ verò & manca sit hæc philosophia non ignorant qui in physicis sunt versati; verùm ultra plebem sapere in theoriâ inutile est, cùm ex hac theoria nondum certior praxis erui potest.

Genera macularum sunt sex; scilicet, *Leucoma*, *Vitiligo*, *Ephelis*, *Gutta rosacea*, *Nævus*, & *Echymomà*; cæteræ decolorationes morbis gravibus accensentur, ut *petechia*, chlorosis, aurigo, phlegmasiæ, febresque variæ.

I. *Leucoma*, Taye.

Eſt macula corneæ.

Albuginea membrana oculi flaveſcit in aurigine, nigreſcit in melanyctero & oculi echymomate; cornea verò in leucomate albeſcit, vel ſubflaveſcit, aut pelluciditatem amittit, quod ſine colore quodam accedente fieri non poteſt.

Cùm pelluciditas ſupponat ſummam homogeneitatem, neceſſum eſt ut in ſtatu ſano eadem ferè ſit lymphæ corneam nutrientis, ejuſque lamellarum ſpecifica gravitas; itaque opacitas quæ leucomà comitatur tribuenda eſt heterogeneitati; & cùm fluida ſolidis faciliùs mutentur, in leucomate fluida corneam alluentia gravitatem ſpecificam nativam amiſerunt. Notum eſt lympham calore coagulari ſimul & albeſcere; opacatur autem in hoc caſu, quia multas particulas aëris in locum ſeri exhalantis recipit; aër enim, cùm ſit millies ſpecificè levior noſtris fibris & fluidis, non poteſt illis copioſiùs admiſceri, quin heterogeneitas, adeòque opacitas ſuperveniat, quæ pro gradu craſſitiei lamellarum nunc omnes radios confuſos reflectit, unde albedo; nunc paucos tranſmittit, unde color griſeus, ut in nebulâ.

1. *Leucoma Nephelium*, Gall. *ombrage*, *nuage*; *Nebula* Latinis, *Achlys* & *Ægys* Græcorum; eſt macula ſubpellucida corneæ, quæ facit ut objecta tanquam trans fumum aut nubem videantur, adeòque obſcuriora ſint. Inſpectione obliquâ dignoſcitur ab opacitate humoris aquei in caligine mydriaſim, cataractam lacteam ruptam, & cataractam cryſtallinam naſcentem comitante. Dividitur in Achlyn & in Ægyda pro gradu obſcuritatis, ſed

plus vel minus non mutat ſpeciem. Differt ab albugine ex eo quod albugo omninò opaca ſit, alba cretacei coloris, & quandoque paululùm eminens.

Sæpiùs oritur poſt ophtalmiam varioloſam, aut humidam, necnon à calore nimio, ut ambuſtione; opacatur cornea etiam à ſpiritibus acidis, ut vitrioli, nitri affuſis; necnon ab alkalinis, ut oleo tartari; à collyriis acrioribus, non tamen à ſpiritu vini, qui nudam lympham opacat.

Nephelium de arte excitatur, & utile eſt in mydriaſi, ubi ophtalmia interna eſt, cum lucis jubar eſt retundendum ne retinam lædat.

Nephelium multò faciliùs ſanatur albugine, iiſdem ſed lenioribus admotis remediis; ſæpè in infantibus ſpontè per ætatis mutationem evaneſcit. Prodeſt ſuccus anagallidis, vel cæruleæ, vel purpureæ, bis in die per ſeptimanas inſtillatus; ſuccus calcitrapæ ac cyani juvant: ſacchari candidi pulvis ſæpè ſatis eſt; vinum emeticum quod oculos minimè lædit etiam utiliter inſtillatur; vapor aniſi, aquæ fœniculi proſunt.

2. *Leucoma albugo*, Gall. *Tache blanche.* Si reſplendeat, dicitur Græcis *paralampſis*, Latinis *margarita*, Gall. *perle.* Diſtinguitur in albuginem Santyveſii, quæ eſt in margine rubra, dolens, adeòque inflammata; & in albuginem aliorum Auctorum, quæ eſt ſubeminens, coloris cretacei, inflammationis expers.

Sequitur principia nephelii, ſed graviora, ut ophtalmiam, chemoſim, hypoſphagma, combuſtionem à calce, &c. Caliginem obſcuriſſimam inducit; dùm mediam tegit corneam, craſſa & albiſſima eſt; vix unquam ſanatur, maximè, ſi vetus ſit; cave ne confundas cum onyge, cataractâ, hypopyo, empyeſi.

Curatur leucoma Sanfyvesii incipiendo ab ophtalmiâ illud comitante; vide Saint Yves *de morbis oculorum*.

Leucoma vulgare alii radi volunt, quod in panno tantùm convenit. Wolhusius in Leucomate multâ humiditate stipato suadet suffumigia repetita ex aloë, myrrhâ, mastiche, baccis juniperi in prunas ardentes injectis, fumo tepido ad oculos per infundibulum deducto; vel quod tutius est, & suadet Mauchartus, vapor ex decocto horumce medicaminum, necnon hyssopi, serpilli, origani, roris marini, coffeæ, valerianæ radicis, seminis fœniculi, cum pauxillo camphoræ in aquâ, vel vino bullientium, necnon collyrium, aut lavacrum ex hac decoctione paratum, quod tutius est.

Collyria sicca fiunt ex pulvere tenuissimo testæ ovorum calcinatæ, ossis sepiæ, iridis florentinæ, agarici albissimi, tartari matularum; acriora sunt collyria ex felle piscium, tauri, axungiâ viperinâ, croco metallorum in pollinem redacto, oleo buxi, vel chartæ, quæ tamen miscelâ mellis edulcorantur. Damnatur vitrioli æruginis pulvis, sed levissima eorum solutio in aquæ magnâ copiâ non rarò usurpatur, eademque lege adhiberi potest eufrasiæ & chelidonii majoris succus.

Boerhaavius repetitum usum aquilæ albæ, & catharticorum ad solvendam lympham, & corneam à leucomate liberandam præscribit.

3. *Leucoma cicatrix*, Græcis *oule*, Gall. *cicatrice*; est species quæ vel vulneri, vel ulceri, abscessuique corneæ sanatis succedit. Quæ vulneri succedit, sponte ferè semper evanescit, ut videre est in illis qui cataractæ extractionem circumcisâ corneâ passi sunt: hoc est corneæ proprium,

ut nullum ſæpè cicatricis veſtigium relinquant vulnera pura; aſt longè aliter ſuccedit in ulcere, & onyge; nam propter inflammationem præ-greſſam, & puris acrimoniam gravis ſuboritur macula albeſcens.

Curatur iiſdem remediis, quibus albugo, rarò verò ſanatur; præcavetur autem cicatrix corneæ à puſtulis varioloſis oriunda, ſi infuſum croci cum pauxillo camphoræ quotidiè in oculos infundatur.

4. *Leucoma Gerontoxon* Mauchart. *de maculis corneæ*, Latinis *arcus ſenilis*; eſt macula arcuata, vel circularis, albeſcens utplurimùm, atque in circumferentiâ corneæ ſæpiùs obvia, viſuique ideò minimè nocens, in cujus centro eſt circellus pellucidus. Originem debet puſtulæ inter intimas corneæ laminas poſitæ, introrſum ruptæ, cujus peripheria eſt opacata; talem vidi, & talis eſt ſæpè origo ceratoceles, ſeu herniæ corneæ; pro inſanabili habetur.

Cæteras maculas vide in ſpeciebus caliginis & ophtalmiæ, ſcilicet hypoſphagma, hypohæma, caliginem lacteam, unguem, ſeu onygem, hypopyon, diapyeſim, elcoma, & ophtalmiam phlyctænodem, in quibus omnibus eſt macula corneæ; ſed ex his non affectus ſimpliciter, ſed morbus inducitur. Conſule itaque dicta de caligine & cataractâ in Claſſe V I. & de ophtalmia in Claſſe VII.

II. *Vitiligo*, Morphée.

Eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus maculis compoſita, cum depreſſione cutis, ubique corporis obvia, ſeu quaſvis indiſcriminatim corporis partes, non ſimul omnes afficiens.

5. *Vitiligo alphus*, *Morphæa alba* Arabum, *Alguada* Avicenn. *Tom.* 2. *pag.* 244. *Lépre des Juifs*; est macula pallescens, vel alba, maculis minoribus discretis non confluentibus; ea interdum serpit à parte in partem, dùm vetus est, atque squamas excitat, adeòque levissimam asperitatem, quæ maxima est in leprâ serpigine. Curatio impossibilis est, si pars acu puncta sanguinem non fundit; secus possibilis, sed difficillima. In alpho capitis pili sunt nativi coloris.

6. *Vitiligo Leuce*; *Albara* Avicennæ; *Leuce* Græcorum.

Color est albidior quam in alpho, pilique partis affectæ albi sunt; sed successu temporis delabuntur, & glabrescit pars, si priùs capillata fuit; vitium autem altius serpit in cutim subjectam, unde secta non fundit sanguinem, nec sanari potest, maximè si pars glabra evaserit. Avicenna *albaras* vocat, cum vitium ad ossa usque penetrat.

7. *Vitiligo melas* Gorræi *definit. de alphi speciebus*. *Morphæa nigra* Avicennæ, *Tom.* 2. *pag.* 244. *cap.* 20.

Constat maculis non corymbosis, sed paucis & diffitis, subsquamosis, ac fusci coloris. *Albara nigra* vocatur, si profundiùs serpat hic color in carnes ad ossa usque.

Curatio. Præmissâ phlebotomiâ, & præscriptâ diætâ euchyma, instituantur purgationes ex epithymo, agarico, myrobalanis nigris, polypodio, & stæcade, additis passulis & ficubus. Præstat autem serum lactis cum epithymo infuso omni die præscribere; infundatur scilicet epithymi drachma una in cado aquæ casei juxta Avicen-

nam. Juvant maximè balnea repetita, & trypherarum adminiſtratio cum epithymo : dein ſinapiſmi & dropaces parti affectæ applicantur uſquequo cuticula ſeparetur, quod per intervalla iterandum eſt. Vide Avicennam *de cura morpheæ nigræ & albaræ nigræ.*

8. *Vitiligo hepatica*, *Chaleur du foye ; Maculæ hepaticæ* Sennerti, *Leberflecke* Solonandri, *Ephelis* Celſi.

Diſtinguitur maculis amplis flavo-nigreſcentibus, quæ non nudas, ut lentigines, ſed tectas partes afficiunt, ut inguina, dorſum, & ſunt palmæ magnitudine; non rarò periodicè revertuntur, & poſt quartanam, tertianam, necnon cum noſtalgiâ accedunt, cuticulæque levem deſquamationem afferunt.

Curatio obtinetur, 1°. catharticis ; 2°. diæta ex cibis electis minimè acribus, aut ſalitis ; 3°. juſculis leviter incidentibus & diureticis cum plantis hepaticis, ut capillaribus, agrimoniâ, cuſcutâ, cichorio, &c. 4°. frictione iteratâ partis ; 5°. balneis ; 6°. ſinapiſmo parti applicato, & cùm irritaverit, ablato ; vel cataplaſmate ex ſapone liquefacto, &c. Vide Sennertum *de maculis hepaticis, lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 8.

III. *Ephelis*, Rouſſeur.

Cognoſcitur ex maculis umbrinis, glabris, corymboſis, faciem, vel manus, vel tibias, rariùs partes tectas afficientibus. Ephelides ſunt maculæ acquiſitæ ; nævi verò ſunt congeniti, unde diſcrepant.

1. *Ephelis à ſole*, Gall. *Hale ; Nigredo à ſole*,

Sennert. *de cutis vitiis*, *lib.* 5. *pag.* 3. *Affecti solati.* *Ephelis* Græcè *apo tou eliou*, à ſole dicitur. Differt illa macula nigricans ex eo quod non ſit guttata, ſed continua, verno tempore, teneriſque puellis familiaris, ſi inſolentur.

Præcavetur umbraculis, chirothecis &c. Cuticula à ſole aduſta ſucceſſu temporis delabitur; puellæ Monſpelienſes oxycrato utuntur ad hanc nigredinem delendam; aliæ paſtâ ex amygdalis amaris, aliæ aquâ roſarum cum pauxillo camphoræ, aut gummi ceraſorum in aceto, vel foliis ceraſi recentibus ſe eluunt.

2. *Ephelis gravidarum* Sennert. *ibid. cap.* 2.

Sunt maculæ umbrinæ ſolitariæ palmum latæ, frontem præcipuè afficientes tum apud gravidas, tum apud oppilatas virgines. Illæ maculæ redeuntibus catameniis evaneſcunt.

Curantur abluendo ex decocto baccarum lauri, cum melle, vel emulſione ex ſeminibus cannabis vel ſucco ex radice bugloſſi, &c.

3. *Ephelis lentigo*, *taches de rouſſeur*, *lentilles*; eſt macula corymboſa, ſeu ex minoribus lenticularibus quoad colorem, & magnitudinem coagmentata, quæque, ut Ephelis, à ſole partes ſoli expoſitas defœdat, ſed puellas etiam non inſolatas afficit, æſtivo imprimis tempore creſcens, hyeme decreſcens, atque cutes teneriores, & albidiores inficiens, potiſſimum apud eas quæ pilo ruffo gaudent, quas vocamus *les blondes*, & *les cheveux ardens*.

Laudantur ad has eluendas aqua ex floribus ſambuci, & fabarum deſtillata, paſta ex amygdalis amaris, ſeminibus braſſicæ. Lentiginoſi, obſervante Ballonio, ſunt cacochymi; ulcera apud eos ſunt cacoethea.

4. *Ephelis ab igne, tache de brûlure.*

Illæ vel ab ambuſtione procedunt maculæ, & ſubflavæ, umbrinæ quandoque cicatricoſæ ſunt, nec ulla arte emendabiles, niſi ad fucos confugiamus; vel à ſummo calore epidermidem infuſcante, quales feminarum tibias, & femora deturpant, ſi ſæpiùs hyeme foculos pedibus ſuppoſuerint.

5. *Ephelis lutea, color icterodes infantum* Junckeri; eſt macula flava auriginoſa unam aut alteram partem afficiens, recens natis ſuperveniens.

6. *Ephelis ſcorbutica*; eſt macula ampla liveſcens palmi magnitudine, quæ crura, lumbos, aliaſve partes infuſcat, quæque etiam noſtalgiam non rarò comitatur, ſed ad ſcorbutum attinet, ut *ephelis vibex*, vulgo *vibices*, ad echymomata ſpectat.

IV. *Gutta roſacea*, Couperoſe, Rougeurs.

Cognoſcitur ex maculis faciei rubris, guttatis, parùm prominentibus, aut aſperis, & diù permanentibus.

Diuturnitate differt ab eryſipelate.

1. *Gutta roſacea ſimplex, taches hépatiques* Verduc *Pathol. tom. 1. pag. 192. Goutteroſe* Turner. Gallici.

Sunt maculæ ſubaſperæ, eminentes, rubræ, corymboſæ, quæ faciem ſæpiùs, quandoque brachia, collum, pectus aggrediuntur, ſine deſquamatione, ſine pruritu notabili. Naſum ſæpè tuberibus deturpat in vinoſis. Difficillimè curatur per medicamenta ſanguinis acrimoniam, & fervorem compeſcentia, qualia ſunt juſcula refrigerantia antiſcorbutica, ſerum lactis, lacticinia,

acidulæ, balnea præmissis diureticis, ut jusculis ex testudine, ex cancris fluviatilibus, millepedibus. Dein ad topica deveniendum, qualia sunt testacea in succo limonum dissoluta, cosmetica vulgatissima, lac virginale, pomata, &c.

2. *Gutta rosacea herpetica*; *Couperose dartreuse*; Sennert. *cap.* 6. *f.* 1. *lib.* 5.

Distinguitur per pruritum, pustulas squamosas; quæ faciem, nasum deturpant.

Curatur ut herpes. De hac specie vide Gabelchoverum.

3. *Gutta rosacea syphilitica*, *Couronne de Vénus*; aggreditur potissimùm frontem, tempora.

Sunt pustulæ rubræ, roseæ, duræ, callosæ, circulares, non fastigiatæ, summâ parte ulcerosæ, siccæ, sine pure, aliquando humidæ, manantes, squamosæ, furfuraceæ, flavæ in labiis, naso, sæpiùs circa frontem, & tempora, poneque aures, ubi seriatim dispositæ veluti corollam referunt, vulgò *le chapelet*. Astruc *de morbis venereis lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 4.

Signa sunt syphilidis confirmatæ, & curantur ut syphilis.

V. *Nævus*, Envie.

Est macula congenita, quæ vulgò tribuitur vehementi cupiditati, quâ mater initio graviditatis exagitata fuit, quandoque cum partis eminentiâ.

1. *Nævus sigillum*, vulgò *sein*; *nævus lenticularis* Sennert. est macula nigricans subrotunda, parva, una vel multiplex, quandoque eminens, & verrucosa; aliàs plana, quæ nedum noceat, sæpè in facie ita placet, ut similes maculas, cùm deficiant, effingant puellæ.

2. *Nævus maternus*, Sennert. eſt decoloratio congenita, certis temporibus evaneſcens vel decreſcens, aliis revertens, quæ quidpiam à matre gravidâ cupitum, ipſique denegatum, ut vulgò ferunt, repræſentat, ut ficum, morum, carnem apri, atque quo tempore ficus, mori, fraga matureſcunt, vividiori colore nitet, & apud puellas ſuppreſſis catameniis intumeſcit. Laudant Germani ad hoc vitium ſanandum improviſum contactum manus cadaveris humani.

VI. *Echymoma*, Echymoſe.

Eſt macula nigricans, vel atro-rubra aut liveſcens, ſucceſſu temporis flaveſcens, non congenita, nec aſpera, ſed plana aut parum prominens, & ſubſolitaria.

1. *Echymoma ab ictu*, *Livor* Sennert. *meurtriſſure*, *contuſion*. *Sugillatio* Latinis; *pelidne* Græc. *Echymoſis* Auctorum. Differt ab aliis ſpeciebus per cognitum impetum quo corpus contundens, partem ſugillatam impegit, unde differt à vibice.

Cognoſcitur etiam ex dolore, & commixta quandoque inflammatione, conjuncto vulnere, &c. Pendet à cruore in textum cellulosum effuſo, cujus color trans epidermidem aut cutim pellucet.

Curatur largâ aut repetitâ phlebotomiâ, & potu calido reſolvente, fomentis ſimilibus, ut ex parietariâ contusâ cum aquâ vitæ mixtâ, vino calido; ſi levis ſit contuſio, ſufficit ſæpè aqua frigida ex quâ charta madens parti apponitur, vel unguentum album Rhaſis; ſi metus ſit gangrenæ, aqua vitæ camphorata, aqua Reginæ Hungariæ, ſapo venetus in urinâ, vino, vel aqua vitæ ſolutus, applicantur, imò ſcarificationes inſtituuntur; vide

Heister. *chirurg. de contusione*, *cap. 15.* & *de venæsectione*, *cui supervenit echymosis.*

2. *Echymoma melasma* Galen. *nigror* Latinis ; est species diuturna, constans, senibus familiaris, quæ potissimùm tibias infestat, sine principio evidenti, unde à primâ specie differt. Mulieribus à catameniis suppressis supervenit.

3. *Echymoma vibex*, *vibices* vulgò.

Vibices sunt livores spontè in morbis acutis, ut typho, peste, variolâ supervenientes, & longitudinales, quales verberibus cæsæ fuissent partes, vel flagellatæ, curantur ut morbi acuti.

4. *Echymoma scorbuticum.*

In scorbuto præter maculas exiguas flavas, dantur & vibices & lentigines nigricantes, vel lividæ in tibiis, nec non magnæ maculæ palmares, umbrinæ vel livescentes in cruribus, lumbis, dorso.

5. *Echymoma à compressione.*

Clunes, coxyx, dorsum, quibus diutius incumbunt ægri, in morbis tum acutis tum chronicis, à diuturnâ compressione nigrescunt, excoriantur, & non sôlùm epidermis ac cutis gangrænascunt, sed quandoque malum hoc profundiùs serpit.

Curatur 1°. mutato situ & sublevatâ parte à pressione per convenientia pulvinaria; 2°. vino in quo rosæ rubræ ebullierint, ipsisque rosis applicatis ; 3°. remediis gangrænam avertentibus.

6. *Echymoma hypôpyon* Paul. Æginetæ, seu *ypophtalmia* Hippocratis, affectus ab hypôpyo diversissimus est.

7. *Echymoma palpebrarum.*

Echymoma yposphagma Æginetæ, *Sugillatio* ; ad caliginem referenda est, quæ *hæmalops* Hippocratis.

8. *Echymoma yponychon*, *ſubunguium* Sennert. *lib.* 5. à primâ ſpecie non diſcrepat.

Cæteræ maculæ pertinent ad caliginem in dyſæſthesiis, petechiam in exanthematicis, & ad decolorationes in cachecticis.

ORDO SECUNDUS.

EFFLORESCENTIÆ, Elevures.

DIFFERUNT à maculis quod præter coloris mutationem concurrat cutis elevatio per puſtulas phlyctænas, varos, papulas, ſimileſve aſperitates cutaneas.

Puſtulæ ſunt tumores exigui, ut diametri circiter linearis, colorati, qui apice ſuppurantur, & in pus vel in cruſtas abeunt (Gall. *puſtules*, *bubes*.)

Papulæ differunt à puſtulis ex eo quod non ſuppurantur, ſed quid humidi apice rejiciunt, dein abeunt in ſquamas furfuraceas (Gall. *boutons*) Græc. *Elcydria*.

Phlyctænæ ſunt tumores exigui diametri linearis, qui pellucidi ſunt, & aquam vel ſerum continent, & rupti exſiccantur, excoriantur (Gall. *Phlietenes*.)

Vari ſunt tumores duri, colorati, pertinaces qui ſine ſuppuratione, ac deſquamatione, diutiſſimè permanent, veluti tubercula skirrodea, Græcis *yanthoi* dicuntur (Gall. *bourgeons*.)

Hi affectus ſunt gregales & cum exanthematicis inflammatoriis, ut variolâ, miliari, rubeolâ, &c. nec non cum impetiginibus cachecticis, ut ſcabie, leprâ, frambæſiâ, tineâ, &c. conveniunt; verùm

ſunt

ſunt levioris momenti quam ut morbis accenſeantur.

VII. *Herpes*, Dartre ou Dertre.

Eſt papularum congeries, ſeu efflorescentia ex tumoribus exiguis rubris aggregatis, pruriginoſis, in ſquamas furfuraceas, rarò cruſtaceas, abeuntibus.

1. *Herpes ſimplex* Sennert. *Dartre farineuſe; dartre ſéche.*

Componitur ex papulis rubris parùm prominentibus pruriginoſis, non excoriatis, nec cruſtaceis.

Diſtinguitur ab aliis maximè ex eo quod facilè ſanetur vitio in parte tantum hærente, & ſanguinis maſſam non contaminante. Principium eſt materies acris perſpirabilis retenta, & morâ acrior facta in cryptis ſeu glandulis ſebaceis cutis & faciei.

Curatur empyricè topicis ſæpiùs alkalinis, ut oleo tartari per deliquium, oleo ex chartis, linteis, vel lignis combuſtis exſtillante, ruffo, acri, amaricante, quod ſalivâ jejuni hominis dilutum parti inungitur.

2. *Herpes ſerpigo* Turneri 2. *Species de morbis cutaneis cap.* 5. *formica ambulatoria* Celſi, *dartre encroutée.*

Papulæ pejores, corroſivæ, congeſtæ aream circularem conſtituunt, acutè pungentem, valdè pruriginoſam. Illæ papulæ relictâ priori parte in viciniam ſe diffundunt ſeu ſerpunt & pertinaces ſunt: non rarò exſudant humorem tenuem, & acrem, ſed non ſuppurantur nec reſolvuntur: major eſt ſenſibilitas, & acrimonia quàm in ſimplici.

Hæc ſpecies exigit remedia ſanguinem edulcorantia, lixiviantia, ut *miliaris*; nec non topica lenientia, ut ceratum Galeni, vel unguentum roſaceum cui decima pars ſulphuris aut benzoini, aut duodecima pars mercurii præcipitati albi adjungitur.

3. *Herpes miliaris* Sennert. *lib. 5. cap. 17.* Turner. *ſpecies 3. dartre miliaire.*

Juxta Sennertum conſtat ex hydatidibus ſeu veſiculis granum milii æquantibus; verùm rectiùs ex Turnero ſunt papulæ exiguæ, corymboſæ in diverſis partibus, ut collo, lumbis, pectore, femoribus, circum inflammatæ, febriculâ ſtipatæ, quarum apici rupto inhæret molecula cruſtacea ſubrotunda, flaveſcens, grano milii ſimilis; unde nomen; apex puſtulæ albeſcit, cum ſuppuratur; ſed pus eſt viſcidum, cruſtaceum: interea applicatis unguentis perſpirabilis materies, & unguen cutaneum linteis adhærent, unde non parvum incommodum, quippe motu corporis ſolvitur hæc hærentia, quod dolorem creat, & epidermidis excorationem. Major eſt ſenſibilitas, & acrimonia ac fervor quàm in ſerpigine.

Potiſſima ſerpiginis & miliaris herpetis cura verſatur in edulcorando, & leniendo ſanguine, in quem finem præmiſsâ phlebotomiâ, & catharſi, juſcula ex pullo, ranis, cum paucis cancris fluviatilibus vel millepedibus, radice enulæ lapathi, foliis chicorii, beccabungæ, naſturtii aquatici, fumariæ, acetoſæ, &c. repetenda ſunt; ſerum lactis harum plantarum ſuccis alteratum diu uſurpandum; lacticinia dein & balnea alternanda; verùm nihil eſt utilius quàm acidulis vallenſibus aut ſimilibus per triduum identidem, tempeſtate convenienti ante balneorum uſum, purgare, quod

omnibus topicis præstat. Interea æger cibis insipidis, refrigerantibus utatur, fructibus mollibus maturis, aquâ solâ absque vino; valedicat caffé, cocolatæ, liquoribus spirituosis; & quoad topica, fortè satiùs est uti tantum illis quæ adhæsionem cum tunicâ præpediunt, ut cerato Galeni recentissimo bis in die renovando; fervorem tamen optimè sedat liquor Saturni, vel ejus sal cerato commixtus; cavendo tamen ne repercutiatur ubique simul ichor acer, qui eò periculosiùs supprimitur, quò malum est magis inveteratum; unde cautè usurpanda sunt topica acida, & repercutientia ab Auctoribus laudata, quæ acetum, lithargyrum, alumen & similia recipiunt.

4. *Herpes estiomenos* Galen. *Herpes exedens vel depascens* Turneri *Spec. 4. dartre rongeante. Herpes* Galen. *method. med. cap. 17.* differt ab erysipelate exulcerato, quòd solam cutem exulcerat herpes, erysipelas verò carnes profundiùs exedat, cùm exulceratur; huic speciei maximè competunt remedia interna, dùm de miliari, præscripta, per plures menses usurpata, interea dùm ulcus illud aquâ hordei, & melle, vel aquâ acidula tepidâ bis in die affusâ mundatur, dein verò cerato Galeni, vel unguento quodam cerussam, lithargyrumve recipiente tegitur; imò quandoque ad fortiora deveniendum, ut præcipitatum album, æthiopem mineralem, æruginem; nec non ad escharrotica, quæ laudabilem suppurationem denique promoveant, consuetâ methodo curandam.

5. *Herpes syphiliticus*, dartre vérolique. *Herpes venereus* Astruc. *lib. 4.*

Cognoscitur tantum ex signis syphilidis illum foventis, sive herpes sit simplex insidens auribus, capitis parti capillatæ, sive sit exedens. Ille confir-

matam ſyphilidem adornat, reſiſtitque omnibus remediis vulgaribus; ſoli mercurio, aut alteri ſpecifico ſyphilidis cedit; adeòque præmiſſis remediis generalibus, quæ ad litum mercurialem præmitti ſolent, ut phlebotomiâ, catharſi, balneis triginta, vel quadraginta, diætâ lacteâ, &c. ad litum mercurialem deveniendum eſt; ſimulque unguentis admiſcenda præparata mercurialia leniora, ut æthiops, aquila alba, præcipitatum album. Sunt qui in hoc morbo commendant pilulas Belloſtii, quæ minimè ſpernendæ videntur.

6. *Herpes periſcelis* Græcor. *zona & zoſtora* quorumdam, Gall. *la Jarretiere;* eſt herpes farinaceus ſiccus & ſimplex, qui poplitem, ubi zona vinciri ſolet, infeſtat.

7. *Herpes collaris*, *le collier*.

Collum Eccleſiaſticorum noſtro tempore ſæpiùs herpete afficitur propter acrem tincturam, quo lineum ipſorum collare inficitur, calcem admittens; diſtinguitur verò ab aliis ſpeciebus collum etiam afficientibus ex figura circulari collaris quam imitantur. Hæc ſpecies probat à principiis externis inuri poſſe herpetes; ſanatur autem remoto principio.

VIII. *Epinyctis*.

Cognoſcitur ex phlyctænis atro-rubris aggregatis trium vel quatuor linearum in diametro, tibias ut plurimùm afficientibus, & noctu potiſſimum acriter pungentibus.

1. *Epinyctis vulgaris*.

Phlyctenæ mihi viſæ ſunt, licet primo aſpectu latæ & craſſæ puſtulæ videantur parùm eminentes, calore urenti per noctem ſtipatæ, quæ apice

crepant, acrem ichorem fundunt, manè sedantur; vesperè iterùm intensiùs rubent, febriculam, anxietates, pervigilium creant, & aliqualem ægritudinem, quæ plures dies divexat.

Curatur phlebotomiâ, diætâ refrigerante, cathartico antiphlogistico, jusculis emollientibus; parti verò applicatur cataplasma emolliens ex floribus malvæ, seminibus lini & similibus; demùm sedato dolore epidermis frustulatim dilabitur. An ad psydraciæ genus pertineat, viderint alii; nec enim illa genera adhucdum sunt satis determinata.

2. *Epinyctis pruriginosa*, *malum cutaneum singulare* D. Billebant. Vandermonde 1756. *pag.* 340.

Brachia & crura obsident maculæ rubro-rutilæ, quæ extra lectum statim apparent cum importuno pruritu; ægro verò vesperè lectum repetente evanescunt, & sic porrò per annos integros. In muliere post graviditatem maculæ tumuerunt, & pollicis, aut semi pollicis diametrum adeptæ sunt cum pruritu intolerabili. Tempore quidem graviditatis evanuerunt, sed dein omni tempestate viguerunt, noctu omninò retrocedentes, & manè surgentem è lecto iterum afficientes; *Epi* ante & *nyctis* nox, quia sub noctem tantùm sæviunt.

De *Thermintho* quem non vidi, aut non cognovi, nil habeo quod dicam; suspicor ejusdem esse generis cum epinyctide.

IX. *Psydracia*, Eruption.

Psydracium communiter dictum est, juxta Galenum, effervescentia, quæ in diversis corporis partibus accidit, in summo rubicunda; alibi verò psydracias esse vesiculosas, vel phlyctænodes innuit:

verùm ſæpiùs accidit ut initio effervefcentia ſit rubra, intus firma, quæ deinde cuticulæ ſeparationem à cute inducit, unde intùs cava, vacua, vel ſero flavo turgida videtur. Huic ſpeciei ſequentes accenſemus.

1. *Pſydracia porcellana*, vulgò Monſpelii *la porcelaine; Roſa ſaltans* Avicennæ; an *eſſera* Sennerti? Sunt efflorefcentiæ ſolitariæ pollicaris aut majoris diametri, in pectore, brachiis, aliiſve partibus tectis ſubitò exorientes, dein recedentes, iterùmque redeuntes, coloris roſei, diffuſæ, & numero plures.

Hic affectus raro febriculam comitem habet, verè non raro omnis ætatis & ſexûs, ſed præcipuè florentes & bilioſos aggreditur, & diætâ tenui, refrigeranti victu, aut ad ſummum ope phlebotomiæ intra paucos dies evaneſcit per reſolutionem, nec enim ſuppuratione, excoriatione, aliâve evacuatione terminatur.

2. *Pſydracia à veſpis, piqueures de guêpes, couſins*, &c.

Morſus culicum, apum, veſparum ſequuntur efflorefcentiæ rubro-roſeæ, eryſipelaceæ, dolore pungitivo vivido ſtipatæ, & ſi oculis attentis ſingula efflorefcentia circumſpiciatur, in apice videtur punctum, cui inſecti aculeus ſæpiùs infixus remanet.

Contra puncturas ab apibus inflictas nullum melius eſt auxilium, monente Reaumurio, quàm partem punctam aquâ frigidâ identidem renovatâ fovere. Ruſtici partem tribus herbis diverſi generis quibuſvis obviis fricare ſolent; aculeum aciculâ extrahere non raro tentant, qui oculati ſunt; ſed dolor pendet à veneno acido, corroſivo quod ſecum intulit aculeus. Huc ſpectant veſpa,

crabro, culex pipiens, culex pulicarius, &c.

3. *Psydracia urticata.*

Urtica urens habet aculeos tenuiſſimos ſucco venenato pervios, qui efflorescentias acriter pungentes & eryſipelatoſas excitant.

Phaſeolus pruriginoſus Americanorum excitat pruritum intolerabilem per aliquot horas, villis ſuis acutiſſimis oculum fugientibus.

Cacti diverſæ ſpecies tenuiſſimis etiam ſpiculis pungunt, ſed veneni expertes ſunt.

4. *Psydracia ab acaris*, *Syrones* vulgò, Gall. *Cirons.*

Nomen ſyronis tribuitur & papulæ, & inſecto quod hanc excitat; inſectum illud intra manuum, pedumve cutem ſe inſinuat, in puſtulas attollit pruriginoſas rubras, quæ dein exulcerantur; ſed præter hanc ſpeciem ſunt alia inſecta, quæ nos laceſſunt, & efflorescentias diverſas creant, ut formica ruffa, formica rubra, pediculus pubis, pediculus humanus, cimex lectularius, pulex communis, aliaque quorum puncturæ ita imitantur quandoque efflorescentias ſpontaneas, ut Medici incerti hæreant, maximè ſi dormientes ægri fuerint ab hiſce inſectis laceſſiti, adeòque originem pſydraciæ ignorent. Alios morbos ab inſectis excitatos videre eſt in Malide inter impetiginoſos cachecticos.

Syrones acu effodiuntur, & locus affectus vino vel aceto, in quo pauxillum nitri, vel ſalis marini fuerit diſſolutum, abluitur; vel etiam lixivio vulgari cinerum detergitur; dein unguentum amariſſimum ex decocto abſynthii, tanaceti, myrrhâ, aloë confectum; aut denique ſi affectus pertinax fuerit, decimâ hydrargiri parte onuſtum, parti illinatur.

5. *Psydracia achne* Aetii, *achna*, *Vari* Sennerti; *lib.* 5. *cap.* 23. *Jonthos* Græcis, Gall. *Bourgeons.*

Psydraciis connata sunt tubercula faciei, *vari* dicta, ait Sennertus. Sunt scilicet tumores exigui, rubri, duri, pertinaces, qui vix unquam suppurantur, nec dolent, nec pruriunt, & tantùm faciem deturpant, maximè distincti à tuberculis frontis, de quibus egimus in guttâ rosaceâ syphiliticâ, necnon à leprâ, quæ cum raucedine, faciei inflatione, & tuberculis initio rubris incipit.

Tribuuntur alimentis crassis, & apud quosdam pueros usque ad adolescentiam perseverant, dein evanescunt.

An ad guttam rosaceam attineant potiùs, ut vari vino deditorum judicent alii. Remedia ex Sennerto eruite, *cap.* 23. *lib.* 5. *pag.* 1.

X. *Hydroa*, Echauboulure.

Sunt exanthemata milii granis non majora, subitò in cute exorta, conferta, & utplurimum fugacia, non cohærentia, phlyctænoidea.

1. *Hydroa sudamen; Sudamina* Sennerti; *Ecsesmata* & *idroa* Græcis; *asef* & *alhasef* Avicennæ; Gall. *Echauboulure*, vel *Echaubouillure*; Occitanis *cambroul*, *ébullition de sang.*

Exanthemata illa dorsum, pectus, brachia, crura sæpiùs afficiunt, numerosissimè consita, rubra, pungentia, acriter dolentia; juvenes & calidos potissimùm adoriuntur æstivo tempore.

Hic affectus victu refrigerante curatur, & sponte recedit; attamen exanthemata possunt elui aquâ rosarum aut plantaginis cum camphoræ grano uno aut altero, vel balneis domesticis

etiam cedunt, quorum tamen usu horum eruptio plerumque juvatur. Exsiccantur demùm hæ pustulæ, & delabuntur.

2. *Hydroa alba.*

Æstate pariter similia prioribus per cutem exoriuntur sudamina, sed cuti concoloria, pellucida, vesiculosa, granis milii non majora, pungentia, sero turgida atque fugacia, miliaribus affinia.

Cutis etiam à frigore subitò exasperatur, & vulgo cutis anserina, Gall. *peau de poule*, dicitur, exiguis vesiculis grano milii minoribus, sub epidermide exortis.

ORDO TERTIUS.

PHYMATA

VUlgò *tumores*, sunt protuberantiæ notabiles, sæpiùs solitariæ à fluidis intra vasa minima congestis productæ.

Differunt à *maculis* & *exanthematibus*, in quibus nulla omninò aut exigua partis elevatio, & potiùs asperitas ex numerosis ecthymatis; à *cystidibus*, in quibus magna receptacula fluidum collectum continent, unde fluctuatio; ab *excrescentiis*, quas firmitas carnium vel ossium similis comitatur; à *procidentiis*, quæ parti solidæ è sua sede dimotæ debentur. Galenici omnes protuberantias ad phymata ineptè revocabant, ut satisfieret divisioni quadripartitæ humorum, quibus singula tumorum genera tribuebant, unde emphysema excludebatur, cùm aer ad pituitam, bilem, melancholiam, sanguinemve reducere difficile foret.

Phymata terminantur resolutione, desquamatione, decorticatione, suppuratione, induratione, gangrænâ, vel remollitione.

Optima terminatio, nisi materies morbifica sit venenata, est *resolutio*; si sit venenata, est *suppuratio*, aut *eschara*, quam comburendo excitamus, quæ est veluti sphacelus siccus. *Desquamatio* ad exanthemata multa attinet, ut rubeolam, herpetem; *crusta*, quæ est suppuratio siccata, ad pustulosos affectus, ut variolam, tineam; *decorticatio* ad erysipelas, erythema, &c.

XI. *Erythema*, Erysipele.

In erysipelate est febris acuta, ægritudo gravis, seu morbus; erythema est sine febris graviumque symptomatum satellitio. Erythema est tumor superficiarius, solitarius, diffusus, rubroroseus, pressione evanescens, glabritie uniformi præditus, nisi phlyctænis exasperetur, & calore acri urenti, vel pruriginoso stipatus, qui non ad suppurationem, sed ad cuticulæ separationem spontè vergit.

1. *Erythema spontaneum*, *Erysipele commun*; tumor erysipelatosus à causâ internâ; differt ab herpete, quod sit fugax, herpes verò pertinax; quòd sit uniformis, herpes verò papulis, vel guttis rubris distinctus. Non raró crisis instar à levi frigore, subsequente calore erumpit nummi magnitudine circiter, vel juxta vulnera adnascitur, pendet à materiâ acri, cruore fluxili, &, ut aiunt, bilioso, in vasis reticularibus cutis collecto; minimè verò in glandulis. Hinc fit ut pressione recedat, eaque cessante velocissimè revertatur rubedo, quod nullam sanguinis hærentiam arguit; omnes

membranæ corporis ultima vaſa ſanguifera habent reticulata, & hoc reticulum eſt ſedes eryſipelatis, vel cutanei, vel introverſi. Materiam erythematis introverti eò pejus eſt, quò acrior eſt; ſi ſerum acre ſub cuticulâ effundatur, fit phlyctæna, quæ exſiccata abit in cruſtam; hinc erythema cruſtaceum.

Erythema eſt vox hippocratica quâ rubores eryſipelatoſos deſignavit Auctor in coacis, & epidemiis. Erythema circa nares, ait Hippocrates, profuſiorem alvum ſignificat; Duretus erythema vertit per ſuffuſionem eryſipelatoſam.

Sola natura hanc erythematis ſpeciem ſæpè ſanat; quippe materies acris calore reſoluta perſpirat, & quod craſſius remanet, cutis deſquamatione demùm foras emittitur; Medici itaque officium eſt hanc excretionem ſuſtinere, juvare, quæ feliciùs ſuccedit præmiſſis generalibus auxiliis, ſcilicet phlebotomiis & catharticis; raró cruor eductus in patellâ concreſcit, quod in phlegmone frequentiſſimum; ſæpiùs thrombus ſero flaveſcenti innatat; facies ab erythemate præ aliis locis afficitur; abſtinendum eſt ſedulò à repellentibus frigidis; acria & calida dolorem, fervoremque intendunt; liquida utcumque initio tepida citò refrigeſcunt, & nocere poſſunt, ita ut ſæpè tutius ſit abſtinere à topicis; interea decoctum aquoſum florum ſambuci, linteum vino aquato madidum, applicari poſſunt. Potus diluens & diaphoreticus non acer juvat perſpirationem; intra paucos dies epidermis fruſtulatim ſeparatur, & ſic ſanatur erythema. Vide plura in eryſipelate inter inflammatorios exanthematicos.

2. *Erythema ambuſtio*, *brûlure*. Heiſter. *chirurg. lib.* 4. *cap.* 15. Fluida omnia bullientia, ſolida

omnia candentia, vel fervidiora, ignis, sol meridianus ipse, maximè vitris causticis adunatus comburunt, & pro diverso gradu caloris, ejusque duratione ac partis sensibilitate diversa sequuntur phœnomena, ut ambustio, eschara, ulcus, sphacelus, &c.

Differt ab erythemate spontaneo, quod à principio evidenti, seu fervore corporis admoti pendeat. Partes igneæ ubertim admissæ intra cutis textum sanguinem inflammant, serum rarefaciunt; hinc phlyctenæ, seu ampullæ, cutis rubor intensus, dolor acerrimus, tumor diffusus.

Quoniam particulæ igneæ adhærent corporibus frigidioribus & densioribus fortiùs quàm calidis & raris, sublevatur pars ambusta à ventilatione, seu admotione auræ frigidulæ; aquâ etiam frigidâ sæpiùs renovatâ partem immergendam esse docet Godefroy *Miscell.* & sedato dolore utendum linimento ex cerusa, oleo, spermate ceti. Nos, ubi nulla est excoriatio, utimur vino tepido mero, vel aquato, vel succo cæpæ contusæ, vel atramento, vel oleosis, ut oleo cum aquâ conquassato ad unguenti spissitudinem. Phlyctænæ minimè sunt aperiendæ, inde enim dolor atrocior; his apertis emollientia tantum usurpanda, ut albumen ovi cum oleo lini, olivæ, vel amygdalarum, pulpa pomi cocti, pulticula ex hordeo, oryzâ.

Si ulcus adsit aut eschara, *vide* ulcus & sphacelum. In gravibus & valdè extensis combustionibus diæta tenuis, refrigerans, potus spiritu salis acidulatus, narcotica, phlebotomiæ, diversæque cautelæ requiruntur, summumque vitæ periculum imminet; si oculi amburantur, caligo multiplex; si collum, obstipitas accedere solent; ambustio ab oleo bul-

liente, à calce vivâ, à metallis fusis periculosior est quàm à stramine, spiritu vini, &c.

Demùm periculum ambustionis est in ratione, 1°. intensitatis caloris; 2°. extensionis & dignitatis partis ambustæ; 3°. temporis per quod ignis applicatus fuit: intensitas verò caloris est eò major, quò corpus urens est densius, gradumque caloris majorem passum est; duratio actionis ignis major est, si corpus fervens parti magis adhæreat, ut oleum fervidum, &c.

3. *Erythema volaticum*, vulgò *feu volage; maculæ volaticæ* Sennert. *æstus volaticus*; an *der ilug* Gabolchoveri?

Pueri lactentes non rarò erythemata habent in facie pertinacia, constantia, intensè rubra, uniformia, circularia, monetæ minoris magnitudine, circa genas, labia: in maculæ centro non rarò vidi foramen fuscum, siccum.

Si hæ maculæ evadant crustosæ, an sint quid diversum à crustâ lactea? Sennertus se nunquam vidisse fatetur, atque maculas ori, oculis, auribus vicinas pro lethalibus habendas profert, quod à vero aberrare docet Verducius: hujus desideratur accurata historia; si calore, dolore careat, ad guttam rosaceam attinet. Quas vidi, crustosæ non erant, unde à crustâ lacteâ differebant.

4. *Erythema pernio*, vulgò *engelure*, *mule aux talons*; est rubor cum tumore glabro, pruriginoso, pertinaci, extrema potissimum hyeme afficiens, ut pedes & manus; calens, quandoque excoriatus, qui nec suppuratione, nec desquamatione solet terminari.

Fovetur ab acrimoniâ sanguinis, & excitatur à calefactione subitaneâ pedum manuumve dùm al-

gent ; gradariè etenim calefactæ partes minùs pernionibus sunt expositæ : perspiratio acris retenta ruborem , calorem , pruritum excitat , pruritus verò ille calore lectuli intenditur.

Perniones integri optimè curantur frequenti irrigatione partis cum spiritu salis , qui acrimoniam alkalinam materiæ morbificæ innocuam reddit , at perniones excoriati debent emplastro de mucilagine defendi ; loco spiritûs salis solutio aluminis convenit , item fomenta aromatica vino rubro mixta , nec non astringentia tonica , decoctum baccarum juniperi , decoctum castanearum &c. Rapa cocta pernioni applicata , pellis leporina , nix applicata , muria etiam à diversis Medicis laudantur.

5. *Erythema intertrigo.*

Rubor femorum & perinæi apud infantes ab urinâ , fascias quibus involvuntur inficiente ; hoc lactentibus est familiare , unde anxii , & insomnes evadunt , sæpè etiam excoriantur maximè in plicis seu angulis.

Curatur adsperso bis in die cerusæ pulvere ; alii salicis cariosæ teredinem aspergunt ; summa præterea requiritur tunicarum mundities , & frequens detersio lixivialis , dein ablutio in aquâ , secus lintea lædunt.

6. *Erythema paratrima , paratrima* Græcis.

Rubedo clunium in equitantibus , pedum in peditibus , manuum in operariis , dorsi in decumbentibus ægris, procedens à contusione vel assiduâ partium compressione , unde excoriantur , dolent , adhærent vestimentis , linteis ; hinc cruciatus à sitûs mutatione in coccyge ; etiam rubedo illa livescit , & gangrænam post se trahit. Illa species fugax est , & ablato principio procatarctico aufertur.

Attriti pedes viatorum ſublevantur foliis viridibus alni ; ſi excoriatio accedat, ſebo fuſo.

Attritus coccygis ſublevatur pulvinaribus excavatis, quibus lumbi, & femora ſuſtineantur, nec non decocto petalorum roſæ rubræ in vino rubro, aquâ vitæ camphoratâ, &c.

XII. *Œdema*, Édéme, infiltration, enflure.

Eſt tumor diffuſus, frigidus, pallidus, laxus ; doloris expers. Pendet à ſero intra textum cellularem collecto ob impeditam ejus in vaſis lymphaticis circulationem.

1. *Œdema flaccidum, édéme commun, édématie, infiltration.*

Ea eſt ſpecies in quâ fovea à digito premente impreſſa remoto digito aliquandiù perſeverat; pendet itaque non à ſolâ collectione lymphæ in textu cellulari, ſed ab intimâ partium etiam fibroſarum relaxatione per ſerum aquoſum, quo imbibitæ fuere, unde elaſticitas amiſſa, ſeu flacciditas, & ſenſibilitatis imminutio.

Si ille tumor œdematoſus pedes, tibias, femora, aut multas partes occupet, tunc morbus conſtituitur, qui œdematia vulgò ; aut ſi totum corpus occupet, anaſarca vocatur. Hoc ſymptoma aſcitem, hydrothoracem, cachexiam, chloroſim, empyema, phtiſim inveteratam, graviditatem, aliosque morbos chronicos non raro comitatur. *Vide* Anaſarcam in cachecticis.

2. *Œdema cryſtallinum*, Gallicè *la cryſtalline* ; eſt penis & genitalium tumor œdematoſus à viru ſyphilitico excitatus ; curatur ut ſyphilis. *Vide* Hydrocelem infra in oſcheoncele.

3. *Œdema periostæi*, Petit, *maladies des os; des signes de l'exostose*, *pag.* 438. *T.* 2.

Cum tumor partium cuti concolor, indolens, vel vix dolens est circumscriptus, solitarius, subjacentque immediatè ossa, ut in parte anticâ tibiæ, œdema periostæi adesse judicatur, ex eo quod cutis superstrata, & vacillans & mobilis, si leviter prematur digito, nullum vestigium remanet; verùm si fortiùs prematur, impressio statim apparet, & parùm perseverat exteriùs, interiùs verò periostæi depressio tactu persentitur.

4. *Œdema serpentina*, *serpentine* Gallo-Provinciæ; est œdema pedum in recens natis; ethymi rationem ignoro. Curatur linteis calidis, & confectione de hyacintho intùs data. Hujus principia desiderantur.

5. *Œdema hystericum* Sydenhami, *epist. de hysteriâ*; Raulini, *de morbis vaporosis*; *gonflement hystérique*; 1°. alterutram tibiam, suram scilicet afficit; 2°. ad tarsum, & pedes non diffluit, nec ab illis incipit, ut vulgare; 3°. vestigium digiti prementis non servat; 4°. hoc hystericis tantum accidit.

6. *Œdema variolosum*, *bouffissure*; est tumor œdematosus faciei, & palpebrarum, qui in variolâ confluente supervenit, cùm ptyalismus desinit, quique est œdematosus, ac eo recedente supervenit tumor manuum veluti criticus: in variolis malignis hic tumor est non raro petechiis variegatus. De œdemate rubeolam sæpiùs excipiente, *Vide* phlegmatiam.

7. *Œdema lacteum*, *infiltration laiteuse*, *lait répandu*. Vide *Act. Acad. chirurg. Paris. T.* 2.

Puerperis, rarius gravidis accidit; textum cellulosum inflat; dolore stipatur, mammas, inguina sæpius

ſæpius afficit, phlebotomiis, diureticis, fomentis reſolventibus, impugnatur. *Vide* Maſtodyniam lacteam, Iſchias lacteum &c.

XIII. *Emphyſema*, emphyſéme, bourſouflûre.

Tumor flatulentus eſt diffuſus, elaſticus, preſſione crepitans, cuti concolor.

Fit aliud à vulnere thoracis quo aër in textum celluloſum inſinuatur; aut eſt artificiale cum mediante folle vulnus cutis ſubeunte aër in textum celluloſum inſufflatur, ut quidam laniones in milite quem olim vidi experti ſunt; ſed hæc ad pneumatoſim pertinent, ut emphyſema animalium in vacuo.

1. *Emphyſema ſpontaneum.*

Differt à tympanite & meteoriſmo, quia ſedem habet emphyſema in cute, ſeu aër nidulatur in textu celluloſo; extricatur autem aër ex ſanguine vel motu putrefactionis, unde carnes omnes quæ putreſcunt, obſervante Pringlio, aquæ ſupernatant; vel à fermentatione, quæ in ſtatu morboſo poſſibilis eſt. Videantur experimenta D. Hales & Cotes *de aëris productione*.

Emphyſema curatur vel aëris deſtructione, vel ejus emiſſione; deſtruitur aër ſeu elaſticitatem ſuam amittit ſucceſſu temporis à ſolo vapore calido animalis, ut conſtat experimentis Mayow & Hales; ergo ſine remediis ſolo calore partis evaneſcet, niſi cauſa aërem elaſticum extricans, perſeveret. Huic deſtructioni favebunt ſacculi ex herbis, ſeminibuſque aromaticis, carminativis, ut fœniculi, aniſi, anethi, cumini, ſantonici, chamæmeli, lauri, decoctis inde paratis in vino,

cum floribus sambuci. *Vide* Verducii *pathologiam de Emphysemate, pag.* 140. *art.* 5. *Vide* etiam Pneumatosim in cachecticis, & Mastodyniam in dolorificis, Oscheoncelem flatulentam infrà, &c.

XIV. *Skirrus*, Squirre.

Vulgò definitur tumor durus, renitens, indolens; dicitur de liene aut hepate; verùm definitio nimis generalis est, nec cum skirro confundi debent strumæ, bubones, multò minus excrescentiæ callosæ, duræ, osseæ, verrucosæ, escharæ, sclerismata; genus hoc itaque intra sequentes species restringemus, doctioribus rectiùs determinandum.

1. *Skirrus hepatis*, *squirre au foye.*

Dicitur adesse quoties infra tegumenta hypochondrii dextri persentitur resistentia solito major, constans, cum imminuto sensu, seu sine dolore alio quàm qui ex pondere adaucto procedit.

Cum exigua est resistentia, diuturna tamen & sine dolore, *obstructio* hepatis dicitur, seu skirrus incipiens imperfectus. Si nullus sit tumor, & sit tantùm durities, quæ quandoque cum volumine visceris imminuto aut condensato reperitur teste sepulchreto Boneti, vocatur *sclerisma*; sed skirrum visceris ab ejus sclerismate vix distinguere potest Medicus, nisi exenterato cadavere, cum nativum visceris volumen in dato homine vix cognoscatur, nec distinguamus tactu utrum pars visceris, utrum totum viscus duritie afficiantur.

Quæ narrant Veteres de humore melancholico & pituitoso crassis, inspissatis, meræ fabulæ sunt, in physices ignorantiam refundendæ. Quoties dissecui hepar phthisicorum, aut eorum lienem, quæ

tactui renitentia skirrosa videbantur, toties inveni majorem carnium densitatem, qualem invenio in larido sale indurato, in carne exsiccatâ fumo; viscera tamen illa non erant tumida; ergo ad duritiem non necessaria est ullius peregrini humoris congestio vel cumulatio: sufficit vel 1°. ut fluida in vasis contenta sint viscidiora; 2°. vel ut vasa sint arctiora, numerosiora in dato spatio, vel ut fluida tardiùs, difficiliùs possint ex viscere elabi; alterutro enim ex his posito indurabitur viscus.

Skirrum hepatis sæpè comitatur hepatalgia, aurigo, quartana, ascites, quæ videantur suo loco; hîc skirrum simplicem consideramus, non ut principium morborum, sed ut vitium seu symptoma qualitatis mutatæ, cujus curatio eadem ac skirri sequentis.

2. *Skirrus lienis*, *Squirre à la rate*; est resistentia sæpiùs cum tumore in regione hypochondrii sinistri exorta; quandoque longè, latèque diffusa, sine dolore præter sensum gravitatis, diutissimè permanens; si firmitas regionis lienis sit minor, *obstructio lienis* nuncupatur hoc vitium, quod vulgo est principium diversorum morborum, ut splenalgiæ, quartanæ, melanycteri, ascitis, cachexiæ, de quibus suo loco agemus.

Difficillimum est judicare à quo principio pendeat skirrus lienis & hepatis; vulgo tribuitur uterque sanguini crasso & viscoso, tartareo; sed hoc ex theoriâ gratuitâ; nec enim ex eo quod hepar sit firmius liene, lien pulmone & cerebro, non inde sequitur in hepate sano hærere humores crassos, & viscidos; sæpè etiam viscera dura sentiuntur à pressione mutuâ absque eo quod humorum ulla crassities possit incusari. De his in Hepatalgiâ, & Splenalgiâ, ac Phisconiâ agemus.

3. *Skirrus Lupia, Loupe; Glandula* Avicen. *Lupia* Castelli, *glande, tumeur scrophuleuse, squirreuse.*

Tumor durus indolens, permanens, subsolitarius, cuti concolor, subcutaneus in diversis partibus. Differt à scrophulâ, quia est solitarius tumor, & multum successivè excrescens, ut circa articulos genuum, maxillæ, circa caput aliasque partes. Differt ab excrescentiis, ut sarcomate, quia ab humore congesto, non à nutritione partis adauctâ pendere censetur. Differt à lupiâ, quia non est cystis seu saccus humore infarctus, nisi in illam degeneret; quandoque in cancrum mutatur; cum est exiguus unus aut alter, vulgò *glandula* vocatur, & in suppuratum minimè vergit.

XV. *Phlegmone*, Phlegmon.

Est tumor sphæroideus rubore, calore, tensione, dolore pulsatili insignis, spontè in suppurationem vergens. Dicitur à *phlego* uro. Differt à pustulis inflammatis, ut à variolâ &c. ex eo quód sit tumor subsolitarius, & multò major; à bubone, parotide, paronychiâ, ophtalmiâ, quia sedem in certis locis determinatam non habet.

Causa est impetus cruoris adauctus intra vasa partis tumentis, quæ involucris utplurimum coercetur, ut glandula vel membrana cellulosa: si etenim intra ramificationes vasorum fieret ille infarctus, tumor non sphæroideus, nec certis limitibus circumscriptus foret, sed erysipelatis instar diffusus.

1. *Phlegmone mammarum*, vulgò *poil. Vide* Mastodyniam.

2. *Phlegmone oculi. Vide* Ophtalmiam internam.

3. *Phlegmone testis*, vulgò *gonorrhée tombée dans les bourses.*

Dici solet à principio cui potissimùm debetur. Præter remedia generalia, ut phlebotomiam, victum tenuem, fomenta emollientia, & dein resolventia, desiderantur ea quæ virus syphiliticum specificè debellant.

4. *Phlegmone musculorum, tumor phlegmonodes*, vulgò non habet figuram determinatam, nec magnitudinem. Ortum habet à principiis utplùrimùm procatarcticis, ut fracturâ, contusione, vulnere : exigit remedia quæ resolutionem instituere possunt, ut sunt phlebotomiæ repetitæ pro tumoris extensione, symptomatum vehementiâ, ægri robore, ætatis vigore, necnon victum tenuem, refrigerantem, & humectantem, cataplasma emollientia ex foliis malvæ, violarum, acetosæ, bulbis lilii, micâ panis cum lacte coctâ, additis croco, axungiâ recenti, medullâ animalium, oleo, pulpâ althææ. His enim dolor, calor, tensio sedantur, fluxilitas sanguini conciliatur, vasa crispata laxantur, membranæ involventes spasmodicè constrictæ, remollitæ cedunt, circulatio restituitur; si his irritis in suppuratum vergat, aut in sphacelum, videantur remedia apostematis, sphaceli, &c.

5. *Phlegmone axillaris*, vulgò *bubo axillaris. Vide* Bubonem.

XVI. *Bubo*, Bubon.

Est tumor partim skirrosus, partim inflammatorius glandulæ unius aut alterius inguinalis, cum dolore obtuso vix lancinante, calore, rubore, renitentiâ minoribus quam in phlegmone; lentè

accedens & recedens, incessum aliquatenùs impediens.

Debetur sanguinis impetui intra vasa lymphatica glandularum minus vivido, cui occasionem præbet infarctus horumce vasorum; distinguitur à bubonocele cognitâ sede glandularum inguinalium diversâ à foramine musculorum abdominis & arcu Pouppartii, necnon ex eo quod bubonocele subitò fiat, bubo verò lentè excrescat; bubonocele ileum sæpiùs excitet, non verò bubo. Varietates sunt bubones skirrodes, phlegmonodes, œdematodes, exulcerati.

1. *Bubo simplex*, *Bubon*.

Sic vocatur Græcè *inguen*, quia regio inguinalis afficitur. Dicitur simplex qui nec febrem, nec pestem, nec syphilidem comitatur. Curatur remediis iisdem quibus phlegmone, sed potissimùm resolventibus.

2. *Bubo syphiliticus*, Astruc. *lib.* 3. *cap.* 5. *Poulain*, *cambuca* Paracelsi.

Ab impuro concubitu immediatè, seu post paucos dies, vel à gonorrhæâ suppressâ ortus dicitur *primarius*; qui verò infecto jamdudum sanguine sine his principiis supervenit, *secundarius* vocatur: uterque magis est vel phlegmonodes, vel œdematodes, vel skirrodes; alter ovum columbinum, alter pugni magnitudinem adæquat; phlegmonodes faciliùs resolvitur, citiùs suppurascit; œdematodes resolvitur, non suppuratur; skirrodes resolventibus resistit, & non suppuratur. Differt ab aliis speciebus à principio cui debetur. Curatur ut syphilis, cujus est symptoma & signum certissimum.

3. *Bubo strumosus*, *Bubon scrophuleux*.

Distinguitur ab aliis per signa scrophularum in

collo, mesenterio, deficientibus signis bubonis syphilitici, pestilentis, &c. *Vide* scrophulas in cachecticis. An scorbuticus bubo fuerit observatus valdè dubium mihi videtur, nec nuperi Auctores qui de scorbuto expresè scripserunt, ut Lindius, illud symptoma memorant.

4. *Bubo pestilens*, *Bubon pestilentiel*; est tumor criticus in peste ad inguen alterutrum oriundus cùm bonis ægri rebus.

Ille verò bubo quantociùs aperiendus est, licet immaturus, & ad suppurationem citò ducendus, ut eâ viâ virus pestis foras amandetur; *vide* Pestem in class. 3.

5. *Bubo crescentium*, vulgò *les croissances*, ou *croissances*; est tumor dolens, renitens, cuti concolor glandularum inguinalium, qui puberibus dùm sensibiliter crescunt in altum, cum aliquali corporis macie, oriri solet: ille tumor spontè resolvitur, nullumque periculum importat.

XVII. *Parotis*, Parotide.

Differt à bubone ex eo quod glandulas pone aures sitas afficiat; est enim tumor skirroso-phlegmonodeus glandulæ parotidis dictæ in suppuratum lentissimè vergens; easdem varietates subit ac bubo, non verò totidem species.

1. *Parotis benigna*, *Parotide simple*; est ea quæ sine febre, sine gravi symptomate enascitur.

2. *Parotis febrilis*; ea quæ in febribus acutis in peste, vel criticè, vel symptomaticè supervenit, sæpiùs cum surditate.

XVIII. *Furunculus*, Froncle, Clou.

Est tumor inflammatorius, cutaneus, prominens,

durus, & atro-ruber, cujus centrum, cum suppuratus est, occupant fibræ crassæ, quæ in pus non colliquescunt. Dantur furunculi ovi columbini figurâ & magnitudine, alii majores, & hemisphærici.

Floccus fibrosus in axi furunculi hærens, dùm suppuratur, vugò dicitur *Bourbillon*.

Species, seu varietates sunt

1. *Furunculus dothion* Galen. *clou ordinaire*. *Dothion* Galen. curatur ut phlegmone; sed durior est, magis sphæroideus.

2. *Furunculus therminthus* Gorræi *definit.* est species-phymatis, ait Oribasius, supra quod pustula nigra eminet, quæ rupta infernè similis desquamato apparet, eo autem dissecto, pus invenitur. Obscurissima est descriptio.

3. *Furunculus*, *phygethlon* Græcis, *panus* & *panis* Latinis; est furunculus erysipelaceus, diffusus, cutaneas glandulas obsidens, difficilè suppurans, calore deurente & mordaci stipatus. Hujus accuratior historia desideratur.

XIX. *Anthrax*, Charbon.

Est tumor carnibus immersus utplurimum, in cujus apice est vesicula grisea, subtus sphacelosa, in ambitu dolor & rubor quandoque leves; excoriatus vel suppurascens, serpit in viciniam, & colorem intensè rubrum exhibet.

Optimè describitur à Plinio & à Celso; quippe quandoque collum, fauces obsidet sine ullo tumore & dolore, sed cum lividitate pustulæ aut cuticulæ, quâ ablatâ, caro substrata nigricat, sphacelosa est; interea æger languet, somnolentus est, pulsum habet debilem, rarum, & intra

breve tempus è medio tollitur; cùm verò minùs malignus eſt carbo, circa puſtulam nigram eſt tumor phlegmonodeus, cum febricula, apertus tumor, ulcus atro-rubrum, ſiccum, calens, ardens, in viciniam ſerpens, labiis extroverſis apparet.

Accidit potiſſimùm pauperibus ſordidis, qui carnes animalium, ut vervecum anthrace defunctorum edunt, aut qui eorum lanas tractant, adipem fundunt ad candelas parandas; hinc laniones, coriarii, candelarum opifices huic malo ſunt ſæpiùs expoſiti.

Raro Medici accerſuntur ad hoc malum curandum; ſæpiùs ruſtici arcana ſua huic malo ſpecifica dicta adhibent, & cauſtico furunculum inurentes anthracem ſe ſanaſſe jactitant.

1. *Anthrax ſimplex*; eſt ille qui non pandemius eſt, ſed ſporadicus, extus prominens cum pulſu febrili, & levibus ſymptomatis.

In hujus curatione ſtatim apex ſphaceloſus cauſtico ut lapide infernali, vel lapide cauſtico inurendus eſt, ut deſtruatur virus gangrænoſum, quod vel carnes vicinas rodere, vel introverſum funeſtiſſima ſymptomata, ut ſyncopem, delirium, &c. excitare valet; raro phlebotomia indicatur, aſt à vigore pulſûs indicata in hac ſpecie non nocet; interea eſcharæ lapſus promovendus, & ſuppuratio excitanda ad virus eliminationem, & ſanguinis depurationem, quod præſtant ſuppurantia vulgaria; intereadùm intùs uſurpantur medicamina quæ vires circulationis excitant, ſi langueant; aut ſuſtinent, ſi vigeant, ſimulque perſpirationem intendant.

2. *Anthrax malignus, charbon peſtilentiel. Vide* Peſtem in exanthematicis.

3. *Anthrax persicus*, *le mal des ardens*. Pruna & ignis persicus Avicennæ. *Vide* Mezerai, *Hist. de France*. Est pestis species; *le feu St. Antoine*; vide *Histor. Philippi I. ann.* 1090.

Carbo, ligno combusto, *carbunculus* lapidi pretioso designando inservit; unde pejora sunt nomina quàm anthrax.

4. *Anthrax tarantatus*, *malvat* Occitanis.

Miranda carbunculi species P. Borelli, *centur. 2. obs. 12.* in urbe *Roquecourbe* propè *Castres* in Occitaniâ, frequens est morbus *malvat* vocatus, qui species carbunculi est, quo affecti, nisi dies novem insomnes traducant, jugulantur; utque somnum arcere valeant, accedunt ad ægrum amici & parentes, ibique genio indulgentes canunt, & ægrum ad saltandum invitant; tarantulâ demorsi pariter somnolenti sunt, teste Serao; inde mos apud ipsos invaluit, ut saltarent somni fugandi gratiâ.

XX. *Carcinoma*, Carcinome, Cancer.

Cancer, *tumor cancrosus*. Plebs quæ hunc morbum exasperari putat, uti anthracem, si nomen ejus proprium proferatur, hunc morbum vel non nominat, vel malum vulgò *le méchant* nuncupat.

Duo status considerandi sunt in hoc morbo, ut in omni phymate; status scilicet *Tumoris* integri nondum aperti, & status *Ulceris*, excoriationis, aperturæ, qui ociùs, seriùsve supervenit; ulcus enim non est genus distinctum, sed modificatio phymatis.

Definitur tumor durus, tuberosus, lancinans, pertinacissimus. Differt à skirro per dolorem lancinantem, superficiem inæqualem; à phlegmone

per diuturnitatem, colorem nativum cutis, nisi varicosis tumoribus nigris circumdetur tumor.

Exulceratum carcinoma, sive ulcus cancrosum ex fœtore, labiorum inversione, carnis duritie, ichore acri exudante, pertinaciâ, dolore lancinanti, facie propriâ ab aliis distinguitur.

Specierum distinctio desideratur; interea tamen alia sunt carcinomata, quæ à verrucâ ortum ducunt, ut in mammâ; alia à punctis, vel varicibus nigricantibus duris, ut formicis, huc *myrmecia* Græcorum; alia superveniunt à lupiis irritatis, seu skirris, v. g. colli, glandulæ lacrymalis; alia à pustulâ ordiuntur, quæ citò exulceratur & latè serpit, quorum exempla citat, sed non sat accuratè describit inter morbos oculorum, *cap. VI.* Santyvesius. Species possunt sic nominari

1. *Carcinoma verrucosum, verruca cancrosa* Saint Yves, *cap. 5.*

2. *Carcinoma myrmecia*, 3^{a}. *species* Santyvesii, *cap. 6.*

3. *Carcinoma lupus, Lupia cancrosa* vulgò.

4. *Carcinoma phagædena, spec. 4.* Saint Yves; pustula cancrosa; utrum diversa sit horum prognosis & curatio, dubium videtur, si verum sit, quod Saint Yves asserit, se primam speciem sanasse usu aquæ cujusdam quam ad alias species inutilem putat.

Cancer est nomen insecti; carcinoma æquivocatione caret; ergo vocabulum melius.

Cancrosi, si curentur, citiùs intereunt, ait Hippocrates; cura itaque hujus morbi debet esse omissiva, id est, omitti debent quæ ejus principium eradicare posse putamus, cum tantæ virulentiæ sit, ut omnibus medicamentis alterantibus & evacuantibus exacerbetur, si excipiamus di-

luentia & edulcorantia potissimùm interna. Carcinoma occultum non debet attingi, sed ab omni pressione, unctione, cataplasmate immune servari apposito molli gossypio; exulceratum molliter detergi, vel potiùs elui debet cerato Galeni, butyro insulso, carnis vitulinæ taleolis appositis, unguentis anodynis demulceri.

Intùs verò in utroque casu juscula refrigerantia, serum lactis, lac, cremores usurpari, balneis repetitis sanguinis acrimonia temperari debet; sunt carcinomata libera, partibus solidis non connexa, vasis majoribus non contigua, quæ præmissis edulcorantibus, & massam sanguinis depurantibus, feliciter excinduntur.

Vidi prægrande mammæ carcinoma quod ab exiguâ & profundâ verrucâ, seu porro minime syphilitico ortum duxerat, quodque per hydrargyrosim decuplo minùs evaserat.

Laudatur usus internus foliorum atropæ belladonæ ad carcinoma sanandum; vide *Diarium Medicum* D. Vandermonde.

Vidi carcinoma phagædenam faciei, quod oleo corrosivo plumbaginis sanatum fuit: vide *Acta Acad. Reg. Parisiens.* De usu interno cicutæ majoris Tournefortii ad carcinoma curandum, *vide* Experimenta Storckii.

XXI. *Paronychia*, Panaris.

Est tumor phlegmonodeus extremi digiti cujusvis cum dolore perterebrante, colore rubro, calore urenti, tensione maximâ.

1. *Paronychia cutanea*, 1ª. *spec.* Heister. *chirurg. cap. 170. panaris cutané.*

Digiti extrema pars initio parum dolet, tu-

met, mox rubedo accedit, crescit dolor & rubedo, quæ symptomata ultra digitum non sese extendunt, & tolerabilia sunt; dein pulsatione crescente fit suppuratio, apex digiti albescit, remollescit, & sine periculo, abscessus ruptus detersione ac consolidatione terminatur.

Curatio absolvitur emollientibus, quæ maturent phlegmonem, & extractione peregrini, ut spinæ, aciculæ, si huic ansam præbuerit; cataplasma de micâ panis cum lacte & croco, caro cochleæ pomatiæ applicata, pulpa ex foliis malvæ, violæ, radice althææ, bulbo liliorum; si dolor & fervor minores sint, emplastrum diachylum cum gummis, emplastrum de mucilagine, &c. conveniunt; & suppuratione factâ, abscessus aperiendus, & solito more tractandus; sæpiùs autem accidit ut unguis delabatur, si pus infra ipsum genitum sit, quod longum facessit negotium.

2. *Paronychia periostæi* Heister. *ibid.* Garangeot. *operat. chirurg. de panaritio.*

Differt à primâ specie doloris, fervorisque intensitate multò majori quàm ex tumore exspectandum videtur, cum febre, vigiliis, convulsionibus, imò quandoque delirio. Differt à tertiâ, quod dolores ad interiorem brachii condylum, seu ad cubitum non extendantur.

Hæc species fovetur à pauxillo ichoris acris & rodentis infra periostæum, unde os sæpiùs cariosum evadit; & si negligatur, manus eodem morbo contaminatur, adeòque quantociùs incidendus est apex digiti vel lateraliter, ut vult Garangeotus, vel in medio quò non pertingit tendo flexoris, ut putat Heisterus, ut illa guttula puris, vel ichoris foras emittatur; postridiè non raró excrescit caro fungosa, quæ exciinditur, vel eroditur,

& vulnus denique solito more curatur.

3. *Paronychia tendinis*, 3^a. *spec.* Heister. *ibid.* Ea est quæ vaginam tendinis flexoris digiti aggreditur, intra quam est pus, vel ichor acer & rodens; tumor in apice digiti modicus est, vel nullus; dolor tamen est intolerabilis; manus, carpus, universumque brachium ad usque condylum internum humeri dolent intensè; unde febris, vigiliæ, spasmi; intumescitque brachium, manus, imò paululum digitus in ipsis phalangum articulis.

Species illa est aliis periculosior; febris, vigiliæ, abscessus, imo gangræna hominem quandoque è medio tollunt.

Medicamenta inutilia sunt; brevi ad incisionem digiti & vaginæ tendinis properandum est; imò vagina ulteriùs scindenda, si pus ulteriùs serpserit, ut in ligamentum annulare carpi, in ligamentum transversum quo os cubiti cum osse radii connectitur, quæ curatio fusè tradita est apud Garangeotum & Heisterum, in hisce consulendos.

XXII. *Phimosis.*

Est præputii, & sæpè simul glandis inflammatorius tumor, ut placet Neotericis, cum præputii adducendi, aut reducendi difficultate.

Veteres Græci nomen illud genericè tribuebant meatuum præclusioni; unde phimosis palpebrarum, labiorum, uteri, narium; verùm mos invaluit ut hoc nomine intelligatur inflammatio præputii, quâ balanus intra præputium arctè retinetur, si vera phimosis; aut quâ basis balani veluti strangulatur, ut in phimosi spuriâ, seu paraphimosi Neotericorum.

1. *Phimosis vera*, *phimosis* Heister. *chirurg. cap.* 130. est gravis inflammatio præputii, quâ ejus reductio pone glandem impeditur; oritur à secretione fluidi acris, flavescentis, mucosi, quo illinitur præputium, & in glandulis odoriferis balani potissimùm paratur, ex quo rubet interior facies præputii, rubet balanus cum dolore, & dysuriâ propter irritationem quâ urina transiens præputium afficit. Hic affectus cum gonorrhœa præputii convenit apud eos qui prælongo præputio gaudent; *vide* Gonorrhœam. Novi viros quos identidem recurrens hæc excretio liberat ab ophtalmiâ; unde sequitur ejusdem esse indolis mucum in coronâ glandis secretum, ac eum quem glandulæ Meibomianæ palpebrarum fundunt. Hunc affectum etiam pueris familiarem esse observat Sennertus.

Curatur jusculis refrigerantibus, sero lactis, balneis & aquis acidulis, præmissâ phlebotomiâ, & catharsi: ruborem etiam & dolorem tollit aqua rosarum balano inspersa, aqua Saturni, &c.

2. *Phimosis hydrocelica.*

Non rarum est apud hydropes laborantes anasarcâ ascite, vel solâ hydrocele portentosè tumere penem, sed magis adhuc præputium, ita ut omninò recondatur glans, ejusque via vix inveniri possit; simulque vidi non semel fieri decubitum humorum in hoc præputio, ut inflammatio gangrænodea immineret. In hoc verò casu forcipibus limbum præputii hic & illic dissectum vidi à Chirurgo egregio D. Serres, unde infarctu liberatus penis & aquâ vitæ camphoratâ fotus, sphacelum vitavit.

3. *Phimosis syphilitica*, *phimosis vérolique.*

Pendet ab ulcusculis syphiliticis coronam balani obsidentibus, & inde subsequente præputii phlo-

gosi, maximè si limbus præputii similibus ulcusculis, *chancres* dictis obsideatur; unde depuratio horum ulcusculorum impeditur, erosio augetur, similiaque gravia mala imminent.

Si malum tolerabile sit, præmissis phlebotomiâ, catharsi, & balneis sufficientibus, hydrargyrosis est usurpanda more solito; interea fomentis ex lacte, floribus malvæ, meliloti, & similibus, curandum ut reducto præputio hæc ulcuscula elui, detergique possint; si verò altiùs serpant ulcuscula, ita ut metus sit ne balanus erodatur, tunc totum præputium ulcusculis intus obsitum circumscindendum est; quippe unâ aut alterâ incisione vix in patulo reponi queant omnia ulcuscula; ast durante hydrargyrosi, ea omnia felicius succedunt, cum virus simul auferatur.

4. *Phimosis circumligata* Astruc. *de morbis venereis, lib. 3. cap. 8. de phimosi; circumligatura* Latin. *paraphimosis* Græcor.

Rariùs est syphilitica, utplurimùm verò pura; ortum ducit ab inflammatione & tumore balani, dùm est erectus penis, maximè si per violentiam retroversùm fuerit præputium, ut in defloratione virginum accidit, aut similibus causis tribuendum quisque judicat; sive enim retroactum præputium inflammetur, & glandem strangulet; sive balanus intumescat magis quam præputium, inde sequitur hæc species, quæ phlebotomiâ, balneo penis in lacte, dein in decocto resolventi, ut florum meliloti, sambuci, &c. evanescit. Vidi ter vel quater in nosocomio generali similes paraphimoses à verâ ligaturâ peni injecta ope fili ab amico circumligati, unde supprimitur urina, penis inflammatur; interea tamen in duobus puerulis, quibus hoc acciderat, vidimus filum

successivè

ſucceſſivè penem trajeciſſe, veſtigio ſucceſſivè coalito.

5. *Phimoſis vaginæ*, Aſtruc. *de Morbis venereis*, *lib.* 2. *cap.* 8. *n°* 1.

Pendet à ſyphiliticâ inflammatione labiorum, nympharum ob ulcuſcula rodentia, ſyphilitica; ſimileque vitium in catamitorum podice, in nutricum papillis memorat; quæ omnia eamdem medelam expoſtulant, ac phimoſis ſyphilitica, ſcilicet ulcuſculorum deterſionem, & virus venerei extinctionem.

6. *Phimoſis infantium*, Manget. *Biblioth. Med. pract. pag.* 9. ex Hildano.

Accidit ob urinæ acrimoniam, ex pravâ victus ratione nutricis; lactantes enim ab hoc affectu immunes non ſunt.

Curatur victûs ratione tenui & refrigerante; dein catharſi leniente; ſubſequatur cataplaſma ex micâ panis cum balauſtiis pulveratis, croco, & butyro recenti, ac lacte vaccino.

ORDO QUARTUS.

EXCRESCENTIÆ, Excroiſſances.

SUnt tumores in hoc à phymatibus diverſi; quod 1°. fiant per converſionem ſucci nutritii copioſioris in partem ſolidam; adeòque 2°. lentè creſcant, & adoleſcant ſenſim, ſine ſenſu; 3°. quod non ſpontè abeant in ſuppuratum, ſed veluti immutabiles, cuti concolores, indolentes in ſuo ſtatu perſeverent; ſola lordoſis huic ordini minùs convenit; cauſa eſt ſucci nutritii, vel cum vaſis partis affectæ adhærentis & affinis appulſus uberior, ejuſque aſſimilatio & in partem conver-

ſio : in phymatis vero fluida appellentia ſuum fluorem conſervant, & facilè in pus, ichorem mutantur. Excreſcentiæ variant pro diverſâ conſiſtentiâ & ſede ; hinc genera ſequentia deducuntur.

XXIII. *Sarcoma*, Sarcome.

Eſt excreſcentia carnis conſiſtentiam circiter obtinens.

1. *Sarcoma vulgare* Sennert. *Excroiſſance charnue.* Ubivis indiſcriminatim oritur, eſtque vel connatum, vel acquiſitum ; difficulter diſtinguitur à skirro *lupiâ* dicto, niſi quod omninò doloris ſit expers, ſuoque ſitu & ſuâ mole noceat ; skirrus lupia glandulas obſidet, non ſarcoma.

2. *Sarcoma narium*, *polype du nez*, polypus narium ; eſt excreſcentia internæ narium membranæ, quæ proinde nocet olfactui, reſpirationi & loquelæ ; *vide* Anoſmiam, Dyſpnœam, quarum illud ſarcoma eſt principium.

3. *Sarcoma oculorum* Saint Yves *cap.* 14. & *cap.* 18. eſt excreſcentia ſæpiùs adipoſa palpebris accreta ad canthum temporalem ; quæ enim ad naſalem pertinet, eſt alterius coloris quam pars ipſa, & ad pterygium, vel enchantidem ſpectat. Nocet hoc ſarcoma, vel intuitui, vel viſui ; *vide* Caliginem.

4. *Sarcoma epulis* Heiſter. *cap.* 85. eſt excreſcentia in oris cavo enata, potiſſimum gingivis accreſcens, unde differt à parulide, quæ apoſtema eſt gingivarum ; *vide* Dyſphagiam, Pſelliſmum.

5. *Sarcoma cercoſis*, *polypus uteri*, *cercoſis* Aetii ; eſt excreſcentia carnoſa molis majoris, quæ ex

utero, vel ex vaginâ propendet, & hysterocelem quandoque mentitur. Nocet generationi, partui, &c. *vide* Dystociam, Sterilitatem, &c. *Cercosis* dicitur, quia pistillum vel caudam refert.

6. *Sarcoma natta, napta dorsi.*

Sarcoma dorsi pensile maximum est excrescentia petiolata multùm excrescens, dorso accreta, quæ pondere aggravat, situ & mole decubitui nocet.

7. *Sarcoma bicephalium*, est excrescentia capiti accreta, alterum caput mole suâ referens: an à skirro lupiâ sit diversa tantum quoad volumen?

8. *Sarcoma fungosum, Hypersarcosis* Græcis; est excrescentia mollis & fungosa ulceribus ac vulneribus adnascens.

9. *Sarcoma scroti, sarcocele* Heister. *chir. cap. 121. & 125.* Græcis *sarcocele*; est excrescentia testiculi quæ ab ejus inflammatione skirroque diversa est; in skirro enim major est durities quàm est nativa durities testiculi, non in sarcocele; in phlegmone testiculus acutè dolet, brevi intumescit; sarcocele verò sensim & sine sensu excrescit.

Hoc etiam nomine skirrus ipsius testiculi vulgò intelligitur; ille quidem per topica resolubilis est, sarcocele verò minimè.

10. *Sarcoma varicocele, Cirsoceles* Heister. *cap. 128. Ramex varicosus* ejusdem; ad varices vasorum spermaticorum potiùs quàm ad sarcomata pertinet, licet à quibusdam confundatur.

11. *Sarcoma enchantis*, Saint Yves *ch. 18. pag. 136.* Gallicè *mûre*.

Duplex est ratione sedis; alterum est excrescentia ipsius carunculæ lacrymalis, alterum verò majus nascitur inter palpebram & globum; utriusque superficies est granulosa ad instar fructûs mori,

unde nomen, color nunc plombeus, nunc ruber.

Curatio absolvitur duplici modo, 1°. quidem ustione per lapidem infernalem soli excrescentiæ applicatum; 2°. ligaturâ vel meliùs excisione ope lanceolæ facta, quo facto residuum absumitur ope pulveris ex octo aluminis partibus, & unâ sacchari parte.

XXIV. *Condyloma.*

Est excrescentia firma carnibus durior, ossibus mollior.

1. *Condyloma tylus*, *durillon*, *callosité*, *tyloma* Græcis; est excrescentia epidermidis in manubus, pedibusve minimè adhærens tendinibus aut periostæo; accedit pedibus, si pedibus nudis incedere assuescamus, manibus verò accrescit ab instrumentorum crassiorum assiduâ tractatione; tactum tollit.

2. *Condyloma clavus*, *Cor des piés*; est excrescentia callosa, dura, tendinibus aut periostæo pedum, manuumve adhærens. Hinc à pressione dolens, familiaris illis qui arctioribus calceis utuntur. Clavi differunt à verrucis, porrisque, quod in centro suo gerant callum durissimum, quo eradicato non dolet pars usquequò novus nucleus efformatus fuerit; emollitur nucleus ope foliorum sedi telephii, emplastri de mucilagine, præmisso pediluvio tepido eradicatur.

3. *Condyloma callus*, *Calus ou cal. Vide* Sennert. *lib. 5. pag. 5. cap. 5.* Est tumor excrescens ad commissuras ossium fractorum, seu periostæi fracturas colligantis intumescentia, quæ mole nocet aut deturpat artus; differt ab exostosi ratione ortûs.

4. *Condyloma ganglion*, Heister. *de Ganglio cap. 171.* est sphæricum, firmum, indolens, album, tendinibus vel ossibus accretum, sed lateraliter mobile, pisi utplurimum magnitudine, in manibus, pedibusve vulgo obvium. Resolvitur sed difficulter frequenti frictione, pressione per laminam plumbeam, emplastro de vigo cum mercurio, imò repetitis malleoli ictibus: demum potest extirpari per incisionem, sed rarò ita nocet, ut ad operationem deveniendum sit.

5. *Condyloma ficus, fic, sycosis* Græcor.

Fici vocantur condylomata podicis aut vulvæ; quæ ficûs fructum referunt; qui cogniti fuerunt Martiali, adeòque longè ante cognitam syphilidem; dantur autem hodiè fici syphilitici.

6. *Condyloma thymus, crêtes, pendeloques*, &c.

Variant, condylomata syphilitica pudendorum, & ani, alia christas, alia flores thymi, alia brassicam caulifloram referunt, tùm figurâ, tùm colore, unde diversa nomina.

Illæ diversæ excrescentiæ syphiliticæ sunt indolentes, & excidunt quandoque in usu balneorum saltem adhibitâ hydrargyrosi; verùm si his resistant, vel cathereticis erodendæ, vel forcipibus sunt exscindendæ durante hydrargyrosi.

Cave ne confundas condyloma ani cum mariscis. *Vide* Hæmorrhoidem, Class. IX.

7. *Condyloma porrum, Poireau*; est carnibus immersum, vix extra cutem prominens, de cætero verrucæ simile: aliud est purum, aliud syphiliticum, quod genitalibus adnascitur. Curatur ut verruca.

XXV. *Verruca*, Verrue.

Est excrescentia cutanea prominens, condy-

lomate minor, ſenſu deſtituta, indolenſque, niſi confundatur cum carcinomate primæ ſpeciei.

Difficile eſt verrucam à condylomatis genericè diſtinguere, niſi quod verruca omnino cutanea eſt, & cenſetur tumor ex papillis nerveis induratis genitus; piſi circiter magnitudinem, & figuram æmulatur, cuti concolor eſt, niſi cum nævo ſigillo complicetur, quod non ita rarum eſt. Differt à porro quod extra cutim emineat, imò ſæpè petiolata ſit; porrum verò, ut condylomata omnia, infra cutim radicatum ſit.

1. *Verruca ſimplex*, *verruë*, *achrocordon* Græcis; eſt ferè petiolata, ſolitaria, ſæpiùs congenita, digitis, collo aliiſque partibus adnaſcens, piſi magnitudine; differt à carcinomate achrocordone aliiſque ſpeciebus, quod nullo modo doleat, & ſine ſenſu reſecari poſſit: plures ſunt quandoque in corpore, ſed ab invicem ſejunctæ, non gregales.

2. *Verruca gregalis*; an formica Latinorum?

Dantur ſæpè in facie alibique exiguæ verrucæ denſæ, confitæ, caput aciculæ adæquantes, etiam in apice nigræ, congenitæ ſæpiùs, omninò indolentes, de cætero myrmeciis ſimiles.

3. *Verruca ſyphilitica*, *verruë vérolique*, Aſtruc. *l. 3. c. 9.*

Pudendis, & podici adnaſcitur; acquiſita eſt, & à viru ſyphilitico pendet; ſi ſeſſilis & carnibus immerſa *porrum* vel *porrus* vocatur.

Verrucæ ſimplices vel ſetæ equinæ aut fili ſerici interventu ligantur, vel volſellâ extirpantur, vel apice deraſæ, ſpiritu ſalis, aut ſi fortius requiratur, oleo vitrioli, aquâ forti comburuntur, aut aciculâ infixâ ad candelam valdè excalefactâ ſimiliter uruntur, vel lapide infernali eroduntur, ca-

vendo tamen ne cathereticum, & causticum viciniam lædat; verrucæ verò syphiliticæ, præmissâ hydrargyrosi, pulvere sabinæ puro vel pauxillo ochræ additæ temperato, apice priùs deraso, sensim eroduntur. *Vide* plura apud ill. Astrucium.

XXVI. *Pterygium*, Onglet.

Est excrescentia carnea vel membranaceo-vasculosa ad oculi canthum exorta, alam expansam referens, & versus corneam se extendens.

Differt ab enchantide figurâ sua membranaceâ non sphæroidea nec granulosa; à sarcomate quod palpebris adnascitur, & sphæricum est, pterygium verò in ipso oculi cantho præcipuè nasali adhæret.

1. *Pterygium ungula* Heister. *chir. cap. 57.* Saint-Yves *cap. 23. onglet.* Differt maximè à caligine, quam onyx, vel unguis excitat, licet nomine convenire videantur.

Curatur vel medicamentis vel operatione. Medicamenta sunt lenia catheretica, ut alumen ustum, vitriolum album, imò viride æris, quæ cum saccharo mixta, & tenuissimè pulverata pterygio insperguntur semel quovis die, & pterygium recens absumunt.

Si verò pterygium sit vetus, & magnum, filo trajectum debet dextrâ manu forcipibus dissecari, & residuum levibus cathereticis absumi, sufficit tamen post operationem serò, & manè aquâ vitæ vulnus fovere. *Vide* Caliginem.

2. *Pterygium pannus*, *le Drapeau*.

Frequentius est illud pterygium in quo cum telâ palpebras etiam nectente, & versus pupillam extensâ, sunt venæ rubellæ, turgidæ. *Vide* Caliginem. Eodem modo curatur quo prius, sed venulæ

varicosæ dextra manu sunt separandæ & secandæ; atque cohæsio cum palpebris solvenda.

Cum pterygiis malè confunduntur diversa carcinomata oculorum, quæ ab his maximè discrepant.

XXVII. *Hordeolum*, Orgeolet.

Est tumor durus vix sensu gaudens, cuti concolor, rarò rubens, in palpebrarum limbo enascens, sphæricus, piso utplurimum minor.

1. *Hordeolum grando* Aetii, *Krite* Græcis; *Grain de grêle*; est hordeolum durius, & skirrosum, immobile in parte internâ palpebræ, corpus pellucidum continens.

2. *Hordeolum chalazium* Heister. *chirurg. cap.* 43. est tuberculum mobile in limbo palpebræ skirrosum.

3. *Hordeolum syro*, *Ciron des paupieres*, est tuberculum phlegmonodeo-skirrosum.

4. *Hordeolum steatomatosum* Sennert. *Orgueil.* est parva lupia limbi palpebrarum plena muco sebaceo vel melleo.

5. *Hordeolum verrucosum*, *verruë des paupieres.*

6. *Hordeolum hydatidosum*, *Aqula* Sennert.

Curatio fusè videatur apud Heisterum. Syro emplastro de mucilagine, vel diachylo tùm resolvitur, tum in pus mutatur; steatomatosum lanceolâ aperitur, & contentum exprimitur; cætera similiter exscinduntur, vel aperiuntur, vel lapide infernali corroduntur.

XXVIII. *Bronchocele*, Gouëtre.

Est excrescentia vel tumor skirrosus anticæ partis colli; ægri *gutturones* dicuntur.

1. *Bronchocele Gotium* Roncalli *Medic. Europæ pag.* 228. & *pag.* 109.

Bergami familiaris eſt, & *hernia gutturis* vocatur; eſt ſteatomatoſus vel skirroſus tumor glandularum thyroidearum. Ruſticos ſæpiùs afficit quam cives, & mulieres præ viris, quod tribuit eruditus Paſta debilitati harum partium ob vomitus frequentes gravidarum: ſæpè hic tumor dependet à gutture adinſtar pyri; quandoque ſpontè in ſuppuratum abit; ſæpiùs ita indureſcit ut cartilaginis inſtar reſiſtat.

Licet hic morbus hominem deturpet, vocem ejus lædat, mentem hebetet, dyſpnœamque creet, pauci ſunt qui cum medicamentis aut ferro aggrediantur, ne diſcuſſo tumores graves, pectoris morbi, ut tuſſis, aſthma ſuccedant, imò phtiſis, niſi tamen affectus recens fuerit, qui ſolus tutò poteſt curari. Puerperas magis afficit quàm virgines.

Curatio. Spongiæ marinæ torrefactæ pulverem devoratum auxilii plurimùm afferre conſtat; alii utuntur aſtringentibus, ut gallâ, ſpongiâ cynoſbati, cupreſſi ſtrobylis, alumine: alii ſoleis calceorum torrefactis; aſt Paſta laudat ante illa remedia, præmiſsâ phlebotomiâ & catharſi, 1°. uſum ſalis prunellæ, cujus ſcrupuli duo in aquæ pluviali unciis quatuor bibat ſingulis diebus per quadraginta dies; 2°. quotidiè leniter fricetur tumor, & ſuperimponatur ſpongia tincta in urinâ tepidâ cum octavâ parte ſalis prunellæ; 3°. laudat etiam cyathum aquæ marinæ ſingulis diebus per menſem & ſemiſſem manè epotum, quâ aquâ etiam Bronchocele foveatur, & inde fortè Ruſſell Anglus hoc medicamen ad ſtrumarum curam tranſtulit. Huic medicamini urinam à ruſticis in aſcite,

aurigineque usurpatam, & ab Schrodero laudatam, substituit; 4°. demùm, si valentiora remedia requirantur, præscribit Auctor saponis tres scrupulos in aquæ unciis quatuor dissolutos, aut bolum saponis superbibendo decoctum saponariæ plantæ, quo utitur etiam pro asthmate humido; sapo autem in patellâ crustam albam sanguinis mirè dissolvit; 5°. denique acetum scilliticum ad cochlearia duo per mensem usurpatum, & extùs bronchocele appositum, modò morbus non nimis inveteratus sit, optimum remedium censet.

Tumores verò vetustiores vel suppurantibus, vel Chirurgi volsellæ tantummodo cedunt.

2. *Bronchocele ventosa* J. Conrad. Triumphi *Medic. Europæ pag. 109. Hernia colli emphysematosa* Plater. *botium* aliis.

Curatur emplastris carminativis, aut si inutilia sint, ad fomenta spirituosa deveniendum est. Cura autem non succedit apud eos quorum collum ab infantiâ crassius est.

3. *Bronchocele sarcoma* Roncalli *Med. Europæ p. 353.*

Illa species quæ non pendet à limphâ spissâ in musculorum interstitiis, textuque glandularum congestâ, sed ab ipsâ partium excrescentiâ, medicamentis insana bilis prorsùs est, sed quibus signis innotescit hoc non docet Roncallius. Familiaris est hic morbus Helvetiis, Germanis ad Goslariam, Pedemontanis, Brixianis in Satu Veneto, &c. an aquis nivalibus, an cibis crassis, ut castaneis, tribuendum?

4. *Bronchocele aquosa* Montalti *synops.*

Hydrops gutturis tactu cognoscitur, & diureticis, potissimùm aceto scillitico, curari debet, præmissis catharticis: fumus etiam spongiæ combustæ in collum deductus indicatur.

XXIX. *Exoſtoſis*, Eparvin, exoſtoſe, épine venteuſe, *pædartrocace*, *nodus*, Freind *Hiſt. Med.*

Eſt oſſis tumor vel totalis vel partialis.

Oſſa brevia carpi, tarſi, ſimiliaque exoſtoſi laborant; totum os intumeſcit; oſſium verò majorum, ut tibiæ, femoris, humeri, cranii, pelvis, &c. exoſtoſes ſunt partiales: nunc tumet os in zonâ ſeu peripheriâ ſuâ, nunc in parte anticâ, poſticave, &c.

Aliæ partem intimam oſſis emollitam, aliæ extimam tantum laminam habent aut reciprocè; aliæ dolent, aliæ minime, aut tantùm ratione motùs muſculorum, quos oſſis figura conica, acuta lædit.

Cùm introrſum tument oſſium pelvis, cranii, ſterni laminæ, plura phœnomena ſuperveniunt, quorum principium cognitu difficile eſt, & cura ſæpius inutilis.

Numquam ſubſtantia oſſea tumet niſi remollita fuerit, aſt tumet perioſtæum vel internum, vel externum.

1. *Exoſtoſis benigna*, Petit *Malad. des os*, *Tom.* 2. *pag.* 430. mitiſſimis vel nullis ſtipatur ſymptomatis, quorum ratio ex ſitu, figurâ, magnitudine tumoris, & partium adjacentium muniis explicari poteſt: econtra malignæ excitant ſymptomata ex indole vitioſâ humorum tantum explicabilia, ſeu foventur à dyſcraſiâ humorum ſyphiliticâ, ſcorbuticâ, cancroſâ, &c. Cognoſcitur itaque benigna ex eo quod deſint ſigna cujuſvis dyſcraſiæ.

Principia procatarctica ſunt vulnera, ictus, contuſiones, œdemata, varices, ulcera partis prægreſſa, quorum ratione ſuccus nutritius perioſtæi ceſpitat, fibras oſſeas laxat, emollit, unde in his vaſculis cumulatur, tumorem excitat.

Quæ ſunt in oſſibus artuum quandoque lædunt motum figurâ ſuâ, mole, ſitu; aliæ ſunt omninò innocuæ; quæ ſunt juxta organa visûs, auditûs, loquelæ, has functiones diverſimodè lædunt.

Exoſtoſes nullum in cute ſuperjacente ruborem aut tumorem excitant; verùm quæ ab ulcere excitantur, cariem, vel oſteoſarcoſim oſſis ſæpiùs accerſunt.

Illa ſpecies non attingenda niſi gravia incommoda cieat, in quo caſu os eſt ſerrâ exſcindendum, dein exfoliatio veſtigii arte procuranda.

2. *Exoſtoſis rachitica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 440. *pædartrocace* Severſtri.

1°. Pueros aggreditur non adultos; 2°. quos tamen olim aggreſſa eſt, non ideò dimittit adultos, quod rachitis ſanata ſit; 3°. oſſa ſpongioſa ſpinæ, articulorum, afficit; 4°. minimè dolent nec initio nec in ſtatu; at diros excitant dolores cùm evaneſcunt exoſtoſes: hoc pueris accidit, cùm nodi eorum recedunt. Dolores illi ſunt vel intermittentes vel continui, & à perioſtæo oriuntur.

Si dolor intus adſit cum carie, quibus dein ſuccedat exoſtoſis, hic morbus *pædartrocace* vocatur. Nullis medicamentis cedit; aſt ſi ſit pædartrocace ſeu abſceſſus in oſſe, inde fiſtula, febris lenta; fruſtra etiam fiet amputatio, cum à pari vitio ſanguinis alia oſſa deinceps afficiantur.

3. *Exoſtoſis cancroſa*, Petit *ibid. pag.* 478.

Cognoſcitur ex eo quod præceſſerint dolores per intervalla lancinantes in perioſtæo; tumor fuſcus eſt; ſenſim acceſſit, parvus fuit initio, & exactè circumſcriptus; ſunt venæ varicoſæ in viciniâ; maximè verò cognoſcitur, ſi ſint alicubi carcinomata.

Solo lactis, & balneorum usu ac narcoticis mali atrocitas est demulcenda.

4. *Exostosis scrophulosa*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 480. *T.* 2.

Cognoscitur ex signis scrophulæ, scilicet, 1°. glandulis colli, axillarum, inguinum, mesenterii induratis; 2°. facie turgidulâ, turgidis labiis, naso, genis, muci; 3°. narium uberi fluxu, oculis lacrymosis.

Longo usu lactis, decoctis, sudorificis, litu mercuriali quandoque resolvitur, si recens sit.

5. *Exostosis scorbutica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 443. *T.* 2.

Cognoscitur ex hypochondriaseos signis, ex lassitudinibus spontaneis, doloribus artuum, sputatione frequenti, fetidâ, dentium mobilitate, nigrore, gingivarum tumore, lividitate, cruentatione, fœtore; cutis maxime tibiarum maculis 1°. amplis, violaceis; 2°. purpureis, corymbosis, miliaribus, pungentibus vel pruriginosis; 3°. papulis culicis morsui similibus, medio magis rubris; 4°. flavis vel luteis, quandoque squamosis.

Exostosis apud scorbuticos multò rarior est carie, & non nisi in scorbuto recenti observatur, ut caries in inveterato: unde apophyses dissolvuntur, franguntur, tabo putri replentur.

6. *Exostosis syphilitica*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 473. *T.* 2.

Cognoscitur ex signis syphilidis, ut ulcusculis, bubonibus, pustulis, porris, doloribus nocturnis post gonorrhæam suppressam, aut impurum contactum, vulgò concubitum. *Vide* signa syphilidis. Illæ in tibiis, & cranio potissimùm apparent, & quandoque dolores atroces in ossis meditullio excitant, atque hydrargyrosi non rarò resis-

tunt, syphilidi tantum inveteratæ superveniunt.

Si recens sit, & sine carie, litu mercuriali diù protracto, præmissis præmittendis evanescit; si sit caries externa, seu nodus, ea radenda, ferro candenti, vel aliis causticis absumenda; si sit spina ventosa, caries interiora exedens, trepano aperiendum est os, & detergendum. *Vide* Heister. *Chirurg. lib.* 5. *cap.* 9.

7. *Exostosis variolosa*, Petit *Malad. des os*, *pag.* 481. Hildan. *cent.* 4. *obs.* 95.

Quæ genua potissimum aliasve apophyses in tumorem elevat, brevi post variolam malignam, accedit suppuratio, & caries, unde fistulæ, & pædartrocace insanabiles.

Curationem non admittit; longo lacticiniorum usu æger sublevatur.

XXX. *Gibbositas*, la Bosse.

Est ossium pectoris indecora prominentia à tumore, luxatione, distorsione, aut alio principio oriunda.

Ægri *Gibbi*. Gibbus etiam dicitur ipse morbus Heistero.

1. *Gibbositas spinalis*, Græcis *cuphosis*, *bosse de l'épine*.

Ea est quæ pendet ab spinæ distorsione, quæ est duplicis ordinis; nam in aliis sinus spinæ inflexæ alii dextrorsum, alii sinistrorsum spectant, in aliis verò flexura alternatim ad anticam corporis, mox ad posticam partem vergit, unde caput obstipum simul evadit, & facies vel prona vel supina apparet. Incrementum inæquale vertebrarum nunc ab anticâ, nunc à laterali parte huic affectui ansam præbet, ut videre est in iconibus sce-

letorum gibborum musæi Regii à D. Buffon, & Daubenton *in histor. natur.* delineatis.

Principium est sæpè virus rachiticum, & tunc sine causâ evidenti pueris supervenit: aut hæreditaria est, vel à casu, lapsu, ictu, quem infantes passi sunt, oritur, maxime si thoracibus ferreis vel balænaceis strictioribus, & incongruis constringatur pectus.

Videatur commentarius Galeni *in lib.* 2. Hippocratis *de articulis*, ubi 3. Species recensentur.

2. *Gibbositas scapularis, Gibbus alatus, bosse de l'omoplate.*

Non confundenda est cum prominentiâ relativâ tabidorum, in quibus absumptis carnibus, os omoplatæ eminere videtur, cùm tantùm adeps in viciniâ deficiat; illa autem pendet vel ab scapulâ è sede dimotâ, aut exostosim patiente, aut extrorsum à latente subtùs skirro projectâ.

3. *Gibbositas sternalis.*

Illa utplurimum à principio interno procedit; dùm tenellus adhuc est infans, aut fetus in utero vivit, si ab skirro, musculis inæqualiter trahentibus, sternum extrorsum flectatur; in pueris asthma vel dyspnœa quandoque præcedit gibbositatem, & qui gibbi ex asthmate fiunt, ait Hippocrates, ante pubertatem moriuntur.

4. *Gibbositas costalis, Scoliosis* Græcor.

Rarissimè accidit ut vitium in costis sit tantùm; utplurimum verò à vertebris repandis vel spinâ in partem oppositam inflexâ, costæ distorquentur; unde ad primam speciem recidit ista.

5. *Gibbositas lordosis*, Goueii *chirurg. pag.* 166. *Mémoire de Trevoux* 1722.

Homo qui gibber fuerat, dissectis post mortem musculis rectis abdominis, illicò rectus evasit,

unde concludere pronum eſt, ſpinam dorſi ab horum muſculorum fortiori tractione inflexam fuiſſe, unde ea ſpecies gibboſitatis. Hinc intelliguntur auxilia convenientia, ſi ſpecies cognoſcatur.

6. *Gibboſitas skirroſa*, *Boſſe ſquirreuſe*; eſt ea quæ à lupiâ aut ſarcomate dorſi producitur, aut tumor skirroſus eſt, qui gibbum mentitur. Quænam auxilia chirurgica in his affectibus conveniant fusè docet Heiſterus loco citato; quæ verò medicamina indicentur, videſis, dùm de Rachitide.

XXXI. *Lordoſis*.

Eſt oſſium diſtorſio, unde hinc protuberant, inde verò excavantur artus, ac incurvantur oſſa, vel à ſitu deflectunt.

1. *Lordoſis compernium*, ægri *Compernes*, Gall. *Caigneux*.

Compernes vocantur qui pedes introrſum contortos habent, aut juſta quoſdam, quorum tibiæ rectæ quidem ſunt, ſed in genubus contiguæ, inferiùs verò divaricatæ, & diſtantes.

2. *Lordoſis valgorum*.

Valgi differunt à compernibus, quòd tibias habeant non rectas, ſed extrorſum convexas pedibus, femoribuſque approximatis.

3. *Lordoſis varorum*.

Vari ſunt quorum tibiæ inflexæ ſunt, ita ut introrſum ſint convexæ; pedibus, genubuſque à ſe mutuò recedentibus; ſuris verò approximatis.

Auxilia mechanica petuntur ab ocreis coriaceis, quibus infantum pedes induntur, ſed eæ parum proſunt, & ſæpè multum nocent, ſi arctiores, rigidiores, aut male fabricatæ ſint.

ORDO

ORDO QUINTUS.

CYSTIDES aut Tumores capsulati; à *Cystis* vesica, vel *Ciste* capsulæ; Gallis *Kistes*.

Sunt protuberantiæ factæ à fluidis intrà membranas proprias vel alienas maximè dilatatas, contentis, vel receptacula quævis distendentibus.

XXXII. *Anevrisma*, Anévrisme.

Est cystis cruore plena, ab arteriæ alterutrâ tunicâ dilatatâ.

1. *Anevrisma spurium* Heister. *chir. pag.* 391. *cap.* 13. *part.* 2. *sect.* 1. est tumor à cruore extra tunicam fibrosam arteriæ ruptam effuso, & sub cute intra textum cellularem collecto; is vix pulsat, nisi exiguus, & nisi vulnus internum notabile sit, respectu tumoris; si enim apertura arteriæ sit exigua, & amplitudo anevrismatis magna, tunc impetus sanguinis illud subeuntis est exiguus, & moli majori sanguinis communicatus vix percipi potest.

Istius verò duæ sunt varietates; unum siquidem est *simplex*, quod multos annos perseverat, alterum verò *complicatum* cum immobilitate, dolore, corruptione, ac sphacelo partis. Inveni in simili anevrismate brachii thrombum cruoris nigrum, & durum qui plures annos perseveravit pugni magnitudine.

Anevrisma spurium est vero periculosius, quia

quandoque ſanguis in textu cellulari effuſus dolores, livores, & ſphacelum inducit; huic anſam, præbent punctiones à lanceolâ arteriam perforantes.

2. *Anevriſma verum*, *Anévriſme vrai*; eſt tumor ſphæroideus ſenſim increſcens, cuti concolor, pulſans, qui initio preſſione recedit, rursùs revertitur: fit autem à vi ſanguinis in arteriæ parietes agentis, & ejus contractilitatem ſuperante citra vulnus tunicæ ejus fibroſæ ſaltem in ejus cavitatem penetrans: duplici principio debetur, ſcilicet vel admodùm auctæ ſanguinis actioni in arteriæ parietes, quod fit in curvaturâ aortæ aut juxta cor, quia cum creſcit impetus ſanguinis, ille agit in majori ratione contra ſuperficies axi arteriæ directè oppoſitas, quàm in parietes axi parallelos; inde fit ut ab hac causâ anevriſmata tantum fiant juxta cor; verùm ſi ab obice quovis ut grumo vel concreto polypoſo intra arteriam adacto opponatur magna ſanguini retro appellenti reſiſtentia, tunc actio ſanguinis in latera vaſis creſcit eò magis, quo vis à corde impreſſa major eſt, & quò major eſt inde oriunda vaſis anguſtia, aut major obex, ut demonſtrat ill. Bernoullius *Hydrodynamicæ ſectione* 12. *paragr.* 5. *fig.* 72. & hæc anevriſmata quæ rectè *activa* dici poſſunt, etiam utplurimùm ſunt interna. *Vide* Palpitationem, Aſthma, Pleurodynem, &c.

Anevriſmata vero externa ferè omnia *paſſiva* ſunt; nec enim pendent à vi, nec ab actione ſanguinis auctâ, ſed à reſiſtentiâ parietum imminutâ ob laxatam, vulneratam, eroſam alterutram ex arteriæ tunicis, ut accidit in phlebotomiâ, cùm leviter lanceolâ perſtringitur, minimè verò perforatur; arteria à lapſu, valido conatu quandoque diſtrahitur, & debilitata intumeſcit.

Eò validiùs pulſat anevriſma 1°. quò validiùs pulſat ipſa arteria, ſeu quò major eſt, cordique proximior; 2°. quo anevriſma minus eſt, & flexibilius; cum enim inveteraſcit, ſæpè tunicas, & lamellas oſſeas adipiſcitur, unde, & ratione voluminis majoris, & incruſtationis durioris, minus pulſat, maximè ſi ejus cavitas concreto polypoſo, vel grumoſo ſit infarcta.

Curatur anevriſma recens aſſiduâ, moderatâ preſſione, vetus verò operatione chirurgicâ apud Heiſterum videndâ.

3. *Anevriſma cylindroides*, ſaccus anevriſmalis vix obſervatur extus; aſt in aorta, & carotidibus non infrequens eſt.

XXXIII. *Varix*, Varice. Medicis Græcis *Kirſos*, Ariſtoteli *ixias*.

Eſt dilatatio venæ à ſanguine, quæ cognoſcitur ex eo quod ſenſim creſcat, preſſa recedat, iterumque revertatur, & liveſcat, ut venæ cutaneæ turgidæ ſolent.

Interea duplex eſt varix, alter *ſolitarius*, qui ſphæroideus ad nucis magnitudinem, imò ultra excreſcere ſolitus, non rarò cum dolore; alter *nodoſus* in tibiis bajulorum, imò gravidarum non infrequens.

Varix pro affectu quandoque ſalutari habetur maximè hypochondriacis, melancholicis, ſplenicis; nec debet citra remedia generalia curari: ſolitarius non rarò poſt ſe ulcera mali moris relinquit. Nodoſus obſervante Petito eſt in majoribus venis ſimul, & in minoribus ad eas devenientibus, & ferè ſemper œdemate aut lymphaticorum vicinorum infarctu ſtipatur, unde oſſa ſuppoſita

ab his facilè læduntur : cum venæ ſectæ ejuſdem diametri decuplo minorem fundant ſanguinis copiam quàm arteriæ, ex his ruptis decuplo minus impendet periculum, ſi æque maturè ſiſtatur hæmorrhagia.

Varix ſcroti, & funiculi ſpermatici dicitur *Kirſocele* ; ad umbilicum barbarè vocatur *varicomphalus* : vulgò etiam pro varicibus habentur mariſcæ, de quibus hic agendum.

XXXIV. *Mariſca*, Hémorrhoïde, *Tumores hæmorrhoidales*, malè *Hémorrhoïdes*.

Mariſcæ ſunt tumores in axi margine enati, rubri, ſæpè dolentes, & cruorem ſæpè fundentes, ſpontè dein recedere ſoliti.

Ex eo quod ſanguinem fundere ſolitæ ſint, ac, rubræ, plurimi eas inter vaſorum hujuſce partis anevriſmaticos, aut varicoſos tumores recenſent ; verùm nulla in iis reſectis ſenſibilis obſervatur cavitas, imò compreſſæ non magis cedunt quàm phlegmone, ſi ſint infarctæ, adeòque in hanc ſententiam vix devenire poſſum.

Hæmorrhois à Græco *aima* & *rheo*, eſt fluxus ſanguinis ex mariſcis, unde mulier in evangelio *hæmorrhoiſſa* dicta fuit, quod ſanguinis jacturam pateretur ; cùm verò fluxus ſanguinis diverſus ſit à tumore, alio nomine hic fluxus, alio mariſcæ indigitari debent. Martialis mariſcarum nomine videtur intellexiſſe tumores hæmorrhoidales.

Tunduntur tumidæ Medico ridente mariſcæ.

Mariſcas à textu cellulari per ſanguinem inibi congeſtum diſtenſo efformari crediderim ; ideò verò ibi ex arteriolis minimis in textum cellularem adigitur, quia magnæ preſſioni ibi ſanguis ex-

ponitur, minusque resistit cutis tenerior in recti extremo: premitur autem ibi loci sanguis, tum quia resistit columna venosa hepatis labyrinthum trajectura bis venosa facta, tum quia ab insessu, à fecibus induratis difficilis est via huic sanguini; & in stantibus vim trusivam sanguinis adauget gravitas verticaliter premens; quò verò major est pressio à columnâ arteriosâ, majorque resistentia ex parte venosæ, eò fortiùs premuntur latera vasorum, unde aditus in lymphatica & textum cellularem.

Mariscæ dividuntur in *internas* & *externas*, ambæ in cœcas, & apertas. *Vide* proctalgiam à mariscis; ita tenesmum, dysuriam, nec non hæmorrhoidem, cujus mariscæ apertæ sunt principium, ut proctalgiam cœcæ inflammatæ sæpiùs constituunt.

XXXV. *Hydatis*, Hydatide.

Ut varix alius est sphæroideus solitarius, alius nodosus, & ramosus, ita hydatis alia ex nodis seu globulis lymphaticis seriatim corollæ instar dispositis, & margaritas referentibus constat; sed hæc species trans cutem non apparet, & in vulneribus tantùm observatur. Vide *Consultationes*, *& Physiologiam* D. Deidier Professor. Monspel.

Alia verò hydatis est cystis solitaria subsphærica, quæ collectâ lymphâ turget ad ovi magnitudinem accedens, quæ propriè *hygroma* Boerhaavio dicitur, quasi cystis aquosa.

Differt hygroma ab œdemate ut anevrisma ab echymomate. Sic *exophtalmia* ab aucto humore aqueo est hygroma; *hydrocele* est hygroma scroti; *crystallina* est hygroma præputii; est *hydarthrus*

hygroma articuli ; vidi & hygroma palpebræ &c. *phlyctæna* eſt hygroma exiguum epidermidis.

Hydatides verò ſunt principia quorumdam morborum internorum, ſed hactenùs ſigna deſiderantur. Num decet hydatidem hygromatis nomine deſignare ?

XXXVI. *Staphyloma*, Staphylome.

Eſt cyſtis aquoſa à corneæ proptoſi, & dilatatione, vel ab uveæ herniâ trans foramen corneæ elapsâ.

Aliud eſt ſtaphyloma Gunzii, cui convenit prima definitio, aliud ſtaphyloma Veterum, quod impoſſibile, & fictitium videtur Gunzio optimis rationibus in hac opinione ſuffulto. Vide *Diſputationes chirurgicas* ill. Halleri, & *Caliginis ſpecies*.

XXXVII. *Lupia*, Loupe.

Eſt cyſtis vel folliculus materiem pultaceam non purulentam continens, unde differt ab hygromate, quod continet fluidum aqueum, & ab apoſtemate, quod purulento fluido turgidum eſt.

1. *Lupia Meliceris*, *Mellifavium* aliis ; eſt folliculus fluido viſcido conſiſtentiam mellis adepto ; ſi pulti ſimilis videatur materies, tunc atheroma vocatur, ſed eſt mera varietas.

2. *Lupia ſteatoma*, aliis *Lipoma*, *Loupe graiſſeuſe* ; eſt folliculus adiposâ materiâ turgidus aut ſebo farctus

3. *Lupia ſpina-bifida*, eſt tumor vertebris lumbaribus adnaſcens, caſtaneæ figurâ, colore, & magnitudine ferè ſimilis, quem recens nati ex

utero gestant, fluido aquoso plenus, mollis, fuscus, quo aperto utplurimum citò pereunt infantes.

Quinque vel sex vidimus in hac urbe spinas bifidas, quæ habendæ sunt tanquam herniæ involucri medullæ spinalis, ibi dilatati, ubi hæc medulla abit in caudam equinam; datur verò juxta medullam via ad usque quartum cerebri sinum, qui aquâ turgidus reperitur; in hoc morbo itaque premitur spina bifida à columnâ aqueâ à cerebro ad lumbos extensa, non mirum si infantes hoc hydrocephalo affecti laborent anæsthesiâ.

XXXVIII. *Hydarthrus*, Tumeur blanche.

Hydrops articuli vulgo nomine *tumoris albi* ab Anglis indigitatur *in Act. Acad. Edimburgensis, tom. II. pag. 46.* à Castello refertur ad meliceriam. Differt ab hygromate quod synovia in hydarthro non folliculo proprio, sed capsulâ articulari, vel cellulis vicinis contineatur.

Fusè de hydarthro agunt *Essais d'Edimbourg, tom. 4. articl. 19. & 20.*

Nihil utilius est quam fonticulum pone inurere; quo serum superfluum exhauriatur.

4. *Hydarthrus Synovialis*, *tumeur blanche* Th. Simson, *Essais d'Edimbourg, art. 18. & 20. tom. 4.* est intumescentia articuli potissimum genu alterutrius cum doloribus, fluctuatione, & sensu fluctuationis sine coloris mutatione.

Principia sunt sæpiùs contusiones, ephemera lactea; accedit contractura musculorum flexorum, difficilis motus partis, ejusque rigiditas.

Curatur catharticis iteratis, affusione frigidæ juxta methodum Cheynæi, vel calidæ juxta

Ledran, cauterio parti oppositæ inusto, unde evacuatur synovia acris ibi collecta.

5. *Hydarthrus flatulentus. Gonagra* Zacuti Lusitani, tumor genu loco puris ventum emittens, River. *cent.* 3. *obs.* 13. & Zacuti Lusitani, *lib.* 2. *prax. adm. obs.* 163.

Mulier 30. annos nata ab octo mensibus tumorem in parte extremâ femoris, & ipso genu patiebatur; nullus rubor aderat, sed dolor à quo claudicabat; tandem tumor prominuit binis in locis, intùs scilicet & extùs, cum mollitie, & fluctuatione; pus inesse putabant omnes; potentiale cauterium externo tumori admotum fuit; postea scalpello incisa fuit eschara, & aperto tumore flatus quidam emanavit, & nihil ultra.

Quandoque existimat homo quod super membrum ejus sicut genu sit apostema indigens perforatione, quare perforat ipsum, & egreditur ventositas tantùm, Avicenna 3. *tom.* 2. *cap.* 19. In casu Zacuti aderat præterea pulsatio, & aperto tumore flatus tantùm exiit.

XXXIX. *Apostema*, Aposteme, Abcès, Dépôt.

Est collectio materiæ purulentæ, vel ichorosæ, undique coercitæ, seu clausæ.

Fit per conversionem substantiæ partium in pus vel bonæ vel malæ indolis.

Illa conversio fit per motum intestinum non magis cognitum quàm conversio in chylum, in cruorem, in tabum, seu digestio, hæmatosis, putrefactio, &c. Licet enim cognoscamus adhæsioni mutuæ partium in mixto heterogeneo dispersarum hunc motum tribuendum esse, ignoramus

tamen differentias earum operationum ſpecificas; favet quidem in phlegmone ſuppurationi arteriarum pulſus: verùm ſine cruore ſuppurant interiora oſſium tarſi, cryſtallina lens, & ſine inflammatione ſuppurant vomicæ; quomodo verò differat pus verum à pulte meliceridum, hoc inveniendum reſtat. Quædam putrefactio incipiens videtur ad digeſtionem, & ad ſuppurationem carnium requiſita, non verò perfecta, quæ facit carnes ſpecificè leviores aquâ, cùm pus ſit ſpecificè gravius.

1. *Apoſtema abceſſus, abcès, apoſtume*; eſt illud quod prægreſſâ inflammatione phlegmonodeâ partem ipſam in qua reſidet, in pus convertit, interſtitiis utplurimum muſculorum contentum, minimè verò capſulâ propriâ involutum; differt itaque à vomicâ & ab apoſtaſi.

Præcedit partis tumor, rubor, tenſio, pulſatio; accedit albedo, mollities, fluctuatio in apice tumoris, dolor minuitur, mollities & albedo extenduntur; demum rumpitur cutis in apice attenuata, & funditur pus. Hic ſtatus jam vocatur *vulnus ſuppurans*, ſi pus laudabile: *ulcus* verò, ſi vitioſum, & ſanatu difficile. Pus illud morâ & aëris acceſſu, acre, fœtidum, corroſivum evadit, unde aëris acceſſus eſt cautè arcendus, ulcus leniter eluendum, detergendum, putredo balſamicis arcenda, ſiccitas nimia præcavenda, ut vegetare queant vaſcula molli & leni pure involuta, quæ vegetatio ſucceſſivè creſcens uſque ad libellam partis, dein firmitatem adepta conſtituit *cicatricem*.

Curam apoſtematis, ulceris, cicatricis videſis apud omnes chirurgicos Auctores.

2. *Apostema apostasis*, Gall. *dépôt;* est collectio puris in parte, sine hujus partis inflammatione præviâ, sine partis ipsius absumptione, sed per metastasim aliunde advenientis, aut quasi per secretionem ibi congesti.

Hæc apostasis, licet Neotericorum opinioni contradicat, multiplici observatione confirmatur. Memini me vidisse per plures dies in uxore Consiliarii Auditoris typho laborante plurimas apostases, quæ quovis manè in digitis, manibus, brachiis, sine ullo tumore, dolore, rubore, calore prævio, apparebant; apertæ verò fundebant pus album sincerum, & hoc effuso citò coalescebat vulnus.

3. *Apostema synchysis, dissolutio vitrei, œil fondu;* est mutatio vitrei aquei, & omnium in bulbo oculi contentorum in pus viscosum, coctum, quod successu temporis mutatur partim in serum luteum, residuo inspissato; *vide* Saint Yves, *pag.* 221. Maitrejean *de Synchysi.*

4. *Apostema hypopyum; vide* Caliginem ab hypopyo.

5. *Apostema diapyesis; vide* Caliginem à diapyesi.

6. *Apostema onyx; vide* Caliginem ab ungue.

7. *Apostema paroulis, parulis* Sennert. est apostema gingivarum.

8. *Apostema empyocele;* est apostema testiculi, vel scroti.

9. *Apostema spina ventosa;* est apostema ossium.

10. *Apostema vomica;* est collectio puris intra folliculum contenti, & in viscere quodam, ut pulmone, hepate, geniti; verùm hoc non est inter affectus externos, sed in principiis morborum accensendum.

XL. *Exomphalus*, Exomphale.

Eſt cyſtica quæcumque collectio fluidi ad umbilicum, ſeu cyſtis umbilicalis; unde ab omphalocele differt.

1. *Exomphalus flatulentus* Heiſter. *Inſtit. chirurg. tom. II. ſect. V. cap.* 114. §. 2; *pneumatomphalus* Pauli Æginetæ, *pneumatomphale* Dionis *operat. chir. demonſt.* 2.

Dubia eſt hæc ſpecies, nec exemplo Heiſteriano ſatis probata videtur Platnero. Signa ac curationem tradit Dioniſius loco citato. *Vide* Tympanitim.

2. *Exomphalus aqueus* Platner. *Inſtit. chir.* §. 796. *Hydromphalus* Pauli Æginetæ, Heiſteri, Dioniſii, Vilarſii.

Obſervatur in gravidis diſtocicè enixis, infantibus aſciticis, & ſæpiùs in iis qui omphalocele laborant; vix ex Platnero abſque omphalocele & aſcite oritur; ſigna habet hydrocelis infra legenda; ſcilicet mollis eſt, fluctuans, regrédi neſcius, & ad candelam pellucidus.

Curationem hydromphali vide apud Auctores citatos: hanc etiam erue ex curatione hydrocelis infra tradenda.

3. *Exomphalus cruentus*, *Hæmatomphalus* Græcorum, *premiere eſpéce de varicomphale* de Dionis, *operat. chirurg. demonſtrat.* 2ᵉ.

Differt tantùm loco ab hæmatocele; cæterum iiſdem ſignis gaudet, cauſas agnoſcit eaſdem, nec diſpar eſt curatio. *Vide* Hæmatocelen infra.

4. *Exomphalus varicoſus*, *2ᵉ. eſpéce de varicomphale* de Dionis, *operat. chirurg. demonſtrat.* 2ᵉ. *Kirſomphalus* Græcorum.

Pendet ab anevrifmaticâ arteriarum umbilici dilatatione. *Vide* figna ac curationem anevrifmatis.

5. *Exomphalus purulentus*, *Empyomphalus* Pauli, *Empyomphale*; eft apoftema regionis umbilicalis; ex fignis & curatione apoftematis hunc cognofces, atque curabis: *vide* Heifteri *Inftitutiones chirurgicas*.

XLI. *Ofcheocele*, *Orcheocele* Perdulcis, *Hernie fauffe*.

Eft protuberantia fcroti à cyfticè collectis inibi fluidis, feu cyftis intra fcrotum.

1. *Ofcheocele flatulenta*, *Pneumatocele* Auctorum. Hanc fpeciem memorant quidem plurimi, iique egregii in arte viri; attamen nec exemplis, nec rationibus fatis luculenter ftabiliunt; itaque de hac dubitant recentiffimorum Primarii; *vide* Heifteri *Chirurgiam*, *tom.* 2. *part.* 2. *fect.* V. *cap.* 127.

2. *Ofcheocele aquofa*, *Hydrocele* Heifter. *chir.* Sharp. *difquifition. chirurg.* Bertrandi, *comment. Acad. chirurg. tom. III.* Ledran, *operat. chirurg.* Platner. *inftitut. chir.* Arnaud *de Herniis*.

Variat loco; nunc enim ferum colligitur in membranæ tefticuli vaginalis cavo, (hydrocele faccata vulgo) nunc in cavo factitio textûs cellularis fcroti, nimirum inter tegumenta & darton, vel inter darton & cremafterem: hæc malè negatur Sharpio; modò cavum fibi cudit aqua in textu cellulari membranarum vaginalium, tùm funiculi, tùm tefticuli, tùm utriufque; modò tandem intra faccum herniofum partibus provolutis, vel repofitis, vel non repofitis fit ferofa collectio. Hæ varietates peculiaria habent figna, quibus diftin-

guantur. Consule Auctóres citatos, & imprimis Bertrandum. Hydrocele cognoscitur protuberantiâ molli fluctuante (renititur summoperè, si humore distendatur nimio) subdiaphanâ, nisi sero feta sit turbido, gravi, figuram pro vario corporis situ mutante, æquali, glabrâ, indolenti, nisi complicetur, pressioni faciliùs, difficiliùsve cedente, per eam tamen nec minuendâ, nec in ventrem refundendâ, post pressionem sublatam illico resiliente, nisi cutem scroti simul œdema teneat; urinis à longo tempore servatis non crescente, nec iis immissis decrescente; tandem venis varicosis stipatâ. Cum sarcocele combinatur aliquando, & tunc *hydrosarcocele* Heistero audit.

Curatio pharmaceutica fit extùs ope topicorum, resolventium, discutientium, roborantium, exsiccantium, intùs verò adhibitis hydragogis, diureticis, resolventibus, tonicis. Curatio chirurgica duplex est, palliativa & radicalis. Palliativa quæ quandoque, licet rariùs, perfectè sanat, in seri eductione ope paracentheseos identidem repetendæ tota sita est. Radicalem obtinebis, 1°. sectione in scroto facta, ope scalpelli à superioribus ad inferiora; 2°. ope caustici, quo longitudinaliter scrotum aperies; 3°. adhibito setaceo, quod ope acûs grandioris per supremam ac lateralem scroti partem deorsum trajicies. Sunt & aliæ methodi, ut methodus Ruischii, Marini, circumforaneorum. De his omnibus vide Heisteri *Chirurgiam*, *cap. de Hydrocele.*

3. *Oscheocele hydatidosa*, *hydatidocele* Græcorum; *hydrocele ab hydatidibus funiculi spermatici* Ledran, *operat. chir.* Bertrandi, *comment. Acad. chir. tom. III. hydrocele ab hydatidibus omenti prolapsi*, *seu epiplocele hydrocelico-hy-*

datidosa Lamourier apud Pipeletum, *comment. Acad. chir. tom. III. obs. VI. hydatis scroti circoceli succedens* Vandermonde, *Recueil périodique, Novembre 1759.*

Affinissima est præcedenti. *Vide* apud Auctores citatos signa & curationem hujusce speciei.

4. *Oscheocele Malabarica, Hydrocèle Malabarica* Kempfer. *amœnit. fasc.* 3. *obs.* 7. *Andrum* Malabaris, *Endemium*, vel *Andu-vaja-Ku*, *oscheo-hydrocele* vulgò Medicis; vide iconem Dionis *operat.* Oritur ab erysipelate scroti singulis mensibus recidivo cum novilunio, quo post alterum diem cessante, erosis lymphaticis, in scroti cavum confluit liquor serosus subsalsus, lunâ crescente crescens, & ita scrotum distendens, ut immissâ acie educendus sit; liquor ille quandoque rufus, viscosus, vel sanguinolentus est.

Principium in aquis regni *Cochin* esse pronuntiant populares, aquis scilicet sale acri, corrosivo scatentibus: addit Kempferus ventum noctu frigidum, qui etiam interiora domuum subiens, morbos exasperat, & convulsiones excitat horrendas visu, hic tamen nihil ferentes exitii. Aggreditur hic morbus etiam advenas diù immorantes, & molestus tantùm inassuetis; per totam hominis ætatem durat, & incurabilis est.

Curatio palliativa est unica, scilicet ut singulis mensibus inflicto phlebotomo è latere scroti alterutro ad imam partem aquæ educantur.

Præcavetur hic morbus depuratâ aquâ potulentâ per arenam in puteis congestam; hæc cautio viget in regno Mangati, ubi est diversorium quod Brahmani singulari in simias pietate extruxerunt, ibique prandium quotidiè parant, simiis ex sylvâ vicinâ confluentibus. Ibi cum orizâ coctâ baculus

exponitur, quem prima adveniens ſimiæ manu occupat, ut alias à prandio arceat; hinc certamen inter illas, cujus ſpectaculum, datâ eleemoſynâ ſimiis deſtinatâ, viatores redimunt.

5. *Oſcheocele varicoſa*, *Kirſocele*, *circocele*, *varicocele* Auctorum, ut Sharp. *diſquiſit. critic.* Dionis *operat.* Heiſter. *chir.* Platner. *inſtit. chir.* eſt varicoſa venarum ſpermaticarum, vel ſcrotalium dilatatio. Poſterior oculis patet; priorem cognoſces intumeſcentia funiculi ſpermatici, quæ ſtatim omentum prolapſum exhibere videtur; aſt adhibitâ majori attentione palpo percipiuntur venæ ſpermaticæ dilatatæ, atque intortæ; acervum vermiculorum tangere te crederes: flaccida eſt utplurimum in affectu hocce, & mollis epididymis, quamvis aliquando major perſentiatur; conveniunt diſcutientia, ſubligaculum ſuſpenſorium, roborantia, aſtringentia, quæ utplurimùm abunde ſunt, affectu nihil periculi includente; ſi dolor nullâ aliâ viâ ſedandus varicoſum venæ ſpermaticæ ramum teneat, tunc is ligandus, atque exſcindendus eſt ex Sharpio; minùs benè ſuadent nonnulli eo in caſu amputare teſtem: *vide* Varicis genus.

6. *Oſcheocele ſeminalis*, *Spermatocele* Auctorum, ut Aſtrucii *de morbis venereis.* Arnoldi *de hern.* Verduccii *chirurg.*

Alia eſt venerea, quæ ex ſyphilide confirmata, vel à gonorrhœa ſuppreſſa ortum ducit: alia verò ſimplex, quæ à variis cauſis natales habet. Cognoſcitur intumeſcentiâ teſticuli, epididymidis funiculi calidâ, renitente, dolorifica; abire poteſt in apoſtema, fiſtulam, ſkirrum, hydrocelem, ſarcocelem, carcinoma. Hanc facit ſemen ſuis ductibus hærens, eoſque vellicans, diſtendens.

Curatur venæ sectione repetita, potu refrigerante, laxante, clysteribus emollientibus, topicis, primùm laxantibus, emollientibus, anodynis, dein resolventibus, ac tonicis.

7. *Oscheocele cruenta*, *hæmatocele* Heister. *chir. tom.* 2. Bertrandi, *comment. Acad. chir. tom. III.* *hernia sanguinea* Pauli Æginetæ, Celsi.

Debetur utplurimùm causæ externæ contundenti, dilaceranti, raro internæ rodenti; signis gaudet hydrocelis ad candelam non pellucidæ, sed potiùs valdè obscuræ cum aliquali nigrore. Interdum solâ scroti sectione, vel perforatione cognosci potest. Curatur incisione scroti artificiosa, quâ sanguis educitur, postea purgatur vulnus, & tentatur vasis aperti consolidatio; raro sufficit punctio, sub quâ affectus utplurimùm recidivat, vasis spermaticis, ac testiculo corruptione tentatis, quæ tamen in ventrem non penetravit, viget castrationis necessitas.

8. *Oscheocele purulenta*, *Empyocele* Græcorum; *hernia humoralis* Heister. *chirurg.* Dionis *demonstr.* 4. est puris collectio intra scrotum; signa habet abscessûs, vel apostaseos. Curatur incisione, quâ educitur pus, vulnere remediis apostemati dicatis mundato, & ad cicatricem perducto.

9. *Oscheocele adiposa*, *Liparocele* Heister. *chir. tom.* 2. Renealmii *de hern.* Hollerii *de morb. intern.* Sharpii *disquisit. critic.*

Lupia est intra scrotum enata, lipoma, vel steatoma referens; diagnosim habeto ex signis lipomatis, steatomatis, quorum curatio liparoceli sanandæ competit.

ORDO

ORDO SEXTUS.

ECTOPIÆ; *Ptoses*, *celes*, *pararthremata* Græcorum; *Prolapsus*, *herniæ*, *aberrationes*, *luxationes* Latinorum; Deplacemens, chûtes, descentes, hernies, aberrations, luxations.

(*Hunc Ordinem elaboravit D. Cusson, Doct. Medic. Monspel. & Reg. Scient. Societ. Sodal.*)

SUnt affectus partium organicarum in situ mutato: harum character est partis solidæ è sede nativa dejectio sensibus obvia; affines sunt admodum affectus ectopi cum protuberantibus: verùm in eo discrepant hi duo morborum chirurgicorum ordines, quod in ectopis protuberantia, quæ essentialis non est, à solidis sede propriâ emotis pendeat; in protuberantibus verò tumorem faciant fluida aut congesta, aut solidis plus æquo accreta.

Dividuntur Ectopiæ in prolapsus, hernias, & luxationes: cadunt in partes molles prolapsus & herniæ; in partes verò duras luxationes: in prolapsibus pars sedem mutans nuda est, & sensibus immediatè exploranda venit: in herniis sub communibus saltem integumentis delitescit pars è loco dejecta, & sensibus mediatè tantùm, non immediatè obvia fit. Notandum partes prolapsas nunc oculis patere etiam ante lapsum, nunc verò tantùm postquam prolapsæ sunt: procidunt

& etiam partes, quas nec lapſus quidem oculis ſubjicit; verùm eæ tunc immediatè tangi poſſunt. Circa hernias hoc quoque notandum, partem herniosam ferè ſemper erumpere è nativis quibus coercetur clauſtris; dari tamen herniæ genus unum & alterum, in quo, ſervatâ etiam propriâ cavitate, pars nihilominus ſitu non gaudet nativo. Exempla ſubminiſtrant parorchidii ſpecies, & uteri inclinationes: hinc nec ſub prolapſuum, nec ſub herniarum titulo, verùm ſub aberrationum nomine (melius forte) Gaubio veniunt Ectopiæ hujuſce modi; in pararthrematibus loco nativo emovetur pars dura, ut oſſea, cartilaginea.

Ideò partes in loco nativo continentur, licet actione muſculorum, & vi gravitatis ſæpè extra protrudantur, & à ſede recedere nitantur, quia vires quibus coercentur, ſeu retinentur, æquales ſunt, imò majores viribus eas expellere nitentibus; vires retentrices ſunt cutis, tendinum, ligamentorum, capſularum elaſticitas, contractilitas; craſſitiei, numero, denſitati fibrarum proportionalis eſt ea vis: ſi itaque pars quædam è ſua ſede dimoveatur, neceſſum eſt omninò ut vis expellens, ſive viva, ut niſus, motus, ſaltus, clamor, ictus; ſive mortua, ut pondus partis, ejus preſſio, momentumque quo vis utitur, faciant productum majus, quàm quod à viribus retentricibus reſultat.

Unde ſequitur quod quæcumque Ectopia tribuenda ſit, vel principio activo, ſeu cuidam violentiæ, ut auctis viribus expultricibus, vel econtra cuidam laxitati, ſeu debilitati, ſeu imminutis viribus retentricibus. Ex his diverſis principiis,

diverſa prorſus oriuntur ſymptomata, diverſaque pendet curandi methodus; nam ubi Ectopia fit per violentiam, tunc eſt dolor, tenſio, calor; & econtra cùm fit à laxitate, nullus eſt, vel minor multò dolor, minor irritatio. Propterea in primo caſu partem in priſtinam ſedem reponere difficillimum, retinere facilius eſt; in ſecundo econtra partem reſtituere ſedi pronum eſt, in eâ verò firmare non ita facile; denique ratione curæ, ubi pars loco emovetur per violentiam, laxantia, lubricantia, anodyna, phlebotomia auxilio ſunt: econtra cum à laxitate fit Ectopia, exſiccantia, roborantia, irritantia, aromatica, tonica proſunt. Errant ergò qui omnes paratopias tanquam à laxitate oriundas eâdem methodo curandas cenſent, & diſtinctionem verè mechanicam ab Antiquis traditam inter vires expultrices & retentrices contemnunt, aut non capiunt. Errant etiam qui omnem partis elevationem, ſeu protuberantiam à fluidorum ſtaſi, tanquam à cauſa proxima repetunt, cum à vi contentorum abſolutâ, vel reſpectivâ ad continentis reſiſtentiam adauctâ repeti debeat.

Sub hoc ordine militant genera ſequentia; Exophtalmia, Blepharoptoſis, Staphyle, Paragloſſe, Proptoma, Exania, Exocyſte, Hyſteroptoſis, (hæc prolapſus ſunt,) Enterocele, Epiplocele, Gaſtrocele, Hepatocele, Splenocele, Hyſterocele, Cyſtocele, Encephalocele, Hyſteroloxia, Parorchidium, (hæc verò herniæ, niſi ultima duo genera, non hernias, ſed aberrationes eſſe velis,) Exarthrema, Diaſtaſis, Loxarthrus, (hæc tandem oſteoparatopiæ.)

XLII. *Exophtalmia. Hydrophtalmia, Elephantiasis oculi* Boerhaavii, *de Morb. ocul. part. II. cap.* 5. *Exophtalmia, Hydrophtalmia, Buphtalmus, seu Buphtalmia, Ophtalmoptosis, Ecpiesmus* Græcorum, Mauchartii *Dissertat. de Hydrophtalmia & oculi paracenthesi; vide* Haller. *Disputat. chirurg. T.* 1. *Magnitudo nimia, prolapsus, expressio oculi* Latinorum. Grosseur contre nature, hydropisie, cancer, chûte de l'œil, Maitrejean, *part.* 2. *chap.* 6. Saint-Yves, *part.* 2. *chap.* 1.

Est bulbi oculi procidentia, aucta, vel non mutatâ sensibiliter nativâ ipsius magnitudine; exorbitat itaque oculi bulbus plus minus distensus, ac tumens, vel extropulsus, ac prolapsus, vix mutatâ ipsius mole; neque à palpebris quæ sanum de cætero oculum clauderent, tegi potest.

1. *Exophtalmia Hydropica. Hydrophtalmia, Buphtalmia* Mauchartii. *Hydrophtalmia* Platneri *Instit. chirurg.* §. *754. Hydrophtalmia* Boerhaavii. *Turgescentia vitrei serosa* Mauchartii. *Hydrophtalmia serosæ vitrei turgescentiæ mixta*, ejusdem. *Hydropisie de l'œil* Saint-Yves. *Grosseur contre nature de l'œil; Extension non naturelle du corps vitré* Maitrejean.

Species hæc debetur nunc aquei humoris incremento (hydrophtalmia) nunc incremento vitrei (serosa vitrei turgescentia) nunc utrique

(hydrophtalmia cum vitrei turgescentia combinata.)

Hydrophtalmiæ signa sunt successivum bulbi oculi augmentum, cum tensione turgida; atque exorbitatione; cornea plus solito elevata ac prominens, iris profundior, & ab internâ corneæ superficie remotior; pupilla immobilis nunc amplior, nunc strictior (eadem remanet pupillæ mobilitas, & magnitudo juxta Antonium Maitrejean) visus ab initio illibatus, successivè debilior, obscurior, dolor nunc mitis, obtusus, circa oculi fundum, nunc gravior cum ejusdem lateris affecti hemicrania, stupore partium faciei, aliquando & emphysemate, odontalgiâ, insomniis, tandem sub ulteriore molis incremento epiphora, ectropium.

Turgescentiæ vitrei serosæ signa sunt notabile bulbi oculi exorbitantis augmentum, cum insigni ipsius duritie, ac tensione turgidâ; umbra lenti crystallinæ affusa à limbo vitrei circa ipsam elevati; strabismus versus superiora; dolor nunc obtusus, nunc vehemens; notabilis visûs imminutio; iris convexa ad corneam magis approximata; pupilla plus solito dilatata, & parùm omninò mobilis.

Hydrophtalmiæ cum vitrei incremento combinatæ difficilior diagnosis; quod ad curationem non magni interest. Hanc tamen licet hariolari ex mole ocularii bulbi nimiâ, velociùs increscente, ex ipsius duritie insigni, ex strabismo, ex pupillæ magnâ dilatatione, ex iride profundiori, & corneâ elatiori. Hæc exophtalmiæ hydropicæ varietas composita, nunc debetur sero acriori, nunc verò mitiori in oculum depluente; in primo casu symptomatibus jam dictis sociatur

inflammatio interna externaque, febris, agrypnia, quæ à fecundo cafu exulant.

Hanc fpeciem, non neglectâ, fi vigeat, ophtalmiâ, curabis phlebotomiâ, catharticis repetitis, refolventibus internis fpirituofis, difcutientibus oculo admotis, veficatoriis, fetaceo, fonticulis, imò & oculi paracenthefi in fcleroticâ, vel corneâ inftitutâ. (*Vide* Mauchartium locis citatis.)

2. *Exophtalmia purulenta* Maitrejean *part.* 2. *chap.* 6. *Exophtalmia hypopyica* Boerhaavii *loc. cit.*

In hanc fpeciem abit fpecies præcedens, fi inflammatio à fero acriori in oculum depluente inducta in fuppuratum abierit. Poft dolores atroces, inflammationem intùs & extùs adauctam, tumefactionem fummam membranarum oculi album efformantium, palpebrarum inverfionem, epiphoram calidam & acrem; turbatur tandem oculus, & fit partium internarum fuppuratio, ac deftructio. Labente tempore tandem rumpitur, & exulceratur oculus cum puris effluxu, dolorum levamine, fucceffiva partium deterfione, bulbi ocularii imminutione, ac demum cicatrice. Curationem fequentem recipit hæc fpecies: pure penitùs facto, fi fumma fit inflammatio, & dolores atrociffimi, aperienda cornea in ea parte per quam viam fibi parat pus conclufum, aut in parte declivi quacumque, fi nullam fpecialiter affectare pus videatur. Eâ ratione doloribus majoribus à ruptionis fpontaneæ procraftinatione oriundis occurretur; adacta ultra uveam lanceola, pure evacuato, & mundato per collyria abftergentia oculo, tandem cicatrix inducitur.

3. *Exophtalmia cancrofa*, *cancer de l'œil* Saint-Yves, *part.* 2. *chap.* 1.

Sanguis fpiffus vafa membranarum oculi infar-

cit, easque valdè crassas reddit, ac veluti carnosas: inflammatio & dolor incipiente morbo moderata, eo progrediente sensim augescunt; tollitur visus. Gravis prorsus est ægritudo hujusce modi, membranarum oculi quasi cancer, qui licet quandoque non exulceretur, nihilominus tamen temporis successu dolores atroces parit cum febre, ac tandem morte. Sola oculi extirpatione sanitas aut vita servari possunt. *Vide* Auctorem citatum.

4. *Exophtalmia traumatica* Maitrejean, *part.* 2. *chap.* 10.

Oculus saxo, pilâ lusoriâ, fuste & similibus violenter percussus, non solum contunditur cum interiorum ruptione, atque confusione; verùm etiam disruptis membranis communibus, musculis, aliisque quibus gaudet vinculis, exorbitat aliquando, extruditur plus minus prolapsus, imo in ictu violentissimo partium nonnullarum adhuc integrarum fragmentis tantùm sustentatus dependet. In leviori malo tentanda est partium disruptarum agglutinatio, reposito intra orbitam oculo; in malo verò graviori, quoniam separatorum coalitus impossibilis est, institutâ vinculorum, quæ supersunt, pauculorum sectione, & cohibitâ hæmorrhagiâ, febri & inflammationi occurretur per phlebotomias, clysteres, refrigerantia, diætam tenuem: suppuratione factâ, pars à pure mundabitur, & tandem suo tempore cicatrix inducetur. (*Vide* Auctorem citatum.)

5. *Exophtalmia à protuberantiâ.*

Variat multifariam hæc species; extruditur enim oculus

(*a*) Ab exostosi introrbitali, Petit *Maladies des os, chap. de l'Exostose.*

(*b*) Ab apostemate introrbitali, Maitrejean *part. 3. chap. 1.*

(*c*) Ab hæmatocystide introrbitali, Maitrejean *ibidem.*

(*d*) A skirro, cancro glandulæ lacrymalis, Boerhaav. *part. 1. cap. 7.* Gorter. *chirurg. repurg. lib. V. cap. X.*

(*e*) Ab hydatidibus introrbitalibus, Petit *ibid. ac supra.*

(*f*) Ab adipis introrbitalis intumescentiâ, Saint-Yves *part. 1. chap. 19. 20.*

(*g*) A lupiâ introrbitali, Maitrejean *ibid.*

(*h*) A gummate introrbitali, Astruc *Traité des tumeurs, tom. 2. lib. 5. chap. 5. pag. 190.*

Non protuberantia quævis intra orbitam enata exophtalmiam valet producere; verum ea tantùm quæ satis magna ac profunda est: qua proportione crescit protuberantiæ moles, pari passu extruditur oculi bulbus, vix quoad magnitudinem nativam mutatus: facilis in universum est hujus speciei diagnosis, ast non ita facilis varietatum distinctio: has ut ab invicem distermines, lege Auctores citatos ad quos brevitatis causa amandatum te volumus. Curatio pro indole protuberantiæ, cui natales debet exophtalmia, varianda est. Hanc tibi dabunt Petitus, Antonius Maitrejean, Yvesius, Boerhaavius, & Astrucius, in locis sub qualibet varietate allegatis. *Vide* insuper exostoseos, apostematis, hydatidis, lupiæ, skirri, carcinomatis genera.

6. *Exophtalmia paralytica*, Maitrejean *part. 3. chap. 2.*

Debetur hæc species paralysi musculorum bulbum oculi introrsum trahentium, seu musculorum oculi rectorum, salvis obliquis. *Vide* signa para-

lyseos nec non ipsius curationem, hinc habebis speciei hujusce diagnosim ac therapeiam.

7. *Exophtalmia critica*, D. Chaptal observante.

Observabatur hæc species in homine universalem passo tetanum, qui judicatus est materiæ morbificæ decubitu in oculum; intumuit ad pugni magnitudinem oculi bulbus mirum in modum exorbitans, & ruptione fundens ichorem copiosissimum pure mixtum. Postulat remedia exophtalmiæ purulentæ.

8. *Exophtalmia à conatibus*; huc Ecpiesmus ex nisu *partoritio* Pauli Æginetæ, Aetii. Ecpiesmus ex certamine atletico Aetii.

Exprimuntur aliquando oculi, ut prominentes permaneant: Oculorum expressiones ex nisu laborantium è dolore partûs contingentes, sæpiùs purgationibus in partu succedentibus solvuntur; proinde has moliri atque juvare competit. Paulus Ægineta *lib.* 3. *cap.* 22. Aetius *part.* 2. *serm.* 3. *cap.* 55.

9. *Exophtalmia à strangulatu*, *Ecpiesmus ex stranglatu Pauli* Æginetæ, Aetii.

Ita exprimuntur ac eliduntur oculi ut exerti perseverent: quibus ex strangulatu hocce vitium oritur, incisio venæ cubiti præsidio est. Aetius, Paulus Ægineta, *ibidem ac supra.*

10. *Exophtalmia a chemosi* Saint-Yves *part.* 2. *chap.* 4ᵉ. 5ᵉ. 6ᵉ. Astruc *de morbis venereis lib.* 9. *chap.* 3. §. 3.

Oritur hæc species ab ictu in oculum aut ejus vicinias inflicto, à decubitu ad conjunctivam critico in febribus contingente, à lentore phlogistico, à parte inflammata ad conjunctivam translato, ab humoris qui in gonorrhϾâ virulentâ funditur par-

ciùs vel nequaquam effluentis metastasi in conjunctivam factâ. Signa diagnostica sunt conjunctivæ rubræ, dolentis, calentis tanta intumescentia, ut ad digitum transversum emineat; cornea veluti in foveæ rotundæ fundo depressa jacet; adest dolor capitis, & oculi maximus, gravitas supra orbitam, agrypnia, febris, pulsatio; antrorsum prominet oculus, nec à palpebris, quæ claudi nequeunt, & etiam extrovertuntur, penitùs tegi potest. Iisdem symptomatibus gaudet chemosis venerea cum isto tamen discrimine quod in istâ conjunctiva tumidissima videatur dura ac carnosa, & per innumera ipsius puncta stillet materia spissa, acris, flavescens, humoris gonorrhoici prorsùs similis. Curationem deprome ex Yvesio, & Astrucio. (*Vide* Exophtalmiam chemosim).

11. *Exophtalmia à staphylomate.*

Locum habet hæc species quotiescumque staphyloma, sive fiat integrâ, sive divisâ corneâ, ad tantam molem assurgit, ut semper nuda, partim saltem, protuberantia remaneat; neque à palpebris tegi possit pars oculi anterioris prominens. (*Vide* Staphylomatis genus.)

XLIII. *Blepharoptosis* Mauchartii; *Blepharoptosis*, *Lagophtalmus*, *Ectropium*, *Entropium* Græcorum; *Palpebræ superioris casus*, *retractio*, *palpebrarum introversio*, *extroversio* Latinorum; Chûte, rélaxation de la paupiere supérieure, éraillement des paupieres, trichiaise avec introversion des tarses. *Vide* Platner. *Instit. Chirurg.* §. 577. §. 584. Mai-

trejean *part.* 3. *chap.* 18. 19. 20. 21. Saint-Yves *part.* 1. *chap.* 8. 9. 10. Dionis. *demonstr.* 6. Boerhaav. *de Morb. ocul. part.* 1. *cap.* 5. Heister. *Chir. T.* 1. *part.* 2. *Sect.* 2. *cap.* 45. 46. 48. Gorter. *Chir. repurg. lib.* 5. *cap.* 10.

Est palpebræ utriusque vel alterutrius elongatæ, retractæ, introversæ vel extroversæ Ectopia cum symptomatibus in diversis speciebus variis.

1. *Blepharoptosis genuina ; Blepharoptosis* Græcorum ; *Casus, lapsus palpebræ superioris* Platneri, Boerhaavii ; *chûte ; rélaxation de la paupiere supérieure* Maitrejean, Saint-Yves, Dionis. *Ptosis* Heisteri.

Fit hæc species 1°. à vulnere musculis frontis temporis, & palpebræ superioris levatori inflicto ; 2°. à tumoribus quibuscumque majoribus pondere suo palpebram deorsum trahentibus ; 3°. à defluxionibus inflammatoriis vel aphlogis palpebram elongantibus ; 4°. à merâ relaxatione palpebræ per serum superfluum inducta ; 5°. tandem à palpebræ paralysi, quæ nunc constans est, nunc verò periodica. (Qualibet nocte recurrentem cumepiphorâ mucosâ Blepharoptosim paralyticam refert Cantwel in *transact. philos.* 1738. n°. 449. quam sanarunt aquæ bellilucanæ nuchæ affusæ). In hac specie palpebra superior elongata, actione musculi ipsam elevantis attolli nequit ; hinc vel nullo modo, vel non sufficienter denudatur oculus, atque ita nulla fit visio utplurimum, nisi palpebra continuò manu elevetur. Patent hujus speciei varietates. Circa quintam notabis, quod paralysi simul afficiantur gena ejusdem lateris, laxior maxilla, lingua, oculus,

partes aliæ. Varietates 2^am^. & 3^am^. curabis depulso morbo primario, cui illæ natales debent: 4^a^. conveniunt fotus roborantes, spirituosi: 5^am^. adorieris remediis antiparalyticis extùs, & intùs usurpatis; quæ si minùs benè cesserint in duabus hisce varietatibus, curatio petenda est ex operatione chirurgicâ in palpebrâ prolapsâ, vel in cute frontis institutâ, quâ etiam utere ad sanandam varietatem 1^am^. (*Vide* Platnerum, Dionisium, & Heisterum).

2. *Blepharoptosis lagophtalmus. Vide* Auctores in caractere citatos, *œil de liévre*, *lagophtalmie.*

Fit in palpebrâ superiori; 1°. à malâ conformatione; 2°. ab exsiccatione ab ophtalmicis inductâ nimium astringentibus; 3°. à musculi palpebram reserantis spasmo, vel tono nimio; 4°. quod sæpiùs evenit, à cicatrice, vulnera, ulcera, ustionem, palpebras, imò & frontem afficientia, sequente. Hanc cognosces palpebræ superioris retractione, qua fit ut parum descendat, oculumque non contegat somni tempore. Exulat palpebræ extroversio; exsiccatur primum cornea, dein pelluciditatem amittit: in palpebrâ inferiori observatur & etiam id vitii genus, neque alias agnoscit causas. Hujus speciei varietates quæ à spasmo vel paralysi proficiscuntur, remediis morbis hisce dicatis debellare satages. Si magna sit retractio, medelam non recipit affectus. In malo leviori curatoria esse possunt humectantia, emollientia, laxantia, tractio in sensum contrarium ope manûs, emplastrorum, spleniolorum sæpiùs instituta, quæ si minùs proficiant, ad Chirurgicam operationem confugiendum esse volunt plurimi, renuentibus Gortero, & Antonio Maitrejean: sectionis instituendæ rationem *vide* apud citatos Auctores.

3. *Blepharoptosis Ectropium.* (*Vide* Auctores modò citatos) *Eraillement.*

Hæc ſpecies in palpebrâ utraque, aſt frequentiùs in palpebra inferiori obſervanda, fit 1°. à membranæ palpebrarum internæ laxitate per diuturniorem emollientium uſum inductâ; 2°. à protuberantiâ intra palpebras enata; 3°. ab obſtetricatione, ſi nimirùm infantis oculi ab obſtetricis digitis nimiùm vexati fuerint; 4°. ab operatione fiſtulæ lacrymalis, ſi nempè ſeparentur tarſi in magno cantho; 5°. à marginali dialyſi, quando per vulnus, ulcus, finditur palpebrarum margo retractis, & retortis fiſſuræ angulis; 6°. tandem à cicatrice vulnera, ulcera, ambuſtionem excipiente.

Hujus ſpeciei ſigna ſunt palpebrarum brevitas ac extroverſio, ita ut pars rubra interior turpem generans aſpectum promineat, nec ſufficienter oculus contegatur. Curatur varietas 1ª. uſu roborantium aſtringentium, exſiccantium diuturno; 2ª. tollitur protuberantiæ curatione per congrua remedia, vel ejus ablatione per cauſtica, exciſionem artificioſam; 4ªm. ſanavit Ledranius operatione in *Commentariorum Acad. chirurg. T. 1.* legendâ. Medelam non recipiunt varietates aliæ. Chrirurgicam operationem ſuadent nonnulli, quæ Antonio Maitrejean non probatur. (*Vide* Mauchartii, & Keckii *diſſertat. de Ectropio*).

4. *Blepharoptoſis entropium*, (*Vide* Auctores citatos) *Trichiaiſe avec inverſion des tarſes.*

In hac ſpecie quæ ſub nominibus trichiaſeos; diſtichiaſeos, phalangoſeos, ptoſeos etiam venit oculo, obvertuntur tarſi cum ſuis pilis, accedentibus ophtalmiæ à trichiaſi ſymptomatibus. Converſionem faciunt 1°. Emphyſema, œdema &c. partes palpebrarum exteriores occupantia; 2°. debetur & etiam contractioni membranæ internæ palpebrarum ex Dioniſio, nec non juxta Antonium Maitrejean, à ſtrictura quam facit humor qui lippi-

tudinem ficcam durámve inducit, fi nempè in oras palpebrarum depluens ipfas externe tumeficiat atque induret. In varietate 1ª. ea ufurpanda venit medendi methodus, quæ œdemati, emphyfemati, &c. competit; quam, fi opus fit, excipient remedia ophtalmiæ dicata; operationem chirurgicam eo in cafu ab Antiquis, imò & Neotericis celebratam rejicit Antonius Maitrejean. In varietate alterâ incifionem longitudinalem proponit Dionifius; auctor verò modo laudatus emollientia, artificiofam ciliorum avulfionem, & ophtalmiæ remedia; nequaquam autem ipfi probantur tum ciliorum pungentium extroflexio, & agglutinatio, tum uftio ope cauterii actualis, tum ea remedia quibus impediri perhibent ne cilia denuò fuccrefcant; cæterum locus eft in hac fpecie futuræ ficcæ à Dionifio laudatæ, quâ fi non reftituantur cilia, confugiendum effe dicit Fayæus ad operationem ab Antiquis propofitam modo mitiori peractam, eo fcilicet quo in Blepharoptofi verâ ab ipfo celebratur. *Vide* Auctores citatos.

XLIV. *Hypoftaphyle; Uvulæ prolapfus* Nenter. *tab.* 25. *cap.* 8. *Staphyle feu uva; Kion feu columna; Imantion feu lorum; Crafpedon, Columella bicornis* Aretæi *acutor. lib.* 1. *cap.* 8. *de affectibus columellæ. Uvula nimium producta* Heifter *chirurg. T.* 2. *pag.* 659. *Uvulæ inflammatio, catarrhus, paralyfis, cafus* Gorter. *Prax. Med. fyft. pag.* 165. relâchement de la luette, Dionis. *demonftr.* 5. chûte de la luette, luette baffe, luette tombée.

Eft gurgulionis feu uvulæ laxatæ, inflammatæ,

ulceratæ, incrassatæ, attenuatæ, bicornis procidentia cum molestia, ac difficultate inter deglutiendum, tussi, nauseâ, exspuitione ferè continuâ, & quandoque dyspnœa, nec non psellismo.

Nota. Aretæus columellæ affectus memorans prolapsum uvulæ quinquefariam dividit, scilicet in columnam, uvam, lorum, craspedon, & uvulam bicornem. In *columna* phlegmone crassescit gurgulio in longum protensus, rubens, & à basi usque ad extremum æqualis. In *uvâ* in parte sui extremâ rotundatur, crassescit, livet, subnigricat gurgulio, figura, colore, magnitudine uvæ similis. In *Craspedo* in tenuem, & oblongam membranam desinit columella habens in extremo veluti urinaculum. In *loro* membranæ ab utraque parte uvulæ adjacentes in latum explicantur veluti vespertilionum alæ. Tandem *bicornis* redditur *uvula* geminis membranis hinc atque inde pendentibus. Viderint autoptæ an recipiendæ sint hæ omnes species: nobis verò binâ sub specie totum hocce genus continetur.

1. *Hypostaphyle ab inflammatione*; *Inflammatio uvulæ* Nenteri, Heisteri, Gorteri, Celsi, *libr.* 6. *cap.* 14. Aretæi, *de curat. acut. libr.* 1. *cap.* 8. *&c. Inflammation de la luette.*

Elongatur ac procidit formâ variâ gurgulio tumidus, calens, acutè dolens, ruber vel lividus; inflammatio in suppuratum nonnunquam abit; major est & deglutiendi, & spirandi difficultas in hac specie quàm in subsequenti. In graviori malo prompta à strangulatu pernicies impendet. Curatur venæ sectione, alvi ductione, collutione emollienti antiphlogisticâ, subastringenti, scarificationibus. *Vide* Auctores citatos.

2. *Hypostaphyle à laxitate*; *Productio uvulæ à pituita* Heisteri; *Prolapsus uvulæ* Nenteri; *Œdema uvulæ* Gorteri; *Catarrhus uvulæ* ejusdem; *Casus uvulæ* Dyonisii, Gorteri; *Propendentia uvulæ paralyticæ* Gorteri. *Relâchement, chûte, paralysie de la luette.*

Laxatur elongatur uvula, colorem nativum nunc servans, sed attenuata; nunc pallida, frigida, œdematosa. Curatur hæc species applicatis spirituosis, roborantibus, astringentibus, acribus, adhibitis internè catharticis, resolventibus, tonicis. In casu paralyseos competit curatio blepharoptoseos paralyticæ; quæ si non proficiant, amputatio instituenda, compressâ, si opus sit, hæmorrhagiâ ope styptici. *Vide* Auctores citatos.

XLV. *Paraglosse Glossocele* Gaubii *pathol. pag.* 115. *Linguæ voratæ revolutio ad fauces* Petit *act. Acad. Paris. ann.* 1742. *Linguæ retractio* Gorteri; *Exertio* Gorteri; *Extrusio* Gaubii *pathol.* 121. *Extumescentia, magnitudo, inflatio linguæ* Galen. *method. med. libr.* 14. Marcelli Donati *hist. med. mirab. lib.* 3. *cap.* 4. Valesci de Taranta *Gazophil. lib.* 2. *cap.* 59. Avalement de la langue, chûte de la langue, renversement de la langue dans le gosier, rétraction de la langue, grandeur excessive de la langue, sortie de la langue.

Est linguæ motu deglutitorio in fauces revolutæ vel ore extrusæ, exundantis, exertæ ectopia, imminutâ, vel auctâ ipsius magnitudine: accedunt symptomata

ſymptomata alia in ſpeciebus variis varia.

1. *Paragloſſe deglutitoria*; *Linguæ voratæ reſolutio in fauces* Petiti; *Gloſſocele ſeu hernia linguæ* Gaubii; *avalement de la langue*, *chûte*, *renverſement de la langue dans le goſier*.

Hanc ſpeciem obſervare datur in recens natis; linguæ freno præpoſterè aut ultra modum ſecto; imo & aliquando nullâ inſtitutâ freni ſectione (*Vide* obſervationes à Petito relatas.) Linguam vorant, & mortem ſpiritu intercluſo ſibi inferunt Nigritæ, ut herorum verbera iniqua ulciſcantur; teſtantur hiſtoriæ, & Auctores fide digni. Quotieſcumque id vitii contingit, primùm labia, & buccas movet recens natus eodem modo ac dum uber exſugit. Auditur ſonus qualis in deglutientibus; mox ſubito ingruit ſuffocatio, linguâ quæ nativam ſervat magnitudinem tunc temporis per deglutitorium niſum hauſtâ, in fauces plùs minùs revolutâ, & ſuppoſitam epiglottidem claudente. Avertitur ſuffocatio, & lethum imminens, ſi digito in os immiſſo linguam reponas, aut ſi oblatum digitum linguâ exſugat puerulus; qui ſi ſibi relinquatur brevi in ſuffocationem iterum incidit, linguæ reſtitutione denuò tollendam: verbo recurrit, & ſuffocationis periculum, & repoſitionis neceſſitas donec linguam noveris in ore retinere, quod ſpleniolo ac congruâ faſciatione præſtitit Petitus: valent hic loci etiam quæ linguam vulneratam in eodem ſitu remanere cogunt. Infantulum alterum qui freno licet integro, linguam tamen vorabat, curavit Petitus excubiis aſſiduis, & admotis vix expergefacto uberibus. Cæterùm ſive hanc ſive illam viam ineas, eam per longum tempus terrere memineris. Plura *vide* apud Petitum.

2. *Paraglosse glossomegistus*; *Magnitudo*, & *inflatio linguæ* Valesc. de Taranta; *Tumores linguæ miri* Marcelli Donati; *Intumescentia linguæ nimia* Galeni; *Grandeur excessive de la langue*, *tumeur de la langue.*

Varietates plures habet hæc species: enim verò lingua portentosè intumescit ita ut ore capi nequeat; 1°. ab inflammatione ipsam detinente; 2°. à defluxione seroso-pituisâ in ipsam factâ; 3°. à catharrho; 4°. ab hydrargyrosi minùs cautè adhibitâ; 5°. à tumore inflammatorio glandularum ipsius basi suppositarum, &c. Cognoscitur hæc species magnitudine linguæ ore non continendæ, exundantis, exertæ; facilis varietatum dignotio. In 5ª. lingua tumore compressa crassescit, elongatur, latescit, dentibus non coercenda, diaphana, dura, albida.

Varietatem 1am. curabis venæ sectione, alvi ductione, collutionibus, refrigerantibus, acidis, nitrosis, &c. 2am. verò emeticis, hydragogis, clysteribus acutis, hydragogis, &c. 3ª. competunt remedia catarrhi; 4am. debellabis eâ methodo quâ salivatio nimia hydrargyroseos tempore contingens reprimitur; 5ª. curata fuit glandularum phlogisticè infarctarum suppuratione, tumoris apertione spontaneâ, ac mundatione per congrua remedia.

3. *Paraglosse exertoria*; *Linguæ extrusio* Gaubii *Pathol.* *Linguæ exertio*, Gorter. *Syst. Prax. med. pag.* 160. *sortie de la langue.*

In hac specie lingua involuntariè exeritur, & maximam partem extruditur, eadem remanente nativa ipsius mole; fit id vitium vel musculorum linguam retrahentium paralysi, vigente simul exe-

rentium musculorum actione, vel convulsione tonicâ aut clonicâ musculorum linguam extrorsum trahentium. Pendet à morbis cerebri. Vidi puerum annos natum duodecim in præludio variolæ convulsionibus per biduum integrum divexatum, cui lingua convulsivè per intervalla mirè exerebatur, & maximam partem extrudebatur. Remedia postulat ea Paraglosse quæ sibi poscit morbus cerebri; unde sobolescit.

4. *Paraglosse retractoria*; *Retractio*, *contractio linguæ* Gorter. *ibidem ac supra*; *Retraction de la langue.*

In hac specie citra voluntatis imperium ita retrorsum trahitur aut contrahitur lingua nativum servans volumen, ut à dentibus lateraliter vel anticè multum distet. Pendet à morbis cerebri: ex specie præcedenti abundè intelligitur. Hanc curabis si morbum primarium, cui natales debet, depuleris. De paraglosse traumaticâ mentionem injicit Fel. Platerus *Prax. lib.* 11. *C.* 2.

XLVI. *Proptoma scroti, labii inferioris, mammarum, præputii, auriculæ prolapsus.* Chûte, relaxation, allongement du scrotum, de la lévre inférieure, des mammelles, du prépuce, de l'oreille.

Est partis externæ, etiam ante lapsum conspicuæ, & à palpebris, bulbo oculi, lingua, ac gurgulione diversæ procidentia.

1. *Proptoma scroti*, *Racosis* Græcorum; *relaxation du scrotum* Dionis. *Demonstr.* 4.

A fero luxuriante ita laxatur, & elongatur fcrotum, ut inter femora valdè propendeat; levis affectus eft Racofis, cui occurres bracherio faccato, fufpenforio vulgo dicto, exficcantibus, aftringentibus; nufquam tentanda operatio chirurgica nifi in ægris quos promptæ ac radicalis curationis cupido tenet: hujus inftituendæ rationem lege apud Dionifium. Sequentes proptomatis fpecies fatis fit enumeraffe.

2. *Proptoma labii inferioris.* (*Vide* Ptyalifmum.)

Proptoma mammarum.

Artificiosè producitur apud incolas infulæ Formofæ, apud Papous, nec non apud Ægyptios: affere appofito deprimuntur, & elongantur mammæ.

3. *Proptoma præputii.*

Tantus eft vulgo hujus partis prolapfus apud Ægyptios, ut perftent artifices, qui fiftulâ impari monent eos qui circumcifione indigent, ut hifce in regionibus faciunt ex profeffo fuum caftratores.

4. *Proptoma auricularum.*

Artificialis eft hic prolapfus apud Siameos; pertunduntur auriculæ; ponderibus onerantur; foramen pugni magnitudinem adæquat; tandem ad humeros ufque fit auricularum defcenfus.

Nota. An ad proptoma pertinet ea carnis moles, quæ mulieribus Hottentotis in pube enafcitur, atque deorfum propendet pudenda obtegens? an huc referendæ magnæ illæ plicæ in cute abdominali quarumdam mulierum confpiciendæ? an huc etiam labiorum vulvæ magnorum parvorumque elongationes in mulieribus nonnullis ofervandæ.

XLVII. *Exania proctocele*, *Path. meth. Edit.* 3. *Prolapsus ani* Auctorum, ut Arnoldii *de Hern. T.* 1. *cap.* 28. Dionisii, *demonst.* 4. *pag.* 392. Plateri *Prax. l. II. C.* 2. Levretii, *observ. de polyp. sect.* 3. *pag.* 165. Nenteri *tabul.* 126. *&c.* Chûte du fondement.

Est sphincteris, ani, & intestini recti inversi procidentta; extuberat, & rubet ad podicem pars prolapsa, plus minus longa, atque incrassata, reductibilis semper in principio, & nisi sæviat strangulatio, vel obstet nimia ejus crassities. Species omnes variant quatenus nunc tantum marginatur anus annulo crasso Gallicè *bourlet*: nunc verò intestinum rectum formâ botuli Gallicè *boudin*, plus minus longi propendet; ad pedis unius longitudinem visum est descendere.

Inflammationi, strangulationi, gangrænæ obnoxiæ sunt omnes exaniæ species. Inflammari, sphacelari cognosces signis inflammationis, & gangrenæ generalibus. Strangulationem adesse declarabit irreductibilitas ab inflammatione pendens. Est & alia irreductibilitatis species, quam patitur pars prolapsa, exulante etiam inflammatione, si nempè mirum in modum hujus moles increverit. Inflammationem, & exinde natam strangulationem depellere satages iteratis venæsectionibus, emollientibus solis, imò mitiora resolventia accipientibus formâ cataplasmatis, fotûs, linimenti, &c. nec non promptâ reductione; si fecum in intestino recto morantium suspicio sit, eæ clystere educendæ, antequam repositioni te accingas. Ad-

versus gangrænam hîc loci certè ægerrimè sanandam, vide quæ sub sphaceli genere dicta sunt. Si reductioni obstet nimia partis prolapsæ incrassatio, ad eam impetrandam viam sternent phlebotomiæ, & emollientium resolventibus sociatorum assidua, & constans applicatio.

1. *Exania primaria; vide* Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem; variat etiam prout causam nullam habet evidentem, seu spontanea est, vel quatenus diversas agnoscit causas procatarcticas, ut planctus, clamores, sessionem in sellis perforatis diuturniorem, conaminosam secum duriorum dejectionem, &c. Diagnosim habeto ex signis genericis, & ex morbi primarii, à quo sobolescat, defectu. Amotis priùs causis procatarcticis, ista species, quæ symptomaticis contumacior est, curatur reductione in varietate botuliformi, & in pueris difficilius obtinenda, (de hac *vide* Arnoldium) & firmatâ parte, ope sitûs, spleniorum, fasciationis, astringentium. In pueris hæc vulgò satis sunt, modò clystere molliores, fluxiliores reddantur feces, quoties alvum deponere volunt, quibus si nihilominus ani prolapsum revocet alvi egestio, ani latera memineris sustentare digitis, dùm feces nituntur expellere: hanc, si necessaria sit, navare sibi possunt operam adulti, quos longa quies, & jam dicta auxilia sanant, si recens sit exania; si feces duriores morbo ortum dederint, supervacaneum dicere existimamus, curationem esse clysteribus auspicandam, quibus eæ molliri ac solvi possint. Hæc irrita si sint, & habitualis fiat procidentia ani etiam extra alvi dejectionem erumpentis, tunc locus est pessario (*vide* Arnoldium,) vel vesicæ verveçinæ à Levretio in anum inditæ, vel bra-

cheriis furetianis. In exaniâ quacumque botuliformi, si ita jubeat irreductilitas, vel gangræna, ligaturâ injectâ extirpari potest pars prolapsa, neque successu caruerunt nonnulla instituta eâ in re tentamina.

2. *Exania ab alvi fluxu; vide* Auctores citatos.

Variat in marginalem & botuliformem. Pendet à prægresso fluxu diarrhoico, dysenterico, tenesmodeo, qui cum signis genericis hanc speciem sistit; sublato fluxu per remedia diarrhoeæ, dysenteriæ, tenesmo appropriata juxta genium causæ, cui natales debet unaquæque horumce morborum species, auxilia, hic certè majorem habitura efficaciam, quàm in exaniâ primariâ, non alia adhibebis quam quæ in specie præcedenti proposuimus.

3. *Exania à calculo; vide* Auctores citatos.

Calculosis ob conaminosam mictionem, imò & nonnumquam lithotomiæ celebratæ tempore, contingit aliquando ani prolapsus, signis calculi præsentiam commonstrantibus, necnon genericis cognoscendus; variat in marginalem & botuliformem; depulso morbo primario, pars prolapsa reducenda, & in loco firmanda, ut jam docuimus.

4. *Exania à dystociâ; vide* Auctores citatos.

Adoritur hæc species gravidas, quibus longus & difficilis fuit partoritius labor; variat in marginalem & botuliformem. Ex charactere generico, & prægressâ dystociâ eruitur specifica diagnosis; valet hic primæ speciei curatio.

5. *Exania paralytica* Nenter. Dionis. *locis citatis*; Fel. Plateri, *prax. lib. II. cap. 2.*

De hac mentionem injiciunt Nenterus & Dionisius quos vide. Mirè laudat Junckerus in ea specie liquorem florum verbasci in unguenti consis-

tentiam redactum; curationem lege apud Platerum.

6. *Exania traumatica*; Nenter. *loco citato.*

Cadit ex præfato Auctore in eos quibus musculi ani levatores in lithotomiâ discissi sunt; desperata res est, nisi statim à principio exquisitis vulnerariis medela afferatur.

XLVIII. *Exocyste*, *Prolapsus*, *inversio vesicæ urinariæ* Auctorum, ut Verdieri *de hern. vesic. urinar. obs.* 17. vide *Act. Acad. chirurg. T. II.* Salzmanni, *dissert. medico-chirurg. de hern. vesic. urinar. pag.* 29. & 42. Solingenii, *de mulier. & infant. morb. chir. pag.* 741. Renversement de la vessie urinaire.

Est membranæ tùm vesicæ corpus, tùm ipsius collum internè obvestientis procidentia per meatum urinarium facta: inter magna vulvæ labia conspiciendam sese præbet pars prolapsa, nunc formâ vesicæ, rotundæ, diaphanæ, clausæ, lotio plenæ cum ischuriâ; nunc verò formâ botuli oblongi, penduli, infernè aperti, cum urinæ emittendæ difficultate.

1. *Exocyste Noeliana*, *Prolapsus*, *inversio tunicæ interioris vesicæ* Verdier, *loc. cit. Renversement de la membrane intérieure du corps de la vessie.*

Observabat Noelius in virgine urinæ retentionem frequentibus stipatam motibus convulsivis passâ, protuberantiam ovi gallinacei magnitudine, quæ vesicam referebat tenuem, subdiapha-

nam, urinâ fetam, extùs clausam, è meatu urinario erumpentem, à tunicâ nerveâ, quæ vesicæ corpus interiùs obducit, inversâ efformatam; brevi fatum functa est virgo; aperto cadavere inventi sunt ureteres in suâ ipsorum insertione obstructi, ita diametro aucti ut colon adulti crassitie æquarent, & urinam, factâ tunicæ nerveæ à carnosâ separatione, inter utramque fundentes: hinc tunicæ nerveæ corpus vesicæ interiùs vestientis inversio, & per urethram extrusio; an convenit in ea specie partis prolapsæ apertio, imò & extirpatio?

2. *Exocyste solingeniana, colli vesicæ urinariæ inversio* Solingen. Salzmann. *loc. cit. Renversement de la membrane intérieure du col de la vessie.*

Mulieri pluries distocicè enixæ, & verberibus in ventrem infimnm à marito exceptæ accidit, ut, cum abdominis subsidentia, & urinæ excernendæ difficultate, meatus urinarius inversus digiti minoris longitudine propenderet; scilicet tunica, quæ vesicæ collo interiùs obtenditur, inversa ac per meatum urinarium elapsa botulum efformabat inter magna vulvæ labia conspiciendum, deorsum propendentem, & imâ sui parte patulum, methodus curatoria à Solingenio adhibita fuerit hujusmodi: Præmisso fotu conveniente, ope specilli corio molliori, atque spongiâ instructi, necnon liquore astringente muniti, collum vesicæ prolapsum in sedem nativam restituere allaboravit, & ipsum in hocce situ per commodum subligaculum continere, atque firmare annisus est; an, si minùs proficiant modò dicta, hîc & etiam extirpatio?

XLIX. *Hysteroptosis, hysteroceles nudæ, Pathol. method. edit.* 3. *Relaxatio, prolapsus, inversio uteri, vel vaginæ* Auctorum, ut Arnoldii, *T. I.* Sabathieri, *Act. Acad. Chirurg. Tom. III.* Levretii, *observat. de Polyp.* Gunzii *de Hern.* Puzosii *de Morb. uteri, cap. I. II.* Heisteri, *Inst. chir. Tom. II. &c.* Relâchement, chûte, descente, renversement de la matrice, ou du vagin.

Est uteri vel vaginæ procidentia cognoscenda per protuberantiam in vagina observandam, aut extra ipsam propendentem ab utero prolapso, inverso, vel à vaginâ inversâ prolapsâ efformatam, reductibilem saltem initio, stipatam doloribus ad renes, & inguina pondere hypogastrii, incessu difficili, tenesmo, urinæ frequentiâ aut difficultate; cave hysteroptosim cum uteri vel vaginæ polypo confundas.

Inflammari, strangulari, gangrænascere, exulcerari, adhærere, & valdè intumescere citra inflammationem possunt hysteroptoseos species completæ; quorum accidentium diagnosim subministrant signa inflammationi, gangrænæ, & ulceri propria, necnon irreductibilitas quam faciunt nunc inflammatio, nunc habenæ partem prolapsam cum vicinis alligantes absente inflammatione; nunc tandem, eâdem exulante, necnon adhærentiis, uteri, vel vaginæ moles nimia.

Remedia inflammationis, & exinde natæ strangulationis sunt venæ sectiones iteratæ, emollien-

tia formâ variâ applicata, aut sola, aut mitioribus resolventibus maritata, clysteres refrigerantes, fotus laxantes abdomini applicati, diæta tenuis, potus refrigerans. Gangrænæ remedia vide sub sphaceli genere. In casu gangrænæ refractariæ uterum prolapsum, vel inversum afficientis, una superest, quamvis incerti eventûs sit, extirpatio uteri; vaginam inversam sphacelosam sunt qui extirpatam velint; sunt qui nolint. *Vide* Sabathierum, Levretium, aliosque.

Adhærentias sola tollere valet sectio chirurgica. Intumescentiam partis prolapsæ nimiam debellare conaberis venæ sectionibus, emollientibus, resolventium societate actuatis, longo & assiduo usu adhibitis, clysmatibus, fomentis hypogastrio impositis, &c. Exulcerationes uteri, vaginæ, reductione factâ, vel spontè, vel injectionum vulnerariarum ope sanantur.

1. *Hysteroptosis uteri prolapsus ; Vide* Auctores citatos ; vulgò *relaxatio*, *lapsus uteri* ; *Relâchement*, *relaxation*, *descente*, *chûte*, *précipitation de la matrice.*

Variat hæc species in incompletam (relaxatio uteri,) & in completam (lapsus uteri;) variat etiam principiis : causæ remotæ vulgatissimæ sunt graviditas abnormis, labores gravissimi, diuturni, conatus in ferendis, elevandis ponderibus editi, partus difficiles, obesitas nimia. Tandem variat quatenus contingit prolapsus nunc citra graviditatem, nunc verò graviditatis tempore; scilicet modò ineunte, modò provectâ graviditate, imò & instante partu.

In prolapsu uteri incompleto citra graviditatem contingente, labitur deorsum uterus vagina inclusus, protuberantiam sistens inversè pyrifor-

mem, apertura transversali oblonga in sui extremo perforatam, circa cujus basim moveri potest digitus circulariter actus. Neque credideris uteri demissione modò dictâ certò indigitari ipsius prolapsum; mulieres enim sunt utero nativè demissiori citra prolapsum, ut sunt altiori, præsente visceris hujusce procidentiâ: itaque certa est uteri relaxatio, si cum jam dictis in situ erecto, incessu, aut alvi depositione, queratur ægra dolores in femoribus, inguinibus, tractationes ad renes, obscurum molestiæ sensum in toto pelvis ambitu, cum aliquali leucorrhæâ antea exulante; qui dolores horizontali decubitu sensim evanescunt, ita ut manè se morbo immunem crederet mulier, nisi motus de die præstiti hesternos dolores revocarent.

In prolapsu uteri completo foras conspicitur hocce viscus plus minus extrusum, vaginam & vesicæ partem adhærentem abripiens, subsequentibus à tergo abdominis visceribus nonnullis pendulis; protuberantia est cylindrica, supernè latior, infernè in sui extremo angustior, ibique aperturâ secta transversali, oblongâ, quâ statis temporibus catamenia effluunt. Uterum tegit vagina inversa, aëris contactu colorem cutis induens, & spatium vacuum nullum relinquens, per quod transeat digitus. Interea ægram vexant dolores jam dictis similes, imò majores, si subitò fiat prolapsus, urinæ fundendæ difficultas non rara, aut frequens desiderium, necnon tenesmus continuus. A prolapsibus completo & incompleto differunt polypi uterini & vaginales, 1°. irreductibilitate; 2°. dolore iterata ad ipsorum reductionem sequente tentamina; 3°. figurâ quæ non inversè, sed directè pyriformis est, scilicet

ſupernè anguſtior, infernè latior: his adde quod in extremitate inferiori tranſverſim non ſint perforati; prolapſus qui fit graviditatis tempore à procidentiâ completa citra ingravidationem obſervandâ, diſtinguitur protuberantiæ volumine majori, figurâ rotundiori, & fetu incluſo.

Curari poteſt radicitus uteri relaxatio, poſt uſurpata remedia generalia, ſcilicet venæ ſectionem & catharſim, juſculis vulnerario-aſtringentibus, opiatis ſtomachicis, tonicis, ſubcardiacis, decubitu horizontali, clunibus elevatis, longo tempore ſervato, ſacculis aſtringentibus aromaticis in vino, aut in aceto calido, infuſis, vulvæ applicatis, vaporibus plantarum aromaticarum in vino meraciori rubro coctarum vaginæ hauſtis; tandem (ſi junior adhucdum ſit ægra ac valida) in gravidatione, ſervato toto graviditatis decurſu, partûs tempore, & primis duobus puerperii menſibus ſitu horizontali. Radicitùs tolli nequit completus uteri prolapſus, unamque tantum admittit curationem palliativam, quæ in eo ſita eſt, ut uterus reponatur, & in debitâ ſede contineatur peſſarii adminiculo, quod frequentibus aquæ tepidæ aquâ vulnerariâ mixtæ injectionibus elotum ſervabitur. De variâ peſſariorum formâ, ac materia vide Arnoldium, Sabathierum, alioſque; peſſariis vulgaribus, ſi minus uterum repoſitum contineant, ſuccedat ſpongia bracherio elaſtico ſuſtentata, aut peſſum peculiare à Sureto inventum. In prolapſu per graviditatis decurſum contingente, tentanda eſt repoſitio, quæ quandoque ſatis de facili obtinetur, præſertim ſi minùs provectâ graviditate, ea ſtatim inſtituitur, evacuatis priùs veſicâ atque inteſtino recto, & imperato convenienti ſitu. Si

ob proveĉtiorem graviditatem, ac procidentiam non ſatis recentem, obtineri nequit reſtitutio, ſatius eſt uterum foras derelinquere, quam matrem, fetumque irritis vexare tentaminibus: tunc uterus faſciâ convenienti ſuſtentandus, & leĉto affigenda mulier, donec ſolitum graviditatis terminum attigerit; ſi partus tempore contingat uteri procidentia, nec fetus exitum naturæ committes, nec operationem adhibebis Cæſaream; aſt uterum ſuſtentatum ſenſim ac ſine ſenſu dilatabis, fetum extrahes, placentam methodo Levretiana ſeparatam educes; tandem uterum, qui ſponte contrahitur, reſtitues.

2. *Hyſteroptoſis uteri inverſio; vide* Auĉtores citatos; *uteri depreſſio, perverſio, inverſio;* vulgò *enfoncement, perverſion, renverſement de la matrice.*

Variat hæc ſpecies inverſionis gradu, ſcilicet 1°. inverſione levi (depreſſio;) 2°. inverſione majori, aduſque ſcilicet orificium uteri incluſivè; 3°. inverſione incompletâ; 4°. completâ. Variat etiam principiis proegumenis; pendet enim uteri inverſio nunc à partu, (quod ut frequentius, ita periculo plenius eſt, nunc à polypo, modò ab immodicâ menorrhagiâ, aut leucorrhæâ, modò ab obeſitate, quibus niſus vehementes editos addit Puzoſius.

Inverſionem uteri ſtatim à partu accidentem, ſive hanc accerſat obſtetricatio imperita, ſive nativum uteri vitium, cognoſces 1°. depreſſione hypogaſtrii, ſeu defeĉtu intumeſcentiæ rotundæ; circumſcriptæ in hypogaſtrio vulgò poſt partum obſervandæ; 2°. exploratione, quâ, in caſu inverſionis incompleto, perſentitur in vaginâ protuberantia ferè ſemiſphærica, ſuperficie ſubæquali

donata, infernè non perforata, uteri collo tanquam annulo cincta, stipata dolore acuto in inguinibus, ac renibus, pondere molesto in hypogastrio, hæmorrhagiâ plus minus ubere, tenesmo eos conatus inducente, qui uterum magis ac magis præcipitent, ac tandem penitùs invertant. In casu completo depressioni hypogastrii adhuc majori adjungitur protuberantia extùs conspiciunda, irregulariter rotunda, cruenta, levis, imperforata, molli suspensa pedunculo quem annuli ad instar cingit orificium uteri, stipata doloribus vividioribus, hæmorrhagiâ uberiori, continuis lipothymiis, quas brevi excipiunt sudores frigidi, convulsiones, delirium, mors intra tres quatuorve horas sæpissimè superveniens.

Inversionum uteri quas faciunt polypus uterinus, menorrhagia & leucorrhæa immodicæ, atque obesitas, difficilior quidem diagnosis; hæ enim ferè semper incompletæ, & rariores multo sunt: attamen iisdem ferè semper insigniuntur symptomatibus, quæ in inversione à partu observari diximus. Itaque has varietates, tùm ubi completæ sunt (quod rarissimum) quando certè de facili cognoscuntur, tùm in casu incompleto (quod frequentius,) ex causâ proegumenâ hariolari utcumque licet. Quamvis major sit affinitas inversionis uteri, quam ejusdem prolapsûs cum polypo uterino, levi tamen attentione ab ipso dignoscitur inversio qualiscumque; nec rei difficultatem evincunt errores hactenus commissi: etenim in distinguendâ à polypo inversione uteri incompletâ, facem prætendunt polypi irreductibilitas, indolentia sub primis attactibus observari solita, tandem dolor iteratis ad repositionem tentaminibus superveniens: collum verò polypi,

quod non cavum, sed solidum est, & à circumpositis solutum ac liberum; vagina & vesicæ urinariæ pars; quæ deorsum non rapiuntur, verùm in sede perstant nativâ præsente polypo, præcipua sunt quæ ab eodem inversionem incompletam disterminant: de his vide Levretium *in suis de polypo Observationibus, & in Commentariorum Academiæ Chirurgicæ tomo tertio*, necnon Sabathierum *tomo eodem*.

Inversionum uteri duplex est curatio; radicalis altera, altera palliativa. Inversionem à partu, quæ ferè una curationem radicalem admittit, curabis factâ citissimè uteri repositione, quæ facilis est utplurimum statim à partu; si tamen in eâ obtinendâ multum frustra insudaveris, & sub operosiori encheiresi mulier convellatur, aut animo linquatur, tunc satiùs est uterum intra vaginam occultare, hîc loci dein retinendum pessorum auxilio, quàm non impetrandam repositionem persequi. *Vide* Puzosium, & observationem XI. à Sabathiero relatam.

In inversione à polypo, à menorrhagia, à leucorrhæa, unicum est præsidium in repositione cum morbi primarii sanatione. Inversio ab obesitate nimia unam recipit curationem palliativam; inutilis enim esset reductio uteri, quem assiduò inverteret pinguedinis incumbentis pondus: sita hæc est in pessario crebris injectionibus à sordibus mundando, quo retardabitur mali progressus. Pesso etiam locus tantùm est in inversionibus omnibus in quibus impossibilis, aut frustranea est repositio. Inversio uteri quæ radicitùs curari nequit, duriùs habet mulieres juniores menstruatas, quàm vetulas, & non menstruatas. Priores enim vexant catamenia uberiora, leucorrhæa

fetens

fetens acrior, excoriationes, dolores intra vaginam nusquam ferendi, nisi injectiones frequentes, ac congruæ levamen afferrent. Posteriores vix aliquando aliud patiuntur incommodum præter molestiam inter incedendum.

3. *Hysteroptosis vaginæ prolapsus*; *vide* Auctores citatos; *vaginæ relaxatio*, *lapsus*, *inversio*, vulgò *relaxation*, *descente*, *chûte*, *renversement du vagin*.

Variat hæc species procidentiæ magnitudine: relaxatio, lapsus, inversio audit prout minor, vel major est pars vaginæ prolapsa; variat etiam principiis. Causæ, quibus debetur, multiplices sunt; pondera graviora gestata, incessio nimia, conaminosa alvi depositio, vaginæ durior tractatio, calidæ abusus, leucorrhæa diuturna, dystocia, decubitus à partu neglectus; &c. Falsò credebant Veteres in vaginæ & ani procidentia, omnes vaginæ & intestini recti tunicas semper prolabi; una sæpissimè tunica interior, aut ipsius tantum pars laxatur, invertitur, erumpit, ab aliis quæ nativum circiter locum servant separata.

Prolapsus vaginæ primum sese dat conspiciundum sub forma annuli crassi, Gallicè *Bourlet*, irregulariter plicati, intra quem immisso digito facilè persentitur collum uteri tunc temporis demissius; crescit protuberantia situ erecto diù protracto; imminuitur longo decubitu; stipatur pondere hypogastrii, tenesmo frequentissimo, & meiendi difficultate, quam facit canalis urethræ mutata directio; prolapsu senescente, & neglectis artis auxiliis, crescit, elongatur, indurescit protuberantia infernam adhuc aperturam gerens, quâ suo tempore effluunt catamenia; symptomata

tunc observanda eadem sunt, ac ea quibus stipatur uteri procidentia, & ægrè admodum ab invicem distinguuntur binæ hæ hysteroptoseos species in multis simillimæ: differunt tamen his paucis signis; uteri prolapsus protuberantiam sistit supernè parum duram, extremitate sua inferiori, quæ angustior est utplurimum, & apertura oblongâ transversali perforatur, os tincæ referentem; vaginæ prolapsus provectissimus protuberantiam exhibet ubique æqualiter duram, infernè vulgò latiorem, & aperturâ instructam valdè irregulari.

Levior vaginæ prolapsus curatur facilè reductione absque labore tunc obtinendâ, & partis prolapsæ in sede nativâ retentione, ope astringentium, aut pessarii congrui; si inveteratus sit prolapsus, difficilis fit repositio; hanc tamen impetrare poteris, si ea adhibueris, quæ ad partem prolapsam, si nimium intumuerit, reducendam facere supra diximus. In continendâ parte labor est plurimus; vulgò manca sunt pessaria communia, quorum in locum necessum est sufficere bracheria elastica spongiam sustinentia. Laudat maximè Puzosius in vaginæ procidentia bracherium, quod Academiæ Chirurgicæ proposuit Martinus.

An in vaginæ prolapsu maximo irreductili tentari potest, etiam exulante gangrænâ, vaginæ extirpatio? Certè cum successu tentata fuit, & tentari quidem posset, nisi vetaret periculum extirpandi, vaginæ loco, uteri, aut vaginæ & uteri simul.

4. *Hysteroptosis composita; vide* Auctores citatos.

(*a*) Procidentia completa uteri vesicam deorsùm abripientis.

(*b*) Inverfio completa uteri veficam deorsùm abripientis.

(*c*) Prolapfus completus vaginæ veficam deorsùm abripientis. *Chûte complette, renversement complet de la matrice, ou du vagin, avec déplacement de la vessie urinaire.*

Hanc speciem jàm indigitavimus, ubi de prolapfu uteri, ac de hujus & vaginæ inverfione completis egimus. Diximus deorsùm rapi veficæ urinariæ partem adhærentem. Cognofcitur hæc fpecies ex prolapfûs & inverfionis jam dictorum præfentiâ, ex urinæ difficultate, retentione, ex ipfius rivo fuperiora affectante; dùm emittitur; tandem ex mutatâ in eumdem fenfum canalis urethræ directione. Curatio intelligitur ex iis quæ in fpecierum 1ª. 2ª. 3ª. curatione propofuimus.

L. *Enterocele.*

Hernia inteftini quælibet tum fimplex, tum compofita, tum faccata, tum facco deftituta: itaque pertinet huc hernia inteftini incompleta five inguinalis (*bubonocele* Auctorum *prima*, *feu Enterobubonocele.*) Hernia inteftinalis completa quæ fcrotalis (*ofcheocele* Auctorum *prima feu entero-ofcheocele*), vel labiorum vulvæ. Hernia inteftini cruralis feu femoralis (*merocele* Platneri, *feu entero merocele.*) Hernia inteftini ovalaris (*hernia foraminis ovalis* Garengeotii.) Hernia inteftini ifchiatica Bertrandii. Hernia inteftini vaginalis Ga-

rengeotii, Levretii. Hernia inteſtini umbilicalis (*omphalocele prima ſeu Exomphalus primus* Auctorum.) Hernia inteſtini ventralis (*hypogaſtrocele* Auctorum *prima*.) Huc etiam herniæ eædem compoſitæ; huc tandem herniæ jam dictæ à peritonæi ruptione pendentes. (*Vide* Arnoldium *de Herniis T. I. & II.* Gunzium *libell. de hern.* Platneri, Gorteri, Heiſteri *Chirurgias.* Sharpium *operat. de Chir. & recherch. ſur l'état préſent de la Chirurg.* Dioniſium, Garengeotium, Ledranium *operat. chir. act. Acad. Chirurg. T. I. III.* Halleri *diſput. chir. T. I. &c.* Hernies de l'aîne incomplette & complette, hernies crurales, hernies du trou ovalaire, hernies de l'échancrure ſciatique, hernies inteſtinales du vagin, hernies du nombril, hernies ventrales, enteroceles, épiploenteroceles, ruptures.

Eſt inteſtinorum trans annulos inguinales, arcus crurales, foramina ovalia, emarginaturas iſchiaticas, umbilici annulum, vaginæ parietes, vel abdominis muſculos elapſorum ectopia, quam ſiſtit protuberantia ad varia abdominis loca modò memorata obſervanda, ſtatim ſæpiùs parva, ſenſim creſcens, preſſione aut commodo corporis ſitu de facili regrediens ſaltem initio, ſitu mutato, aut conatibus editis rediens, tenſa, flexilis, elaſtica, glabra, æqualis, à contrectatione murmur edens, frigore aliquo modo contractilis,

calore verò expansilis, mirum in modum sæpè increscens cum duritie sub spiritûs retentione aut tussiendi, vel alvi deponendæ conaminibus, symptomatibus tum acutis, tum chronicis variis, ex compositione, & complicatione oriundis stipata.

Debetur enterocele causis omnibus quæ sustentacula laxant, vel claustra interiùs solvunt, qualia sunt serum exuperans, oleosa, nisus validi deorsum directi, ictus externi citra continui solutionem, vulnera, cicatrix iterum aperta, apostemata, &c.

Enterocelis species possunt strangulari, abscedere, irritari, adhærere, taxim respuere ob nimiam ipsarum molem, tandem cum verâ aliorum viscerum herniâ, aut vulgò sic dictis herniis spuriis combinari.

Strangulationem duplicem pati potest intestinum herniosum: altera fit ab aperturâ quæ exitum permisit; altera à sacco hernioso. Cautè distinguendæ sunt binæ illæ strangulationis species. In primâ cui omnes enteroceles subjacent, protuberantia acutè dolet, calet, subrubet, intumescit, tenditur, indurescit, progredi, & regredi nescia: à protuberantiæ loco dolor sensim ad umbilicum usque extenditur; superveniunt tormina, nauseæ, vomitus ciborum primùm, dein chilosus, biliosus, à stercoraceo vix abludens, tandem stercoreus: nihil emittit alvus, ne flatus quidem qui per superiora erumpunt cum molestiâ summâ, & imminentis suffocationis specie: (in strangulatione, quam patitur enterocele ab intestini appendice efformata, aut intestinum herniosum perstrictum, cùm pervia sit tuba intestinalis, feces, flatus emittere sanè potest alvus, licet nihil quandòque emittat): accedit meteorismus, febris: augentur ac densantur symptomata

jam dicta, superveniente tandem singultu, ac motibus convulsivis.

Curatur hæc strangulationis species situ congruo statim usurpando, venæ sectionibus promptis, uberibus, sæpiùs iteratis, fomentis, cataplasmatibus, sub primo morbi exortu repercutientibus; quibus, nisi promptè proficiant, succedent emollientia aut sola, aut resolventibus maritata, tentaminibus ad repositionem impetrandam variis, blandâ manu per intervalla repetitis, clysmatibus oleo defraudatis, tandem, si hæc irrita fuerint, celotomiâ, de quâ *vide* Auctores citatos. Cæterum toto strangulationis tempore alimentis omnibus interdicendus est æger, cui satis sunt paucula potus congrui cochlearia, aut quid simile ad sitim utcumque solandam.

A strangulatione jam dictâ differt ea quam facit saccus hernialis in eo quod 1°. in ista hernia reducatur simul, non verò successivè, ut in præcedenti; 2°. quod cum partibus contentis unà reducatur saccus, qui in præcedenti ultimo loco reponitur, si regrediatur, & quandoque, restitutis etiam partibus contentis, non regreditur; 3°. quod repositionis tempore non obmurmuret intestinum, ut fit in præcedenti; 4°. quod reductione factâ, perstent symptomata, & crescat dolor, secus ac in præcedenti, nisi per repositionem excitetur volvulus; 5°. quod reductione impetrata, si hernia ad vesicæ latus assideat, frequens meiendi desiderium, & dolor obtusus inducantur; si musculo psoadi, & vasis cruralibus incumbat, in artu omni supposito exoriatur stupor, quæ in præcedenti exulant; 6°. quod si facile regrediatur, & exeat, eamdem præ se ferat hernia renitentiam, dum exit ac antequam redu-

ceretur, quod locum non habet in præcedenti, 7°. quod immiſſo methodicè digito in aperturam per quàm regreſſa eſt hernia, eadem in ipsâ perſentiatur renitentia, ac dùm foràs digito explorabatur: neque ad hanc renitentiam, accedit ea quam præ ſe ferunt inteſtina, etſi aëre pleniſſima; tunc enim cùm ſtrangulata non ſint, flecti ſe patiuntur, & digito cedunt; hic vero globum luſorium (Gallicè *balon*) aëre farctum tangere te crederes. Primarium eſt in iſtâ ſtrangulationis ſpecie ſignum hocce ultimum, quod abeſt in præcedenti. Proprium eſt ſtrangulationi à ſacco herniali, quæ in enteroceles ſaccatas cadere tantum poteſt, quod dùm fit reductio abſque celotomia, non intra peritonæi cavum reducatur hernia, ſed tantùm ſub ipſo peritonæo, ſuperatâ aperturâ exitum dante, recondatur. In hac ſpecie præſidio eſt una celotomia, ſub qua tantum datur repoſitioni locus. (*Vide* ea de re Sharpium *in diſquiſitionibus criticis*, & Arnoldium *Tom. II.*) Symptomata in inteſtini perſtrictione, & herniæ Litrianæ ſtrangulatione obſervanda, trademus modò, dùm ſcilicet de irritatione ſermo erit.

Strangulationi ſive ab aperturâ quæ exitum dedit, ſive à ſacco hernioſo inductæ, niſi obviam eant repoſitio, aut celotomia prompta, corrumpitur hernia ſuccedentibus apoſtemate, gangræna. Signa apoſtematis non alia hîc loci ſunt quam quæ ſupra propoſita fuerunt ubi de apoſtemate. Signa gangrænæ ſunt pulſus parvus concentratus, intermittens, vomitus abſque conatu, flatus quandoque per anum emiſſi, abdominis depreſſio, extremorum frigus, &c. ceſſant tormina, vomitus, ſingultus: protuberantia fit complanata, mollis, impreſſionis digito factæ tenax, livida, indolens.

Curationem tibi dabunt Arnoldius, Sharpius; Garengeotius, Heisterus (*Vide* Halleri *disput. chir. T. III. differt.* 70.) Peyronæus atque Luisius *in Act. Acad. Chir. T. I. & III.*

Strangulationem mentitur irritatio, quæ ut aliis causis, sic adhærentiis quandoque natales debens, in omnibus enterocelis speciebus locum habere potest. Irritationis signa sunt protuberantiæ dolor, colica recursibus remotioribus affligens, alvus difficilis, ast libera, vomitus etiam stercoreus, nec non singultus, minus tamen frequentes quam in strangulationis casu; tandem febris quæ non æquæ cito herniæ irritatæ ac strangulatæ supervenit: quæ quidem symptomata, etsi mitiora sint dùm viget irritatio, quàm dùm strangulatio, pessimi tamen ominis essent, nisi periculi metum contemperaret tuba intestinalis flatibus ac fecibus pervia; fatemur per viam pariter esse tubam intestinalem in strangulatione partiali, quam intestini perstrictionem vocamus (Gallicè *pincement de l'intestin*), nec non in herniâ Litriana sive appendiculari, licet probè incarcerata sit: ast inter intestini perstrictionem, & irritationem exinde petitur discrimen quod in perstrictione protuberantia vix doleat, & nulla adsint tormina, vel tantum dolores colici, obscuri, fugaces, & intervallis maximè dissitis recurrentes. Superveniens herniæ Litrianæ strangulatio difficiliùs ab irritatione distinguitur; strangulationis hujusce signa sunt ex Litrio singultus nullus aut rarissimus, vomitus pariter nullus aut multò minor quàm in herniis vulgaribus incarceratis, qui nusquam etiam est stercoreus, nullus abdominis meteorismus, nulla tensio, nec intumescentia flatuosa, protuberantiæ tardiùs efformandæ moles minor,

inflammationis, doloris, febris, aliorumque symptomatum remissior gradus, & serior exortus, tandem alvus toto strangulationis tempore libera, ac fecibus, flatibusque pervia. Strangulationem hancce si non satis ab irritatione disterminant modò dicta, certè distinguit operatio chirurgica, quando alia auxilia mitiora frustra adhibita fuerunt necessariò instituenda, quæ nimirum appendicem oculis subjicit.

Irritationis, quam vera strangulatio excipit, nisi malo occurratur, remedia sunt venæ sectiones, clysmata emollientia oleo defraudata, fomenta, cataplasmata ex emollientibus anodynis, & resolutivis mitioribus protuberantiæ, & abdomini applicanda, oleum amygdalarum dulcium cochleatim ore assumendum, narcotica, antispasmodica, diæta tenuissima, potus diluens, laxans, temperans: quæ plùs minùs repetita, si irrita evadant, ad operationem chirurgicam tandem deveniendum. (*Vide* Arnoldium *de Herniis Tom. II. part.* 2.)

Adhærentis obnoxiæ sunt enterocelis species omnes; de illis legatur Arnoldius qui eas in agglutinativas, fibrosas, carnosas, & fungosas dispescit loco modò citato. Cum adhærentiis nunc viget, nunc exulat strangulatio; strangulatione absente, modò partes emotæ in abdomen regrediuntur licet adhærentes; modò non regredi possunt, & foras remanent; in 1°. casu ubi scilicet regrediuntur partes emotæ, si intestinum sibimet ipsi adhæreat, queritur æger levem colicam, à colicâ vulgari, ægrè tamen, distringuendam, quatenùs remediis vulgari colicæ appropriatis non cedit; diætâ sobriâ ac regulari levatur æger; pessum datur verò remediorum usu: quod hujus co-

licæ à vulgari colicâ cautè distinguendæ necessitatem adstruit. Si omento adhæreat intestinum, ægrum malè habent colica post cibum assumptum, & tractiones stomachi, augescentes digestione progrediente, & cessantes hac penitus peractâ; si sacco herniali adhæreat intestinum, non solùm queritur æger de levi colicâ; verum etiam de formicationis sensu herniam occupante; quæ symptomata ipsum potiùs afficiunt post cibum uberiùs assumptum, quàm jejuno stomacho aut sobriè pasto; in 2°. casu ubi scilicet partes emotæ non regrediuntur, hæ, præter symptomata jam dicta omnia, foras remanent irreductibiles, mollitiè tamen ac flexilitate gaudentes; & ad aperturæ exitum dantis ostium colligi possunt, si sacco adhæreant adhærentiis experto: si verò cum circumpositis adhæreat saccus, hæ non ita facilè colliguntur, & sub restitutionis frustraneæ tentaminibus sequuntur interim partes herniæ annexæ. Auxilia varia in diversis adhærentiarum speciebus ac casibus usurpanda deprome ex Arnoldio *Tom. II. part. 2.*

Absentibus strangulatione imò, & adhærentiis, præ mole nimiâ repositionem respuere possunt enteroceles vastiùs tumentes; tunc liberatâ priùs à flatibus, & fecibus tubæ intestinalis parte herniosâ, valet demùm, si opus sit, ea Medicina, quâ uterum prolapsum, eadem de causa irreductilem, ad repositionem perduci docuimus; cæterùm eo in casu non continua, sed interpolata adhibenda est taxis. *Vide* Gunzium *de hern.*

Combinari possunt enterocelis species cum epiplocele, cystocele, hydrocele, sarcocele, parorchidio: (*Vide* Enteroceles compositas.) Vasti hujusce generis species sub familia triplici coordi-

namus : 1^{a}. complectitur enteroceles simplices saccatas ; 2^{a}. enteroceles compositas saccatas ; 3^{a}, tandem enteroceles insaccatas seu sacco hernioso destitutas.

A. *Enteroceles simplices saccatæ.*

1. *Enterocele incompleta seu inguinalis* ; *Bubonocele intestinalis seu vulgaris* Auctorum supra citatorum ; *Enterobubonocele* eorumdem ; *hernie intestinale de l'aîne*, *bubonocele vulgaire*, *ou intestinal*, *enterobubonocele.*

Nunc solitaria est, nunc geminata ; annularis est simplex, & saccata ; protuberantiam satis exiguam sistit, utplurimum regredientem, (obstant regressui strangulatio, adhærentiæ) ferè semisphæricam, ultra inguen non extensam, accidentibus chronicis raro, acutis vero, ut strangulationi, sæpissime obnoxiam, nisi ars suppetias ferat. Cave hanc confundas cum bubone (circa quod vide Platneri *institutiones chirurgicas*) cum testiculo ad annulum morante (*Vide* Dionisium *oper. chir.* & Quelmalzium *disput. anat.* Haller. *T. V.*) cum intumescentia ligamenti rotundi, in gravidis uterum obliquum gerentibus nonnunquam observanda.

Duo sunt quæ curam herniarum absolvunt ; alterum ut partes herniosæ ad nativas suas sedes propellantur, alterum ut in eis retineantur. Hæc præstant taxis, decubitus horizontalis protractus, bracherium, astringentia, roborantia exsiccantia extùs applicata, & intus usurpata, pellentia per alvum urinas, sudores, attenuantia, resolventia, aperientia, victus, & potus exsiccans, incidens, astringens, roborans : quæ auxilia pro causarum diversitate varianda, ut methodice procedat cu-

ratio. *Vide* Arnoldium & Gunzium *de hern.*

Obsoleverunt castratio, punctum aureum, cauterizatio, sutura regia: his successit sacci herniosi ligatura à Senssio cum successu celebrata (*Vide* Sharpii *disquisitiones criticas*, & Gunzii *libellum de herniis*). Notabis præstare utique in multis ægris ea potiùs adhibere, quæ herniarum augmentum impedire queunt, quam ipsas tollere.

2. *Enterocele completa; oscheocele intestinalis seu Entero-oscheocele* Auctorum; *enterocele labiorum vulvæ eorumdem; Enterocéle ou hernie intestinale complette, oscheocéle intestinal ou Entero-oschéocele, enterocéle des grandes lévres.*

Nunc solitaria est, nunc geminata; simplex est, saccata, & ex annulis inferiora versus multum extensa. Præcessit enterocele incompleta; artificiosi subligaculi neglectum pro causa agnoscit. Protuberantia major est quàm in præcedenti, gradariè crescens ita ut tandem portentosa fiat, ex subrotunda plùs minùs longa evadens, scrotum in viris, magna vulvæ labia, imo & his suppositam femoris partem in feminis occupans, utplurimùm adhærens ac proinde raró regrediens (regrediebatur initio), strangulationi raró obnoxia; quæ si contingat periculosissima, accidentibus veró chronicis, ut dyspepsia, flatulentia, colica, tractionibus viscerum abdominalium dolorificis, nausea, lipothymia, lassitudine sæpiùs stipata.

Curatio intelligitur ex præcedenti specie. In casu irreductilitatis nulla arte tollendæ, bracherio sacciformi suspensorio vulgò dicto locus tantùm est. Si possibilis sit repositio, & vastiùs tumeat hæc species, memineris juxta Gunzii præceptum taxim non continuò, sed partitis vicibus instituere. Forte in unam speciem melius coirent enterocele 1ª. &

2°. nullum enim essentiale discrimen inter se fovent.

3. *Enterocele appendicularis ; Hernia ab ilei diverticulo* Morgagni *Adv. Anat. III. p. 8. 9. hernie particuliere, hernie formée par l'appendice de l'ileon.* Litre *Mém. de l'Acad. Royal. des Scienc. an. 1700. Hernie formée par l'appendice de l'intestin ; Enterocele appendiculaire.*

Incompleta statim, temporis successu completa fieri potest ; simplex est, saccata, ex annulo alterutro in scrotum tandem delabens ; in casu Litriano fiebat ab intestini ilei appendice factitiâ, producto scilicet hujus intestini latere mesenterio opposito in canalem infernè clausum, qui per annulum delapsus, in scrotum sensim provolutus fuerat. Hanc enterocelis speciem stabilivit potius quam descripsit laudatus auctor : neque ex Morgagnio, Ruischio, Palfino, qui ipsam memorant, hujus diagnosi lux major affunditur. Itaque difficilè fit hujus à præcedentibus distinctio : adesse tamen suspicari utcumque licet ex protuberantiæ exiguitate, gracilitate, tardiori incremento, ex parietum partis sacco hernioso inclusæ tenuitate summâ, ex annuli exitum dantis stricturâ, robore, ex necessitate pressionis ab inferioribus ad superiora in appendicem materiebus feculentis turgentem leniter exercendæ, ut scilicet in intestinum exoneretur ; ex appendicis præsertim extremæ figurâ singulari ; tandem ex rariori, dùm reponitur, obmurmuratione. E specierum præcedentium curatione eruenda est hujus speciei therapeia. Si incarceretur hæc hernia, signa habet peculiaria superiùs recensita quibus ab enterocelibus aliis strangulatis discrepat. *Vide* apud Litrium quid sub hac strangulationis circumstantiâ agendum sit pro casuum diversitate.

4. *Enterocele partialis sive perstrictoria; Hernia ab altero intestini pariete* Heister. *chir. T. II. cap. 116; Pincement de l'intestin* Arnaud *des hern.* Garengeot *oper. de chir. des hern. Art. V. obs. XXI.*

Per nativas abdominis aperturas elabitur intestinum quandoque non integrum, sed ab uno tantum ipsius latere. Observatione constat hanc intestini perstrictionem ab annulo inguinali, umbilicali factam fuisse. Posse in aliis abdominis aperturis, imò & in locis, ubi abdomen aperturis non hiat, integro vel diviso peritonæo, perstringi intestinum nemo est qui non videat, & fortè prostant eâ de re historiæ in quas non incidimus; hujusce speciei diagnosim sufficientem nullam noscimus; inter hanc, & enterocelem appendicularem summa est affinitas, certis saltem morbi temporibus; imò hæc in appendicularem de facili mutari potest. Ex Arnauldio retulimus signa intestini perstricti, cui supervenit strangulatio. Sub hac circumstantia sæpiùs pro epiplocele incarceratâ venditata fuit hæc species, celotomiâ errorem commonstrante. Quoad curationem *vide* auxilia supra proposita.

5. *Enterocele cruralis; Hernia intestini cruralis seu enteromerocele* Auctorum *ut* Kochii *disput.* Hall. *chir. Tom. III. dissert. 71. &c. merocele intestinalis* Platneri *inst. chir.* §. *848. Hernie crurale de l'intestin* Arnaud &c. *Merocèle intestinal. Enteromerocele.*

Solitaria est utplurimùm, rarissimè geminata; simplex, saccata ab intestino infra ligamentum Poupartii elapso pendens, puerperis frequentior quam viris ac puellis, pro bubone vendibilis, ab eo tamen de facili distinguenda (*Vide* Platnerum §. 123.) Protuberantiam exhibet vulgò exi-

guam (ovum gallinaceum vix excedit cum maxima eſt) bubonoceli ferè ſimilem, niſi quod bubonocele proprius à pudendis ſit, & in inguine paulò inferiori; merocele verò in parte inguinis ſuperiori à pudendis remotiori, & ferè ſupra femur promineat; à flexione tibiæ magis dolentem, adhærentiis valdè obnoxiam. Quoad curationem convenit cum enterocele primâ.

6. *Enterocele ovalaris*, Lachauſſe *diſſert. de hernia ventrali*; *Vide* Haller. *diſput. chir. T. III. Hernia inteſtinalis foraminis ovalis* Gunzii; *hernie inteſtinale du trou ovalaire des os pubis* Garengeot *Mém. de l'Acad. de Chirurg. T. I. Hernie du trou ovale* Sharp. *recher. critiq. Enterocèle du trou ovale.*

Hanc ſpeciem certè raram negarunt plurimi; obſervatis verò tùm ſuis, tùm & alienis adſtruxit Garengeotus *in Act. Acad. chir.* ſæpiùs ſolitaria eſt, geminata aliquando, feminis quam viris frequentior, ſimplex, ſaccata, ab inteſtino efformata per foramen ovale elapſo, eo ſcilicet foraminis hujuſce ſpatiolo nervorum, ac ſanguiductuum tranſitui dicato, & ad marginem ſuperiorem poſito, quod ſub nomine ſinuoſitatis iſchii venire ſolet; protuberantia quæ, cùm non ſatis provecta eſt enterocele hujuſce modi, nulla in cute deprehenditur, nunc rotunda eſt, nunc oblonga, ſedem habet in ſuperiori, & internâ femoris parte propè perinæum in viris, propè alterum ex magnis vulvæ labiis in ſequiori ſexu, eo ſcilicet loco qui foramini ovali, ſeu muſculo obturatori externo reſpondet inter muſculum pectinæum, & primum tricipitis caput.

Curationem erue ex iis quæ in ſpecie prima diximus.

7. *Enterocele iſchiatica* Bertrandii apud Ver-

dierum *de hern. vesic. urin. Act. Acad. chir. T. II. Hernie intestinale de l'échancrure sciatique.*

Vidit Bertrandius in latere dextro herniam ab inteſtini ilei parte ſubligamentis ſacroſciaticis elapſâ, & per alteram ex emarginaturis iſchiaticis erumpente factam. Pro ea curanda ſatis ſunt auxilia in prima ſpecie memorata.

8. *Enterocele vaginalis; Hernia in vagina feminarum eveniens* Gunzii, *lib. de hern. Hernie intestinale dans le vagin.* Garengeot. *Act. Acad. chir. T. I. Enterocele vaginal* Levret. *obs. sur les polyp. sect.* 2.

Hæc ſpecies ſimplex eſt, ſaccata, ab inteſtino parietes vaginæ partu multiplici labefactatos, laxatos intendente efformata. Protuberantia albida, molliuſcula, charactere enterocelis generico inſignita, vaginam primum occupat, & dein magna vulvæ labia ſupereminet, provoluto ulterius inteſtino. Curavit hanc ſpeciem Garengeotus repoſitione, & peſſarii, quod à ſimilitudine cum dolii operculo nomen habet, adminiculo; Hænelius verò ope ſpongiæ ex aqua leviter aluminoſa expreſſæ, quam ſuper digitis, per quos reſtituta fuerat hernia, compreſſam immittebat; fruſtranea ſunt, imò & noxia peſſaria vulgaria.

9. *Enterocele umbilicalis; Enteromphalus* Auctorum; *Omphalocele, ſive exomphalus inteſtinalis* eorumdem, ut Teichmeyeri, *diſput. chir.* Haller. *Tom. III. diſſert. 67. &c. Vitium umbilici* Gunzii; *Hernie intestinale du nombril* Arnaud *T. I. Enteromphale.*

Simplex eſt, ſaccata, ab inteſtino per umbilici annulum, aut proximè ad ipſius ambitum elapſo efformata, epiplo-enteromphalo rarior; adoritur ferè tantùm pueros recens natos; protuberantia

protuberantia quæ magnitudine variat, notis in charactere generico allegatis insignitur; malè negat Dionisius umbilicum nunquam prominere, nisi ruptum; prominere & etiam ex intestino, aut omento, aut ex utroque in saccum peritonæi provoluto testantur observata fide dignissima. Curationem nunc palliativam tantùm, nunc & etiam radicalem admittit enteromphalus. *Vide* speciem enterocelis primam.

10. *Enterocele ventralis; hernia intestini ventralis* Auctorum; *hypogastrocele intestinalis* Lachausse, *disput. chir.* Haller. *T. III. diss. 68. hernia ventris intestinalis* Gunzii, Platneri; *hernie ventrale de l'intestin* Arnaud; *hypogastrocele intestinal.*

Variat sede hæc species; & quamvis ad superficiem abdominis omnem, ubi aperturis non hiat nativis, extuberare possit, attamen utplurimum loca aponevrotica potiùs quàm musculosa intestino intenta tumescunt; itaque vulgarior sedes est in lineâ albâ, vel semilunari, vel supra annulos, arcusque crurales. Simplex est hæc enterocele, saccata, ab intestino laxatas aponevroseon fibras, & peritonæum in sinum agente, vel eumdem peritonæi saccum trans diductos musculorum fasciculos cogente efformata. Protuberantia incertam habet molem, & characteristicas generis notas præ se fert. Cave ne pro omphalocelis, aut bubonocelis speciebus vendites eas intestini hernias, quæ ad umbilici, aut annulorum vicinias exoriuntur, verè ventrales habendæ: imò datur hypogastrocelis species genuina à relaxatione aponevroseos obliqui externi enata, quæ non solum inguen elevat, verùm etiam in scrotum descendit; (*vide* Gunzium & Chauffæum.) Cave ne te fallat ea ventris hernia quæ, Ledranio annotante, (*oper.*

chir. p. 145.) vulnus fibrarum musculorum rectorum minus bene coalitum sequitur, nullâ protuberantiâ extùs visibili stipata. Curationem palliativam commodiùs recipit, quam radicalem enterocele ventralis, attamen & radicitùs curari potest; (*vide* Enterocelen primam.) Hypogastrocelem in pueris evanuisse non semel vidit Gunzius, perfricatâ ad ignem cum adipe taxonino bis terve in die protuberantiâ, imò, quando recidivam fecit hernia, perfricato toto abdomine quod vim passum esse videtur, & injecta insuper ipsi, potissimùm inferiùs, fascia lata ex molli, sed firma materie parata.

B. *Enteroceles saccatæ compositæ.*

11. *Enterocele epiploico-incompleta ; Epiploenterocele inguinalis, seu incompleta* Auctorum, ut Gunzii, *disput.* Haller. *chir. T. III. &c. bubonocele epiploico-enterica* eorumdem; *hernie intestinale & épiploique de l'aîne*, Arnaud; *bubonocele épiploico-intestinal, épiploenterocele incomplet ;* est species enterocelis prima, cui socia est epiplocele; itaque ex epiplocelis 1ª. (*vide* infra) & enterocelis 1ª. signis, atque curatione eruenda ipsius diagnosis, ac therapeia. Notandum in epiploenterocele omni sæpè regredi intestinum omento partim vel penitùs irreducto manente.

12. *Enterocele epiploico-completa ; epiploenterocele completa* Auctorum, ut Gunzii *loco modò citato, &c. oscheocele epiploico-enterica* eorumdem; *enterocele labiorum vulvæ epiploica* eorumdem; *hernie intestinale & épiploique complete* Arnaud, &c. *oscheocele épiploico-intestinal ; enterocele épiploique des grandes lévres ; epiploenterocele complet ;* est enterocelis 2ª.

ſpecies cum epiplocele 2ª. combinata; notis ergo binæ hujuſce herniæ cognoſcenda, & ex adhibenda in utraque medendi methodo curanda.

13. *Enterocele cyſtocelica; cyſto-enterocele* Auctorum; *hernia cyſtico-enterica, ſeu enterocele ciſtocelen indūcens* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquée de cyſtocele* Sharp. *recherch. critiq.* Verdier *de la hernie de la veſſie urin. Mem. de l'Acad. de Chir. Tom. II. cyſto-enterocele*; eſt enterocelis completæ ac ſaccatæ ſpecies, quæ ſibi cyſtocelem, ſeu herniam cyſticam adſciſcit, ſacco hernioſo inter deſcendendum ſenſim trahente partem peritonæi, quâ poſticè veſica tegitur, atque ita ipſammet veſicam, eaſque in annulum abripiente, ſub certis circumſtantiis ſigna præ ſe fert, quibus enterocele completa, ac cyſtocele cognoſcendas ſe præbent. Ex bina hacce hernia mutuanda eſt curatio; poteſt omentum huic ſpeciei mixtum eſſe; tunc ex trium horumce viſcerum hernia exurgit enterocele epiploico-cyſtica.

14. *Enterocele parorchidialis; parorchido-enterocele, ſive hernia parorchido-enterica* Auctorum; *hernie inteſtinale compliquée de déplacement de teſticule*, Mery chez Garengeot, *T. I. obſ. XVIII. parorchido-enterocele*; eſt enterocelis inguinalis ſpecies, cui mixtum eſt parorchidium. In caſu Meryano, aperto ſacco hernioſo, teſticulus cum inteſtinis confuſus, & in annulo poſitus inventus eſt, ſive à ſeriori deſcenſu, ſive à retractione id loci occuparet; ſpeciei hujuſce diagnoſis, & therapeia ex combinatis enterocelis, & parorchidii charactere, & curatione deſumenda.

15. *Enterocele hydrocelica; hydroenterocele* Auctorum, ut Heiſteri, &c. *hernia hydrocelico-enterica* eorumdem; *hernie inteſtinale compliquée d'hy-*

drocele ; hydroenterocele ; eſt enterocelis ſpecies, cui mixta eſt hydrocele : combinantur ergo ſigna herniam inteſtinalem, & aquoſam indigitantia. Curationem erue ex iis quæ ſupra diximus, dùm de therapeia hydrocelis & enterocelis egimus.

16. *Enterocele epiploico-cruralis ; epiplo-enterocele cruralis* Auctorum, ut Mauchartii *diſput.* Haller. *chir. T. III. diſſert.* 66. &c. *Hernia cruralis, ſeu merocele epiploico-enterica ; hernie crurale de l'inteſtin & de l'épiploon* Arnaud, &c. *merocele epiploico-inteſtinal ; epiplo-enterocele crural* ; eſt enterocele cruralis, ſeu entero-merocele, quæ comitem habet epiplocelem ; cognoſcitur ex combinatis herniarum inteſtini, & omenti femoralium ſignis ; & hujus curationem ſubminiſtrat auxiliorum utrique dicatorum connubium.

17. *Enterocele epiploico-ovalaris ; epiploenterocele ovalaris* Auctorum ; *hernia epiploico-enterica foraminis ovalis* eorumdem ; *hernie epiploico-inteſtinale par le trou ovalaire*, Malaval chez Garengeot, *Mémoires de l'Acad. de Chir. T. I. p.* 714. *epiplo-enterocele du trou ovale.*

Hanc ſpeciem inteſtinum, & omentum per foramen ovale alterutrum, vel utrumque provoluta faciunt : adſunt igitur enterocelis & epiplocelis ſigna. Circa curationem ex binâ hacce herniâ hauriendam legatur Garengeotus *loco citato*.

18. *Enterocele epiploico-iſchiatica ; epiplo-enterocele iſchiatica, ſeu hernia omenti & inteſtini iſchiatica* Verdier, *Act. Acad. chir. T. II. hernia dorſalis* Papenii, *diſp.* Haller. *chir. T. III. hernie epiploico-inteſtinale par l'échancrure ſciatique* ; *epiplo-enterocele dorſal.*

Hanc ſpeciem obſervabat Papenius in virgine

ruſtica vaſtiſſimè tumentem : protuberantia ab ano ad ſuram propendebat, per emarginaturam iſchiaticam elapſa fuerant pars omenti, jejunum & ileon cum annexo meſenterio, cœcum, colon inferius & pars recti; (*vide* locum citatum.) Nihil eſt quod addam de epiplo-enterocelis dorſalis curatione tùm palliativâ, tùm radicali, quotieſcumque huic poſteriori locus eſt, quæ ex jam dictis, & modò dicendis ſatis intelligitur.

19. *Enterocele epiploico-vaginalis*; *epiplo-enterocele vaginalis* Auctorum; *hernia epiploico-enterica in vagina eveniens* eorumdem; *hernie epiploico-inteſtinale par le vagin*; *epiplo-enterocele vaginal* Levret, *obſ. ſur les polyp.* eſt enterocele vaginalis cum epiplocele mixta: ex bina hac hernia ſpeciei iſtius ſigna, & curatoriam methodum habeto.

20. *Enterocele epiploico-umbilicalis*; *epiplo-enteromphalus* Auctorum; *hernia inteſtini & omenti umbilicalis* Gunzii, Arnoldii, Teichmeyeri; *hernie epiploico-inteſtinale du nombril*; *epiplo-enteromphale*.

Vulgatior eſt ſimplici compoſita hæc omphalocele. Enteromphalo ſaccato ſi omentum addas, exſurget ſpecies hæc ſignis enterocelis & epiplocelis mixtis dignoſcenda, & mutualis ex utriuſque hujuſce herniæ curatione auxiliis adorienda; obſervatur in infantibus, gravidis, aſciticis.

21. *Enterocele epiploico-ventralis*: *hypogaſtrocele epiploico-enterica* Ignatii Lachauſſe; *hernia inteſtini & omenti ventralis* Auctorum, ut Platneri, Gunzii, &c. *hernie ventrale de l'inteſtin & de l'epiploon* Arnaud; *hernie de l'inteſtin & de l'épiploon ſur-umbilicale*, *ſous-ombilicale*, *ventrale* Garengeot, *Mém. de l'Acad. de Chir. T. I. hypogaſtrocele épiploico-inteſtinal*.

Variat loco hæc species, quæ nunc in lineâ albâ supra, & infra umbilicum, nunc latera abdominis tenet; sequitur ascitem, graviditatem, vomitum vehementem; fit ex hypogastrocele intestinali cum epiplocele combinatâ. Signa habet enterocelis & epiplocelis saccatarum; unde desumenda est curatio; ad portentosam magnitudinem visa est non semel excrescere epiplo-enterocele hujuscemodi.

C. *Enteroceles insaccatæ*, *seu sacco hernioso destitutæ*, gallicè *ruptures*.

Observ. Peritonæi ruptionem adesse colligitur 1°. ex causâ herniam inducente, si scilicet ea natales debeat vi cuidam magnæ, aut affectibus dialyticis prægressis; vim magnam patitur peritonæum in grandi saltu, lapsu graviori, ictu valido, conatu ingenti edito, &c. Affectus dialytici sunt vulnera tùm accidentalia, tùm & chirurgica penetrantia, apostemata, cicatrix iterùm aperta; 2°. ex subitaneitate herniæ; 3°. ex dolore vivido primo quo fit hernia tempore; (notabis subitaneitatem dolorem vividum, & vim magnam prægressam indicare, utplurimùm peritonæum ruptum esse, nequaquam verò ita certo ut sub his circumstantiis una peritonæi dilatatio nusquam locum habeat;) 4°. ex sacci herniosi defectu: deficit saccus, si minus velatæ, Palpo judice, videantur partes herniosæ quam vulgò esse solent; & si repositâ statim herniâ, nulla, dum restituitur, aut cum restituta est, appareant sacci vestigia, qui vel ultimo loco regredi solet, vel planè non regreditur post reductas partes herniosas; 5°. ex taxeos statim ab hernia facta tentatæ diffi-

cultatæ, impossibilitate; 6°. ex strangulatione citissime superveniente; 7°. ex apostemate semper ex Garengeoto peritonæi rupturam sequente; 8°. tandem ex celotomia: hæc una certò, penetrantia vulnera, sectiones chirurgicæ, apostemata, cicatrix denuò aperta verisimillimè, reliqua modò memorata conjecturaliter peritonæi rupturam, & sacci herniosi defectum declarant.

22. *Enterocele bubonorixis; hernia inguinalis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture de l'aîne intestinale*, ou *épiploico-intestinale.*

Variat in incompletam & completam: fit ab intestino, vel solo, vel cum omento trans annulos, facta in peritonæo solutione, elapso, & in inguina, vel scrotum descendente. Cognoscitur hæc species charactere generico, signis rupti peritonæi, & sede anatomicâ. Curatio intelligitur ex specie enterocelis prima, si restitutio obtineri queat; ast cum repositionis summa sit difficultas, imò & impossibilitas, strangulatione confestim superveniente; peritâ manu adhibenda est celotomia, cujus ope sublatâ strangulatione, & separatis, si necesse sit ac congruum, adhærentiis, repositio obtinetur, &c. *Vide* Garengeotum, *oper. chir. T. I. obs. 14. & 24.*

23. *Enterocele merorixis; hernia cruralis rupto peritonæo* Auctorum; *rupture crurale, intestinale*, ou *epiploico-intestinale.*

Fit ab intestino, vel intestino & omento per peritonæi dialysim sub ligamento Poupartii provolutis. Hujus diagnosis eruitur ex charactere generico, signis peritonæi rupti, & sede anatomicâ. *Vide* curationem speciei præcedentis.

24. *Enterocele omphalorixis; hernia umbilicalis, sive omphalocele rupto peritonæo* Auctorum; *ente-*

romphalus, & *epiplo-enteromphalus* Dionisii ; *rupture du nombril intestinale*, ou *épiploico-intestinale.*

Variat in intestinalem & epiploico-entericam ; quotiescumque hernia fit in ipso umbilici annulo, sæpissimè rumpitur, raró dilatatur peritonæum : probant recentiorum observata. Itaque ut minùs benè in herniis umbilicalibus unam ruptionem admittit Dionisius, ita & alii perperam hanc rejiciunt, peritonæi dilatationem semper hic loci adesse existimantes ; (*vide* Heisterum & Gunzium.) Speciei hujusce, quæ intestinalis, aut epiploico-enterica est, diagnosim habeto ex charactere generico, signis peritonæi rupti, & sede anatomica, quæ scilicet umbilici annulus, vel ambitus ipsius proximus est. Omphalocelen aperto per punctionem lanceolâ factam hydromphalo in homine ascite laboranti successisse vidit Warnerus, (*obs.* 22.) Curatio intelligitur ex modò dictis.

25. *Enterocele hypogastrorixis* ; *hernia ventralis rupto peritonæo* Auctorum ; *Rupture ventrale*, *intestinale*, ou *épiploico-intestinale.*

Variat sede hæc species ; nulla enim est abdominis pars aperturis carens, quam occupare non possit ; debetur autem peritonæi solutioni quam vulgò excitant abdominis penetrantia vulnera tùm accidentalia, tùm arte facta, apostemata, cicatrices denuò apertæ ; solutum semel peritonæum nusquam, vel ferè nusquam coire multiplici constat observatione : hinc fit ut trans dialyseos prægressæ hiulca labia viam sibi inveniat intestinum aut solum, aut omento stipatum. Character specificus desumitur ex notis genericis, peritonæi rupti signis, & sede anatomicâ ; quoad curationem nihil est quod iis addamus quæ jam protulimus.

LI. *Epiplocele; hernia omenti simplex; composita, saccata, sacco hernioso carens:* itaque huc attinent hernia omenti incompleta, seu inguinalis, (*bubonocele* Auctorum *altera, sive epiplobubonocele,*) completa quæ vel scrotalis, (*oscheocele* Auctorum *altera, seu epiplo-oscheocele,*) vel labiorum vulvæ est; cruralis, seu femoralis, (*merocele* Auctorum *altera, seu epiplomerocele;*) vaginalis (*hernia omenti intra vaginam;*) umbilicalis (*epiplomphalus* Auctorum, *omphalocele, seu exomphalus alter* eorumdem;) ventralis (*hypogastrocele* Auctorum *altera;*) huc etiam herniæ omenti compositæ; huc tandem herniæ jam dictæ rupto peritonæo. (*Vide* Auctores *sub enterocelis genere citatos.*) Hernies inguinales, incomplettes & complettes, crurales, ombilicales, ventrales, vaginales de l'épiploon; Epiploceles, Entero-epiploceles; Ruptures.

Est omenti per annulos inguinales, arcus crurales, in umbilici annulo, trans vaginæ parietes, vel abdominis musculos elapsi ectopia herniosa, quam cognosces protuberantiâ ad varias abdominis sedes modò dictas observandâ, lentè sæpiùs exoriente, ægro nequidem animadvertente, tardiùs crescente, spontè per solum situm congruum nunquam, per pressionem sub congruâ

corporis positurâ factam, etiam initio, non penitus regrediente, nisi exigua sit, difficilè aut partim tantùm, si major, conatibus sub mutato corporis situ editis ad pristinum statum revocandâ, ægrè, cum regressa est, continendâ, molli, inæquali, rugosâ, membranas crassas sub digitis volubiles ad tactum referente, impressionis digito factæ tenaci, subcomplanatâ, à pressione, contrectatione, restitutione non obmurmurante, à spiritu retento, & sub alvi deponendæ conatibus non multùm intumescente, dolorem, renitentiam, molestiam quàm enterocele minores præ se ferente, decubitum corpore extenso, incessum trunco erecto difficilem, anxiosum, impossibilem ita sæpè inducente, ut ad solandos dolores colicos, ad effugiendas tractiones molestas, singultum, vomitum, corpore incurvato incedere, ac jacere non raró cogatur æger epiplocele completâ præ primis laborans; tandem symptomatis tùm acutis, tùm chronicis variis ex compositione & complicatione ortum ducentibus stipatâ.

Causas easdem agnoscit epiplocele quas enterocele; quibus adde pinguedinem omenti nimiam, & ipsius ad superiora ruptionem, cujus exemplum habet Fantonus.

Epiplocelis species possunt strangulari, abscedere, sphacelari, adhærere, taxim respuere, & cum herniis aliis combinari; strangulatio hîc, ut in enterocele, & ab aperturâ exitum dante, & à sacco herniosò proficisci potest; signa utriusque hujusce strangulationis eadem ferè sunt, ac quæ in geminâ intestini strangulatione proposuimus. Monemus tamen minùs intensa, ac urgentia in epiplocelis, quàm in enterocelis strangulationibus symptomata esse: hac præcipuè notâ inter

se differunt enterocelis, (si appendicularem & perstrictoriam excipias in quibus hæc etiam reperitur,) & epiplocelis strangulationes, quod in illis non descendat alvus etsi emollita; in his verò vel spontè, vel saltem sollicitata respondeat. Observata fuerunt epiplocelis strangulatæ exempla, in quibus venter supprimebatur, quæ & explicatu difficilia admodùm, & à peritis cæteroquin viris pro enterocelis strangulatæ speciebus falsò fuerunt venditata; (*vide* Gunzium *de omenti herniâ.*) In his ultimis casibus ægrè quidem obtinetur partis herniosæ notitia; hanc tamen subministrare possunt cognitum herniæ genus, si eam priùs vidisse medenti contigerit; ægri relatus, si herniæ suæ ritè observatæ historiam accuratam tradere valeat; tandem epiplocelis notæ non rarò in hernia utut strangulata adhuc conspicuæ: quas quidem fatemur sub hac circumstantiâ omentum herniosum non semel exuisse, ut enterocelis characterem utcumque indueret; (*vide* Garengeotum, Pipeletum, *Act. Acad.chir. T. III.* Gunzium :) quæ si obscuriora sint, plenam in strangulatione epiplocelis affundet lucem sectio chirurgica. In geminâ omenti strangulatione præsidio est celotomia, cujus ope sublatis, si opus sit atque expediat, adhærentiis, & laxata constrictione, omentum mole exiguum ac sanum reponitur; ad magnam vim provolutum, si sanum sit & reductile, legitimè juxta quosdam intùs propellitur, juxta alios in eo quoque casu melius extùs relinquitur, aut quidem, ut aliis placet, amputatur: quæ etiam fieri volunt, quando sanum est, & reponi nequit: intumefactum, skirrosum, gangrænodeum, factâ ex quorumdam mente ligaturâ, vel eâ, ut

rectiùs jubent alii, omissâ, ad partem usque sanam resecatur in ventrem refundendam sedulò. (*Vide* Pipeletum *de ligatur. oment. Act. Acad. chir. T. III.*) Cæterum remedia tùm externa, tùm interna, quæ in intestini strangulatione ab apertura facta proposuimus, hîc quoque locum habent, celotomiamque prægredi debent. Notat Gunzius nullum inveniri epiplocelæ cum dolore immobilis exemplum, quæ post externorum usum restituta fuerit; & nisi sanguine profusè misso reduci possit omentum, aut causa doloris tolli, firmiter persuasum habet ad celotomiam statim deveniendum esse.

Omentum herniosum quemadmodum intestina, nisi satis cita accedat celotomia, aut repositio, apostemate rariùs, gangrænâ sæpissimè corripitur, quod ultimum vitii genus ex repetitis ad taxim nunquam de facili obtinendam tentaminibus & crebriùs & citiùs contrahit, quàm ex constrictione à sacci herniosi orificio, vel ab aperturâ quæ exitum permisit inductâ. Ut rarior est omenti inflammatio, ita & raró in apostema abit pars hujusce modi: cujus vitii non alia est diagnosis, ac curatio, quam quæ ex apostematis genere superiùs tradito habetur. Ex iis quæ de gangrænodeo intestino modo diximus, necnon ex sphaceli charactere, ac curatione eruuntur etiam gangrænæ omento herniosо hærentis signa, & auxilia huic infesta.

Ad hærentias contrahendas pronissimum omentum est: hoc è sede emotum non solum sacco, visceribus sociis, partibus per quas elapsum fuerat, si saccus deficeret, accrevisse; verùm etiam circa vesicam, inguina, peritoneo, utero, aliisque visceribus citra herniam adhæsisse probant ca-

daverum sectiones. Signa omenti cum intestinis provoluti, ipsisque adhærentis dedimus supra suppositâ taxeos possibilitate, cum adhærentias enterocelis expediebamus, sub eadem taxeos possibilis suppositione, si omentum solum sacco herniali adhæreat, non de colicâ queritur æger; verùm de levibus tractionibus in regione stomachi, majoribus si plus alimenti assumpserit. In casu adhærentiarum epiplocelis simplicis aut compositæ taxim respuentis, præter symptomata jam dicta, sub bino casu modò proposito observari solita, corporis incurvationem, & sub trunci extensione singultum, vomitum, foras insuper remanent partes regredi nesciæ, molles tamen, flexiles, & ad aperturæ exitum dantis ostium colligi valentes, si sacco adhæreant adhærentiarum immuni; difficiliùs autem ad idem ostium colligendæ, sequentibus interim partibus annexis, si saccus circumpositis accreverit. Quod ad curationem attinet, *Vide* Arnoldii *dissert. de hern. adhærentib. T. II.*

Circa omenti restitutionem nunquam spontaneam, nunquam facili negotio obtinendam animadvertere supervacaneum ducimus, huic locum non esse vigentibus strangulatione sive à sacco, sive ab aperturâ factâ, & adhærentiis plurimis, præsente omenti etiam sani vi magnâ emotâ, obstante ejusdem intumescentiâ, skirrositate, imò & aliquando absentibus modò dictis. In his casibus omnem adimplent paginam bracherium pilâ concavâ, suspensorium, celotomia, nisi ab hac manum retrahat auxiliorum mitiorum juxta saniora artis præcepta adhibitorum successus.

Viscera in ectopiæ societatem cum omento herniofo venire solita, nec non herniæ, ut vocant;

ſpuriæ, cum quibus idem combinari poteſt, patebunt ex ſpecierum epiplocelis compoſitarum cenſu infrà tradendo. Sub familiâ triplici epiploceles varias diſtribuimus, quarum curationem generalem ſequentibus præceptis includimus.

Si omentum reductile exiguo modo deſcenderit, ex peritorum ſententiâ, factâ repoſitione, bracherium pilâ convexâ inſtructum applicandum, & uſurpanda auxilia de eorum genere, quæ ſupra in primâ enterocelis ſpecie propoſuimus: his tamen adverſatur Gunzius, qui ſemper noxiam eſſe vult omenti reſtitutionem, & præſtare aſſerit idoneam vincturam, ne porro devolvatur, omento opponere, quàm difficilem repoſitionem ſæpè tentare. Itaque eo in caſu de curatione palliativa tantùm ſollicitus bracherium pulvinari inſtructum, pro herniæ magnitudine excavato imponendum ſuadet, omiſsâ repoſitione: idem præſtandum eſſe ſi parva ſit, aſt irreductilis, epiplocele, nemo eſt qui non videat. Si omentum ad magnam vim provolutum ſit, ſive taxim tunc certè difficillimam admittat, ſive reſpuat, ratione gangrenæ à vi ad reſtitutionem neceſſariâ metuendæ; & periculi tùm ab omenti reſtituti intumeſcentiâ, ſkirroſitate, tùm à preſſione in viſcera facta, oriundi, memineris bracherio ſaccato potiùs quam pilâ utut excavatâ protuberantiam ſuſtentare; ſunt qui magnam epiplocelem, ſi reducibilis ſit, reponere, & locum herniæ pilâ convexâ munire non ſatis verentur; celotomiam, & omenti à ſtrangulatione, inflammatione, gangræna liberi reſectionem perperam inſtitutam, ut radicalis obtineretur curatio, morte citâ terminatam vidit Sharpius. In entero-epiplocelibus quoad utramque partem irreductibilibus, vincturæ ſacciformi

locus tantum est. Si reponi se patiatur intestinum omento regredi nescio, sunt qui tunc subligaculo saccato tantum uti jubent; dantur alii, inter quos Sharpius, qui bracherio instructo pilâ molliori, & ad herniam probè accommodatâ applicato, nihil mali ex pressione in omentum facta procedere posse asseverant. Si taxim admittat intestinum, & omentum, patet jam quid medenti agendum veniat. In epiplocelibus complicatis simplicibus tum compositis, ex supra dictis eruenda est therapeïa.

A. *Epiploceles simplices saccatæ.*

Nota. Hæ cognoscendæ se præbent simplicitate, sacci herniosi præsentia, charactere generico, & sede quam occupant varia; curatio verò ex generali methodo haurienda venit; has itaque satis sit nominasse.

1. *Epiplocele incompleta seu inguinalis; bubonocele omentalis seu epiplo-bubonocele* Auctorum, *hernie épiploïque de l'aîne*, ou *incomplette*, *bubonocele épiploïque*, *épiplo-bubonocéle.*

2. *Epiplocele completa; oscheocele omentalis seu epiplo-oscheocele* Auctorum, *epiplocele labiorum vulvæ* eorumdem; *hernie épiploïque complette*, *épiplocéle complette*, *oscheocéle épiploïque*, ou *épiplo-oschocéle*, & *épiplocéle des grandes lévres.*

3. *Epiplocele cruralis; merocele epiploica, seu epiplo-merocele* Auctorum; *hernia omenti femoralis seu cruralis* eorumdem; *hernie crurale de l'épiploon*, *merocéle épiploïque*, *épiplo-mérocéle.*

4. *Epiplocele vaginalis; hernia omenti intra vaginam eveniens* Auctorum; *hernie épiploïque dans le vagin*, *épiplocele vaginal.*

5. *Epiplocele umbilicalis ; epiplomphalus* Auctorum ; *omphalocele sive exomphalus omentalis* eorumdem ; *hernie épiploique du nombril, omphalocéle épiploique, épiplomphale.*

6. *Epiplocele ventralis ; hernia omenti ventralis, seu hernia ventris epiploica* Auctorum ; *hypogastrocele omentalis* eorumdem ; *hernie ventrale de l'épiploon ; hypogastrocéle épiploique.*

Nota. Epiploceles ovalarem, & ischiaticam enterocelibus harumce partium æque possibiles non proponimus, utpote quæ exemplo nullo apud Auctores legendo nobis constent.

B. *Epiploceles saccatæ compositæ.*

Nota. Continet hæc familia primùm eas epiploceles quibus accedit intestinum ; cognoscuntur ex sacci præsentia, enterocelis supervenientis societate, characteribus genericis epiplocelæ, & enterocelæ combinatis, tandem loco quem occupant. Curatio obtinetur maritata generali epiplocelis therapeiæ ea medendi methodo quæ enteroceli competit. Eas sigillatim persequi supervacaneum ducimus, utpote quæ eædem sint ac herniæ epiploico-intestinales in 2ª. generis præcedentis familia recensitæ : hoc unum intercedit discriminis quod in iis quæ ad hocce genus pertinent, epiplocele primaria sit. Secundaria verò enterocele ; in iis verò quæ sub genere præcedenti proposuimus, primariò provolvatur intestinum, omento secundariò accedente ; hinc epiplo-enteroceles incompletam, completam, cruralem ovalarem, ischiaticam vaginalem, umbilicalem, ventralem illas vocavimus : istæ assumptis iisdem adjectivis sub nomine entero-epiplocelum venient ; quamvis

quamvis has ab illis separatas exhibuimus; fatemur tamen nullam inter utrasque vigere notabilem differentiam; atque ita posse, imo & debere conjungi. Continet & etiam hæc ipsa familia sequentes epiplocelis species, quæ licet ex secunda generis præcedentis tribu possint satis intelligi; has tamen juvat sub speciali nomenclatura describere.

7. *Epiplocele cystocelica; cysto-epiplocele* Auctorum, *seu hernia cysto-epiploica*; *Epyplocele cystocelen inducens* eorumdem; *épiplocele ou hernie épiploique compliquée de cystocele* Verdier, *de la hernie de la vessie urin. Mém. de l'Acad. de Chir. T. II. Cysto-épiplocele.*

Quod præstat intestinum in enterocele cystocelica, hoc etiam præstat omentum trans annulos herniosum: eo descendente ita sensim trahuntur peritonæi pars vesicam posticam obtegens, & ipsamet vesica, ut sub certis circumstantiis in annulum tandem abripiantur, omenti factæ comites. Minùs benè Sharpius nullam agnoscit cystocelem, nisi quæ ab intestino, omento, aut utroque primùm emotis secundariò proficiscitur. Signa hujusce speciei desumuntur ex cystocelis, & epiplocelis completæ notis. Curatio ex bino hocce genere desumenda. Si epiploceli intestinum, & vesica accesserint, fit triplicata hernia quæ epiplocele enterico-cystica audit.

Observ. Nullum exemplum epiplocelis parorchidialis apud Auctores legere contigit; hanc tamen enterocele parorchidiali non minùs possibilem esse, nemo est qui non videat; & extitisse, atque observatores effugisse verisimillima est conjectura.

8. *Epiplocele hydrocelica*; *hydro-epiplocele* Auctorum; *hernia hydrocelico-epiploica* eorumdem;

Epiplocele compliquée d'hydrocele , hydro-epiplocele ; est epiplocele cui juncta est hydrocele , atque ita ex combinatis herniæ omentalis , & aquosæ signis cognoscenda , & juxta methodum utrique competentem tractanda ; hydrocelis autem epiplocelen comitantis duæ sunt insignes varietates ; 1ª. quæ frequentior est , fit sero collecto intra cystidem vulgarem , extra saccum herniosum positam , & ab ipso plus , minus pro epiplocelis magnitudine occultatam (*Vide* Ledranii *oper. t. chir. p. 186.*) : altera fit sero collecto intra hydatides omenti herniosi superficiem tegentes , atque ita sacco inclusas herniali (*Vide* Lamurierii *observationem* apud Pipeletum *Act. Acad. Chir. T. III. pag. 404.*)

C. *Epiploceles sacco destitutæ , gallicè* Ruptures.

Nota. Peritonæi ruptione conveniunt Epiploceles simplices , & compositæ sacco carentes cum enterocelibus insaccatis ; nec disparia in utrisque sunt signa quibus ruptum esse peritonæum commonstratur (*Vide* familiam generis præcedentis tertiam.) Conveniunt , & etiam locis in quibus solent contingere ; observantur enim epiploceles insaccatæ ad inguina , arcus crurales , umbilicum ; & in omni abdominis superficie aperturis nativis destitutâ non secus ac enteroceles à ruptione factæ : una discrepat contentorum indoles. Itaque in iis sigillatim enumerandis operam non locabimus , è 3ª. enterocelum familiâ intelligendis ; neque earum curationi immorabimur , cum abundè sint , quæ jam protulimus ; cæterùm nullâ separantur differentia essentiali entero-epiploceles , & epiplo-en-

teroceles à peritonæi rupturâ enatæ. Legatur observatio quam ad secundam hujusce generis familiam affiximus. Possunt itaque, imò debent speciè conjungi; brevitatis causa trifariam tantum hernias intestinales, & epiploicas secuimus, quæ forte melius quadrifariam dividi potuissent.

LII. *Gastrocele* Ignatii Lachausse *disput.* Haller. *chir. T. III. dissert.* 68. *herniâ ventriculi ejusdem. loc. citat.* Gunzii *libell. de hern. cap. XX.* Kirschbaumii *dissert. de hern. ventriculi disput.* Haller. *chir. T. III.* Fabr. Hildani *in respons. ad Doring. pag.* 915. Hernie de l'estomac, Garengeot *Mémoires de l'Acad. de Chirurg. T. I. pag.* 703. Arnaud *Traité des hern. préface p.* 81. Lafaye sur Dionis *pag.* 121. Sharp. *recherch. critiq. chap.* 1. Blegny *Zodiaq. An.* 1. *Févr. obs.* 2. *p.* 44.

Est ventriculi trans laxatos, diductos regionis epigastricæ parietes, imò & per umbilici annulum elapsi ectopia herniosa ad duorum transversorum digitorum à cartilagine xyphoidea distantiam ad minimum enascens ex Gunzio, proximè verò sub cartilagine xyphoidea aut ad ipsius latera ex Garengeoto, & Arnoldio: quam sistit protuberantia flexilis, elastica, glabra, æqualis, post pastum aucta, jejuno ventriculo imminuta (nisi stomachi parietes laxati admodum sint, aut cum peritonæo coaliti) magnitudine varia (à cerasinâ vel olivari ad majorem, maximam excrescit), horizontali corporis situ, sub quo

levamen tempore præsertim digestionis persentiscit æger, sensim evanescens, situ corporis erecto aut nisu edito renovanda, dolore stomachi, anorexia, bradypepsia, vomitu habitualibus, aliisque symptomatibus stipata, ut ea sileam quæ ipsi ex compositione accedunt.

Obs. Interdum tam parum eminenti protuberantiâ sese prodit gastrocele, ut obesis præprimis minus facilè diagnosis obtineatur: Cave igitur ne in contumacibus ventriculi affectibus, quorum causa probabilis non invenitur, alias fingas dùm accusanda veniret ventriculi hernia; memineris etiam iis in casibus regionem epigastricam ægro stante ac tussire jusso primùm explorare ne frustraneam decubitus horizontalis explorationem reddat.

Causæ gastrocelis observatione comprobatæ sunt vomitio valida, spontanea aut ab emetico concitata, fortis nixus in pondere elevando editus, violenta scapularum ad posteriora retractio, & similia.

De complicationibus, quas pati possunt gastrocelis species, nullam mentionem injicimus, tum quod ex iis quas patitur enterocele intelligi possunt, tum & etiam quia nullam memorant Auctorum historiæ. Compositiones patent ex specie secundâ.

1. *Gastrocele simplex; Hernia stomachi simplex* Gunzii, Arnoldii, Garengeoti; Fabricii Hildani, Blegnii, *locis citatis; Hernie de l'estomac, gastrocele simple.*

Cognoscitur hæc species, quæ ab uno fit stomacho, sacci præsentiâ, sociorum viscerum defectu, & charactere generico. Variat locus protuberantiæ toto spatio, quod cartilaginem xiphoideam, & umbilicum interjacet. Excipit Gunzius

partem hujuſce ſpatii ſupernam. Repoſitione & bracherio pilâ molliori planiuſculâ ad locum accommodatâ inſtructo obtinetur curatio : his vim addit parcus tenuiſque, ſed roborans victus, ac potus, nec non ſitus congruus, femoribus ſcilicet adductis, & inclinato capite. (*Vide* Gunzium.)

2. *Gaſtrocele compoſita ; Hernia ſtomachi compoſita* Gunzii, Ignatii Lachauſſe, Amyandi *Tranſact. philoſoph. n°. 422. & ibid. ann. 1731. n°. 421.*

In iſtâ ſpecie ſtomachum hernioſum comitantur viſcera abdominis varia ſede pariter emota, ut inteſtina, ex *philoſoph. Tranſactionib.* omentum ex Ignatio Lachauſſe ; inteſtina, & hepar ex eodem Auctore. Variat ſedes herniæ hujuſcemodi. De gaſtrocele ventrali, epiploicâ, atque inteſtinali ſermo eſt apud Gunzium, Chauſſæum, & *in Tranſactionibus philoſophicis*. Gaſtrocelem umbilicalem ex inteſtinis, & veſiculæ felleæ parte ſtomachi ſociis factam habet Amyandus. Cognoſcitur hæc ſpecies ſacci præſentia, characteribus genericis gaſtrocelæ, necnon enterocelæ, epiplocelæ, hepatocelæ combinatis, & ſede occupatâ, quæ ſcilicet eſt epigaſtrium vel umbilicus. Curatio eruenda eſt ex gaſtrocelis præcedentis atque generum conſociatorum therapeiâ.

LIII. *Hepatocele* Gunzii *libell. de hern. p. 4. Hernia hepatis* E. N. C. *Dec. I. Ann. II. & Dec. II. Ann. VII.* Bohnii *chir. rational. pag.* 230. Hernie du foye Arnaud *des hern. T. I.* Hépatocéle.

Rarum hocce genus herniæ obſervatione qui-

dem ſtabilitum, nondum tamen ſufficienter deſcriptum, fit ab hepate trans laxatos, diductos in umbilici viciniâ abdominis parietes, vel per ipſum umbilicum elapſo. Ejus characterem autoptis perficiendum ſic condimus. Cognoſcitur hepatocele 1°. loco quem occupat protuberantia; (ad umbilici vicinias, & in ipſo umbilico fuit hactenus obſervata) 2°. explorato hepate quod ex hypochondrii dextri regione in protuberantiam tendere percipitur; 3°. protuberantiæ, quæ livida ac congenita eſt, firmitate parenchymaticâ; 4°. defectu ſignorum enterocelen, epiplocelen, gaſtrocelen, & imprimis hiſterocelen indigitantium. Species, quas tantùm allegabimus, ſunt numero binæ.

1. *Hepatocele ventralis; Hernia hepatis prope umbilicum* Bohnii *loc. citat.* Wolff. Strigelii, E. N. C. *Dec. I. An. II. obſ. 88. Hernie du foye ventrale, Hépatocèle ventral.*

Viennæ natus eſt infans cum tumore circa umbilicum ad pugni magnitudinem, coloris lividi, qui pro omphalocele gangrænodeâ impoſuit; applicatis medicamentis calidioribus, & antiſphacelofis, & inde auctâ adhuc inflammatione miſellus expiravit. Aperto ad tumorem dictum cadavere, ſtatim prodiit in conſpectum ſubſtantia hepatis quod inflammatum repertum eſt; itaque non ex umbilici protuberantiâ ortum ducebat tumor; verùm ex hepate (forſan vitio conformationis) prolapſo, divulsâ lineâ candidâ, quæ inter muſculos rectos conſtituitur. *Strigelius.*

2. *Hepatocele umbilicalis; Hernia hepatis in umbilico* Reiſelii E. N. C. *Dec. II. An. VII. obſ. 6.* Schulzii *Act. Phiſ. Med. vol. I. obſ. 226. Hernie du foye, hépatocèle ombilical.*

Vidit Reiſelius puerulum ex utero tuliſſe in umbilico tumorem rotundum, pomi magnitudine, lividum, duriuſculum, diſtentum, cui vaſa umbilicalia in vertice adhuc adhærebant: quibus dein areſcentibus, reliqua membrana tumorem tegens incepit putrilaginem aſſumere: intra paucos dies puer à lacte, & cibo abſtinens obiit totus marcidus. Poſt mortem detractâ membranâ, quæ umbilicus fuit extenſus, tumor apparuit puniceus, qui ſeparatus à cute, & muſculis eſſe ex parenchymatis colore, & texturâ concludebatur ipſum hepar eò vi aliqua detruſum aut delapſum, quique hepatocele dici poteſt. Fuit conjectura matrem contuſam fuiſſe, quod negavit; lapſum verò conceſſit.

Obſ. An ad genus hocce referenda eſt ea herniæ ſpecies à pinguedine enata, quæ ex ligamento hepatis ſuſpenſorio dicto, vel à latere hujus interno ex cartilagine xyphoideâ quaſi propendet? Pinguedinem hancce in hominibus parùm alias obeſis ſæpè in ſaccum peritonæi provolutam reperiri aſſerit Gunzius; & in cadavere vidit oculatiſſimus Daviſardius, anatomes peritiâ nulli ſecundus.

LIV. *Splenocele* Gunzii, *libell. de hern. pag.* 4. *hernia lienis* Ruiſchii, *Adverſ. anat. Dec. II. pag.* 23. Fabr. Hildani *Epiſt. LV. pag.* 999. Spigelii *de corp. hum. fabric. lib. VIII. cap. XIV.* Hernie de la Rate, Arnaud *des hern. T. I. pag.* 29. Splenocele.

Eſt lienis trans laxatos, diductos abdominis in

latere finistro parietes, vel per inguinalem ejusdem lateris annulum elapsi ectopia herniosa, cujus diagnosi tradendæ minùs quàm veritati adstruendæ faciunt Observatorum quos citavimus fide dignissimorum historiæ; characterem quo genus hocce donamus ii incudi reddant quibus vidisse contigerit. Cognoscitur splenocele, 1°. loco ad quem extuberat hernia, (abdominis latus sinistrum sub umbilico, & inguinis sinistrum annulum visa est protuberantia huc usque tenuisse;) 2°. explorato liene, qui ex regione sinistri hypochondrii in protuberantiam tendere percipitur; 3°. firmitate protuberantiæ parenchymaticâ; 4°. defectu signorum, quæ sibi assumunt enterocele, epiplocele, & præ primis hysterocele. Observationes quibus evincuntur generis hujusce species, satis sit retulisse.

1. *Splenocele ventralis; hernia lienis ventralis* Fabr. Hildani *loc. citat. Hernie de la rate ventrale; splenocele ventral.*

Mulier triginta annos nata, tumore magnitudine capitis infantis in sinistro latere sub umbilico laborabat; erat ille rotundus, & facilè ex unâ in alteram partem ducebatur; cultro anatomico inventus est lien adeò magnus, ut inferior ipsius pars, quæ in tumorem rotundum indurata fuerat, ad os pubis ferè propenderet; ita Hildanus.

2. *Splenocele inguinalis; hernia lienis inguinalis; seu splenobubonocele* Ruischii *loc. citat. Hernie inguinale de la rate; splenocele inguinal; splenobubonocele.*

Vidi semel herniam, ubi lien in inguen delapsus replebat dilatatum peritonæum. Mulier in nosocomio Amstelodamensi fuerat annosa, cui

lævo inguine ingens tumor, qui habebatur pro placentâ uterinâ post partum relictâ, atque ibi accretâ; alii putabant frigidum apostema: sed in cadavere certò vidi lienem eò secessisse, atque hanc produxisse herniam: ita Ruischius.

LV. *Hysterocele; hernia uteri* Sennerti *libr. IV. Med. pract. part. II. sect. II. cap.* 17. Doringii *Epistol.* ad Fabr. Hildanum *de herniâ uterinâ, cent. III.* Ruischii *adversf. Dec. II. pag.* 23. Graaf. *de mulier. organ. cap. VIII.* Hernie de la matrice, Arnaud *des hern. T. I. pag.* 29. Sabathier *Mém. de l'Acad. de Chir. T. III.* hysterocéle.

Est uteri trans annulos inguinales, aut laxatos diductos infernæ abdominis medietatis parietes elapsi ectopia herniosa, quam cognosces 1°. loco protuberantiæ in hoc genere observandæ, (ad annulos inguinales, sub umbilico, & proximè ad inguina visa fuit hactenus;) 2°. exploratione colli uteri, cujus mutata deprehenditur nativa directio; 3°. protuberantiâ durâ renitente gradariè ad maximum usque volumen increscente, è pelvi pone ossa pubis emergente, uterum graviditate verâ, vel spuriâ distentum continente, reductili partim, vel penitùs saltem initio, imò & quandoque ad ipsum gestationis terminum; 4°. exploratione Puzosiana, immisso scilicet in vaginam manûs alterius digito, dùm manu alterâ protuberantia comprimitur; 5°. graviditatis veræ, vel spuriæ signis; atque ita cùm sæpiùs adsit vera ingravidatio, motionibus fetûs certo tempore intra protuberantiam persentitis.

Causæ hysterocelis observatione compertæ sunt ictus validi in ventrem, nisus magni editi, prægressa peritonæi à vulnere, abscessu etiam curatis solutio, graviditate præsente, aut accedente.

1. *Hysterocele inguinalis; hernia uteri inguinalis, seu hystero-bubonocele* Sennerti, Doringii, Sabathieri *loc. citat. Hernie inguinale de la matrice; hysterocéle inguinal; hystero-bubonocéle.*

Mulier in inguen sinistrum perticâ feritur: laxatur peritonæum: paulò post oboritur ibi loci tumor, qui brevi tempore ob summum incrementum intra abdomen recondi nequit: protuberantiæ includitur uterus gravidus, ita in dies fetu aucto dilatatus, ut ea sacci instar, aut cucurbitæ majoris oblongæ ferè propendeat, & fetûs motiones & tactu & visu tandem percipiantur. Simile vitium in inguine sinistro patitur paupercula novem liberos enixa; in primo partu sola sibi consulere cogitur ab obstetricibus deserta; etsi mali aliquid in abdomine sibi hinc evenisse sentiat, nihilominùs tamen octies ex ordine naturaliter ac faustè parit. Non multò post partum octavum ad inguen sæpiusculè persentiscit malum in primo partu acceptum, ibique quidpiam mediocris quantitatis extra abdomen sibi excidere animadvertit; tumor in dies ita & magnitudine & longitudine increscit, ut tandem vesicam bubulam spiritu distentam æmuletur, & ad genua usque propendeat; accedunt non dubia fetus vivi in protuberantia inclusi signa, ægrâ interim dolores magnos perpetiente, sive cubare, sive sedere conetur. In bino hocce hysterocelis inguinalis casu adhibita est sectio Cæsarea, cum bonis infantis, matris verò malis rebus. Tutius in hac specie

instituitur repositio, si obtineri queat, & eâ impetratâ fetûs expulsio naturæ aut arti meliùs committitur.

2. *Hysterocele ventralis; hernia uteri ventralis* Graafii, Ruischii *loc. citat. Hernie ventrale de la matrice; hysterocèle ventral.*

Geminum abdominis locum occupare observata est hæc uteri hernia: in exemplo Graafiano latus sinistrum parum infra umbilicum tenebat; in Ruischiano verò latus pariter sinistrum infernè & proximè ad inguina, non tamen in ipso annulo, quod speciei præcedentis proprium est. Vidit Graafius mulierem de summis ventris, & renum doloribus, necnon de anxio in hypochondriis sensu querentem: quæ symptomata ita, dùm capite demisso decumbebat, augebantur, ut in lecto sedere semper cogeretur præ nimiâ abdominis mole, quod ante viginti quinque annos tumere inceperat citra causam ipsi notam. In latere sinistro paulò infra umbilicum magis elevabatur abdomen quàm alibi, nec parem ubique renitentiam palpo objiciebat: aperto cadavere inventæ sunt in abdomine quatuor liquoris fetidissimi pintæ, necnon tumor rotundus magnitudine portentosus spatium reliquum implens, quadraginta libras pendens; uterus fuit herniosus, cujus substantia anticè unum, posticè & lateraliter duodecim pollices crassa, partim skirrosa, partim glandulosa, ac globulis rotundis, induratos ovorum vitellos æmulantibus, feta observabatur; cavitatem verò implebat materies nigra fetidissima, falso germini mole aut placentæ natales debens, & pugnum æquans magnitudine. Ante viginti quinque annos, labente 2°. aut 3°. graviditatis mense vesiculam aquâ plenam placentâ destitutam excluserat

mulier, subsequente per sex, septemve menses lochiorum fluxu uberrimo, cui compresso superveniebat abdominis protuberantia modò descripta. Narrat Ruischius casum mulieris, cui ingens tumor directè ex cavo abdominis procedens circa inferiorem ipsius partem quàm proximè inguini dudùm hæserat; brevi autem suppuratus benè sanabatur: accedente haud ita diu graviditate, uterus fetu crescente tumens in saccum dilatabat peritonæi locum cicatrice obductum, qui uti solemne est in peritonæi atque abdominis abscessibus, necnon in vulneribus in cavum abdominale penetrantibus etiam ritè curatis, præ acquisitâ debilitate pressum validum sustinere impos fuit. In hujuscemodi peritonæi sinum insinuabatur uterus eò usque, ut tandem cum fetu incluso ad genua usque penderet antrorsum. Instantibus deinde partus laboribus uterum cum fetu intra abdomen reponebat obstetrix; sicque felix evadebat puerpera, edito per vias naturales benè nato fetu.

Obs. An ad hocce genus pertinet ovariorum hernia quam memorat Arnoldius, & in puellæ cadavere ad inguinalem annulum extuberare Veyretus vidit ex Verdiero?

LVI. *Cystocele* Ignatii Lachausse *de herniâ ventrali*, Platneri *Inst. chir. Hernia vesicæ urinariæ* Salzmanni *disput.* Halleri *chir. T. III. dissert.* 72. Gunzii *libell. de hern. &c. Hernia cystica* quorumdam; Hernie de la vessie urinaire, Verdier, *Mém. de l'Acad. de Chir. T. II.* Sharp. *Recherch. critiques*, Mery. *Acad. Royal.*

des Scien. 1713. Garengeot *operat. de chir.* Levret. *observ. sur les polyp. &c.*
Hernie cystique; Cystocéle.

Est vesicæ urinariæ trans annulos inguinales, sub arcubus cruralibus, & per laxatos, diductos perinæi, hypogastrii, necnon vaginæ parietes elapsæ ectopia herniosa, quam sistit protuberantia in locis jam dictis observanda, initio parva, sensim crescens, pressione, aut commodo corporis situ regrediens; mutatâ corporis positurâ, aut nisu edito revocanda, mollis, & membranas crassas, flaccidas, sub digitis volubiles tactu referens, si vesica lotio vacua sit; fluctuans, si adsit lotium; majori donata volumine post servatas diù urinas; decrescens, aut ferè evanescens iis emissis; quâ leviter compressâ, excitatur in ægro meïendi desiderium; si verò validior sit compressio, sequitur mictio plena, vel stillatitia. Cæterum affectui socia redditur urinæ retentio, mictio difficilis, vel dolorifica, ut omittam symptomata varia ex compositione & complicatione ortum ducentia. Notabis dari ægros in quibus nulla succederet urinæ emissio, nisi manibus admotis protuberantiam elevarent, ac premerent.

Causæ cystocelis sunt communes, vel propriæ: communes ex herniis aliorum viscerum, membranaceorum imprimis, intelligendæ reducuntur ad ea quæ fibras laxant, quæ tonum ipsarum frangunt subita, vel lenta distractione, quæ tandem contenta in abdomine deorsum magis urgent. Propriæ verò sunt, 1°. parietum vesicæ ampliatio ab urinæ retentione, difficultate prægressis inducta, quam sequitur, evacuatâ urinâ, eorumdem flacciditas, atonia, contractionis sufficientis

defectus; 2°. vesicæ figura singularis graviditatis tempore contingens; ea enim ab utero gravido ad ossa pubis pressa lateraliter exporrigitur, figuram induens veluti brachiatam, vel deorsùm expandi cogitur; 3°. tractio à visceribus aliis prolapsis; sic vesicam trahunt intestina omentum uterus, vagina è loco nativo dejecta; 4°. parietum vaginæ per partum multiplicem distensio, debilitatio, quæ scilicet sufficienti sustentaculo vesicam ex hac parte defraudat; 5°. fibrarum musculosarum tùm vesicalium, tùm vesicæ circumpositarum recessus ab invicem distensione productus, quo nimirum labefactatur claustri coercentis robur. Minùs benè Sharpius à præviâ enterocele, aut epiplocele cystocelem semper pendere vult, tertiam ex assignatis causam tantùm agnoscens; observatione enim non semel constitit herniam cysticam solitariam simplicem primariam enatam fuisse. Nec jure meliori uni conformationis vitio in utero contracto, non verò causæ adventitiæ, eam adscribit Meryus; potest equidem quandoque vitium conformationis locum habere; verum non aliam causam agnoscere vetant rationum momenta adversus Meryanam sententiam à Verdiero, Salzmanno relata.

Obnoxiæ sunt cystocelis species variæ calculo; obstructioni, inflammationi, strangulationi, gangrænæ, irritationi, adhærentiis, tandem compositioni.

Calculos sæpè continet cystocele annularis; necnon vaginalis. Horum signa sunt renitentia, strepitus, dùm pars herniosa præsertim vacua digitis contrectatur, perceptus; denique dolores à concretionibus hujuscemodi excitari soliti. Doceat te casus à Thomâ Bartholino enarratus,

quod etiamsi nec palpus, nec strepitus calculorum præsentiam denotent, nihil tamen de ipsorum absentia concludendum veniat, præsertim si ægrum vexant dolores calculosi. Visi sunt calculi viam sibi in inguine patefecisse, aperturâ ob assiduum urinæ effluxum in ulcus fistulosum abeunte; calculus ita quandoque obturat herniæ orificium, ut ex parte vesicæ herniosâ in aliam exonerari non possit lotium; hoc si contingat strangulatam dicunt cystocelem obstructæ nomine melius salutandam. Incrustatione calculosâ ita clausum vidit Bertrandius herniæ cysticæ orificium, ut in defuncti cadavere, non nisi post eam diffractam, introduci stylus potuerit; vesicam felleam figurâ ac capacitate æmulabatur pars vesicæ urinariæ ectopa, humoris fetidi drachmis aliquot feta, quam pro sacco hernioso in omenti & intestini herniis observando; ast hic partibus emotis vacuo, de facili habere potuisses. Præsidio est lithotomia specialis, quâ denudatis per celotomiam in cystocele inguinali calculosa partibus, citra verò talem denudationem in vaginali calculo etiam fetâ, sufficienter indiditur vesicæ pars ectopa, & calculus extrahitur, cavendo ne pars incisa in ventrem refundatur; deligato, ut in vulgari lithotomiâ fieri solet, vulnere, avertitur ulceris fistulosi ex continuo urinæ per vulnus effluxu metuendi periculum catheteris tubulosi immissione, quâ urina ad vias solitas revocatur.

Inflammatione corripi possunt omnes herniæ cysticæ species: tunc signis cystocelis genericis adduntur dolor acutus, calor, febris, vomitus, singultus. Ex Petiti observatione, si simplex sit cystocele, quæ inflammationem patitur, vomitum singultus sequitur; si verò ea inflammata

epiploceli, aut enteroceli mixta sit, singultus vomitum præcedit; orificium partis herniosæ nunc penitùs ob inflammationem vigentem clauditur; & lotio ex ipsâ in aliam vesicæ partem evacuari nescio, strangulatio accedit; nunc verò irritâ inflammatione satis hiat, quamvis constrictum, ejusmodi orificium, ut urinæ è vesicæ parte ectopâ per pressionem expulsæ in aliam hujus visceris partem via pateat; exulat tunc strangulatio, præsente inflammatione. Curatur cystocelis inflammatio venæ sectione iterùm atque iterùm celebratâ, applicatis topicis, evacuatâ ope lenis pressionis in protuberantiam & hypogastrium factæ urinâ in cystocele contentâ, si exulet strangulatio: quam si inflammatio induxerit, tunc acu ad apicem tricuspidatâ, & tubulô inclusâ perforari debet hernia, ut extrahatur lotium; dein venæ sectionibus iteratis & impositis emollientibus, imò & resolventibus inflammationi occurrendum; quæ si auxiliis jam dictis cedere renuat, unica spes est in celotomia. Denudatis hujus ope partibus, dilatatione facta aufertur aperturæ exitum dantis constrictio, & in ventrem refunditur pars vesicæ herniosa, nisi obstent præsens ipsius conditio, vel adhærentiarum separationi minus aptarum indoles: deligatur vulnus, ut moris est, in bubonocelis operatione, & cicatrice factâ, locus hic splenio & bracherio firmatur. In cystocele epiploceli, aut enteroceli mixtâ, si celotomiam celebrare cogat inflammatio refractaria, meminerit Chirurgus nullam sacci herniosi partem auferre, ne una eademque sectio & sacci & vesicæ partem eximat cum malis ægri rebus.

Quemadmodum enterocele inflammata corrumpitur quandoque; ita cystocelis inflammatio nonnumquam

nonnunquam abit in gangrænam. Hujus signa ex enterocelis gangrenodeæ affectionibus satis intelliguntur. In desperatissimo hocce casu nulla alia via remanet, quam quæ pro corruptis intestini herniis à Louisio ineunda suadetur in Commentariis Academiæ Chirurgicæ.

Ab urinæ in parte vesicæ herniosâ morantis copiâ ita stimulari, irritari possunt hujus parietes, ut, quamvis absit inflammatio, ea ferè tamen accedant symptomata, quæ in cystocele inflammatâ observari modò diximus; scilicet dolores acuti in protuberantiâ, nauseæ, vomitus, singultus. In herniâ cysticâ cum intestinali combinatâ, Suæus junior vidit irritationis hujusce exemplum, memorante Verdiero. Fugantur hæc accidentia urinæ evacuatione ope catheteris, scroti elevationis, & pressionis in protuberantiam factæ, obtinenda; præcaventur verò si vesicam herniosam manibus elevatam ac compressam exonerare meminerit æger, statim atque vastiùs tumet.

Adhærentias contrahunt herniæ cysticæ non secus ac intestinales, & epiploicæ: probant exempla à Verdiero relata. Legatur luculenta dissertatio, quâ enterocelis & epiplocelis adhærentias prosecutus est Arnauldius, & exinde adhærentiarum cysticarum theoria & therapeia eruatur. Adhærentiæ suspicionem injicit cystocelis irreductilitas in nullam aliam causam refundenda; præsentem ostendit celotomia.

Combinatur cystocele cum enterocele, epiplocele, procidentia, inversione uteri ac vaginæ. *Vide* Cystoceles compositas.

A. *Cystoceles simplices.*

1. *Cystocele inguinalis; Hernia inguinalis vesicæ*

urinariæ Auctorum, ut Verdieri, Meryi, Petiti; Plateri, &c. *Cysto-bubonocele* eorumdem; *Hernie inguinale de la vessie urinaire; Hernie cystique de l'aine; Cystocele inguinal; Cysto-bubonocéle.*

Variat hæc species in incompletam & completam, in solitariam & geminatam. Præcedit urinæ retentio, vel dysuria, vigente hacce herniâ etiam observanda: vesicâ per annulos inguinales elapsâ, tumet inguen tantùm in casu incompleto, inguen autem & scrotum in casu completo, protuberantiâ quæ notis gaudet in charactere generico memoratis: exulat alius visceris simul herniosi societas; cave ne ipsam cum hydrocele confundas. Notabis saccum herniosum in enterocele, epiplocele, aliisque herniis etiam incipientibus præsentem, partesque emotas includentem, in herniæ cysticæ inguinalis principio deficere; neque adesse, nisi satis cystocele increverit; eumque ante vesicam tunc positum, nusquam ipsam includere.

Curatio modo sequenti perficitur. Interdictis ægro pinguibus, oleosis, necnon remediis diureticis, parvâ ipsi potùs quantitate concessâ, monendus est ut mingendi desiderio utut frequentissimo obtemperet; & ut quantum poterit in latus herniæ oppositum decumbat: quo in situ si difficultatem experiatur in emittendo lotio herniam replente, suppetias ipsi ferent protuberantiæ elevatio, ac compressio, necnon situs resupinus clunibus elevatis, sub quo nonnunquam etiam absque compressione succedit mictio in aliâ corporis positurâ impossibilis; 2°. factâ lotii in cystocele contenti naturali, vel artificiosâ evacuatione, liberato per clysterem à sordibus intestino recto, ægro in positurâ legitimâ constituto, tentanda est partis vesicæ herniosæ repositio,

eam adhibendo encheiresim, quæ in inteſtini, vel omenti reſtitutione uſurpatur: quâ penitùs impetratâ bracherio congruo pilâ inſtructo convexâ, muniendus eſt annulus inguinalis; 3°. ſi cyſtocele completa ſit, non accreta, reductionis tamen impatiens, apponendum eſt ſubligaculum ſacciforme, ſuſpenſorium vulgò dictum, è telâ parum extenſili factum, paulò minori quàm eſt protuberantiæ moles donatum cavitate, in dies, prout decreſcit herniæ volumen, minuendâ, & liquore aſtringenti ac roborante madefaciendâ. Annulum inguinalem attingente cyſtocele, in ſuſpenſorii locum ſufficietur bracherium pulvinari gaudens latiuſculo ſubconcavo, in planum, dein tandem in convexum mutando; quod tunc deponetur, cùm nullum de perfectâ curatione remanebit dubium; 4°. ſi veſica circumpoſitis adhæreat, locus tantum eſt ſuſpenſorio vulgari, niſi celotomiæ, ſub qua leviores adhærentias perita manus tollit, periculum facere velit æger.

2. *Cyſtocele cruralis : Cyſtomerocele ; Hernia cruralis veſicæ urinariæ* Levretii apud Verdierum, *obſ. XI. Hernie crurale de la veſſie urinaire ; Cyſtocéle crural ; Cyſtomerocéle.*

Fit hæc ſpecies à veſicâ urinariâ ſub ligamento Poupartii in mulieribus prægnantibus, puerperis, hydropicis, provolutâ. Cognoſcitur ſignis genericis, ſede anatomicâ & ſimplicitate. Differt à præcedenti notis iiſdem, quibus entero-bubonocele à merocele inteſtinali diſtinguitur; ſcilicet majori à genitalibus diſtantiâ, & loco ſibi proprio, quem in inguine ſuperiori, & ferè ſuper anteriorem femoris partem obtinet. Adeſt urethræ obliquitas cathetere immiſſo detegenda; ex præcedenti ſpecie hujuſce curatio eruitur.

3. *Cystocele perinæalis ; Hernia perinæalis vesicæ urinariæ ; Hernia perinæi cystica* Auctorum, ut Meryi, Curadii patris apud Verdierum, *obs. XIII. Hernie cystique du perinée ; Cystocéle du perinée.*

In hac specie ad perinæum nonnihil ad raphes latera elabitur apud gravidas vesica urinaria, juxta vaginæ & intestini recti partes laterales obrepens, ab utero fetu distento pressa, musculorum ani levatorum fibras fasciculatim coactas diducit, separat, cutemque attollit, spatium nativo sustentaculo defraudatum subiens. Cystocelem hancce charactere generico insignitam specificè determinat locus affectus & simplicitas ; post partum spontaneè evanuisse observata fuit : quod si non contigerit, valet hîc ea curandi methodus, quam speciei cystocelis primæ attribuimus.

4. *Cystocele hypogastrica ; Hernia vesicæ urinariæ supra pubem* Levretii apud Verdierum, *obs. XIV. Hernie de la vessie par-dessus les os pubis ; Cystocéle hypogastrique.*

Vocabatur Ledranius ab homine annos nato 40. ob urinæ retentionem, quam plures aliæ præcesserant, periculosissimè decumbente : præter tumorem, quem vesica lotio distenta supra pubem efformare solet, aderat præterea tumor alter longè minor ad latus musculi recti positus, priore paulo elatior, & tactui facilè cedens. Extractis per catheretismum urinæ libris tribus, evanuit protuberantia major supra pubem sita, & cessavit urinæ effluxus. Levi pressione in tumorem alterum factâ, nova successit urinæ emissio, quâ tumor hicce deletus est. Irrito levamine per catheterem, qui in vesica derelictus fuit, allato, fatum brevi functus est æger ; neque facta est cadaveris aperiendi

copia. Putat Ledranius tumorem minorem ſaccum fuiſſe urinæ parvâ copiâ fetum à tunicâ veſicæ urinariæ nerveâ inter diductas tunicæ carneæ fibras protruſâ efformatum, qui in veſicæ partem majorem ægrè exonerabatur, ob conſtrictum à fibris carneis ſacci hujuſce orificium.

5. *Cyſtocele vaginalis ; Hernia veſicæ urinariæ intra vaginam eveniens* Roberti apud Verdierum *obſ. XVIII. Hernie de la veſſie urinaire dans le vagin ; Cyſtocele vaginal.*

Inter fibras tunicarum parietes vaginæ efformantium diductas viam ſibi aperit veſica urinaria, membranas vaginæ elevans in protuberantiam ſignis cyſtocelis genericis gaudentem, è vaginæ parte oſſibus pubis reſpondente emergentem, ejus orificium occupantem ; hanc in muliere gravidâ 40. annos natâ, quam frequens ac dolorificum urinæ fundendæ deſiderium divexabat, partûs tempore obſervavit Robertus memorante Verdiero. Deducitur hujus ſpeciei diagnoſis ex charactere generico, ſede anatomicâ, & ſimplicitate. Cave ipſam confundas cum enterocele vaginali, hyſtero-cyſtocele, & præprimis cum hydrocele quam in cavo factitio textus cellularis vaginam cum recto alligantis efformatam obſervavit Bertrandius in muliere gravidâ uterum antrorſùm inclinatum gerente. (*Vide* Bertrandii *diſſert. de hydrocele apud Act. Acad. Chirurg. T. III.*) Valet in hac cyſtocelis ſpecie ea curandi methodus quæ adverſus enterocelem vaginalem Garengeoto, & Arnoldio benè ceſſit ; ſcilicet veſicâ repoſitâ vaginæ immittitur peſſarium à ſimilitudine cum dolii operculo nomen habens, longitudinaliter in medio perforatum, & binum gerens funiculum, quo extrahi poſſit ; niſi adhibere mavis ſpongiam ex

aquâ aluminosâ expressam, quâ enterocelen vaginalem ab Hænelio curatam fuisse supra diximus.

B. *Cystoceles compositæ.*

6. *Cystocele enterocelica*; *Entero-cystocele*; *Hernia enterico-cystica*; *Hernia cystica enterocelem inducens* Auctorum; *Cystocele ou hernie de la vessie compliquée d'enterocele* Verdier; *Entero-cystocele.*

In hac specie quæ enterocele cystocelicâ frequens minus est, primaria est hernia cystica; intestinalis verò secundaria, intestino saccum à peritonæo per vesicam ectopam rapto tandem efformatum subeunte. De cætero eadem signa præ se fert ac enterocele cystocelica; nimirum signa herniæ cysticæ, & intestinalis combinata: itaque utraque quoad speciem jungenda, licet cystocele hic primarius sit affectus; illic verò secundarius. Patet ex bino hocce herniæ genere curatio speciei istius.

Cystoceli primariæ comites sese addere possunt intestinum, & omentum simul, tunc ex trium horumce viscerum herniâ exsurgit cystocele epiploico-enterica.

7. *Cystocele epiplocelica*; *Epiplo-cystocele*; *Hernia epiploico-cystica*; *Hernia cystica epiplocelen inducens* Auctorum; *Cystocele ou hernie de la vessie compliquée d'épiplocele* Verdier; *Epiplo-cystocele.*

Quemadmodum in specie præcedenti cystoceli primariæ adjungitur enterocele secundaria, sic in istâ specie eidem in societatem venit omentum in sinum peritonæi per vesicæ descensum similiter rapti provolutum. Composita hæc vesicæ hernia signis convenit specificis cum epiplocele cystocelicâ à quâ ideò minùs benè separaretur quoad speciem, quamvis posterior secundaria hîc fit, illîc verò primaria; neque dispar est curandi methodus

in utraque. Si in hac ſpecie omento etiam addatur inteſtinum, fit cyſtocele enterico-epiploica.

8. *Cyſtocele ab hyſteroptoſi; Hyſtero-cyſtocele; Hernia cyſtica uteri vaginæ prolapſui, inverſioni accedens* Auctorum; *Hernie cyſtique ſe mêlant à l'hyſteroptoſe* Verdier; *Hiſtero-cyſtocele.*

Eadem prorſus ſpecies eſt hæc cyſtocele ac hyſteroptoſis compoſita, de quâ ſuprà.

LVII. *Encephalocele* Corvini *diſſert. de hern. cerebri* Haller. *Diſput. chir. T. II.* Hernia cerebri ejuſdem *loc. citat.* Ledranii *obſ. chir.* 1. Reiſelii *Ephem. nat. cur. Dec. II. An. II. obſ.* 115. Trewii *Commer. Litter.* 1738. *hebd.* 52. *n.* 3. Tacconii *Diſſert. de humano monſtro Bononiæ nato;* Lechelii *Eph. nat. Cur. Dec. II. An. II. obſ.* 158. Hernie du cerveau, du cervelet; Encephalocele.

Eſt cerebri, cerebelli aut utriuſque, verbo Encephali, per oſſium cranii non penitùs oſſificatorum hiatum prorumpentis ectopia herniosa; quam cognoſces protuberantiâ quoad magnitudinem, figuram, locum cranii quem occupat variâ, integumentis communibus ſupertectâ colore nativo donatis, niſi adſit gangræna; in infantum capite tantum obſervandâ, congenitâ, molli, indolenti, (inflammatione renitens, ac dolorifica fit), utplurimum fluctuanti, ad circumferentiam ſuæ baſeos circulo cinctâ oſſeo digitis explorando, & oſſificationis defectum includente, ſymptomatibus nullis gravibus ſtipatâ, ſaltem initio, ſi ea parva ſit, & in vertice aut

lateribus capitis posita sit, gravissima verò symptomata, ut paralysim, convulsionem, soporem, anæsthesiam, &c. secum trahente, si occiput teneat, aut si vastius tumeat, alibi licet sita. Cave confundas cum anevrismate spurio quod in puerulorum capite sæpiùs per ictus, aut capillitii tractionem producitur. (*Vide* citatam Ledranii observationem.)

Causæ encephalocelis sunt, 1°. collectio lymphæ visibilis subtilissimæ, quâ cerebrum irroratur, atque ab exsiccatione defenditur in parte cranii interni singulari factâ: hac enim positâ magis premuntur partis osseæ collectioni respondentis vasa; atque exinde impeditur in ea nutritio & ossificatio, dùm utraque in reliquis cranii ossibus perficitur; cedit pars hujusce modi debilior, minus resistens, correspondente encephali portione in ossis defectum sensim ac sine sensu insinuatâ, & superposita in protuberantiam attollente. 2°. Pressio quæcumque externa major in unâ cranii parte, quàm in reliquis; hac enim inducitur similis ossificationis defectus. 3°. Præsente per causas jam dictas in quodam cranii loco ossis hiatu, si tamen quacumque de causâ protuberantia nondum formata sit, hanc excitare potest partus diuturnus difficilis, qui hiantibus foramine peregrino cranii ossibus, fortè primas fert in encephalo trans ipsam adigendo.

Encephalocelis species inflammari, suppurari, sphacelari possunt; quæ cognoscuntur signis inflammationis, apostematis, gangrænæ præsentiam indigitantibus: curatio eruitur ex attributâ hisce morborum generibus therapeiâ.

1. *Encephalocele simplex; Hernia cerebri simplex* Trewii, *comm. litter. loc. citat. Hernie simple du cerveau; Encephalocéle simple.*

Hæc ſpecies à cerebro, cerebello, aut utroque tantùm facta protuberantiam ſiſtit ſignis genericis inſignitam, ſenſim ac ſine ſenſu increſcentem, ob defectum collectionis ſeroſæ nullo ſtipatam fluctuationis ſenſu; variare poteſt ſede, quam occupat, & contento, quatenus nunc cerebrum, nunc cerebellum, nunc utrumque continet. Trewius, qui rariſſimæ hujus ſpeciei caſum unus habet, vidit infantem in cujus capite ſuper os verticis ſiniſtrum, prope ipſum verticem & occiput, prominebat tumor floreni circiter magnitudine, & pollicem fermè altus; ſic & in altero latere ſimilis tumor, minor licet, aderat, qui tamen ſpontè evanuit; non difficile erat in ambitu tumoris hiatum oſſis detegere; curatus fuit puerulus, adhibitâ methodo Ledranianâ. (*Vide* ſpeciem ſequentem.)

2. *Encephalocele hydro-cyſtica; Hydro-encephalocele, ſeu hernia cerebri compoſita* Corvini, Tacconii, Warneri, *obſ. chir. XI. pag. 59. Hernia cerebri fluctuans* Ledranii; *Hernia cerebelli purulento-ſeroſa* Reiſelii; *Encephalocéle*, ou *hernie du cerveau avec épanchement de ſérosité; Hydro-encephalocéle.*

Hæc ſpecies quæ præcedenti frequentior eſt, & à cerebro, cerebello, aut utroque fit, additâ ſimul magnâ ſeroſæ colluviei ſimplicis, aut pure mixtæ copiâ, cognoſcitur protuberantiâ notas genericas præ ſe ferente, & fluctuationis ſenſu donatâ. Variat hæc ſpecies, 1°. ratione loci, ut in parietali dextro ex Ledranii obſervatione, in occurſu parietalium cum oſſe occipitali ex hiſtoriâ Tacconii, in oſſe occipitali ex Corvini, Reiſelii, Warneri exemplis; 2°. ratione contenti; cerebrum includebat protuberantia in caſu Tacconiano, Corviniano, cerebellum in Reiſeliano; 3°. ratione conjunctorum; ſerum tantùm adde-

batur encephaloceli in observationibus Ledranii, Tacconii, Corvini; serum verò ac pus ex præviâ inflammatione genitum in Reiselianâ. Hinc in ultimâ hacce observatione protuberantia fuit primùm dura, tensa, & aperta, serum limpidissimum fudit, succedente materiæ purulentæ stillicidio, post septem hebdomadas morte commutato.

Curatur hæc species, 1°. impositis protuberantiæ per plures dies, imò & menses spleniis densissimis spiritu vini, aut aquâ vitæ madidis, consueto corporis involucro tantùm sustentatis, per 24. horas absque novâ humectatione derelictis, eo fine ut duriora facta protuberantiam, quam sustentant, leviter comprimant. Hac methodo non solùm Trewius encephalocelen simplicem curavit, sed & Ledranius compositam, evanescente protuberantiâ, dissipato sero, & ita promotâ ossificatione, ut post mensem unum foramen, quod magnitudine parietalis ferè metiebatur, maximè coarctaretur, & tandem post decimum penitùs clauderetur. Quæ encephalocelibus parvis pauco sero fetis verticalibus, aut lateralibus proficit methodus; hæc manca est, si de occipitalibus aut vastiùs in quacumque capitis parte tumentibus agatur. In his enim uni ferè curationi palliativæ, quæ in protuberantiæ munimine tota jacet, locus tantùm est, vix ac ne vix quidem radicali, licet in morbis extremis extrema quoque adhiberi possint remedia. Indicationes hic adimplendæ sunt, 1°. cerebrum roborare, à sero nimio expurgare; 2°. lympham in protuberantiâ collectam dissipare; 3°. partes emotas ab externis injuriis defendere repositas; 4°. ossificationem hiatus promovere; 5°. protuberantiæ cystides contractas reddere, aut removere; 6°. symptomatibus, ut paralysi,

convulſioni, excoriationi, inflammationi, gangrænæ imminenti obviam ire. *Vide* Trewium *loc. ſupra citat.* & Saltzmannum, *diſſert. de tumor. quibuſd. ſer.* Notabis circa indicationem ſecundam, ſi medicamentorum tùm extùs, tùm intùs adhibitorum ope evacuari lympha nequeat, de inhibendo providè aëris acceſſu, & de cautè vitandis cerebri, & ejus propaginum læſionibus ſollicito, lympham aperturâ factâ paulatim eſſe tibi educendam, niſi promptiorem evacuationem jubeat imminens gangrænæ periculum; quamvis apertionem ut internecinam diſſuadeant viri nonnulli in arte graviſſimi; aut minori ratione ligaturam ſenſim in dies conſtringendam adhibere malint alii. Notabis circa tertiam indicationem partes emotas faciliùs ab aëris injuriis defendi, ſi apertura parva fuerit, & lentè ac ſucceſſivè lympha educatur; ſi ad aperturam majorem faciendam coegerint rerum circumſtantiæ, præſto ſint debita linteaminum tegumenta, & vincula chirurgica; lymphæ evacuatio, lenta præſertim, partium retroceſſioni favere poteſt; quæ ſi non contingat, ad eam impetrandam tentanda eſt Ledraniana methodus; anne ea quidem proficiente, tuto incidi & auferri poteſt pars cerebri emota, ac retrocedere neſcia?

3. *Encephalocele* Lechelii, *Eph. natur. cur. Dec. II. Ann. II. obſ. 158. hydro-encephalocele ſpinæ bifidæ mixta; Hydro-encéphalocéle*, ou *hernie du cerveau avec épanchement, compliquée de ſpina bifida.*

Vidit Lechelius recens natum duabus inſtructum protuberantiis; alterâ in medio occipitis ſitâ, juglandis magnitudinem æquante, molli, pilis obſitâ; alterâ in ſpinâ dorſi poſitâ, & ovi magnitudine donatâ; in hydrocephalum completum incidit tandem puerulus, quo è vivis ſublatus eſt.

Cadaver apertum exhibuit lympham protuberantias replentem, ſpinam bifidam in lumbis, & foramen peregrinum in occipitali oſſe. Curatio intelligitur ex ſpecie præcedenti.

Obſerv. 1ª. Si quis cum Corvino velit ſub encephalocelis genere ſpinæ bifidæ ſpecies cogere, is me non habebit reluctantem; ſi trans foramen peregrinum in oſſibus cranii præſens, à lymphâ collectâ adigantur ſolæ cerebri membranæ, cerebro ipſomet non emoto, an morbus ad encephalocelem referendus venit? An ſub ſuturarum cranii diaſtaſi contingit quandoque encephalocele hydrocyſtica?

Obſerv. 2ª. An condendum eſt pneumonocelis genus? Hoc ſtatuere videtur obſervatio Fonbertiana in tomo primo Commentariorum Academiæ Chirurgicæ legenda, & innuit clariſſimus Gunzius.

LVIII. *Hyſteroloxia; Obliquitas uteri* Roedereri *Elem. art. obſtetric.* §. 449-507. Levret. *obſerv. ſur les accouch. Inclinatio, reclinatio, obliquitas uteri* Deventerii *cap.* 46. 47. 48. Ruiſchii *obſerv. XCVIII.* Inclinaiſon, obliquité de la matrice, Sabathier *Mém. de l'Acad. de Chir. Tom. III. &c.*

Eſt uteri ſæpiùs gravidi, & contra quam in hyſterocele fit, abdominis clauſtris contenti ſitus in obliquum aberrans: quem cognoſces, axi pelvis legitimè conſtituto, ex mutatâ orificii uterini directione, quod exploratum nunc anteriora, nunc poſteriora, nunc latus alterutrum reſpicere deprehenditur, ut ſymptomata hæc vel illa omit-

tam in ſpeciebus variis diverſa; diagnoſim genericam ſpeciali robora.

1. *Hyſteroloxia anterior; uterus antrorſum inclinatus; uterus in partem anteriorem obliquus; inclinatio uteri* Auctorum; *venter propendulus* Latinorum; *Matrice tombée en avant* Deventer; *inclinaiſon de la matrice en avant, ventre en beſace.*

Debetur hæc ſpecies inſertioni placentæ, non in fundo uteri, ſed ad partem ipſius anteriorem factæ, ac debilitati muſculorum abdominalium. Cognoſcitur abdomine ſupra os pubis propendente, atque magis in gravidæ ſedentis femoribus incumbente, hypochondriis minùs tenſis ac repletis, orificio uteri ſolito altiori, difficillimè, partim, & quandòque non niſi integrâ manu in vaginam immiſſâ, explorando, os ſacrum directè ferè reſpiciente, digitum difficilè, & ſolum ferè flexum admittente, urinâ majori in gradu ob veſicam compreſſam ſuppreſſâ, vel contineri impote, teneſmo moleſto, tractionis ſenſu in pelvi, ſummâ incedendi, aut etiam ſitum mutandi difficultate, partu difficili, lento, doloribus ſpuriis, frequentioribus, vehementioribus ſtipato, capitis fetûs vertice oſſi ſacro obverſo, occipite ad oſtium depulſo, ſi rectè ſitus ſit fetus, liquoris amnii veſicâ oblongâ, gracili, botuliformi, juſto citiùs rumpendâ; cujus ruptionem aſſiduum aquarum ſtillicidium excipit. In hac ſpecie, graviditatis tempore, abdomen ſuſpenſorio ſuſtentandum, lecto diutiſſimè affigenda mulier: inſtante partu ex graviſſimis Auctoribus obſtetricatio inſtituenda ſub decubuo corporis ſitu, pelvi elatâ, thorace demiſſo, abdomine interea ope mantilis pluries complicati, & à duobus miniſtris gnaris ac validis ſuſtentati elevato: ex Levretio verò

faciliùs ſuccedit partus, ſi gravida genubus ac cubitibus innitatur. Plura *vide* apud Deventerium, Levretium, Roedererum, alioſque.

2. *Hyſteroloxia poſterior; uterus retrorsùm inclinatus; uteri reclinatio* Auctorum; *uterus in partem poſteriorem obliquus* Roedereri; *Matrice renverſée contre les vertébres* Deventer; *inclinaiſon de la matrice en arriere.*

Hanc ſpeciem negat Sabathierus; admittunt cum non paucis Deventerus, Levretius, Roedererus. Pendet, præcipuè præſente placentæ inſertione ad partem uteri poſteriorem, ab oſſis ſacri tubere ſymphyſi oſſium pubis nimis vicino, & lumborum vertebris in poſteriora flexis, concurrente ſæpiùs pelvis anguſtiâ. Cognoſcitur tumore abdominis altiùs aſcendente, minùs prominente, magis complanato, vomitu verſus graviditatis terminum, crebriori & majori, dyſpnœâ, inſpiratione nempe parvâ & frequenti, capite oſſibus pubis inhærente, urethram comprimente cum lotii ſuppreſſione, pubis regione tenſâ, elatâ, acriter à preſſione dolente, uteri orificio facilè attingendo, inferiora directè reſpiciente, imò ex Deventerio ad anteriora converſo, & margine inferiori tantùm explorando, tandem fonte pulſatili ad os uteri delabente. Obſtetricationem in hac ſpecie adhibendam *vide* apud Roedererum.

3. *Hyſteroloxia lateralis; uterus in latera obliquus* Roedereri; *uterus lateraliter inclinatus; obliquitas uteri propriè dicta* Auctorum; *Matrice inclinée ſur les côtés* Deventer; *inclinaiſon latérale de la matrice; obliquité de la matrice.*

Variat hæc obliquitas in latus dextrum & in ſiniſtrum; variat etiam quatenus nunc cum uteri intorſione combinatur, nunc non combinatur.

Huic ſpeciei anſam præbet ſæpiſſimè placentæ non in fundo, ſed ad latera uteri facta inſertio; præbere & etiam poteſt ligamentorum in alterutro latere debilitas. Hujus ſpeciei ſigna ſunt abdomen in medium apicem non prominens, ſed ſubcomplanatum, depreſſione obliquâ longitudinali, aſt non mediâ ſectum cum tumore à depreſſionis lineâ hinc inde gemino; protuberantia dura à muliere in alterutro abdominis latere à primis graviditatis menſibus perſentita, ſemper augeſcens, fixa, ventre reliquo magis dolorifica; motiones fetûs in latere obliquitati oppoſito manifeſtiores, crebriores; quandoque extremitatum ejus lateris, cui moles uteri incumbit, ſtupor, claudicatio, varices, tumor glandularum inguinalium, femoris in ipſo partu cruciatus, & ſimilia; orificium uteri ſolito altius, difficilè attingendum, margine inferiori tantùm explorandum, latus obliquitati oppoſitum reſpiciens; urinæ difficultas plus minus magna; partus difficilis, tardigradus, doloribus ſpuriis crebrioribus, vehementioribus ſtipatus; caput fetûs vaginæ utero tranſverſim actum, pelvimque decuſſans, vertice oſſibus pubis, ilii, necnon iſchii, ſi in pelvis cavitatem decidat caput, obverſo appellente; liquoris amnii veſica oblonga, gracilis, botuliformis, juſtò citiùs rumpenda, ſubſequente aſſiduo aquarum ſtillicidio; funiculi excidentia quandoque contingens; brachium facilè procidens, ulteriorem capitis deſcenſum omnimodo impediens; collum denique in vaginam depreſſum, extenſum, cum citiori fetûs morte, malum non inhibet decubitus aſſiduus in partem obliquitati oppoſitam, experientiâ teſte. Circa ea quæ in hac hyſteroloxiæ ſpecie peragenda ſunt, *vide* Deventerium, Levretium, Roedererum, alioſque.

4. *Hysteroloxia citra graviditatem ; lateralis uteri non gravidi inclinatio, seu obliquitas* Ruischii, *obs. XCVIII. Inclinaison latérale de la matrice*, ou *obliquité de la matrice sans grossesse.*

Nonnunquam exploratione comperit Ruischius citra graviditatem in latus hoc vel illud torqueri uterum à situ naturali aberrantem in viventibus, quæ dolorem hypogastrii, continuum mingendi desiderium, & tenesmum frequentissimum querebantur. In cadavere autem uterum in latus sinistrum inclinatum semel vidit. Hanc nativæ posituræ mutationem à pravâ conformatione oriri quandoque; neque semper accusandam esse graviditatem cum ipso credi potest.

LIX. *Parorchidium ; Testiculorum serior descensus, vel retractio* Quelmaltzii *differt. I. T. V.* Haller. *disput. anatom.* Verdierii *de hern. vesic. urin. Act. Acad. Chir. T. II.* Dionisii *operat. chir. demonstr.* 3. Thom. Bartholini *hist. anat.* Felic. Plateri *Mantiss. observ.* Morgagni *Advers. IV.* Ambr. Paræi *de tumoribus contr. natur. particularib.* Déplacement des testicules ; testicules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine, rétraction des testicules, intrusion des testicules.

Est testiculi unius, vel utriusque, cujus post nativitatem sedes naturalior scrotum est, situs in alienum aberrans ; quam sitûs nativi mutationem cognosces scroti exploratione, testiculo hinc, vel utrimque vacui, necnon sede quam ambo vel

alteruter

alteruter occupant: porrò vel feriùs defcendens tefticulus hic, ille, aut uterque nunc abdomine occultatur, nullibi confpicuus, nunc in annulis extuberat, nunc infra hæret ipfis proximus, vel nativum jam nactus locum viam emenfam remeat ad annulos retractus, aut intropreffus.

1. *Parorchidium à fero defcenfu; ferior tefticulorum defcenfus* Quelmaltzii, Thom. Bartholini, Fel. Plater. Morgagni, Paræi, Dionifii, Verdierii *loc. cit. Tefticules dans le ventre, dans l'aine, près de l'aine; defcente tardive des tefticules.*

Variat trifariam hæc fpecies; vel enim abdominis cavo delitefcunt tefticuli nulla fui præbentes indicia; vel in annulis monticulorum inftar extuberant; vel ipfis proximè fubjacent magis adhuc prominentes. Hujus fpeciei figna funt defectus tefticuli unius, vel utriufque in fcroto, in quod nufquam antea penitus provolutus eft, necnon ipfius præfentia in variis locis modo memoratis. Notabis varietatem hujus fpeciei fecundam cum dolore effe fæpè conjunctam, & à tefticulorum defectu difterminari; primam varietatem feminis legitimi emiffione. Tefticuli quandòque ubi femel inventi funt, ibi reftitant; utplurimum tamen temporis fucceffu, & etiam non raro ftatim à nativitate, in fcrotum defcendunt patriis laribus valedicentes. Si diutiùs poft nativitatem hunc fuum defcenfum morentur, commotionem in ipfis excitant utplurimum pubertas adveniens, faltus validus, venus præmatura, & fimilia. Varietas prima naturæ committenda eft; fecundæ competunt applicata emollientia; tertiam decet expectatio. Cave ne annuli abdominalis per tefticuli defcenfum dilatati apertura patentior herniæ viam fubfternat. Cave etiam ne protuberantiæ in varietate

ſecundâ & tertiâ ad annulos obſervandæ ſubligaculum apponas, & emplaſtra roborantia, herniam malè accuſans : quod ſi jam ab imperito Chirurgo factum invenias ſeriùs vocatus, præſto tibi ſunt remedia tùm externa, tùm interna, quibus inflammatio imminens, aut facta depellitur, & lenitur dolor.

2. *Parorchidium à retractione ; teſticulorum retractio* Quelmaltzii, *loc. cit.* Suberini, apud Solenandrum *ſect. IV. conſ. 18. &c. Rétraction des teſticules.*

Retractioni teſticuli unius, aut utriuſque ex ſcroto in inguina anſam præbet calculus renum ac veſicæ, inceſſus citatior in iis qui itineribus inſtituendis minùs aſſuefacti humum celeriori pede ſtatim ſignant, urina niſu magno ac diutiùs cohibita, &c. Retractionem teſtium ab hac ultima cauſa in pueruło vidit Quelmaltzius ſtipatam doloribus exquiſitiſſimis, ſcroti tantâ contractione, ut nullum adfuiſſe crederes, protuberantiâ in inguinibus durâ, dolente, à teſticulis efformatâ, tandem inceſſus impotentiâ, quam emollientibus applicatis, & præſcriptis antiſpaſmodicis curavit. Retractionem teſtium à celeriori greſſu, ut præſentem quies ſanat, ita futuram præcavet inceſſus primùm moderatior. Quoad primam varietatem, *vide* Calculi therapeiam.

3. *Parorchidium ab intropreſſione ; teſticulorum in inguen intruſio* Solenandri *conſ. ſect. IV. conſ. 18. Intruſion des teſticules dans l'aine ; intropreſſion des teſticules.*

Pueri ſubinde manuum tractatione nunc hunc, nunc utrumque teſtem ſurſum attollunt, & premendo inguini inferunt, ut ibidem aliquandiù inhæreat cum valetudinis ut plurimum diſpendio,

nisi paulò post pristinæ sedi restituatur; ut omittam peritonæi relaxationem ab intrusione hacce inductam, quam facilè hernia dein excipit. Virum equi succussus durior contra ephippii partem anteriorem ita allisit, ut testis alter gravi pressione contortus, in inguen sinistrum intruderetur, unde nullo modo reduci potuit. Supervenit ibidem tumor, dolor; graviter per plures dies eques decubuit; tandem augescente febre è vita excessit; priusquam institueretur sectio cælotomiæ similis, quâ mali sanationem medentum unus promittebat; aperto cadavere inventus testiculus sub peritonæo inter abdominales musculos ita inhærescens, ut quasi ipsis connatus, neque adhibitâ etiam sectione integrâ valetudine inde auferendus videretur; *vide* Solenandrum *loc. cit.* Narrat Autor modò memoratus casum viri qui à febribus diversis curatus in testiculi retractionem incidit. Ut exclusum dimitteret testiculum, hunc magno nisu & labore manuum frictionibus exercuit; unde in parte graves dolores excitati sunt. Restituto post dies circiter 12. testiculo, cum ex cujusdam suasu oleum terebinthinum per biduum illineret, tantus calor & dolor in ea parte excitatus est, ut ab inunctione abstistere cogeretur; abhinc testiculum illum percepit altero longiorem, magis propendentem, debiliorem, flaccidum, & cremastere resoluto non retrahendum; an hoc testiculi vitium quartam constituit parorchidii speciem?

Observatio. Hysteroloxiâ & parorchidio non continentur omnia aberrationum genera: situm etiam nativum mutat, quin tamen abdomen in herniam elevet, stomachus deorsùm provolutus, & in pectus actus; (ultimam hanc aberrationem

herniam ſtomachi internam vocat Kirſchbaumius: *vide* Haller. *diſput. chir.* T. *III.*) Mutant eodem quoque modo lien, hepar, inteſtina; aberrat adhuc fetus in conceptibus extra-uterinis; prædictorum viſcerum, & aliorum, ſi quæ ſint, aberrationes, memoratas potiùs quàm ſufficienter deſcriptas, autoptis relinquimus concutiendas, in debita genera conjiciendas, & generico donandas charactere.

L X. *Exarthrema* Græcor. *Exarthreſis*, *Parathrema* eorumd. *Luxatio*, *ſubluxatio*, *diſtorſio* Heiſter. *inſt. chir.* T. *I.* Boerhaav. *aphor. comment.* T. *I.* Gorter. *chir. repurgat. cap.* VI. Platner. *inſtit. chir.* §. 1090 - 1213. Luxation, entorſe, Duverney *Malad. des os*, T. *II.* Petit *Malad. des os*, T. *II.* Col de Vilars *Chir.* T. V. de Lafaye *princ. de Chir.*

Eſt ſeparatio contigui in oſſium articulis diarthroſicè, non verò immobiliter combinatis; quam cognoſces 1°. impotentiâ ad motum parti luxatæ nativè competentem partiali vel plenariâ, nec ſenſibilitati ſubjecti dolorem à motu ſibi metuentis tribuendâ, nec alteri morbo; 2°. mutatione figuræ, & poſituræ nativarum à malâ conformatione, & ab alio morbo non pendente; 3°. dolore vario, utplurimùm obſervando, aliunde non repetendo; 4°. protuberantiâ ad novam partem occupatam; 5°. cavitate ad partem ab oſſe derelictam; 6°. muſculorum ut plurimùm tenſione majori in parte luxationi oppoſitâ; 7°. converſione alterius oſſis extremi in partem luxationi

oppositam sæpiùs observandâ; 8°. acurtatione, vel prolongatione partis luxatæ; (vix sensibiliter mutatur longitudo in exarthrematibus incompletis;) 9°. repositione nunc difficili, difficillimâ, impossibili; nunc verò facili.

Principia exarthrematis sunt violentia externa, ut ictus, lapsus, saltus, nisus, &c. contractio musculorum voluntaria, vehementior, aut convulsiva; musculorum eorumdem paralysis; ligamentorum, capsularum articularium relaxatio, debilitas, elongatio nimia, dialysis, intumescentia; collectio synoviæ lentescentis, induratæ in articulorum cavo; intumescentia acetabulorum, eorumdem protuberantia à callo, excrescentiâ intùs enatis; tumor glandularùm mucilaginosarum schirrodeus; capitum ossis intumescentia; apostema articulare.

Exarthrema dividitur in simplex, compositum & complicatum, in incompletum & completum; dici etiam potest obliquum, vel directum, prout os luxatum respectivè ad situm nativum obliquo modo se habet, vel merus est juxta nativam articuli directionem ejus descensus. Alia causam agnoscunt externam, internam alia; hinc specierum divisionem ducimus.

Exarthrematis curatio sita est, 1°. in partis luxatæ repositione; 2°. in ejusdem in loco nativo retentione; 3°. in symptomatum dissipatione. Primum obtinetur extensione, contra-extensione, impulsione, quæ manu, mantilibus, laqueis, machinamentis peraguntur. Repositam probè fuisse partem cognosces sono obscuro sub repositionis negotio percepto, figuræ, posituræ, ac longitudinis alienarum mutatione in legitimas, ac sanas, doloris remissione, integrâ motûs membri resti-

tutione. Repositionem citissimè instituendam differre cogunt partis intumescentia, inflammatio, nisi has faciat os luxatum, convulsiones, fractura articulo vicina; alteri prospicitur quiete, fasciatione accuratâ, situ partis luxatæ naturali. Circa bina hæc puncta, plura *vide* apud Auctores citatos, quæ brevitatis ergo prætermittimus. Symptomatibus occurritur modò vario, accidentium scilicet indoli accommodato.

(A) *Exarthremata à causâ externâ.*

1. *Exarthrema; luxatio simplex; exarthrema completum simplex à vi externâ* Auctorum citatorum, ut Petiti *cap.* 1. Vilarsii *art.* X. Duverneyi *cap.* 1. &c. *Luxation complette & simple par cause externe.*

Variat hæc species, 1°. parte luxatâ, quæ nunc est humerus, nunc carpus, digiti, femur, maxilla inferior, &c. 2°. regione luxationis, quæ modò fit supernè vel infernè, modò introrsum aut extrorsum; debetur violentiæ externæ; subitò accidit, & ferè semper non nisi in enarthrosibus, aut arthrodiis, vix in gynglimis; his adde signa generica 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. dolorem vividum in instanti, quo luxatio fit, & diù post eam factam, motum versus unam partem minùs difficilem quàm versus alteram, & repositionem ægrè obtinendam. Signa specialiora pro parte variâ, completâ, luxatâ observanda legantur apud Auctores citatos. Curatur hæc species repositione, splenio simplici resolventibus madido, quiete, situ partis naturali, & fasciatione plùs minùs firmâ pro luxationis renovandæ periculo; partis intumescentiæ, dolori, febri, si supervenerint, obviam itur per venæ sectiones, narcotica, &c.

2. *Exarthrema subluxatio simplex ; Exarthrema incompletum simplex , constans , à vi externa* Auctorum , ut Petiti , Duverneyi , Vilarsii *loc. citat. Luxation incomplette & simple par cause externe.*

Variat ut præcedens hujuscemodi species ; 1°. parte luxatâ ; 2°. luxationis regione ; violentiam externam pro causâ pariter agnoscit ; subitò fit ; vix alia observatur in gynglimis ; locum etiam habet , sed rariùs , in enarthrosibus & arthrodiis ; his adde signa generica 4. 5. 6. 7. necnon impotentiam ad motum versus partem quamcumque æqualem , dolorem vividiorem , majorem articuli protuberantiam , vix mutatam nativam membri longitudinem , repositionem cæteris paribus minùs difficilem quàm in præcedenti. Curatio intelligitur ex prima specie.

3. *Exarthrema distorsio ; Exarthrema incompletum instantaneum à vi externa* Auctorum , ut Petiti *T. II. cap. 14.* Duverneyi *T. II. cap. 5.&c. Entorse.*

Fugacissimum hocce exarthrema derepente fit , & à violentiâ externâ ducit originem : cadit in enarthroses , arthrodias , & gynglimos ; cognoscitur dolore acuto , intumescentiâ articuli calidâ , difficultate ad motum statim exiguâ quandoque , mox magnâ , ossis capite locum nativum retinente , atque ita immutatâ membri figurâ , ac positurâ. Inchoari debet curatio per repercutientia statim à factâ distorsione tantùm applicanda ; quæ si non sufficiant , aut malo non satis recenti applicari nequeant , præsidio erunt quies debita , diæta tenuior , venæ sectiones iteratæ , clysmata , topica varia , ex emollientium scilicet , laxantium , anodynorum familiâ deprompta , si urgeat dolor & inflammatio ; ex resolventium verò primò mitiorum , dein potentiorum genere eruta , si modico

gradu vigeant dicta symptomata : tonicis spirituosis, solventibus, aquis & lutis thermalibus claudenda curatio.

4. *Exarthrema complicatum ; luxatio complicata à vi externâ* Auctorum suprà citatorum ; *Luxation compliquée par cause externe.*

Variat hæc species parte luxatâ, & luxationis regione ; accidentia cum quibus complicari potest exarthrema hocce, sunt vulnus, fractura, echymoma, convulsio, paralysis, inflammatio, apostema, gangræna, strepitus, &c. Pendet hæc species à vi externâ ; subitò fit : signa præ se fert exarthrematum 1[i]. & 2[i]. prout completum, vel incompletum est : his adduntur signa affectibus complicatis propria alibi legenda ; curatio ex speciebus 1[a]. & 2[a]. necnon ex peculiari accidentium memoratorum therapeiâ intelligitur. Longiùs excurreret hæc species, si vitium singulum exarthremati mixtum peculiaris hìc loci maneret curatio, quam idcircò ab Auctoribus sub genere allegatis peti volumus.

(B) *Exarthremata à causâ internâ.*

5. *Exarthrema à convulsione ; Luxatio à musculorum contractione convulsivâ, vel spasmodicâ* Auctorum, ut Fayæi, Vilarsii, Duverneyi, Petiti, &c. *Luxation causée par la convulsion.*

Variat hæc species parte luxatâ, & luxationis regione. Exarthrema hocce in nullam aliam causam refundendum præcedunt, atque inducunt validæ convulsiones, spasmi, crampi, quibus caput ossis ex acetabulo expellitur. Dolorificum est cùm incipit, cùm fit, & cùm factum est ; difficillimè reponitur, extensionibus ad repositionem necessariis summum, quo excruciat, dolorem adhuc augen-

tibus; his adde ſigna generica, atque oſſis obliquitatem. Indicationes curatoriæ ſunt caput oſſis reponere, repoſitum in acetabulo firmare, & interim convulſioni occurrere, quod pro varietate cauſarum, quibus ea natales debet, modo vario perficitur. *Vide* morbos convulſivos.

Ex hac ſpecie intelligitur exarthrema, quod debetur contractioni muſculorum voluntariæ quidem, aſt vehementiori; ſic oſcitatione majori luxari poteſt maxilla inferior, &c. Patet curatio ex ſpecie primâ.

6. *Exarthrema à paralyſi; luxatio à muſculorum paralyſi* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Luxation cauſée par la paralyſie.*

Variat hæc ſpecies parte luxatâ, ſimplicitate, cùm nempè ſolitaria eſt paralyſis luxationem excitans; & complicatione, quando nimirùm paralyſi miſcetur ligamentorum laxitas; ſignis genericis 1°. & 2°. adde partis emaciationem, dolorem utplurimùm levem, repoſitionem facilem, difficilem partis repoſitæ, ſpontè, niſi detineatur, ſtatim iterùm luxandæ contentionem, adhibitâ etiam legitimâ faſciatione, directum membri deſcenſum, ipſius longitudinem majorem, caput oſſis in ſuo acetabulo vacillans, ab eo recedens, & ſpatium vacuum inter ſeipſum, atque acetabulum relinquens, majorem nullam muſculorum tenſionem in unâ parte quàm in alterâ, nullam pariter alterius oſſis extremi converſionem in partem determinatam. Varietas ſolitaria & varietas complicata gradu tantùm inter ſe differunt. Celebratâ repoſitione, & injectâ accuratâ faſciatione, paralyſis remediis congruis ex morborum paralyticorum therapeiâ petendis eſt oppugnanda. *Vide* Duverneyum in caſu complicato: his addenda venit ſpeciei ſubſequentis curatio.

7. *Exarthrema à desmochaunosi ; luxatio à serosâ ligamentorum laxitate* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Luxation par le relâchement des ligamens.*

Variat hæc species parte luxatâ : pendet à sero luxuriante, & ligamenta laxante citra musculorum paralysim ; gradariè fit ; exulat partis emaciatio ; adsunt cum signis n°. 1. 2. 4. 5. 6. 7. memoratis dolor, intumescentia articuli, acurtatio membri : non minorem vim exigit ad sui repositionem, quàm quæ fit à causâ externâ, & fasciatione validiori indiget, ut debitè contineatur : reducta pars nativam sedem etiam absque fasciatione servat quandiù quiescit, motu edito statim luxanda. Curatur repositione, fasciatione accuratâ, hydragogis, sudorificis, laconico, diureticis, topicis spirituosis, aromaticis, stimulantibus, aquis ac lutis thermalibus, vapore alkoolis accensi, suffitibus aromaticis, tonicis, vesicatoriis, diætâ exsiccante, diaphoreticâ, diureticâ.

Hinc intelligitur exarthrema à ligamentorum debilitate morbos diuturniores excipiente, stimulantibus, analepticis, spirituosis, unctionibus mercurialibus post repositionem & fasciationem debitam curandum ; intelligitur & etiam exarthrema à ligamentorum diabrosi per materiam purulentam factâ sobolescens, quod sanationem vix videtur posse admittere ; neque obscurum est exarthrema, quod ligamentorum debilitati nimiam ipsorum elongationem excipienti natales debet.

8. *Exarthrema à desmophlogiâ ; luxatio à phlogodeâ ligamentorum intumescentiâ* Duverneyi *loc. cit. pag. 21. 60. & 63. Luxation par le gonflement des ligamens.*

Locum habet ex Duverneyo in femorum ac genuum ligamentis, quæ utplurimùm per deflu-

xionem aut decubitum intumefacta, cavum articuli implent, & caput ossis extrudunt cum dolore intenso, sub singulâ articuli motione augendo; cum articuli prominentiâ majori, partis indifferentiâ ad motus in sensum quemcumque exercendos; ejusdem inflammatione, variisque aliis symptomatibus. Curatur auxiliis antiphlogisticis celeriter adhibitis, phlebotomiâ præsertim, topicis emollientibus, ànodynis; quibus dolore sedato succedent resolventia: his adjungi debent epispastica, & cauteria ad majorem revulsionem impetrandam.

9. *Exarthrema pastaceum; luxatio à sinoviæ lentescentis copiâ* Auctorum citatorum; *Luxation par l'abondance de la sinovie.*

Variat in hac specie pars luxata à sinoviâ spissiori & exuperante, non verò copiosiori, ast tenui ac serosiori, quæ speciem septimam potiùs produceret; extruditur caput ossis, quod licet ad acetabuli margines & ultra, repositione tentatâ, de facili admoveas, nusquam tamen in hujus cavum intrudere penitùs poteris, resistentiam persentiens insuperabilem, & strepitum audiens qualem edit argilla mollior pinsata; exulat dolor; eminet articulus in omnes sensus qui nativè ipsi competunt movendus; in gynglimis directus fit descensus, ac prolongatio, præsentibus signis genericis 1. 2. 4. 5. absentibus verò 6. & 7. in arthrodiis autem & enarthrosibus elevatur os, ac decurtatur membrum vigentibus signis genericis 1. 2. 4. 5. 6. 7. Curatur hæc species, 1°. repositione quâ quantum fieri potest in acetabuli cavum caput ossis intruditur; 2°. fasciatione validâ caput idem in cavi fundum urgente, ut sinovia ad circumferentiam expressa, & sic magis externa facta me-

liùs pateat actioni topicorum solventium ac discurientium parti imponendorum ; 3°. agitatione diuturnâ capitis ossis in suo acetabulo sub singulis deligationibus præstandâ ; ut scilicet velut pistillo sinovia conquassetur, attenuetur, & sic perspirationi, aut resorptui idonea reddatur.

Hinc intelliges hoc exarthrema, quod ictum, lapsum in articulum validiores seriùs excipit, à sinoviæ lentescentis collectione potissimùm pendens; scilicet nullâ factâ ictûs, aut lapsûs tempore luxatione, impulso tantùm violentiùs ossis capite in acetabulum, contunduntur partes intra ipsum hospitantes, subsequente obstructione, inflammatione, apostemate, & præprimis sinoviæ coacervatione, quâ, laxatis ligamentis distensâ capsulâ, temporis successu ossis caput tandem extruditur; casus hic maturè dignoscendus est, ut nempè prævertatur luxatio, postquam contigit, nullâ arte tollenda. *Vide* Auctores citatos, & Petitum præprimis *de luxatione femoris, lapsum in magnum trochanterem excipiente.*

10. *Exarthrema tophaceum.; Luxatio à sinoviæ concretione* Vilarsii, Duverneyi, &c. *Luxation par la concrétion de la sinovie.*

Variat hæc species parte luxatâ ; observatur in rheumatismo articulari, & arthritide ; cognoscitur tardigrado mali incessu, doloris absentiâ, repositione impossibili, quamvis ad tophum usque satis facilè adducatur ossis caput, strepitu, qualem edit corpus solidum percussum, percepto, dùm tentatur repositio, eminentiâ articuli, mobilitate ejusdem in omnes sensus qui nativè ipsi competunt. Vix ac ne vix quidem sanationem admittit hæc species : tentari tamen possunt, ut repositioni via sternatur, medicamenta varia,

quæ materiem concretam emolliunt, ſolvunt, ac ligamenta & tendines roborant. *Vide* Duverneyum *de anchyloſi, Tom. II. p. 350.*

Hinc eluceſcit diagnoſis ac curatio, ſi quæ ſit exarthrematis à callo in acetabuli cavitate genito, ab excreſcentiâ ibidem enatâ, ab intumeſcentiâ glandularum ejuſdem mucilaginoſarum ſchirroſâ : intelligitur & etiam exarthrema à tophaceâ ligamentorum induratione, quæ memorata admittit medicamentorum genera. *Vide* Duverneyum *T. I. cap. 1.*

11. *Exarthrema exoſtoſicum ; luxatio à capitum oſſis & acetabulorum intumeſcentiâ* Petiti, Duverneyi, Vilarſii, Fayæi, &c. *Luxation par le gonflement des têtes & des cavités des os.*

Variat hæc ſpecies oſſe luxato, parte intumefactâ, quæ nunc oſſis caput tantùm, nunc acetabulum dumtaxat, nunc verò utrumque eſt, necnon cauſâ memoratam intumeſcentiam, & exinde luxationem inducente, quæ modò virulenta eſt, nimirum rachitica, ſcrophuloſa, ſyphilitica, modò autem ſimplex, ut vita in locis uliginoſis, paludoſis ; minerarum plumbi, mercurii, fodicatio. Cognoſcitur hoc exarthrema viſu & tactu ; ſcilicet capita oſſium intumeſcere, ipſorum acetabula magis patere, complanari, deleri, & inter utraque congruam exulare proportionem ſenſim percipitur ; hinc tardigradè increſcens mirum in modum, tandem prominet articulus ; vix tamen mutatâ utplurimùm ob rariſſimam exarthrematis hujuſce completionem membri figurâ ; cauſarum varietati accommodanda venit curatio in caſu incompleto quandoque impetranda. Intumeſcentia rachitica, remediis rachitidi, ſcrophuloſa verò remediis ſcrophulæ appropriatis impugnanda ve-

nit ; syphiliticæ competunt unctiones mercuriales ; aere sicco , calido , regimine simili , hydragogis , & aquis præsertim thermalibus depellere convenit intumescentiam , quam loca uliginosa , paludosa fecere ; minerarum fossoribus litum mercurialem proficuum esse posse ex eo concludit Petitus , quod inauratorem intumescentiâ ossium à mercurio inductâ , & cum exarthremate ferè completo exinde enato conjunctâ , laborantem hydrargyri ope sanaverit.

Nota. Exarthrema hæreditarium , vel à pravâ conformatione ex utero allatâ post nativitatem inductum consultò omittimus , ex memoratis speciebus intelligendum. *Vide* Vilarsium & Andrii *Orthopædiam.*

LXI. *Diastasis* Græcorum ; *ossium recessus* Latinorum ; Diastase , écartement des os , Duverney *T. II. ch.* 1. & 5. Petit *T. II. chap.* 8. & 13. Lafaye *princ. de chir. pag.* 474.

Est ossium , cartilaginum immobiliter combinatorum , seu per raphen , harmoniam , synosteochondrium , synchondrosim unitorum , aut per syndesmosim sensibiliter immobilem connexorum separatio , seu recessus ab invicem , partialis vel totalis ; quem cognosces 1°. spatio vacuo inter partes combinatas , symphysi , absque medio , vel symphysi cartilagineâ , aut ligamentosâ subimmobili (si fractura vel ruptio adfuerint) observando , vel spatio non quidem vacuo , ast nativum superante inter partes synchondrosi , vel syndesmosi immobili connexas , si exulant fractura aut

ruptio, pariter observabili; 2°. mutatione positurae, in dictis partibus ad invicem, obliquitatem respectivam, situm relativum alienum ipsis inducens; 3°. doloris praesentiâ, si recessus subitò, aut saltem promptè fiat, ejusdem verò absentiâ, si sensim ac sine sensu contigerit.

Diastasis nunc simplex est, nunc verò complicata cum fracturâ, inflammatione, &c.

Principia diastaseos sunt violentia externa, ut ictus, lapsus, &c. hydrocephalus, polypus narium, graviditas, protuberantiae quaevis introrsum enatae, ossa unita extrorsum agentes, partus, syphilis inveterata, scorbutus, inaequale cartilaginum ossa nectentium incrementum, pondus partium symphysim hinc trahens, pressio, situs, latus ossium unitorum alterum assiduè urgentia, constans musculorum nonnullorum hypertonia. Diastases ergo aliae fiunt à causâ externâ, aliae verò ab internâ; hinc fluit specierum divisio.

(A) *Diastases à causâ externâ.*

1. *Diastasis violenta; luxatio diastasis symphysium cum vel sine medio à causâ externâ* Auctorum, ut Petiti, Duverneyi, Vilarsii, *T. V. p. 227. Diastase ou écartement des os par cause externe.*

Variat haec diastasis symphyseos separatae specie, quae nunc est raphica, nunc harmonica, nunc synosteochondrica, modò synchondrosica, modò syndesmosica, subimmobilis. Violentia quaevis externa, ut ictus, lapsus, &c. huicce osteoparalopiae ansam praebet: hujus exempla sistunt suturae cranii, ossa nasi quadrata per vim externam separata, coccix, appendix xiphoidea per ictum, lapsum introrsùm luxata, fibula inter incedendum à tibiâ violenter recedens, &c.

Diagnosim habeto ex signis genericis, & causâ allegatâ. Varietas hujusce speciei raphica in puerulis citra fracturam locum habere potest; in adultis cum fracturâ semper complicatur; hanc à diastasi secundâ potissimùm distinguunt dolor, & causa procatarctica; neque inter varietatem harmonicam, & diastasim tertiam aliud discriminis intercedit, necnon varietatem inter synosteochondricam, & diastasim quartam. Varietas synosteochondrica nunc complicatur cum fracturâ cartilaginis; nunc verò citra fracturam hujuscemodi evenit: in hoc ultimo casu, si pessumdetur cartilaginis & ligamentorum elater, constans est in symphysi recessus; si verò salva remaneat eorumdem elasticitas, recessus est instantaneus; partium durarum synchondrosi unitarum vera distorsio dicendus: *vide* diastasim sextam. In fibulâ locum habet varietas syndesmosica; in hanc cadunt quæcumque de synchondrosicâ modò diximus, si cartilaginis hîc loci deficientis fracturam demas. Curatio sita est in partium semotarum approximatione, ac restitutione, in earumdem fasciatione, tandem in symptomatum ablatione: quæ omnia ex exarthrematis speciebus à causâ externâ inductis satis intelliguntur. *Vide* Auctores citatos.

(B) *Diastases à causâ internâ.*

2. *Diastasis raphica; diastasis, seu recessus suturarum cranii* Auctorum, ut Duverneyi, &c. *Ecartement des sutures.*

Adoritur hæc species puerulos hydrocephalo interno laborantes: pendet à sero collecto, mollia cranii ossa separante: cognoscitur charactere generico, symphyseos ossium separatorum speciе, & signis hydrocephali, cujus prognosim sequitur,

ſequitur, ac therapeiam admittit. Si hydrocephali tollendi aliqua daretur ratio, locus eſſet gradariæ oſſium ſeparatorum approximationi, & faſciationi congruæ in dies ſenſim ſtringendæ.

3. *Diaſtaſis harmonica; diaſtaſis oſſium naſi* Levret. *obſ. ſur les polypes; Ecartement des harmonies.*

Hujuſce ſpeciei varietatem à polypo narium inductam refert Levretius in ſuis de polypis obſervationibus: in eâ oſſa naſi quadrata per polypum ſenſim increſcentem extrorsùm acta, atque ab invicem ſeparata fuerant; diagnoſis varietatis Levretianæ eruitur ex charactere generico, ex ſymphyſeos oſſium ſeparatorum ſpecie, & ex polypi præſentiâ. Indicationes curatoriæ ſunt polypum tollere. (*Vide* Levretium *loc. cit.*) oſſa ſeparata approximare, reſtituere, ac firmare; hinc erue diaſtaſeôn harmonicarum aliarum diagnoſim, ac therapeiam.

4. *Diaſtaſis ſynoſteochondrica; diaſtaſis cartilaginis narium* Levret. *obſ. ſur les polypes, p. 246. Ecartement des ſynoſteochondres.*

Hujuſce diaſtaſeos varietas à polypo narium facta apud laudatum Auctorem etiam legitur; cartilagine nempe narium per hancce excreſcentiam è ſuo loco dejectâ. Notabis ſymphyſim quâ os & cartilago, non verò oſſa ad invicem ope cartilaginis intermediæ uniuntur, nobis ſub nomine ſynoſteochondrii venire, quod quartam ſiſtit ſymphyſeos abſque medio ſpeciem. Character genericus, ſymphyſeos partis affectæ ſpecies, & polypus ſynoſteochondricam Levretii diaſtaſim indigitant. Curatio ex ſpecie præcedenti intelligitur. Diaſtaſis cartilaginis xyphoideæ à cauſâ internâ facta aliam ſpeciei hujuſcemodi varietatem ſubminiſtrat.

5. *Diastasis epiphysica; Diastasis epiphysium* Duverney *T. II. c. 1. p. 9. Séparation des épiphyses.*

Epiphyses, quamvis in subjectis junioribus ope cartilaginis intermediæ cum osse reliquo unitæ sint, ab eo tamen absque fracturâ separari possunt. Observatur in scorbuto, & in syphilide inveteratâ. Signa diagnostica eruuntur ex charactere generico, vacillatione epiphyseôn fracturam mentiente, & affectuum memoratorum præsentiâ. Indicantur remedia syphilidis & scorbuti, epiphyseôn separatarum ad os reliquum appressio, & fasciatio debita.

6. *Diastasis synchondrosica; Diastasis synchondroseôn* Duverney *loc. modo citat.* Fab. Hildan. *centur. VI. obs.* 39. Puzos. *des Accouchemens, p. 7. Diastase, ou écartement des synchondroses.*

Locum habet hæc species in ossibus pubis, in ossibus ileis & sacro, in coccige; fit à vi internâ distendente, & ossa hujuscemodi synchondrosi unita ab invicem removente; observatur & etiam in vertebrarum corporibus, si nempè cartilago intermedia magis increscens in uno latere, quàm in altero vice cunei fungatur, quâ hinc magis ab invicem recedant vertebrarum corpora. Curatio obtinetur sublatâ vi internâ distendente, ossium diffitorum factâ approximatione, & injectâ congruâ fasciatione. Ex gibbositatis genere petantur auxilia in incremento cartilaginis inæquali usurpanda.

LXII. *Loxarthrus; Perversio capitis ossium ac musculorum appensorum* Duverney *T. II. c. II. Artus vari* Duverney *T. II. c. III. Gibbositas scapularis* Auctorum; Per-

verſion de la tête des os & des muſcles ; membres bots, boſſe ſcapulaire, ou poitrine aîlée.

Eſt oſſium cum motu ſenſibili articulatorum ſitus relativus in alienum conſtanter mutatus, aut obliquitas reſpectiva perſiſtens citra exarthrema & ſpaſmum. Caput oſſis nativum acetabulum ſervat, nec deſinit acetabulum caput oſſis ſibi dicati excipere; mutatur conſtanter in peregrinam directio nativa, quâ ſibi reſpondent oſſa mobiliter combinata, quin contractioni ſpaſmodicæ hoc veniat tribuendum; exulant itaque ab loxarthri genere exarthrema & ſpaſmus; una peccat oſſium poſitura reſpectiva, & coincidentia nativa, quæ in alienas mutatæ permanent.

Principia loxarthri ſunt perverſio ſitûs nativi oſſium, & poſituræ nativæ muſculorum appenſorum poſt motus varios vehementiores, cartilaginis acetabulum, vel oſſis caput obducentis incrementum majus in uno latère quàm in altero, partialis acetabuli, vel capitis oſſis exoſtoſis, materies tophacea articuli cavum integrum occupans inæqualiter, vel tantùm lateralem ejus partem citra anchyloſim, tenſio muſculorum & ligamentorum major in uno articuli latere quàm in alio; quam inducere valent vitium hæreditarium, malus ſitus in utero, obſtetrix oſſa infantis rudiùs tractans, mala faſciatio, preſſio validior inter brachia, dùm circumfertur infans, pravus ſitus diuturnior, & alia benè multa.

1. *Loxarthrus perverſivus ; perverſio capitum oſſis & muſculorum appenſorum* Duverney *T. II. ch.* 2. *Perverſion de la têtı, des os, & des muſcles.*

Contingit nonnunquam ut brachium verbi gra-

tiâ in varios ſenſus validiſſimè motum, moveri jam prorſus nequeat; quia ſcilicet mutatur ſitus oſſis nativus, & nativa muſculorum appenſorum poſitura, revoluto in ſui cavitate oſſis capite, & ita conſtitutis brachii muſculis, ut jam edendis, quibus dicati ſunt motibus, fiant impares; niſi nativum in ſitum celeriter reponantur os & muſculi brachii, motui præceps imminet ruina. Omnem paginam adimplent, 1°. prompta capitis in acetabulo revoluti reſtitutio, excitatis nimirùm motibus variis in ſenſum præprimis huic oppoſitum, ſub quo contigit memorata perverſio; 2°. faſciatio debita, non minori diligentiâ hic loci injicienda, quàm ſi exarthremate incompleto brachium fuiſſet tentatum.

2. *Loxarthrus aniſotonicus; artuum, maxillæ inferioris deflexio ab inæquali muſculorum, ac ligamentorum tenſione* Duverney *T. II. c. III. Vari, valgi, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.*

Variat hæc ſpecies parte affectâ; nunc enim pedes extrò, vel intrò flectuntur, nunc genua, modò cubitus, modò maxilla inferior; patet diagnoſis ex charactere generico, partibus intrò vel extrò flexis, necnon cauſâ allegatâ; creſcit malum in pueris, dùm levaminis gratiâ artus deflexos in partem vulgo detorquent, quam major muſculorum & ligamentorum tenſio occupat. Curatio tota ſita eſt in uſu machinamentorum, ut ocrearum & ſimilium inſtrumentorum, quibus ad ſitum nativum reſpectivum oſſa leniter adducuntur, & in eo continentur, ac firmantur; cave hanc ſpeciem pro lordoſi vendas; huc pertinent conſtans capitis in latus alterutrum detorſio, in-

clinatio, reclinatio à tono musculorum huic prævalente inductæ, nisi mavis ad obstipitatis genus amandare.

3. *Loxarthrus gibbosus; gibbositas scapularis, seu alata* Auctorum; *Bosse scapulaire, poitrine aîlée.*

Ista species intelligitur ex præcedenti, cum quâ secundùm causam convenit, discrepans tantùm parte affectâ. *Vide* gibbositatem scapularem, seu alatam.

4. *Loxarthrus intrarticularis; artuum deflexio à mutatâ partialiter superficierum articulatarum libellâ; valgi, vari, compernes, brachia vara, maxillæ inferioris tortura* Latinorum; *Pieds bots, bras tournés, machoire de travers.*

Affinis est speciei 2ª. loxarthrus hujuscemodi, artuum maxillæ inferioris deflexionem sub se pariter recipiens; differt verò quoad causam quæ in ista specie in cavitate articuli hæret; in 2ª. verò extra ipsam constituta est. Partialiter mutatur acetabulorum, vel capitis ossium libella nativa, si 1°. cartilago dictas partes obducens magis crescat in uno latere quàm in altero; 2°. si in acetabulo, aut in ossis capite hinc assurgat exostosis; 3°. si in ossibus bino acetabulo excipiendis, ut est maxilla inferior, aut in ossibus unico acetabulo, ast duplici cavitate instructo exceptis, ut sunt gynglimi duplicati, materies tophacea in illis acetabulum alterum, aut in istis unam acetabuli cavitatem teneat; vel si in ossibus uniacetabularibus superficiem acetabuli omnem tegat lamina tophacea hinc crassior, aut lateralem tantùm ipsius partem, exulante ubique anchylosi. Variat itaque loxarthrus hicce pro lordosi nomine venditandus, & parte affectâ, & principio proegumeno. Hujus diagnosim habeto

ex charactere generico, partibus affectis, & causâ allegatâ variâ. Ex causâ loxarthri hujusce varietatem primam inducente de facili colligitur quid loxarthri secundi therapeiæ, quæ memoratæ varietati competit, veniat addendum. Varietates hujusce speciei exostosica & tophacea, exarthrematum exostosici & tophacei curationem admittunt, additis suo tempore, si pristina redeat superficiebus articulatis libella, machinamentis congruis pro partibus elongatis adducendis, sustentandis, & articulo coercendo, firmando.

Nota. Ad hunc ordinem referri etiam possunt lordosis & gibbositas; quæ genera sub alio ordine militare jussit classeôn hujuscemodi Auctor clarissimus. Hæc sunt varia procidentiarum, herniarum, aberrationum, & osteoparatopiarum genera, quæ à nobis delibata potiùs quàm pro rei dignitate tractata fuisse ultro fatemur; fusiùs ea prosequi vetabat instituti ratio quæ suis classibus præfixit Professor celeberrimus. Satis sit morborum ectoporum genera legitimè constructa genuino charactere, aitiologiâ experientiæ innixa donasse, species varias sub generibus singulis militantes collegisse, nominasse, distinxisse; tandem indicationes curatorias genericas sæpissimè, specificas ubique, quantum oportuit, ac licuit, proposuisse, non neglectâ interim prognosi, atque aitiologiâ peculiaribus: quæ quidem si pressiori sermone semper, compendiosiùs & raptim nonnunquam præstitimus, id nobis excusationis fidem facit, quod sub generibus omnibus, sub singula specie Auctores allegavimus, è quibus cuique fas sit meliora prolatis depromere.

Finis Classis Primæ.

CLASSIS SECUNDÆ SYNOPSIS.

FEBRES.

CHARACT. Syndromes frigoris, ſucceſſivique caloris cum artuum debilitate & pulsùs vi adauctâ, ſæpè quoad frequentiam.

ORDO I. *CONTINUÆ. Pyrexia ſemel creſcit, & ſemel decreſcit in decurſu ægritudinis.*

I. *EPhemera*, decurſus ægritudinis intra dimidiam ſeptimanam abſolvitur. Vigor morbi ſubitò accedit.

II. *Synocha*, decurſus intra ſeptimanam, incrementum ſucceſſivum.

III. *Synochus*, decurſus intra duas ſaltem ſeptimanas, pyrexia major.

IV. *Typhus*, decurſus ad tres ſeptimanas & ultra, pyrexia nulla, aut exigua, debilitas maxima.

V. *Hectica*, decurſus ultra menſem, pyrexia exigua, debilitas parva.

ORDO II. *REMITTENTES. Pyrexia pluries in decurſu morbi creſcit & decreſcit, non omninò recedit, typus ſæpè confuſus.*

VI. *Amphimerina*, remiſſio quotidianæ typum ſervat, frigus in paroxiſmis.

VII. *Tritæophia*, remiſſionis typus tertianarius, frigus ferè nullum.

VIII. *Tetartophia*, remiſſio quartanæ typum ſervans.

ORDO III. *Intermittentes. Pyrexia plurics in decurſu ægritudinis deſerit & recurrit cum intervallis lucidis.*

IX. *Quotidiana*, acceſſus ſimiles quolibet die accidunt.

X. *Tertiana*, acceſſus ſimiles alternis diebus revertuntur.

XI. *Quartana*, acceſſus ſimiles duobus interpoſitis diebus redeunt.

XII. *Erratica*; acceſſus ſimiles diſtantes ab invicem pluribus quam quatuor diebus, aut typi omnino incerti.

CLASSIS SECUNDA.

FEBRES.

ORDO PRIMUS.

FEBRES CONTINUÆ,

Scholaſticis *Continentes:* Græcis *Pyreta ſynechonta*, *ſynochoi*; *Continuæ* Boerhaavio & Practicis; Gallis *Fiévres continues*; *Continentes* Stahlio, Junckero: *vide* Galen. 1. *epid. com.* 3. Sennert. *de febr. l.* 2. *cap.* X.

CHARACTER *Claſſis.* Concurrunt pulsûs magnitudo & frequentia cum frigore in inſultu, fervore in decurſu, madore in declinatione, & ſemper virium proſtratione majori quàm à virium vitalium gradu foret expectandum.

Character ordinis. Impetus febrilis à frigore ſæpiùs exordiens ſine exacerbatione partiali, & ſine acceſſu, non pluries quàm ſemel vel bis in menſe revertens, ad uſque finem ægritudinis perſeverat.

Proinde continuæ ſunt, licet 1°. quolibet menſe circiter revertantur, ut ephemera menſtrua; unde ab erraticâ diſcrepant; licet 2°. increſcant ab initio uſque ad ſtatum more aliorum morborum, ſed ſemel tantùm; cùm exacerbantium uti inter-

mittentium pluries, & ſine cauſâ evidenti revertatur, aut creſcat in paroxyſmis & acceſſibus partialibus febrilis impetus, factitia eſt diviſio continuarum in homotonas, epacmaſticas, & paracmaſticas; omnibus enim febribus commune eſt, ut initio, & in declinatione ſymptomata decreſcant, atque in incremento & ſtatu majora ſint.

Hiſtoria. Incipiunt à laſſitudine, capitis gravitate, frigore, horrore, ſed citra tremorem & dentium crepitationem, tunc calor in dies creſcens uſque ad acmen cum cephalalgiâ, ſiti, virium proſtratione, decubitu aſſiduo; nulla exacerbatio niſi à cauſâ evidenti; demum declinante morbo mador, ſudor, vel alia evacuatio.

Symptomata

In functionibus animalibus. Tales vocant motum liberum, ſenſum, appetitum.

Senſus laſſitudinis in toto corpore, gravitatis vertiginoſæ in capite, cephalalgia, pravus ſapor in ore, anoſmia ſæpè.

Motus localis artuum, linguæ, difficilis, vacillans, dein decubitus ſupinus, vel horizontalis.

Appetitus, fames nulla vel exigua, ſitis urgens, faſtidium carnium, & ſolidorum, ſitis aquarum, acidulorum frigidorum, libido nulla, *appetitus* tabaci nullus.

In functionibus vitalibus. Tales ſunt pulſus & reſpiratio.

Reſpiratio in frigore parva, frequens, coacta; in calore magna, frequens.

Pulſus in frigore exilis, intermittens, intercadens, frequens, in calore plenus, frequens; in declinatione mollis, undoſus.

In excretionibus. Saliva pauca, mucosa, mucus linguæ, gingivarum, labiorum cinereus, luteus, quandoque nigrescens; urina in decursu morbi calidior, turbida, mador cutis, ac *sudor* in declinatione; *dejectiones* alvi liquidæ, flavæ, sæpè fœtidæ, *mucus* narium parcus, hæmorrhagiæ.

In qualitatibus. Insultus febris sæpiùs ab extremorum frigore, faciei pallore, utplurimùm sine tremulâ artuum succussione; dein calor assiduus, ferè uniformis, nisi major in statu, mollities cutis in declinatione.

Characteres generum à Galenicis traditi, sunt deceptivi.

Illi siquidem essentiales febrium differentias repetebant à subjecto caloris morbosi cui sedem præbebant spiritus, unde *ephemera;* partes solidæ, unde *hectica;* fluidæ, unde *humoralis* febris exsurgebat.

Rursùs omnis humoralis oriebatur à putredine *sanguinis*, unde synocha & synochus; *bilis*, unde tritæophia, causus, & tertiana; *pituitæ*, unde causus; à pituitâ salsâ, epialos; ab acidâ, quotidiana; & amphimerina ab insipidâ; *melancholiæ*, unde quartana & tetartophia; *bilis & pituitæ* simul, unde hemitritæus, &c. Hucherus *de febribus*. Sed cùm essentia febris foret calor, differentiæ ab essentiâ petitæ, seu essentiales debebant repeti à gradu caloris, non à subjecto: ergo errabant Galenici. Præterea calorem in distinctâ parte residere putabant, cùm calor tamen sese in vicina æqualiter diffundat ad æquilibrium usque, demonstrante Boerhaavio (*Chem. tom. 1. de igne.*) Demùm putredo insufficiens est ad calorem febrilem excitandum, & gratis illum vel istum humorem putrescere, ac putrescendo hoc vel illud ge-

nus febris inducere pronuntiabant; falsis itaque principiis characteres generum innitebantur. Verùm vera sint ea principia, characteres illi sub sensus non cadunt; quis enim unquam sensibus percipit causam quatenus talem? Quænam est connexio inter pituitam & accessus quotidianos, &c? Characteres itaque generici febrium à causis etiam veris petiti, sunt deceptivi.

Non minus est erronea divisio febrium à Neotericis accepta in *essentiales* & *symptomaticas*; istas vocant, quæ sunt alterius morbi effectus; illas, quæ ab alio morbo non dependent; verum 1°. quoniam febris juxta ipsos pro causâ habet vel obstructionem capillarium, vel cordis irritationem, vel nervorum distractionem, atque juxta eosdem illa vitia veri morbi sint, seu status vitiosi partium solidarum, fluidarumve, ex quo functiones læduntur, omnes febres ex his principiis debent esse symptomaticæ, nullæ essentiales; 2°. quia in sensus nunquam incurrit causa quatenus causa, nec proinde incurrit quidpiam quatenus effectus alterius, nec proinde quatenus symptoma; atque mutatâ, ut sæpè fit in scholis, causarum doctrinâ, mutaretur generalis febrium divisio; quæ supponit v. g. ulcus pulmonis esse causam, cujus amphimerina tabida effectus est: fieri enim potest ut vel à communi causâ dependeant tum ulcus, tum febris; aut ut ulcus à febre promanet, cùm febris suppurationem præcedat sæpissimè: ideòque hypothetica, & proinde erronea est illa divisio fundamentis mutabilibus innixa.

Nec paucioribus erroribus obnoxia est divisio febrium in *humorales* & *non humorales*; illas vocant, quæ à fluidorum vitio ortum ducunt; istas, quæ à solo solidorum vitio oriuntur, ac foven-

tur; verùm 1°. illa diviſio innititur principio hypothetico & in ſenſus nequaquam incurrenti; quæ à putredine & malignitate humorum produci putantur à ſpinâ tendinibus infixâ fieri poſſe oſtendit Helmontius: homini ſaniſſimo frangatur cranium, illicò ſopor, bilis vomitus, dein febris, meteoriſmus, lingua ſordida, aliaque ſigna febris putris aut malignæ accedunt: dentes fortiùs in infanti progerminent, inde febris, ſpaſmi, vomitus, nauſeæ, ructus, diarrhœa, fæces virides, flavæ, putres, quæ omnia erumpentibus dentibus, ſectâ gingivâ ceſſant. Anne à fluidis, an à ſolidis ea pendent, quandonam ſeorſim laboravere ſolida à fluidis? Anne ex hypotheticis principiis pendere debet febrium diviſio & hiſtoria? 2°. Ex eo quod ſit abſceſſus, fiſtula, ulcus maximè in parte dolente, ut extremo digito, anne febris exſurgens ſolidis tantùm debet tribui? num ſanguis inflammatus, pus acre, ichor ulceris nihil ad febrim concurrunt? quo jure humoralem, quæ ſit à bile, non humoralem, quæ à pure fovetur, appellaveris? cùm Antiqui has omnes, exceptâ Ephemerâ & Hecticâ, humorales & putridas nuncuparent. Si quis ad hæc dicat, ſic voluiſſe patres, idem eſt ac ſi diceret:

Sic volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.

Sed ſi alios ad conſentiendum cogere velit, is tyrannis pejor eſt, obſervante Galeno; illi enim facta quidem, non verò animi ſenſa cogere, & auctoritate ſuâ determinare ſuſcipiebant; atque illis regulis regerendum eſt, quod patres deliquere, hoc celare gnati debent, atque animal rationale non uſu, multò minùs abuſu, ſed ratione ducendum eſſe.

De Principiis Continuarum.

Obices circulationi oppositi, vel materies stimulantes in vasis sanguiferis, febribus occasionem præbent; sive enim 1°. vivo animali ligaturas injicias, sive in venas liquores sanguini inspissando, coagulando aptos infundas, hinc febris exsurgit, (Baglivi *de febribus mesenteric.* Wepfer. *cicut. aquat. pag. 52.*) 2°. Si acida, alkalina, aromatica, verbo acria quævis in sanguiductus immittas cum Baglivio; sive aciculam puram, spinam carnibus, tendinibus vivorum animalium infigas, observante Helmontio, hinc febris exsurgit continua.

Verùm causam febris effectricem ab occasione summopere distinguendam monuimus: docet enim mechanica à resistentiis oppositis machinarum hydraulicarum motus retardari; atqui tamen machina cordis post has obstructiones acceleratur, adeòque necessum est ut potentia motrix in ipsum agat accelerando in majori ratione, quàm materia febrilis retardando. Sit dimidia pars sanguiductuum obstructa, cordisque vis eadem remaneat, jam dimidio minor sanguinis copia ex arteriis in venas, ex venis in cor, ex corde in arterias, transfunditur; eadem etenim in extremis arteriolarum orificiis velocitas perstat, quæ semper est ut virium motricium radix ex hydraulicis, (D. Pittot *des Pompes*, *Mém. de l'Acad. 1735. princip. 3e.*) sed quantitates fluidorum tranantium sunt in ratione compositâ orificiorum minimorum & velocitatum: ergo dato orificio duplo minore, & velocitate eâdem, duplo minor est fluidi quantitas, dato tempore transfluens: quod est probandum.

Velocitas quâ movetur embolus ab eâdem vi applicatâ, eò minor eſt, quò minus eſt orificium per quod fluidum ab embolo projectum evacuari debet; verùm per orificium integrum ſanguine ex arteriis in venas fluente cordis contractiones erant integræ, & ſeptuageſies intra minutum perficiebantur; ergo per dimidium conſueti orificium fluente ſanguine cordis contractiones vel erunt duplo minores eodem numero, vel duplo rariores ſub eâdem magnitudine; adeòque eadem datâ vi cor contrahente, nedum pulsûs velocitas, aut magnitudo creſcant, ambas vel alterutras imminui mechanica jubet neceſſitas. Sint, ſub illis circumſtantiis obſtructionum, vires cordi applicatæ quadruplò majores ſolito, quoniam velocitas in ſanguine orificia ultima tranante hinc duplo major evadit ex hydraulicis, quod ex orificio deficit, præcisè penſat aucta velocitas; adeòque tantùmdem transfluet ſanguinis ex arteriis in venas, quantùm in ſtatu ſano; nec proinde pulſus vel major, vel frequentior evadet, ſed tantùm firmior, auctâ ſcilicet colliſione columnarum ſanguinis: adeòque cum conſtat, vel conceditur obſtructos eſſe ultimos ſanguiductus, ut in malignis febribus, licet pulſus nec major, nec frequentior ſit ſolito, vires cordis eſſe ſolito majores haud dubium eſt.

Si verò, iiſdem poſitis, pulſus tantùm duplo major quam in ſtatu ſano ſub eâdem frequentiâ ſuperveniat, quoniam velocitas ſanguinis pulsûs magnitudini reſpondet, velocitas duplò major exſurgit, adeoque vis cordi applicata quadruplò major eſt ſolito; ſed eam priùs quadruplam evicimus; ergo ſexdecuplam, ſeu quadruplæ quadruplam evaſiſſe conſequens eſt.

Qui concedunt itaque Bontekoe & Boerhaavio febrem ex ſanguinis velocitate menſurandam eſſe, illi fateantur neceſſe eſt quod, datis obſtructionibus, febris cum pulſu quoad magnitudinem & frequentiam ſano poſſit conſiſtere; atque auctâ tantùm magnitudine, febris major exiſtat.

Verùm ſi ſub iis circumſtantiis obſtructionum, non ſolùm magnitudo, ſed etiam pulſuum numerus duplò majores evadant, quoniam velocitas ſanguinis ſub eâdem pulsûs magnitudine, numero pulſuum intra datum tempus, ſeu frequentiæ eſt proportionalis, atque eſt ſemper ut radix virium, cum velocitas ex hoc ſolo capite duplò major ſit, vim ex hoc ſolo nomine quadruplam, adeòque junctim cum magnitudine ſexageſies & quater ſolitâ majorem evaſiſſe neceſſum eſt. Illud autem eſt cauſa febris quod ſecum importat neceſſariò febris ſymptomata pathognomonica; verùm vis cordis adaucta in majori ratione quàm vires artuum voluntati ſubditorum, ſecum importat pulſus crebros, vel magnos, vel firmos, invitis obſtructionibus; atque exinde fit ut natura virium parca, fluidum nerveum ab artubus libertati ſubditis detrahat: atque ex hac virium vitalium vehementiâ attritus, calor, ſitis, aliaque ſymptomata febrilia ſpontè fluunt; ergo eam eſſe febris cauſam nullum eſt dubium.

COROLLARIUM 1. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad frequentiam tantùm adaucto, modò tamen vires muſculorum liberè movendorum ſint imminutæ; hæc eſt febris frequentiſſima.

COROLLAR. 2. Febris poteſt conſiſtere cum pulſu quoad magnitudinem tantùm adaucto, modò

vires

vires musculares in minori ratione sint adauctæ, aut absolutè minores consuetis.

COROLL. 3. Febris consistere potest cum pulsu & majori & frequentiori, ut in trytæophiâ ardenti aliisque acutis.

COROLL. 4. Febris consistere potest cum vi pulsûs sanam non excedente, ut cum quod ex magnitudine deficit, frequentia pensat, aut quod ex frequentiâ deficit, magnitudo vindicat, modò tamen vires artuum sint absolutè minores.

COROLL. 5. Febris potest consistere cum vi pulsûs infra sanam constitutâ, modò tamen vires artuum in majori ratione decreverint, ut accidit in tritæophiâ lypiriâ, aliisque malignis.

COROLL. 6. Nequaquam assentimur Bontekoe & Boerhaavio, qui febrem ex pulsûs velocitate metitur, cùm velocitas pulsûs adaugeri non possit nisi factum ex frequentiâ & magnitudine majus sit, atque nisi vis pulsûs sit absolutè major.

COROLL. 7. Nec assentimur illis qui ex frequentiâ solâ febrim æstimant, nullâ habitâ virium muscularium ratione; si enim vis pulsûs quoad frequentiam increscat pari passu ac vires artuum, ut in irâ, & cursu veloci, febrim adesse nemo pronunciat; & si pariter vis pulsûs decrescat quoad magnitudinem in eâdem ratione quâ decrescunt vires artuum, ut in extremo mortis agone, ibi non febrem, sed tantùm frequentiam à debilitate ortam novimus.

COROLL. 8. In omni febre debet adesse notabilis virium absumptio, seu conatus facultatis vitalis hujus facultatis viribus & simul causæ noxiæ intensitati proportionalis, atque ille conatus febris essentiam & veram ideam absolvit.

Febrilis conatus non semper præsto datur, quo-

ties febris principia præsto sunt; verùm subitò non rarò invadunt etiamsi jam dudùm materiæ febriles intra machinam & vasa etiam sanguifera nidulentur; verbo, à longè præparatur febrilis apparatus, & dein ex improviso febris quandoque exsurgit; hoc norunt Practici. Non derepente morbi hominibus accidunt; sed paulatim collecti confestim apparent Hippocrat. Ballon. *de virg. morb. c. 7. p. 10.*

Præludia etenim febrium sæpè videntur indicare saburras in sanguine, quæ hujus motum retardant & vasa minima infarciunt, ut patet ex capitis & corporis gravitate, lassitudine, pulsu parvo, raro, inæquali, cibi & exercitii consueti fastidio; ante plures dies præcessit vel perspirationis, vel catameniorum suppressio, vel crapula, &c. & tandem febris subitò adoritur.

Febris deinde per unam alteramve diem increscit; & præterea in exacerbantibus sine causa evidenti febris certis horis increscit, aliis verò remittit; in intermittentibus post plenam apyrexiam febris vestigia relegit, deinceps recedit.

Effectus sunt certissimè suis causis proportionales, (Wolf. *mech. 24.*) si itaque pro causâ febris assignetur vasorum obstructio, quæ tantùm ejus principium est, tunc febris deberet adesse, cùm vasa ingurgitantur, major vel minor prout magis vel minus infarcta sunt. Verùm ea esse infarcta paucis horis ante insultum, maximè post paroxysmum & accessum minus, nemo bonâ fide negare potest; atqui tamen febris ante insultum continuæ & post accessum intermittentis plures alios illaturæ nulla omnino est; ergo datâ causâ vel majori vel minori, nullus tamen effectus daretur, quod est absurdum.

His regerunt Neoterici, non quamvis fermenti, ſeu materiei febrilis quantitatem ad febrem ſufficere, ſed eam requiri quæ vaſa diſtendat ultra diametrum conſuetam; ſed vanum ſubterfugium; vel enim dimidia hujus quantitatis ad febrem neceſſariæ pars vaſa diſtendit & obſtruit quoad dimidium vel non; ſi primum, dimidium febris, ſeu febris obſtructioni proportionalis adeſſe debet, quæ tamen nulla eſt; atque quoniam materies illa ſenſim & per gradus cumulatur, febris non illico, ſed gradatim accendi deberet; quod ſæpè falſum eſt. Si ſecundum, nulla quantitas materiæ vaſa obſtruit & diſtendit, cùm hujus dimidia ne quidem dimidium producat, ſeu pronuntiandum eſt effectus ſuis cauſis non eſſe proportionales, ſeu quod eodem recidit, ex minimis cauſis, imò nullis effectus maximos inferri poſſe, adeòque dari effectus, aut effectuum partes ſine cauſâ, quod abſurdum eſt.

Pluribus arridet opinio ſolo figmento innixa; dari vel in ventriculo, vel in pancreate, hepate, meſenterio, &c. maſſam febrilis materiæ, quam *fomitem* vocant, atque ex hoc receptaculo vel continuò vel per vices interpolatas, fermentum illud inviſcans in ſanguinem refundi, unde febris continua vel interpolata.

Verùm quo genio, quo mechaniſmo nunc continuò, nunc per vices tantùm hæc transfundatur materies nemo dixerit, ſemel autem hoc infuſo fermento, cur ſtatutis horis exhauriatur fomes ſuo tempore redintegrandus? quare iteratis catharticis, emeticis, juſculis diluentibus, bilem, ſuccum pancreaticum, primas vias funditùs everrentibus, febres intermittentes pertinaciores evadant, docente Sydenhamo, licet fomes ille

expurgatus fuerit? cur ab animi pathemate recurrant sopitæ febres? cur à gravi nuncio, à negotio inopinato superveniente, accessus vel retardetur, vel auferatur? cur à sclopeti explosione pone aures rustici accessus removeant? quid inde adversus fomitem?

Verùm quorsum hæc disputo; hanc theoriam invenit opinio, mechanices ignorantia fovit. Esto, sit fomes sanguinem inspissans, sanguis inspissatus necessariò cordis motum retardat, pulsum minuit, ex demonstratis; atque ut in his circumstantiis velocitas & numerus pulsuum crescat, vires cordis admodum majores debent impendi. Quis in hydraulicis ita rudis est qui ex resistentiis vires machinarum intendi putaverit? nugatorias hac de re fictiones confutare pudet, principia evertere satis sit.

Motus cordis non debetur mechanicæ partium dispositioni, & viribus semel ab ortu impressis, nec aliis causis, quas mechanicas appellant Neoterici.

Cordis contractio debetur vi fluidi nervei per nervos cardiacos immissi tantummodo; sanguis enim per venas appellens cor diducere tantùm, adeòque contractioni obstare potest. Sanguis per arterias coronarias influit in textum cordis, sed contracto corde, adeòque effectus est ille influxus, non verò causa contractionis.

Jam vis fluidi nervei vel ab encephali viribus dependet, vel à motore animato qui encephalo præest. Sint vires encephali mechanicæ quæ fluidum nerveum promoveant, illæ totum suum motum habent à vi sanguinis per arterias immissi, & à vi elastica pulpæ cerebri, hoc pronunciat ipse Boerhaavius (oratione octavâ) qui ait, ut agat cor, nervorum eget virtute, quæ lacertos ejus

excitet, neque nervis hæc facultas, nisi à cerebello est; atqui hujus potentia imputanda arteriarum sanguini per pulsum ejusdem cordis ad cerebellum appressi; causa ergo hîc affectu suo prior, tamen ab hoc pendet, & hîc adeò effectus suam iterùm causam facit, *pag. 111.*

Verùm vires à corde sanguineis columnis impressæ sunt ut arteriarum ab aortâ proficiscentium orificia; atque cùm carotidum simul & vertebralium orificia sint vix tertia pars orificii aortæ, vix tertia pars virium cordis sanguini impressarum superest in sanguine caput irrigante; verùm cerebellum est in recens natis tantùm nona pars cerebri & 57ª. pars totius corporis; cum itaque sanguinis influxus fermè sint ut moles irrigandæ, sanguinis influxus in cerebellum est 9ª. pars illius qui in cerebrum tendit, & 57ª. illius qui totum corpus pervadit; verùm quantitas influens est mensura virium; nam exsurgit ex velocitate & vasorum sectione conjunctim; ergo vis sanguinis cerebellum pervadentis est 57ª. pars virium à corde toti sanguini impressarum; jam verò pars est minor toto, adeòque vis quam fluidum nerveum cerebelli potest accipere à sanguine cerebelli est ad vim quæ cor debet exerere, ut 1. ad 57. seu 57ies. minor. Tota illa vis fluidi nervei cerebelli influat in cor contrahendum; quoniam cor, nec ulla machina majorem vim potest habere, nec effectum præstare quàm est vis motoris ipsi applicata, fluidum nerveum non potest cordi impertire majorem vim quàm 57am. partem ejus, quâ cor in antecedenti contractione indiguit; ergo si à fluido nerveo per arterias tantùm propulso moveri debeat cor, effectus erit major suâ causâ; seu ideò cor movebitur, quia fluido nerveo vim

& motum impreſſit, erit itaque vis cordis ipſi vi cordis tribuenda, ſeu motus cordis erit cauſa ſui ipſius, proindeque motus cordis erit effectus ſine cauſâ, quod eſt abſurdum. Reliquum eſt igitur ut cordis motus ſingulis pulſibus efficiatur à motore animato, quo deficiente, ut poſt mortem, ceſſat cordis contractio; actuato, ut in pathematis vividis, creſcit; & oppreſſo, ut in timore, opprimitur cordis motus.

Idem aliâ viâ demonſtrare poſſumus: ſanguis eâ velocitate fluit ex corde, ut poſſet quovis ſecundo viginti pedes horizontaliter percurrere, (*Hæmaſt. p.* 300. *n°.* 40.) per orificium aortæ 97. lineas amplum; ut autem fluidum nerveum ventriculum ſiniſtrum cordis contrahat, neceſſum eſt ut ſaltem eamdem vim habeat, quam ſanguinis à corde emiſſi columna, ex principiis Hydraulicis & nominatim ex Phoronomiâ *prop.* 31. vires enim quæ ſe mutuò æquilibrant in fluidis ſunt ut facta ex duplicata velocitate, orificiis & denſitatibus fluidorum, adeòque ſi ſupponamus eamdem ſanguini & fluido nerveo denſitatem, atque orificium ſimul ſumptum in nervis cardiacis ſiniſtrum ventriculum petentibus milleſimam partem aortæ, velocitas fluidi nervei debet eſſe 31. vicibus major velocitate ſanguinis in aorta; ſeu 620. pedum intra ſecundum: Verùm velocitas ſanguinis in ultimis arteriolis ex Keilio eſt 5230. vicibus minor quàm in aortâ; ergo velocitas quam fluidum nerveum poteſt à ſanguine per cerebrum circulante mutuari, eſt 162130. vicibus minor quàm ut poſſet cor contrahere.

COROLLARIUM. Obſtructiones in minimis vaſis motum cordis minuunt, ergo & motum ſanguinis in cerebello; adeòque cùm motus febrilis ſupponat

conatus & vires cordis adauctas, saltem in acutis, nec possit cordis motus augeri nisi auctâ fluidi nervei velocitate, imminuto sanguinis motu absurdum est velle fluidi nervei motum exinde adaugeri, seu febrim ex obstructionibus per leges mechanicas oriri.

Si regerant fluidum nerveum esse infinitè rarius & tenuius sanguine, adeòque in ipsius pressione velociorem motum ipso sanguine concipere, cum velocitates impressæ ab eadem vi fluidis diversæ densitatis sint inter se ut radices densitatum inversè, non refragabimur. Sit itaque densitas fluidi millionies minor densitate sanguinis, velocitas quidem erit decies millies major: verùm vis fluidorum diversæ densitatis est in ratione compositâ ex duplicatâ velocitatis & densitatis simplâ; cùm itaque densitas fluidi nervei millionesies minor sit, licet velocitatis quadratum millionesies majus evaserit, unum ab altero vindicatur, & vis ex utroque resultans non major est, quàm si densitates fluidi nervei & sanguinis æquales supponamus: & hæc dicta sufficiant adversus Neotericos, qui ignoratâ mathesi, morbos mechanicè explicare suscipiunt.

Febres & phlegmasiæ sunt duæ tertiæ partes morborum ex Sydenhamo. Hominum quadragesima pars febre, vel cum febre moritur. Graunt *medicals observat. on the bills of mortality.*

1. *Ephemera.* L'éphémere, courbature.

Character. Genus est febris continuæ quod citra dimidiam septimanam sponte cessare consuevit.

Latinis *Diaria*, quia plures species intra unam diem terminantur. *Ephimera*, Gordon. *lilio*, *p.* 3. *Effemera* Italis; *Effimera* Gilberti Angli; *fiévre éphémere*; *febris inflativa* Arabibus quibusdam.

Symptomata.

In functionibus animalibus. Insultus subitaneus, sæpiùs ante diluculum, nulla lassitudo notabilis præcedit, illicò dolet caput, jacet æger.

In functionibus vitalibus. Pulsus plenus, liber, expeditus, frequens, respiratio frequens, pulsant tempora isochronè cum arteriis.

In excretionibus. Halituosus est sudor potissimùm declinante morbo, urina vix mutata.

In qualitatibus. Cum aliquali frigore, ast sine rigore & horrore invadit, unde ab insultu rubeolæ distinguitur.

Calor mollis vaporosus sequitur.

Rubet totum corpus, imprimis facies cum aliquali turgescentiâ, unde febris inflativa dicta.

Ordo symptomatum. Præludium nullum, principia seu occasiones procatarcticæ utplurimùm adfuere, ut error in ingestis applicatis, &c.

Insultus ferè sine oscitatione, horrore, somnolentiâ, sed subitaneus, ita ut protinus æquè magnus sit ac in vigore, cum frequentiâ modicâ, calore miti, vaporoso; repentè, ut ait Lommius, totus morbus simul accedit; status morbi per diem circiter, aut ad summum per duos tresve dies viget, sine ullo gravi incommodo; demùm rarò per hæmorrhagiam, sæpiùs per copiosos halitus aut sudores terminatur.

Principia procatarctica sunt ea quæ leviter motum sanguinis retardare valent, quæque labore unius alteriusve diei possunt solvi, vel eliminari, adeòque natura à tam parvo incommodo nequaquam opprimitur, usquequò bellum citò desiturum indicat materiæ morbificæ, quam confusè persentit, brevi & facilè cessuram, adeòque eam sine

magno apparatu aggreditur, & sine turbâ, sine morâ profligat.

Diariam omnem sola ferè natura curat, rarò accersitur Medicus; illam curasse quàm novisse facilius est, quia tempus deficit ad distinguendum utrum futura sit synocha, vel synochus. Abstinentia à cibo, potus calidus aqueus, cum quiete sufficiunt.

1. *Ephemera plethorica*; *Ephem. ex opilatione*; *ex vino*; *ex suppressâ perspiratione*; *ex cibis calidis*, Avicennæ, *T. II. pag. 16*. *Diaria inflativa* Auctorum.

Principia. Plethora est in ratione composita ex directâ ingestorum & inversâ excretorum; adeòque eò major est 1°. quò ingestorum quantitas major intra datum tempus; 2°. quò vires coctrices sunt majores; 3°. quò qualitas ingestorum est succulentior. Ingesta sunt, vel esculenta vel potulenta. Ista verò ferè tota in sanguinem transeunt; & cum grata ac fermentata ea copiosiùs, jucundiùs ingeruntur, unde frequentiores sunt excessus in potu quàm in cibo; esculenta tamen delicatiùs parata, fercula lauta, in pueris cupediæ, cibi conditi, ita ut gulam irritent, plethoræ pariter favent, quia copiosiùs assumuntur, & faciliùs digeruntur; hæc sunt ingesta quæ per se non inducunt plethoram nisi sint ad egesta in solito majori ratione.

Verùm egesta vel absolutè vel relativè imminuta pariter concurrunt; egesta vel egerenda alia sunt assueta, ut viâ perspirationis, urinæ, sudoris, alvi, seminis; vel inassueta, ut per hæmorrhagiam narium, podicis, uteri, puris, ichoris, ex fontanellis, ulceribus, fistulis effluxus, phlebotomiæ consuetæ. Plethora crescit

1°. in ratione quantitatis materiæ egeri solitæ, quæ retinetur; sic quoniam perspiratur plus materiei quindecies quàm per alvum ejicitur in dato tempore, observante Sanctorio (*aphor. x. sect. 3.*) plethora à cohibitâ perspiratione cutaneâ toties est major quàm quæ à constipatione alvi potest exsurgere; 2°. in ratione facilitatis quâ materies suppressa sanguini remiscetur; sic à suppressis catameniis plethora multo citiùs increscit, quàm ab urinâ suppressâ, quia aliquot dies requiruntur ut urina suppressa ita vesicam & ureteres repleat ut in sanguinem regurgitet, statim verò sanguis menstruus fluit in venas hypogastricas; 3°. in ratione durationis hujus suppressionis; sic si per biduum suppressum sit ulcus, duplò plus retinetur ichoris vel puris in massâ sanguineâ quàm si per diem stetisset effluxus.

Moles fluidorum, adeòque pondus corporis, potissimum hieme crescit citra sanitatis detrimentum, tribus libris ex Sanctorio; atque quò robustior est homo, eò majus pondus fluidorum citrà noxam gestare valet; interea tamen pulsus & major & frequentior est post pastum, quàm ante pastum, & frequentia illa post majorem pastum major est, minor post minorem ex observatis Robinsonii. Pulsuum jejuni esse ad pulsuum pransi numerum ut 70. ad 76. supponamus, verisimile est magnitudinem in eadem ratione crescere, adeòque cum ea citra morbum crescant per aliquot horas, vis cordis increscens unâ sextâ parte per aliquot horas morbum non infert; pondus itaque superfluum quod ansam præbet Ephemeræ est in robustis majus tribus libris, si de perspiratione retentâ quæstio sit. Quoniam tamen intra noctem, & à fortiori intra nychtemerum potest

major quantitas perſpiratione evacuari, (Sanctor, *ſect. 3. aphor. 1. X. 69. &c.*) non mirum ſi Ephemera, quæ copioſos halitus excitat, ſpontè ſanetur.

Homo jejunus intra noctis ſpatium uncias octodecim circiter perſpirat, Sanctor. *aphor. 2. ſect. 3.* cibo verò refertus ſi concoquat, quadraginta uncias perſpirat; ergo perſpiratio jejuni eſt ad perſpirationem paſti ut 9 ad 20. Homo ſanus quolibet mane revertitur ad idem pondus quod pridie habuerat, ſi cibis utatur; ergo ſi alterâ die cibis abſtineat, non ſolum minùs ponderabit quàm pridiè totâ quantitate, quam aſſumere conſueverat, ut verbi gratiâ, 109. unciis; verùm totâ eâ quam hacce ſecundâ die perſpirabit, ac per alias vias amittet, quæ ferè eſt 49. unciarum; ergo ſi 109. uncias aſſumere conſuevit, jam jejunus per integrum diem is erit ferè 10. libris levior, quàm fuerat pridiè poſt paſtum, quod de illis qui ſemel in die manducant intelligendum eſt.

Qui exercentur aduſque ſudorem ambulando, amittunt intra ſemi-horam octo vel novem uncias, ſeu octies magis quàm ſi æſtate quieviſſent, & homo pinguis ſimili exercitio trigeſies magis perſpirabit quam ſi æſtate quieviſſet. Verùm Ephemera auget, calorem & ſudorem non minùs ac celer ambulatio, atque his proportionalis eſt perſpiratio, adeòque veriſimile eſt ab Emepherâ pondus decies ſaltem magis minui quàm in ſanitate factum eſſet.

Æſtate perſpiratio eſt ad urinam ut 2. ad 1. Ab ambulatione vel equitatione perſpiratio eſt ad urinam ut 4. vel 5. ad 1. ergo à calore & ſudore perſpiratio creſcit in majori ratione quàm decreſcit urina; ergo licet ab ephemerâ minuatur urinæ quantitas, pondus totius corporis ratione perſpi-

rationis maximè minuitur, atque sic perspiratio unius diei plures venæ sectiones compensat.

Die 14. Septembris 1752. horâ quintâ matutinâ correptus sum Ephemerâ plethoricâ; febris erat magna & sine præludio, præter insomnium, calor acer, deglutitio difficilis, cephalalgia gravativa magna, febris post duas phlebotomias nocte sequente recessit.

In insomnio cogitationes importunas de objecto quodam injucundo experiebar, quoties somno indulgebam, & penes me erat somnum abigere simulque insomnium, sed quamdiu somno indulgebam hoc phantasma à mente depellere minimè poteram.

Numerus pulsationum mihi sano est 72. in minuto primo, & in hac febre manè erat 94. vespere 98. Calor aëris erat 17. grad. calor verò pedum meorum erat 35. gr. thermom. Reaumurii, & paulò ultra, è vulnusculo venæ vix unciæ tres sanguinis quovis minuto effluebant.

Numerus respirationum durante febre erat 27. intra duo minuta, ita ut cum cor pulsabat 196. vicibus, respirabam 27. vicibus; numerus respirationum erat 7ª. pars numeri pulsationum cordis.

2. *Ephemera Nauseativa* Avicennæ, *tom. II. p. 3. Ephem. ex crapula; ex satietate; ex cacochylia; à cruditate* Sennert. *Ephémere d'indigestion.*

Dyspepsia seu difficultas digerendi alimenta est in ratione compositâ ex debilitate stomachi, quantitate & resistentiâ ingestorum.

Debilitas stomachi eò major est, quò minùs in contractionem nititur, tum ob remollitionem ab oleosis, aqueis tepidis diù usurpatis, tum ob anæsthesiam, seu sensûs imminutionem propter

vitia nervorum, cerebri, studium, mœrorem, pathemata, fluidum nerveum aliò derivantia, tum ob rigiditatem & phlogosim ventriculi.

Quantitas ingestorum est ut pondus ciborum quovis pastu assumptorum simulque pastuum numerus intra datum tempus, adeòque ut volumen & gravitas specifica eorum conjunctim.

Resistentia digerendi est ut tenacitas & viscositas ciborum, nec non cacochyliæ, seu succi gastrici obducentis ventriculum, ut eorum durities, cruditas, adiapneustia, nec non ut sensibilitas stomachi, qui si doleat, phlogosi tentetur, irritetur nimis, ex cibis mollioribus eamdem resistentiam experitur, ac sanus ex durioribus.

Ingesta sunt vel ad fermentationem, vel ad putrefactionem prona; facilè fermentescunt vegetabilia cruda, acida, ut fructus horæi, acetaria, cremores ex farinosis, panis malè fermentatus, placentæ, vina recentia; hinc ptyalismus, ructus acidi, morsus ventriculi, colicæ, flatulentiæ, pondus in epigastrio, nausea, &c. Facilè putrescunt esculenta ex carnibus diù coctis, diù maceratis animalium carnivororum, avium rapacium, piscium ejusdem indolis, ex horum ovis jusculis, gelatinis: item vegetabilia acria ex classe cruciformium, umbelliferarum; aromata condimenta aliis permixta, hinc ructus nidorosi, fœtidi, carnium horror, oris amaror, fetor, nausea, vomitus biliosi, cardialgiæ, pondus ventriculi diuturnum, capitis gravitas. Succi crudi, subacidi, copiosi sanguinem inspissant, vasa infarciunt; inde resistentia cordi & vasis opposita, quam Ephemera repetitis vasorum ictibus superat, sanat.

Succi acres, biliosi, putres, injucundi molestant vasa sanguifera, unde sensu confuso natura

excitata febre ephemerâ eos per diapnoem, sudorem, urinas, diarrhœam exterminat.

3. *Ephemera à frigore; Diaria VIII.* Foresti quam ipse passus est ex itinere cum vento frigido. *Diaria ex balneo frigido, pluviâ frigida; Diaria ex mœrore, terrore, &c.*

Refrigeratio corporis non solum perspirationem cohibet, unde plethora, verùm & humores figit, densat, unde cordi opponitur resistentia, quam molestiam tollit natura conatu & attritu febrili, qui diariam illam constituit: mœror & metus eamdem inducunt in corpore mutationem; nam mœstitia & timor impediunt perspirationem; Sanctor. *sect. 7. aph. VIII. IX. & XV.* & perspiratio impedita à quacumque causa mœstitiam & timorem facit, *aphor. VII.*

4. *Ephemera à calore; Ephem. ab insolatione, hypocaustis, thermis; ammochasiâ, balneo, &c. ab irâ, furore, exercitio violento, labore immodico, pervigilio, à sudorificis, cardiacis, liquoribus ardentibus.*

Calor est in ratione compositâ ex simplâ quantitatis partium ignearum & alkalinarum, simplâ densitatis fluidorum ac tensionis solidorum, & duplicatâ velocitatis, quâ invicem ambo colliduntur.

Quantitas partium ignearum crescit ab insolatione, thermis, potu fervido, spirituoso, cibis aromaticis, piperatis, salitis, alkalescentibus, condimentis, cardiacis, sudorificis, acribus.

Tensio solidorum respondet viribus contractivis cordis, simulque resistentiæ sanguini transfluxuro per vasa minimâ adauctæ, tono fibrarum vel nativo, vel per laborem assuetum, animi pathemata, &c. adaucto.

Velocitas est ut radix virium, quæ cor, musculosque contrahunt in febribus, laboribus, pathematis, cursu, equitatione, vociferatione, &c. impensarum.

Huic ansam præbent principia caloris extrinseca, ut insolatio, balneum fervidius. Calor directus solis est duplus caloris reflexi, seu illius quem ex thermometro metimur; sed calor ille æstate ad 60um. gradum thermometri ascendit, adeòque tunc est duplus caloris sanguinis sani, eumque coagulare, ac lympham inspissare valet in confiniis cutis, simulque fibras nerveas ingratè vellicare, & phlogosi afficere; unde effectus illius caloris sunt fluidioris avolatio, residui viscositas, irritatio cutis, ac proinde occasio datur ephemeræ.

Ab insolatione cephalalgiæ, coryzæ quotidiè hieme præsertim superveniunt, quoties frigus insolationi succedens materiem perspirabilem à calore agitatam cohibet.

5. *Ephemera lactea* Riverii; *Ephem. puerperarum*, *nutricum à lactis refluxu*, *à lacte suppresso*; *la fièvre de lait*, *le poil*, vulgò *arcoussel*.

Tertiâ circiter à partu die accedit aliquale frigus, vel à minimâ sitûs in lecto mutatione, totum corpus pervadens, identidem revertens cum gravitate; mammæ simul dolent, tument, dein serum lactis effundunt; effluxus lactis ab axillâ hinc & inde videtur procedere, deinde velut corpus mammæ stringi videtur, mox ex papilla, maximè si has emulgeat alumnus, serum illud subsultim exilit, hunc lactis impetum nomine vernaculo *esponge* indigitant mulieres: interim lochia adhuc cruenta fluere pergunt, sed moderatiùs: interdum grana, vel acini papillarum rubent, tenduntur,

nigricant, acutè dolent: hos tumores, vulgò *canègres* nuncupant noſtrates; non raró moles mammæ in tumores tactu non viſu dignoſcendos paululum à preſſione dolentes, ſubdiviſa videtur, atque ea ſymptomata intra duas, treſve dies uberiori lactis proventu, ac ſudore copioſo, valdè halituoſo, ſæpè olido, lactis coagulum referente, terminantur, & identidem nutrices frigore ſuſcepto, infeſtant; ſunt quibus papillæ Rhagades patiuntur, quod primiparis tantum fit, has *tendrières* & *gerſures* Galli nuncupant.

Mammarum tumor, tenſio, dolor, lactis dein uberior proventus, cæteraque ſymptomata ſuadere videntur, lac utero deſtinatum ad alimoniam fetus, jam reſtricto utero in ſanguine redundare, atque eo fine ſuſcitari ephemeram, ut impetu ſanguinis vaſa lactifera mammarum amplientur, ſicque chylo viam præbeant in lac mutando: ideò vero lac in mammarum glandulis ſecernitur, quod è cruore ab illorum oſculis fugatur, ob affinitatem gravitatum ſpecificarum lactis & coli; antea verò chylus in mammis non ſecernebatur, tubis arterio-lymphaticis nondum ſatis diductis, atque ephemera viam lacteo ſucco præparat, utili, ſed non ſemper vivido & impetuoſo molimine.

6. *Ephemera à phlogoſi, à dolore* Frid. Hofman. *cap.* 14. *Ephem. à vulnere, fracturâ, luxatione, caſu ex alto, contuſione, &c. Ephem. vulneraria* Frid. Hofman. *cap.* 14. *pag.* 186.

In parte vulneratâ, contuſâ, validè diſtractâ ſanguis hæret, vel effunditur, vel ejus liber fluxus præpeditur; ad eum autem diſcutiendum, reſolvendum, promovendum maximè, ſi grave pathema,

pathema, quod concurrit, hujus moræ & inspissationi ansam dederit, vires cordis ex sympathiæ legibus excitantur, totaque resolutio intra paucos dies obtinetur, maximè si phlebotomia, ut fieri assolet, in usum vocetur, cum potu calido, diluente, & auxiliis parti vulneratæ, contusæ propriis.

7. *Ephemera sudatoria*; *Ephem. anglica pestilens* Raimund. Fortis; *Sudor anglicus* Sennert. *Hydropyreton* quibusdam, vulgò *la Suette*, vel *Souette*; *Hydronosus* Foresti; *the Swealing sickness* Anglis; *Sudoriferus morbus* Batavis; *Ephemera maligna* Juncker. *pag. 468.*

Symptomata. Summa virium prostratio, animi deliquia, anxietas, cardialgia, capitis dolor.

Pulsus frequens, celer, inæqualis, palpitatio cordis maxima, pertinax, aliquot quandoque annos à febre superstes.

Sudor perpetuus, copiosus, utilis, cum morbo terminandus.

Calor molestus.

Historia. Primùm cœpit ab Angliâ anno 1486. quam per quadraginta annos depopulata est; interea Germaniam, Belgium, Zelandiam, Brabantiam, Flandriam, Daniam, Norwegiam, Galliam ab anno 1525. ad 1530. peragravit; autumno maximè sæviebat, hieme inducias afferente, vere revertebatur: initio urbem occupans quingentos aut sexcentos singulis diebus adoriebatur, ex quibus vix centesimus evadebat; ast adhibitis cardiacis, & vitato frigore, servata quiete, sudoribus prolicitis morbi sævities deferbuit. Nuper epidemicè grassata est Bellovaci Picardiæ, & phlebotomia profuit; hujus historiam exspectamus. *Vide* febris sudatoriæ historiam *in historiâ*

Regni Henrici VII. à Verulamio. Quatenùs hic morbus discrepet à miliari sudatoriâ, videsis in tertia classe.

8. *Ephemera menstrua* Ramazzini; *Ephem. medica. Vide* Valescum de Taranta-philonio, *& Histor. medic.* Freind. *pag. 163.*

Puellæ quæ catamenia pati incipiunt, si vividæ, sanguineæ, simulque fibrâ tensâ, elasticâ donatæ sint, quovis mense, quando scilicet catamenia ingruunt, febre ephemerâ corripiuntur cum levi & brevi frigore, hysteralgicis, cephalalgicis, aliisque affectibus, sanguinem undique pressum, & reagentem indicantibus; ea verò omnia intra unam aut alteram diem menstruis erumpentibus evanescunt. Vidit Valescus de Taranta, Monspel. Professor, quem trigesimo quoque die febris per 30. annos continuos adoriebatur.

9. *Ephemera anniversaria* Etmuller. Seidel. *de morbis incurabilib. pag. 14. Ephem. natalitia.*

Antipater Sydonius Poëta febrem diariam quolibet anno, ipsâ quâ natus erat die, revertentem patiebatur, à quâ tandem senex obiit, ut referunt Valerius Maximus, *l. 1. cap. 8.* & Plinius, *libr. 7. histor. nat. cap. 51.*

10. *Ephemera hæmatydrotica*, Georg. Agricolæ; *sudore sanguineo stipata*, Lycosthen. *de prodigiis*, Schenck. *obs. p. 766.* epidemica & truculenta fuit.

11. *Ephemera dichomene*, Deidier. *observ. consult. 14. tom. 2. Febris dichomene*, seu *menstrua duplex.*

Ephemera est, quæ decimo quinto quovis die revertitur; hanc observavit illustr. D. Gibert, Doct. Med. Monsp; in casu D. Deidier dyspnæa, motus convulsivi, sitis, urinæ rubræ, pruritus ingens, frequentia pulsûs, & hypochon-

drii dextri intumescentia quâvis decimâ quintâ die per tres menses revertebantur.

Praxis Ephemeræ.

Quoniam Ephemera intra unum diem vulgò sudore terminari consuevit, indicium est materiem morbificam in illis potissimum vasis sanguineis residere, ex quibus intra tam breve temporis spatium expurgari per sudores potest; circulatio sanguinis est quinquies millies velocior in magnis arteriis quàm in ultimis vasculis ex æstimatione Keillii, qui ramificationes arteriarum quadraginta ordinum numerat: quoniam verò docet anatome & hydraulica circulationem eò tardiorem esse in vasis, quò magis ea à corde recedunt, cum numerus ordinem ramificationum exprimens ipsam à corde distantiam ferè exprimat, verosimile est materiem morbificam in ramis decimi ordinis esse decies à corde distantiorem, quàm quæ est in aortâ, adeòque decies tardiùs, si cætera paria sint, à sanguine expurgari posse, cum ad hoc ut expurgetur necessum sit ut in fluentum venæ cavæ & aortæ revertatur, quod ex hypothesi decies tardiùs exsequetur, quàm quæ per arteriolas recto tramite venis sanguineis terminatas circulatur.

Supponamus morbos acutos, quorum materiæ morbificæ in arterioso systemate potissimum latent, esse omnium longissimos, qui quadragesimâ circiter die terminantur, dùm chronici sedent in lymphaticis, vel sanguiferis venosis, pronum erit concludere omnium tardissimos materiam suam in quadragesimâ arteriarum divisione obtinere, & brevissimos in prima, sicque numerum dierum

quos durare consueverunt morbi, respondere numero divisionem vel ramificationum ordinem exprimenti: quæ hypothesis non magnam fidem meretur, usquequo res medicæ in majori luce constitutæ eam confirmarint; si hoc ita foret, materia morbifica ephemeram inducens resideret in majoribus vasis, seu in cruore cujus motum aliquantulum retardaret, atque ejus moleculæ ejus forent voluminis, quo vasa secundi, ac à fortiori tertii ordinis nequaquam subire possent, usquequo subactæ & attenuatæ forent: talis est conditionis sanguis copiâ tantum peccans, seu globi purpurei copiosiores; illi etenim, quia molem majorem movendam cordi offerunt, ipsi resistunt, adeòque muniis vitæ obstant, & ex lege sympathiæ debent attenuari in lympham, serumve resolvi, ut sanitas restituatur; hoc autem ephemera præstat.

Ut ergo naturæ ductum sequatur Medicus, is debet in *ephemerâ plethoricâ*, 1°. ægrum omni cibo & jusculo interdicere, ut uberior fiat perspiratio, sicque moles sanguinis minuatur, nec pari passu activis particulis resarciatur: verum potu aqueo non frigido, quantum sitis exigit, sanguinis viscositas à calore intendenda debet præcaveri; imò si non satis procedat perspiratio, potus theiformes calidi, diaphoretici ex infusis theæ, veronicæ, adianthi, &c. sunt interponendi; atque ut intestinalis perspiratio juvetur, clysma emolliens, non sudante corpore, est injiciendum.

2°. Nihil est ad perspirationem minuendam aptius, quàm se nudum aëri frigido, ventove exponere, vel se intra lectum jectigare, adeòque æger more solito vestitus in conclavi quiescat, vel in lectulo tranquillus jaceat; ut simul vires

motui musculari inutili detrahat, & muniis vitalibus reservet.

3°. Si dolor capitis, artuumve notabilis sit; pulsûsque vigor debito major, quod expertus tantum judicat, maximè verò si febrem in alteram, tertiamve diem prorogandam fore conjectamus, tum phlebotomia è brachio instituenda est, ut febris impetus, & cum eo symptomata dolorifica minuantur; in adultis verò semi-libram vel uncias decem detraxisse sufficiet absente sudore.

4°. Præmissâ phlebotomiâ, admissâ diætâ & gymnasticâ congruis, febris intra diem vel intra quatriduum utplurimum terminatur sudore vel hæmorrhagiâ, quod rariùs: & subsequenti die ad detergendas primas vias, aut etiam secundâ die, si ephemera extensa fuerit, horis matutinis catharticum lene est propinandum, atque deinceps paulatim cibis eupeptis, mollibus, assuetis restituendus est æger.

5°. Quò æger infantiæ propior, febris prolixior, fames voracior, eò faciliùs à jejunii severitate recedendum, & juscula sunt indulgenda.

6°. Quò æger vigori ætatis propior, fervidior, magis sanguineus, floridus, phlebotomiæ aut hæmorrhagiæ cuivis assuetus, eò largiùs sanguis est ipsi mittendus vel unâ vel binis phlebotomiis.

In *Ephemera nauseativa* præter auxilia jam assignata requiritur, 1°. ut potu tepido, copioso, vomitus proritetur, quem nausea videtur indicare, imò si hoc non sufficiat, sitque epigastrii gravitas, cardialgia, oris amaror, capiplenium, cum modico pulsûs vigore, aquâ levissimè emeticâ, dissolutis in ejus librâ duobus, tribus, vel quatuor tartari stibiati granis, vomitus est juvandus; die verò subsequenti catharticum lene, diluens, non

calefaciens horis matutinis, est præscribendum; quod felicius succedet, si pridiè horis pomeridianis, aut cum febrilis calor major fuerit, phlebotomia instituta fuerit, signis allatis indicata; demùm febre terminatâ æger more solito repurgandus est.

In *Ephemerâ lacteâ* 1°. cavendum ne puerpera quæ jusculis quartâ quavis horâ per septimanam circiter est nutrienda, non primis etiam diebus, ut mos est, offis infarciatur, nec ante partum liquidis spirituosis incendatur; 2°. accedente febre, frigus est cautissimè arcendum, quod sensus horroris à levi suscepto aëre suadebit; 3°. ut via lacti mammarum seroso præparetur, atque utut paucum tum ab alumno, ut rusticis solemne est, tum à muliereculis, tum à catellis, tum ope syphonis exsugatur bis in die; sicque secretionis libertas augeatur; 4°. ut ex parte mammarum omnis alia tollatur resistentia, linteis tepidis tegendo, oleo amygdalarum liniendo, molli gossypio obvolvendo; 5°. absente febre alumnus est à matre lactandus, quo lacte seroso & diluente meconium & faciliùs & feliciùs expurgatur: atque lactans mater citius à febre & à lochiorum incommodo immunis evadit; 6°. nonâ circiter die puerpera leniter est purganda, dein offis & carnibus paulatim assuefacienda.

In *Ephemerâ sudatoriâ* præter cautelas assignatas ægri cardialgiæ cardiacis sunt debellandæ, ut aquâ florum aurantiorum, cinnamomi hordeati, vino mero, cùm confectione hyacinthinâ, alkermes, theriacâ, atque sudor tum cautè sustinendus, tum, si langueat, his cardiacis atque sudorificis promovendus.

II. Synocha, *la Synoque*.

Genus est febris continuæ, quæ ad septimanam utplurimum extenditur, Galen. *de differ. febr. p.* 272. *Tom. II.*

Synocha Gordon. *cap.* 5. *de febre sanguinea.* Gilberti Angli, *fol.* 28.

Synochus imputris Galen. *lib.* 2. *de differ. febrium.*

Synochus simplex River. *cap.* 2. *Continens non putrida* Lommii, *pag.* 2.

Septimanaria F. Plateri, *class. dolores.*

Synocha febris continens catexochen dicta Juncker. *tab.* 57.

Febris continens seu synocha Stahl. *casuale minus, casus* 87.

Ægri *septimani* vocantur.

Symptomata eadem quæ in ephemerâ, eo discrimine quod febris non illicò tota accedat, sed in dies major ac major evadat usque ad tertiam, quartam vel quintam diem, tuncque in eodem vigore perseveret usque ad declinationem; lassitudo, capitis dolor, virium muscularium prostratio, sensim pari passu crescunt usque ad acmen, præterea in acme omnia vehementiora sunt, ut cephalalgia, carebaria, faciei rubor, calor corporis, velocitas pulsûs ex plenitudine & frequentiâ repetenda, somnus altior occupat, pulsant tempora.

Terminatur septimâ die vel hæmorrhagiâ narium, si plethoricus, sanguineus sit æger, vel perspiratione insensibili, ut accidit professori Wedelio; vel somno, ut accidit professori Stahlio, (*class. de febrib. pag.* 1.) vel sudore.

Synocha jugem habet æstum nihil remittentem,

& quamvis per horam nonnunquam remittat, hoc accidentale est, non verò statum, nec de ejus essentia, & vix inde levamen sentiunt ægrotantes, *Stahlius.* Hujus principium seu occasio est, sanguis purus utplurimum, sed vel copiosus vel sero perspirabili onustus, vel igneis particulis fetus, vel leviter inspissatus per moram: in primo casu eum resolvit natura in serum perspirabile, motu febrili excitato; in altero continuam seri secretionem tantum molitur; in tertio potu per sitim imperato ipsius fervorem extinguit, & dilatatis urinæ & sudoris viis igneas particulas exhalat; in quarto ope caloris aucti viscositatem minuit.

Synocha periculosior est ephemerâ quantùm est vehementior & diuturnior simul; cùm enim malo physico seu periculo proportionales sint naturæ conatus, quoties ordinati sunt, ut in hoc morbo, quò febris vehementior est & pertinacior, eò majori molimine atque longiori opus est ut materies morbifica mutetur, adeòque eò magis nocere œconomiæ animali ea materies censenda est.

Quò plura simul vitia concurrunt, ut sanguinis spissitudo & plethora, eò periculosior est morbus; quia eò majora molimina exigit, ut tollatur, & si vires deficiant in hoc molimine, vita deficit.

1. *Synocha plethorica; Synocha 7°. die soluta* Frid. Hofmann. *obs. 3ª. Febris sanguinis* Avicenn. *T. 2. pag. 43. Synocha simplex* Fr. Hofmann. *de febr. pag. 110. & 111. Synocha sanguinea* Sennert. *de febr. l. 2. c. 10. Synocha inflata* Heurnii *de febr.*

Differt ab Ephemerâ plethoricâ 1°. duratione

ultra quartum diem; 2°. quod non est sudor constans versùs finem morbi; 3°. quod symptomata in statu sint graviora, potissimum respiratio celer, frequens, pulsus velox, plenus, somnolentia.

Differt à synocho putri, quod nulla notabilia sint signa putredinis, ut linguæ flavedo, sordities, oris fetor, nausea, vomitus, &c. quod breviùs terminetur, quod facies, oculique magis rubeant, venæ magis tumeant, pulsent tempora, quodque sine notabili rigore adoriatur.

Principium hujus febris est plethora commota, seu copiosior sanguis, isque simul fervidus, & per pathemata vivida, exercitia immodica, esculenta, calefacientia exagitatus; unde quid egerendorum, ut hæmorrhoïdum, catameniorum, perspirationis, phlebotomiæ assuetæ, &c. suppressio; quid ingestorum copia adaucta conferant, in hujus productione satis liquet. Licet autem sub finem morbi signa saburræ putris accedant, ea sunt effectus, non verò principia morbi.

2. *Synocha ardens*; *Synocha biliosa* Sennert. *lib.* 2. *cap.* 10. *Synocha causodes* Mangeti, *Biblioth. med.* *Synochus causonides* Gilbert. Angli, *fol.* 56. *Cholerica febris* Frid. Hofm. *de febr.* *s.* 4. *cap.* 2. *obs.* 5.

Ea corripit graciles, biliosos, sanguine copioso, ac carne non ita abundantes, qui vitam laboribus deditam agunt, corpusque multùm exercent, & pathematis vividis exagitantur; qui in sole & æstu diutiùs versantur, aut cibis & medicamentis calidis sunt usi. Calor est acrior, vehementiorque; ac sitis magis divexat quàm in plethoricâ; urinæ sunt tenuiores atque acriores. Differt à Tritæophiâ ardente quod non spontè periodicè remittat.

3. *Synocha putrida* Sennert.

Licet calor in ſynochâ putri, ſi cum aliis putridis conferatur, ſit mitior, tamen ſi cum ſynochâ plethoricâ comparetur, calor eſt acrior. Deinde in putridâ urina eſt rubra, craſſa ac turbida, ſine ſedimento, cruda, aut ſaltem leviter coctâ in principio, pulſus præterea ut in aliis putridis. Tandem ſymptomata omnia, ut dolor capitis, inquietudo, vigiliæ, &c. majora ſunt quàm in plethoricâ.

Pulſus ut in aliis non ſolum eſt magnus, ſed & vehemens, celer, frequens; inæqualis & inordinatus.

4. *Synocha tragœda* Ramazzini, *conſtit. Epid. p. 184.*

Narrationem oppido curioſam apud Lucianum *de conſcribend. hiſtor.* habemus de febre quadam tragædâ (ſic enim illam appellare liceat) quæ Abderitas temporis ferè momento invaſit. Egerat Archelaus Poeta tragicus, mediâ æſtate, multoque æſtu apud Abderitas Euripidis Andromedam, ex quo factum ut multi ex theatro febricitantes exierint, ac univerſi poſtmodùm febre graviſſimâ fuerint correpti, quæ die ſeptimâ plurimo ſudore erumpente, nec non ſanguine è naribus profluente, ſolvebatur, ſuperſtite tamen ridiculâ quâdam mentis perturbatione; nam ut refert Auctor, omnes quaſi ad tragœdias agendas impellebantur, & iambica perſonabant, multumque vociferabantur, maximè autem Euripidis Andromedam cantu referebant, plenaque adeò civitas erat pallidis ac macilentis illis tragœdis ſeptimanis... Haud aliter apud nos immodicus æſtus plebem urbanam inter anguſtias ædicularum concluſam in febres agebat aſpectu quidem terribiles, nec ſine mentis

emotione, quæ poſtea die ſeptimâ, oborto ſudore, poſt celebratam liberali manu phlebotomiam, ſolverentur; ubi vici anguſti & anfractuoſi ſolis ardorem eludebant, minus à febribus populares exercebantur, atque id beneficii ex hac febre ſecuſum eſt, ut reſeratis à calore & ſudore poris cutaneis, exterminatâ radicitùs ſcabie, plebs nitidior ac vegetior apparuerit. *Ramazzini.*

5. *Synocha catarrhalis* Frid. Hofmann. *de febrib. ſect. 4. cap. 1. obſerv. 5. Catharrhus cum febre epidemicus* Georg. Heniſch. *comm. in Aræteum pag. 315. Febris epidem.* ann. 1580. Riverii, *obſervat. x. pag. 137.*

Illa ſpatio ſex ſeptimanarum anno 1580. omnes ferè Europæ gentes affligebat, vix vigeſimus hujus morbi expers erat præſertim in Saxoniâ. In invaſione omnes vires languebant, præcordia gravitatem ſentiebant, cor preſſionem, & palpitabat; pulſus parvi, celeres & inæquales erant; caput erat grave, & ingraveſcente morbo ita ægroti languebant ut tremerent & conciderent; quidam vigilabant; alii profundiorem ſomnum habebant; ex capite fluxit acrior & ſubſalſus humor ad thoracem, qui tuſſim movebat, in extremis partibus dolores vagos & pungitivos excitabat; initio horror & calor totum corpus & caput occupabat; & ad tactum non erat mordax, continuus tamen cum rubore oculorum & tumore; urina primùm tenuis, mox craſſa; aliis ſanguis è naribus fluebat; pleriſque ſudor copioſus prorumpebat, quo & febris finiebatur, quarto utplurimum die; interdum, ſed raro, longiùs protrahebatur ad ſeptimum vel nonum diem. *Heniſchius.*

6. *Synocha ſcorbutica*, Linden. *de Scorbuto* 1756. Sydenh. *pag. 39.*

Vidi in puero, cujus pater & mater ſcorbutici erant, febrem continuam acutam cum ſtomacace ita putridâ, ut vix ullus cameram in quâ jacebat æger ingredi poſſet, ex quâ intra ſeptimanam obiit. In hac convenit limonata mineralis, ſeu ex ſpiritu vitrioli in aquâ ad gratam aciditatem, catharſis lenis, vinum rubrum, &c. Conveniunt etiam tartarum vitriolatum, cremor tartari, acetum cum ſale tartari mixtum; ſumatur bis vel ter in die ad uncias quatuor, necnon ſpiritus Mindereri adhibeatur.

7. *Synocha dolorum ; febris ſymptomatica à doloribus orta* Frider. Hofman. *de febr. ſymptomat. pag. 187. T. 2.*

Non ſolùm febris ſynocha, vel ephemera comitatur dolores & phlogoſes, quæ fiunt in vulneribus, ambuſtionibus, tumoribus phlegmonodeis, bubonibus venereis dùm ſuppurantur, tendinum punčturis, ſed etiam morbis dolorificis ineuntibus aſſidet, ut paroxyſmis arthritidis, rheumatiſmi, nephralgiæ, pročtalgiæ à mariſcis, ſimilibuſque.

Cura exigit phlebotomiam repetitam, vičtum tenuem, diluere & demulcere aptum ; ſyrupos ex aquâ liliorum, floribus nympheæ, papaveris rheados, papaveris albi, laudanum ; extùs verò admoventur fomenta emollientia, leniter reſolventia, cataplaſmata anodyna ex micâ panis, lačte, croco : cavendum à catharticis, quæ non niſi ſedato dolore, ſi ſaburra primas vias infeſtet, advocanda ſunt, eaque minorativa, antiphlogiſtica.

8. *Synocha cephalalgica*, obſ. D. Razoux, Med. Nemauſenſis, *Journal de Médecine Novembre 1758. pag. 415. Cephalalgia verminoſa.*

Febris ardens, continua, pulsu pleno, vehementi, cutis arida, urens, facies rubra, oculi inflammati, dolor capitis, seu frontis assiduus, continuò crescens à morbi initio; lingua nitida, nulla læsio stomachi, nulla saburræ indicia; post sex largas phlebotomias, catharses, anodyna narcotica, ptisanas nitratas morbus perseverabat; tandem ex præjudicatâ suspicione saburræ præscribitur emeticum, & ægra septuaginta duos vermiculos sternutando, & vomendo ejecit ex naribus, qui in sinubus frontis latitabant, & illicò ab omni febre & cephalalgiâ liberata est.

Vermiculi erant septem, vel octo lineas longi, albi, tres lineas lati, annulis distincti, omninò iidem qui in sinubus frontis vervecum reperiuntur, descripti à D. de Reaumur, *insect. histor. tom. 4. pag. 555.* Hæc autem mulier pridiè hujus morbi biberat aquam rivuli, ex quo pecus ovile paulò antea sitim extinxerat; hi vermiculi spinis rubris, uncis & corniculis hispidi, irrequieti, & agiles sunt, ac oves in phrenitidem agunt, quâ exiliunt, & arbores obvias capite impetunt.

III. *Synochus*, Fiévre continue.

Est genus febris continuæ, quæ ad duas, tresve septimanas extendi consuevit, cum pulsûs robore sanum, in morbi statu saltem, notabiliter superante.

Synochus Galen. *Continens putrida* Lommii *libr. 1. p. 2.*

Febris putrida Riverii; *Synochus putris, febris continens dicta* Pitcarn. *de febrib. 24.*

Febris continua putrida Boerhaav. *aphor. 730.*

Differt ab Ephemerâ & à Synochâ, 1°. quòd

cum rigore sæpiùs, majorique frigore invadat; atque 2°. quod diutiùs crescat; 3°. quod secundâ, tertiâve finitâ septimanâ terminetur. A typho vix initio distinguitur; differt tamen odore proprio, debilitate artuum minori, robore, pulsûs quoad frequentiam, plenitudinemque multo majori & sanum superante, calore sanum excedente, cum in typho calor, urina, pulsus sano similes, ac pulsus sæpè debilior, linguâ sordidâ quidem; sed non nigrescente, nisi in paucis speciebus.

Ab hecticâ differt motu velociori, symptomatum vehementiâ, debilitate, initio etiam majori linguæ sorditie, &c.

Rarior est amphimerinâ putridâ, quacum vulgo confunditur; nunquam est homotona, nec paracmastica, nec epacmastica, sed initio & fine semper debilior, in augmento & statu fortior, unde illæ divisiones Veterum inanes videntur.

Symptomata

In functionibus animalibus. In vigore sæpiùs adsunt vel somnolentia, vel leve delirium, in tractu fastidium & tædium, motus muscularis difficilis, virium prostratio, ita ut ferè semper jaceant, imò sæpè in situ horizontali supino, minùs tamen quàm in typho. Adde dolores lumborum, capitis ventriculi gravamen, imò cardialgias, vertiginosam titubationem.

In functionibus vitalibus. Respiratio frequens, & amplior solito, seu in eadem ratione quâ pulsus, difficilis, suspiriosa.

In functionibus naturalibus. Solidorum ciborum, & præsertim animalium fastidium, jusculorum aversatio, frigidorum & subacidorum sitis intensa, ni sopor adsit, aut delirium; tabaci assueti, vini aversatio.

In excretionibus. Halitus oris & cutis fœtens, in convalescentibus quandoque moschatus, vel singularis; saliva viscida, pauca; urina rubra, turbida, sedimento in declinatione albescente, dejectiones biliosæ, flavescentes.

In qualitatibus. Facies non ita rubens ac in ephemerâ, nec ita plumbea ac in typho, calor siccior, mordacior quàm in ephemerâ, intensior quàm in typho per tractum morbi, initio frigus & horripilatio, sine tremore tamen, sed à levi sitûs mutatione revertens.

Dolendum est quod nullus Auctor, ut observat Stahlius, febrium species distinxerit, nisi ex præconceptâ putredinis & malignitatis opinione, ita ut individuas observatione compertas ad suam speciem, imò ad genus referre difficillimum sit: hoc exinde factum est, quod nullus Auctor historiam morbi seponat ab ejus theoriâ philosophicâ, & semper causam cognitam supponat, atque exinde signa characteristica derivare contendat, quo errore nihil pejus in re medicâ.

Galenici omnes febres humorales putredini adscripserunt, Ephemerâ scilicet & Hecticâ tantùm exceptis, quia illam spiritibus, istam solidis excandescentibus tribuebant, unde juxta ipsos febris putrida erat classis febrium quæ continebat omnes exacerbantes, & omnes intermittentes, & omnes (duabus exceptis) continuas. Neoterici ex Veterum classe genus unicum confecere, quod febrem putridam vocant, seu synochum, unde Veterum pyretologia evertitur.

Nos seponimus quod excogitavit circa causas opinio, ab eo quod observatio docet, & species à causis nequaquam distinguendas censemus, sed tantum à symptomatis; utrum putredo latens

febres omnes foveat, nihil ad historiam febrium pertinet, sed tantum ad earum philosophicam cognitionem, sine quâ tradi debet historia. Eam interim sibi arrogant Neoterici licentiam, quam nemo facilè Botanico concesserit, à quo in describendâ plantarum historiâ sensuum requirimus testimonium, non rationis commentationem.

Febrium quidem species omnes juxta phœnomenorum suorum varietates in genera redigere, ac characteres cujusque idiopathicos enucleare res est multi otii, ac summè ardua, ad quam unius Medici ætas non suffecerit; at verò hic labor, utut sit improbus, priùs est exantlandus, quam nos aliquid memoratu dignum in extricandâ tam multifariâ horum morborum serie præstitisse jure possimus gloriari. Sydenham. *cap. 11. p. 28.*

Galenus duas synochi species admittebat, sanguineam scilicet & biliosam; Sydenhamus verò nulli hypothesi addictus plures multò observavit, nec facile determinandum hunc numerum esse putat.

Synochus putris, ait Riverius, nullis paroxysmis distinguitur, unde discrepat à remittentium generibus, ut amphimerinâ; nec enim paroxysmis adscribi debent calores vel fugaces à jusculo, motu oriundi, vel similes mutationes, quæ Gallis *Boufées* nominantur; multò minus illa acceleratio pulsûs, quæ sanis etiam omnibus accidit, quæque febricula vespertina vocatur; quod si ita esset, ut volunt Neoterici, nulla febris continens daretur, omnes essent remittentes, vel exacerbantes.

1. *Synochus sanguinea* Galen. 2. *method. cap. V.* River. *pag. 304. Febris continua annorum 1661. ad 1664.* Londini, Sydenham. *cap. 4. pag. 29. Febris depuratoria* ejusdem.

Distinguitur

Dinſtinguitur hæc ſpecies 1°. vomituritione initio, & diarrhoeâ verſus finem, niſi Medicus principio obſiſtat, undè putris cognominatur; 2°. linguâ ſiccâ & nigrâ; 3°. ingenti ac ſubitaneâ artuum debilitate; 4°. partium externarum ſiccitate, ſi declinationem leni madore ſtipatam excipias; 5°. ad decimum quartum vel vigeſimum primum diem extenditur. Diſcrepat à typho, quod licet ſumma ſit artuum proſtratio, tamen pulſus in vigore morbi plenior & frequentior eſt, adeòque fortior quàm in ſanis, ſimulque calor intenſior, nec ulla in hac ſpecie purpura apparet.

Symptomata quidem à pravâ medendi methodo diverſa exſurgunt, quæ diagnoſim ſpeciei confundere poſſunt, ſed ea tantùm, quæ ſibi relicta febris producit, recenſenda ſunt. De cætero ea ſpecies conceptam ſemel effervefcentiam, ſine ulla exacerbatione eodèmque ſemper tenore, (niſi acmen excipias) perficit, urina ubique vel tenuis vel craſſa, utraque ex æquo cruditatis indicium.

Cum diarrhoea in morbi declinatione accedebat, morbus inde factus pervicacior diutius affligebat.

Proceſſus Curatorius.

Si æger junior vel ſenior aut ab aliis morbis convaleſcens fuerit, phlebotomia aut parca, aut nulla præmittenda eſt. Si vegetus ſanguineuſque ſit, illa initio inſtituenda, & pro viribus ægri habitualibus, ac morbi intenſitate repetenda bis vel ter; victus ſit ex juſculis quartâ quavis horâ ſumendis, ita tamen ut interponi poſſint cremores fluidiſſimi, horum loco ſumendi. Si æſtum

& febrem juſcula intendant, ut in bilioſis accidit, potus ſit decoctum hordei vel quid ſimile.

Præmiſſis phlebotomiis feliciùs ſuccedit emeticum ex epigaſtri gravitate, nauſeâ, cardialgiis indicatum, quod adultis ſit ex drachmis ſex vini emetici, cum oxymelitis ſcillitici & ſyrupi de ſcabioſâ ana drachmis quatuor: ſumat jejuno ſtomacho; atque uno vel altero ptiſanæ cyatho diluatur, necnon poſt quamlibet vomitionem copioſus ptiſanæ pulli vel aquæ tepidæ cyathus hauriatur, vel tartari ſtibiati grana tria aut quatuor in aquæ tepidæ cyatho uno aut altero intra horæ quadrantem propinentur. In noſtris regionibus minor doſis emetici ſufficit, niſi tamen ægri ſint craſſi, robuſti milites, bajuli, atque in hoc caſu uncia una & ſemis, vel unciæ duæ vini emetici in tribus aquæ tepidæ cyathis mixti, interpoſito horæ quadrante, ſucceſſivè hauriuntur, undè plenaria ſuccedit vomitio.

Sequentibus diebus alternis catharſis ex infuſo ſennæ in decocto tamaryndorum additâ mannâ, celebratur; veſperè verò julapium vel emulſio cum ſyrupo papaveris albi turbam excitatam compeſcit; diebus intermediis clyſmata laxantia repetenda, aſt verſus decimam diem obſervandum, quieſcendum. Imminuitur ut plurimum febris, urinæ coctæ apparent, ſudores ſalubres accedunt, & decimâ quartâ febris recedit; curam vero catharſis abſolvit.

2. *Synochus ſudatoria. Febris continua epidemica ann. 1665. ad 1667.* Londini, Sydenham. *pag. 63.*

Dolor capitis intenſior quàm in prima ſpecie, & vomituritiones adhuc immanes; in pleriſque diarrhœa, quæ in prima ſpecie ope emitici poterat præcaveri, in iſta provocabatur, nec ta-

men cessabat vomituritio, siccitas externarum partium; ast præmissâ phlebotomiâ sudor facilè superveniens symptomata sublevabat, quocumque morbi tempore, quod in primâ specie non ante decimam quartam diem accidisset; sanguis sæpè pleuriticorum & rheumatismo laborantium sanguinem colore referebat.

3. *Synochus variolodes. Febris (variolosa) continua ann. 1667. ad 1669.* Syndenham. *pag. 99. Synochus variolosa.*

Hæc species cum variolis epidemicis ingressa, stetit cum iisdem, ceciditque. In hac febre & hac variolâ scrobiculus cordis à levi pressione doluit, capitis dolor, calor corporis, petechiæ satis manifesto indicio se prodebant; sitis interim non urgebat.

Lingua sanorum similis quandoque albida; sicca rarissimè, sudores effusissimi ab initio morbi sine levamine.

A sudorificis & calidis delirium phreniticum accedebat; petechiarum crescebat numerus, & symptomatum aliorum intensitas; urina laudabilis, sed sine levamine.

Minus rectè tractata species ad septimanas sex vel octo perdurat, nisi mors intercesserit. Ptyalismus satis uber quandoque sub finem accedebat, maximè si parum evacuatus, multumque dilutus & refrigeratus æger, isque salutaris.

Exceptis variolosis eruptionibus, cæteta symptomata variolæ congruebant.

Curatio. Facillima methodus hujus speciei sanandæ est 1°. phlebotomias repetere, ut in morbo inflammatorio, etiam si adsit diarrhœa; 2°. enema refrigerans vel singulis vel alternis diebus injicere; 3°. julapium ex aquis lactucæ,

portulacæ, ſyrupo de limonibus, quater vel quinquies in die propinare; 4°. ſerum lacteum aut aquam hordei pro potu ordinario offerre; pultibus hordeaceis, panatellis, pomis ægrum nutrire; 5°. deterſiſque ſudoribus quovis die ægrum è lecto eximere, ut calor contemperetur, cum in hoc morbo nulla alia ſit materies morbifica præter æſtuoſum ſanguinem.

4. *Synochus dyſenteriodes; Febris (dyſenterica) continua ann. 1669. ad 1672.* Sydenham. *pag. 116.*

Synochum dyſenteriodem à dyſentericâ diſtinguo ex eo quod in dyſenteriode ſint omnia phœnomena, præter alvi fluxum cruentum & torminoſum, quæ dyſenteriam antea regnantem comitabantur, idem ordo ſymptomatum, idem exitus, &c. in ſynocho vero dyſentericâ ipſe alvi fluxus cruentus, & torminoſus ſit ſymptoma morbi; quod tamen minùs eſt notabile quam ſymptomata merè febrilia.

Illa ſpecies cum alvi torminibus rarò inibat; ſudores etiam pauci, verum cephalalgia immanis, lingua albida, humida, aphtæ in exitu à regimine calidiori, & in ægritudine contumaciori.

Cura eò debet vergere ut materia acris quæ dyſenteriam excitaſſet, per alvi colatoria educamus, edulcoremus; ſed cum vires non ita infringantur ac in dyſenteriâ, paregoricis minus eſt indulgendum, ne retineatur materies morbifica: pultes avenaceæ, hordeaceæ, panatellæ, ſint pro cibo; pro potu verò cereviſia tenuis tepefacta. Aſt celebratâ ſemel aut bis catharſi, pullorum carnibus ægros interdicere nil jubet: tertia purgatio, interpoſito die, morbum abſolvit ut plurimum; ſi dein vires forent lan-

guidæ, ut apud hystericas, laudanum & auræ liberioris usus, febre depulsâ, conveniunt. Hac methodo morbus nullo negotio victus recedebat. *Carus* his febribus superveniens ob medicamenta sudorifica inopportunè præscripta lethalis.

5. *Synochus pleuritica; Febris pleuritica* Syndenham *ann.* 1673.

Hæc species actu dum scribo Monspelii pandemica est. Incepit æquinoctio verno, & initio maii etiamnum perseverat; incipit à frigore notabili cum horrore, lassitudine; alterâ die dolor pectoris pungitivus, sed mitis sub mammâ sæpiùs dextrâ, qui pressione non mutatur, cum calore, tussi humidâ, paucâ expuitione sanguinis, sudatiunculis; lingua est alba, in fervidiori ætate & temperamento delirium accedit, secus minimè; symptomata pleuritica post aliquot phlebotomias intra octo circiter dies recedunt, & febris remanet; in quâ quidem calor quandoque crescit; sed nulli sunt paroxysmi veri à frigore incipientes. Febris ad 14. sæpius ad 21. diem extenditur.

Curatio. Æger jusculis quartâ quaque horâ vescetur. Potus erit vel decoctum cichorii, vel infusum capillorum veneris.

Phlebotomia una vel altera primâ die instituetur; sæpius adultis quatuor vel sex necessariæ sunt; post secundam tertiamve, id est, circa tertium morbi diem purgabitur æger cum mannæ unciis duabus vel tribus, & grano uno, alterove tartari stibiati, in cyatho infusionis florum violæ vel foliorum cichorii decocto, vel duo cyathi purgantes unâ horâ interpositâ propinabuntur cum grano tartari stibiati, & mannæ unciis duabus in quolibet; hoc remedio quandoque

vomitus excitatur & lumbrici rejiciuntur etiam in adultis, deorsùm materies copiosæ, fluxiles excernuntur; die sequenti phlebotomia, si utilis sit, collocatur, ast alternis diebus usque ad duodecimum & ultra diem cathartica repetuntur, & licet tussis ac sputum sanguinolentum, atque cruor crustâ albâ tectus dissuadere videantur, in primis & multò magis in ultimis catharticis drachma una aut altera folliculorum aut foliorum sennæ additur infundenda, cujus infusio mannæ unciis aliquot addita scopum optimè attingit.

Qualibet nocte julapium paregoricum præscribitur; denique sudores critici erumpunt aut sputa crassa, copiosa exeunt, & sic morbus terminatur.

Quomodo differat à pleuritide videsis in inflammatoriis.

6. *Synochus ardens* Riverii *prax. lib. 17. sect. 2. cap. 1. pag.* 304. *synochus biliosa* Galeni *2. de differ. febrium cap. 2. & 2. de crisibus.*

Fit juxta Galenum à bile putrescente in majoribus vasis, & est de familiâ ardentium. Si enim tenuior sanguinis pars & calidior quæ flavæ bilis indolem æmulatur, reliquas partes superet, & putredinem concipiat, synochus biliosa exoritur, ait Riverius. Una febris ardens, pergit ille *pag. 305.* à principio ad finem, unicam accessionem habet, quæ synochus biliosa & etiam synochus ardens nominatur, quæ fit cum bilis putrescens vasa omnia cordi proxima occupat.

Discrepat maximè à *tritæophia causo* seu ardente periodicâ Riverii, in quâ scilicet sunt paroxysmi tertianarii.

Hæc adoleſcentes bilioſos valdè exercitatos æſtate potiſſimum aggreditur; calore fervido, continuo ad 33. thermometri Reaumurii gradum, & ſiti aſſiduâ ac pervigilio ægrum divexans.

Curatio eadem quæ tritæophiæ cauſonis, verſabitur in contemperando fervore ſanguinis per repetitas phlebotomias intra primos dies, per potum emulſionatum vel acidulum nitroſum, aut limonatam tum vegetabilem tum mineralem, qualem præſcribit Syndenhamus ex ſpiritu vitrioli, aut ſalis in magna aquæ copia diluti, ita ut vix aciditas linguam feriat. Cathartica non niſi ſedatâ febre conveniunt eaque antiphlogiſtica ex tamarindis, caſſiâ, floribus violarum, cum mannâ, ſale polychreſto &c.

Maximè verò neceſſarium eſt ut æger auram liberiorem reſpiret, imò ut quavis die aliquandiu, ſi vires ſinant, è lecto ſurgat, ſaltem ſupra lectum cubet veſtibus indutus, capite paulum elatiori, ut fervor ſanguinis temperetur, ejuſque ad caput impetus retundatur. Clyſmata refrigerantia quotidiè repetita nec non julapia ex aquis lactucæ, portulacæ, ſyrupo nymphææ, violarum pluries in die hauriantur; noctu vero emulſionibus ſyrupus de nymphæa aut de papavere addatur.

Sanguis initio extractus in hoc morbo cruſtâ coriaceâ albâ tectus eſt, adeòque verè inflammatorius; hunc corruptum vocabant Veteres, & inde putredinem hujuſce generis febrium deducebant. Riverius ipſe hac ſpecie correptus *obſervat. 94. pag. 97.* hanc vocat *continuam putridam*, eamque duabus phlebotomiis & clyſmate ſuperavit intra triduum, nullâ catharſi adhibitâ; errant ergo illi qui putridas cum meſentericis confundunt, & omnes indiſcriminatim ſolis re-

petitis catharticis curari volunt. Mesentericæ, quæ à multo putridæ saburræ apparatu in primis viis foventur, cathartica quidem multa exigunt, sed ad amphimerinas pertinent; putridæ verò dictæ Veteribus magis inflammatoriæ sunt; unde juxta Sennertum *de febr. l. 2. cap. 3.* signa febris putridæ sunt calor urens, sitis magna & intolerabilis, lingua arida aut nigra, delirium, aut quid simile.

Species aliæ synochi, quæ singularem attentionem merentur, sunt sequentes.

7. *Synochus rheumatisans* Sydenhami *ann. 1675.* Illa est quæ dolores artuum in diversis partibus excitat, sanguinemque phlogisticum suppeditat. Curatur eodem modo quo cæteræ inflammatoriæ, ut pleuritiodes, variolodes, ardens. Hujus historiam & curam omittit Sydenhamus.

8. *Synochus hyemalis* Sydenham. *postscriptum in tractatu de hydrope, pag. 505. Synochus* catarrhalis rectiùs dicenda.

Duobus primis diebus æger nunc friget, nunc incalescit, de dolore capitis & artuum cum inquietudine conqueritur; lingua alba; pulsus quidem est sanorum pulsui similis, verùm non est ea virium prostratio quæ typhum designat; tussis fermè adest, sed non adsunt alia peripneumoniæ hyemalis signa, ut dolor capitis vividus, thoracis coarctatio, dyspnœa gravis; sanguis tamen est pleuriticus.

Hæc febris, si regimen calidum accedat, in typhum degenerat: accedunt enim delirium, sopor, pulsus languidus, inordinatus, lingua arida, maculæ rubentes & lividæ.

Cura vergit ad evacuandam, ope phlebotomiæ, pituitæ colluviem congestam, & repetitâ catharsi subducendam. Fiat phlebotomia

ad uncias decem; die ſequenti blandè purgetur æger ex mannæ & ſyrupi roſarum ſolutivi ana unciâ unâ, infuſione foliorum ſennæ & rhei in decocto tamarindorum. Alternis diebus ad tertiam vicem repetatur catharſis: ſyrupus de papavere dein ſingulis noctibus adhibeatur ad unciam unam: diebus à catharſi vacuis decoctum pectorale & julapium bechicum uſurpentur vel eclegma, vel emulſio interponitur: è lecto interdum ſurgat, & à carnis eſu abſtineat, juſculis tantum utatur.

9. *Synochus anniverſaria* Bexivenii apud Seidelium *de morbis incurabilibus, pag. 14.*

Quidam Joannes Architectus ſingulis annis ſtato die quo natus fuerat febre implicabatur, quæ ex putreſcente bile genita ſuum circuitum ſervans quartum & decimum non tranſgrediebatur diem, donec ſenio confectus, & ex more eâdem implicitus febre, natali ſuo die vi morbi proſtratus occubuit.

10. *Synochus ſpermatica* Sinibaldi.

Caſtis, religioſiſque cælitibus hæc accidit ob ſpermatis retentionem, unde mœror, pervigilium.

11. *Synochus Tarantata.* Vide *Act. Acad. Pariſ. in hiſtor. 1707. & 1708.*

Non ſolùm Muſicos ſynocho diutiùs protractâ affectos ſublevavit ſonus fidium, atque curationem abſolvit, ſed etiam vidi quem in alio febris genere immanis dolor capitis alternis diebus cum febre vexabat, & quem mirè ſublevavit iteratus quotidie per aliquod tempus tympani bellici ſonus, cui ſpectaculo mœſtus intereram, utcumque ludicrum exteris viſum eſſet; agebatur quippe de cognato, qui hujus & aliorum auxiliorum ope convaluit.

12. *Synochus ſoporoſa* Guarinon. *conſ.* 301. Riverii *obſerv. pag.* 134. Sydenham. *febr. contin. ann.* 1670. *pag.* 119.

Incipit ſopor à delirio obſcuro, accedit ſtupor, dein ſomnolentia, quæ à regimine calidiori excitata non potuit à Sydenhamo ſublevari niſi auxiliis, dùm de Cataphorâ febrili, recenſendis. Vide Sydenham. *ſchedula monitor. pag.* 517. & *febr. contin. p.* 138. & 141. Largum epiſpaſtium capiti raſo impoſitum prodeſt.

13. *Synochus ſcorbutica* Sennert. *de Scorbuto.*

Si in ſecundo ſcorbuti gradu ſint, curantur acidis, lenibus catharticis, non neglecto uſu vini albi; ſi in tertia periodo accedit colliquatio, purpureæ maculæ, diſſolutio putris, mors, teſte D. Lind.

14. *Synochus miliaris, à Carouge en Normandie, Janvier* 1754. *Diar. med. Avril.* 1756. Gerard. D. M.

Febris initio mediocris, horroribus, laſſitudine, dein calore præviis; pulſus parvus, debilis, irregularis; lingua initio ſana, in fine ſicca, cum ſiti ardenti; nauſeæ; dolores vagi, agrypnia, magna aſthenia.

Dejectiones frequentes, ſeroſæ, fœtidæ, verminoſæ, urinæ pallidæ ſedimento viſcoſo.

Cruor in patellâ nunc diſſolutus, nunc inſula in copioſo ſero, cutis maculis rubris, papulis vel albis, vel utriſque.

Terminus intra 15. vel 20. dies per lyſin, rarò ad 30^{m}. Mortis ſigna in quibuſdam erant, quæ valetudinis in aliis, ut ſtrictura laryngis ſtrangulans.

Cura. Remedia quæ proſunt ſunt tartarum ſtibiatum in tamarindorum decocto; quædam doſes ſalis ſedativi, ſerum lactis, vel aqua panis cum nitro pro potu, cum diſſolutio non imminebat,

phlebotomiæ, veſicatoria tibiis admota, & ſal ſedativum in decocto bardanæ pro potu. Hyeme & æſtate pernicioſior fuit.

Illam ſynochum excitabat virus miliare latens, ut excitat alios benè multos morboſ ſæculo elapſo ignotos. An eadem ſpecies ac febris nova Sydenhami?

IV. *Typhus* Hippocr. 1us. & 2us. *de internis affect.* Foeſii, 553. *Typhodes* Pr. Alpin. *Febris mali moris*, *febris nervoſa* Anglis. *Fiévre nerveuſe*, *la fiévre continue maligne.*

Genus eſt febris continuæ quæ ultra duas ſeptimanas, ſæpiùs tres, extendi conſuevit cum calore & urinâ ſanorum ſimilibus, pulſuque quoad frequentiam ſano ferè ſimili, & quoad robur non majori, artubus interea maximè proſtratis.

Diſcrepat à ſynocho, quâcum magnam affinitatem habet, ex eo quod pulſus vel æque rarus, vel ſi frequens, ſaltem tantumdem minor ſit quàm in ſanitate: in hoc autem male morata, ſeu maligna dicitur quod ſub bonâ quoad calorem, pulſum & urinam ſpecie clam ægro inſidietur, & ſymptomata graviſſima, ut ſoporem, delirium, cardialgias, exanthemata, convulſiones inducat ſubitò, cum initio mitis & ſine periculo viſa fuit. Novi certè vulgò in Galliâ potiſſimùm toties malignis febribus accenſeri eas quæ inaſſueta & gravia ſecum ferunt ſymptomata; cùm alii clament illud nomen aptius illis convenire, quæ à miaſmatis contagioſis aut venenatis procedunt, verùm ne nominum æquivocatio fiat, iſtud genus typhi nomine indigitare liceat, malignarum epitheton illis ſpeciebus relinquatur.

Differt à morbis exanthematicis ex eo quod exanthemata in typho, vel à regimine calidiori inducantur, vel non nisi in morbi statu superveniant, eaque utplurimum sint maculæ, non verò tumores, etiamsi parotides quandoque subnascantur : in exanthematicis verò eruptiones miliares, variolosæ, rubeolæ, bubonaceæ, &c. ante morbi statum etiam prorumpant.

Demùm pulsum ferè naturalem frequentiâ tenus & summam artuum prostrationem in aliis febrium generibus reperiri novimus ; unde species ab invicem distinguuntur ; verùm nihilominus typhus genus distinctum facit, cujus species nonnisi à pluribus observatoribus possunt distinctè recenseri. Hunc morbum à febrium classe eliminandum censet Visone in Libello *dell' uso delle battiture*, ex eo quod frequentiam pulsûs absolutam in febris essentiâ seu arbitrariâ suâ definitione reponendam censuit. Nomen *cacoethes* febribus hujusce generis ab Hippocrate fuit inditum passim *in Coacis*.

Malignus dicitur morbus qui 1°. invadit cum spontaneâ virium prostratione ; 2°. cujus symptomata non respondent stadiis morbi ; 3°. nec respondent signis externis, ut calori, urinæ, pulsui. Dantur febres malignæ continuæ, ut typhi, aliæ remittentes, eæque frequentiores, ut amphimerina & tritæophia.

1. *Typhus carcerum* D. Pringle. *Jail distempers ; Maladie des prisons ou d'hôpital* Huxham. *de aëre*, *pag. 82. Febris carcerum.*

Initium. Horror & calor febrilis alternantes, anorexia, noctu recrudescentia sine horrore, calor corporis, somnus interruptus non reficiens ; labor & confusio in cerebro, in syncipite ; sitis parva vel nulla ; pulsus frequens ; ægri tamen

procedunt & vagantur ; si tunc fiat phlebotomia, pulsus imminuitur & delirium accedit, unde distinguitur à synochis.

Augmentum. Accedunt lassitudo summa, nausea, dolor dorsi, dolor & confusio idearum in capite, summa virium & animi dejectio, pulsus velox & plenus ; si tamen phlebotomia una larga instituatur, pulsus frequentior & simul minimus evadit, sequente delirio, cruor spissus initio & in progressu.

Urinæ variæ nunc turbidæ, nunc limpidæ, pallidæ, sed in fine, si benè vertat morbus, utplurimum crassæ & sedimentosæ evadunt. Si æger frigori exponatur, accedit diarrhœa non critica in pessimo casu, feces colliquativæ, ichorosæ, putres.

Calor cutis acer & mordax, seu relinquit in digitis Medici sensationem per aliquot minuta : cutis sicca, nisi sudor adsit, sudor fœtidus, sapor pravus in ore, pravus odor ab ipso ægro perceptus antequam deliret, lingua sicca profundè sulcata, deinde flavescens, viridescens.

2. *Typhus nervosus* ; *nervous-fever*. Huxham ; *essai upon the fevers 1752. Febris nervosa*, Huxham, *de aëre, pag. 147. Fiévre nerveuse. Hectica maligna nervosa* Willisii.

Initium. Fastidium omnium rerum, leves phryciases, flammæ fugaces faciei, lassitudo universalis ut à magno exercitio, sopor & animi abjectio, capitis dolor gravativus, vertiginosus.

Augmentum. Accedit anorexia, frequens nausea, vomitio viscosa, insipida, identidem morbi vehementia remittit, ac dein maximè circa vesperam recrudescit, calor, cephalalgia vertiginosa crescunt, pulsus frequentior, sed debilior, respiratio minùs libera, dolor capitis in vertice

ſecundum ſuturam coronalem, vel obſcurus, vel vividus, ſimulque frigoris & ſtuporis ſenſus in occipite: hos dolores typhi comites frequentiſſimos ſequitur delirium; æger 5. vel 6. dies in hoc ſtatu permanet pallidus, ſomnolentus, ſed inquietudo & agitatio ſomnum tantum quærere aut ſimulare permittunt. Pulſus ſemper frequens, debilis, inæqualis, alias undoſus, nunc intermittens, alias celer frigidis auribus; urina ſero lactis ſimilis, ſine ſedimento, niſi furfuraceo; ſi adſit; mucus albus, deinceps aridus, rimoſus linguam tegit; ſitis nulla.

Status. Septimâ vel octavâ die vertigo, cephalalgia gravativa, tinnitus creſcunt, delirium accedit cum oppreſſione, languore, anxietate; ſi ſurgat æger, in ſyncopem cadit cum ſudore frigido manuum & frontis, ſed fugaci, dum palmæ manus & genæ calent. Si urinæ limpidæ evadant, citò apparet delirium cum tendinum ſubſultu, delirium autem mite & mera idearum confuſio.

Lingua in medio ſicca, margine flavo, tremula; ſi in ſtatu morbi humida evadat cum multâ ſalivâ; pravum ſignum.

Dyſphagia & ſingultus mali ominis ſunt.

Nonâ decimâve die, ſudores generales copioſi frigidi, viſcoſi in extremis, cum dejectionibus alvi fluidis, unde vires exhauriuntur, aſt à diarrhœâ moderatâ delirium & ſopor evaneſcunt.

Si ſenſim exhauriatur æger, pulſus frequentiſſimus & undoſus evadit, delirium terminatur ſopore alto lethifero: urina, lachrymæ, feces inſcio effluunt, mortem accelerant tremores & convulſiones.

Duratio morbi à 14. ad 20. dies; verſus finem omnibus auditus & cognitio perit; plures immo-

dicè metuunt, quidam à somno abstinent, ne mors somni specie obrepat.

Surditas cum pustulis ad os, cum parotidibus suppurantibus boni ominis.

Curatio. Quoniam hujus morbi principia sunt nervorum debilitas, sanguis cacochymicus, evacuationes immodicæ, ærumnæ, vigiliæ, usus immodicus catharticorum & veneris, ptyalismus, &c. curandus est refocillantibus & cardiacis, alimentis scilicet lenibus, diluentibus, abstinendum à phlebotomiâ, & ab opiatis, clysmata tertiâ quâvis die injicienda, à leni emetico ordienda curatio; juscula pulli, ptisana de cornu cervi, panatellæ, vinum rubrum, succus aurantiorum vires optimè reficiunt, quæ nullis sudorificis minuendæ, sed julapiis, cardiacis temperatis ter in die sustinendæ: apud Anglos vesicatoria tibiis, cruribusque admoventur, quæ, si sopor, deliriumve adsint, conveniunt.

A septimo ad nonum eruptio miliaris superveniens juvanda cardiacis, diluentibus, vino rubro, quod sudorem moderatur, nec eruptionem impedit, uber ptyalismus sine aphtis utilis est, sudores effusi noxii.

3. *Typhus comatosus; Fever of spirits* Quincy *Essai* 2. *Febris maligna cum sopore* River. *obs. comm.* 4. *p.* 134.

Mulier adolescens plethorica post vigilatas noctes, inediam, curam liberorum & mariti ægri, incidit in typhum, quæ sexaginta dies uno eodemque fervore citra aliquam intermissionem eam veluti stupidam detinuit, nec interim per totum morbi decursum ulla crisis se prodidit usque ad diem sexagesimum, in quo tantùm sputum album & spumosum sine tussi rejecit, ita ut hujus sputi

libras duodecim emiserit, quo facto convaluit; asserens se nihil incommodi, nihil doloris in toto hoc morbo percepisse.

4. *Typhus hysterico-verminosus.*

Virgo adulta ægrotabat, pulsus sex primis diebus erat sano similis, dolebat capite, mortem sibi certo instare credebat, cor palpitabat, pectoris erant oppressiones fugaces; sumptis mannæ unciis duabus cholera fuit excitata, dein lumbricum ore rejecit; pulsus septimâ die parvus, inæqualis evasit; frigus & calor vagus; adhibita sunt vermifuga cum cardiacis; die duodecimâ ob contumeliam ab ipsius proximo, hæreditatis causâ acceptam, incidit in lethargum oculis semiapertis, facie cadaverosâ, angulo interno oculorum lippo, lacrymoso, linguâ fuscâ, siccâ, & sic fato functa est 15â. morbi die.

5. *Typhus Castrensis* Boerhaav. *consult. pag.* 209. *de febre Castrensi hungaricâ.*

Aliud est genus hujusmodi epidemicæ febris longè pejus atque lethalius, quod vix centesimo observatur Medico. In eo quidem febricula est, vires illicò prosternens absque apparentibus malis signis; calor longè mitior, sæpè vix percipiendus, cum frigore sæpè extremorum, respiratione impeditâ, angustâ, anxiâ; pulsus celerrimus, debilis vix observandus, tenuis maximè inæqualis, sæpè quasi evanescens; urina non rubra, sed plerumque lactea, turbida, absque sedimento, aut varia penitùs; sitis sæpè minor, siccitas oris, linguæ, faucium, inquietudo, deliria, anxietates leviores.

Febris hæc sola sæpè virium jacturâ se prodit, adeò latere solet & fallere: *to theion* Hippocratis in hac agnosce.

Curatio.

Curatio. Simul ac febris hæc adeſt, ſurgat æger illicò de lecto, ſedeat in ſedili, moderatiſſimo calore fruatur, abſtineat ab æſtu; capiti, manibus, epigaſtrio applicentur fomenta ex aquæ & aceti partibus æqualibus; pedibus & nuchæ noctes dieſque applicentur epiſpaſtica ex fermento acri panis cum ſale & aceto ſubacto; bibat decoctum hordei cum ſucco citrei, aurantii, cum rob ribeſiorum, ceraſorum nigrorum, ſambuci, & ſimilibus largâ copiâ. Ubi largo talium uſu permaduit, ſi ſponte ſudat, continuetur ſudor ille leniſſimè ſine ullâ violentiâ. Cibus eſto ex pane cum vino pauxillo & ſimilibus; medicamenta tum dentur omnia, quæ putredinem arcent, humorumque nimiam diſſolutionem prohibent, qualia hæc:

Recipe: folior. ruthæ, ſcordii ana m. ii. cortic. citrei unc. ii ſucc. citrei unc. iii. aut aceti vini unc. ſemiſſ. aq. commun. liv. iv. tunc liquori filtrato miſce rob. ſambuci unc. iv. aqu. ſtillatitiæ cinnamomi unc. i. bibat de hoc liquore æger unc. i. omnì horâ de die & noctu, niſi ſomnus impediverit.

Quid eſt ea febris, niſi typhi ſpecies, licet pulſus celerrimus dicatur. Signa pathognomonica ſeorſim nulla ſunt ita certa, quin ſyndrome ſit multò certior in deſignandis ſpeciebus.

6. *Typhus Ægyptiaca* Proſp. Alpini; *Febris maligna* Ægyptiorum.

Hæc autumno viget; incipit à vomitu bilioſo, cardialgiâ, anxietatibus, ſuccedunt dejectiones fœtidæ, variæ in variis ægris; cacoſitia, adipſia cum linguâ aſperâ, ſiccâ, nigrâ; pulſus, urina, calor, ſanis ſimiles; ſubjecta ſunt advenæ potiùs quàm indigenæ: principium eſt vel potus aquæ cœnoſæ in ciſternis putrefactæ, vel halitus lacuum.

Therapeia Typhi Hecquetiana.

Si in febre in quâ per primos dies æger vix febricitare videtur cum urinâ, pulſu, linguâ, cute vix à ſanitate mutatis, ſed cum aſtheniâ, pervigilio; deinde verò poſt levem cephalalgiam accedentibus cardialgiis, hypochondriis tamen mollibus, ex improviſo ſuperveniunt ſubſultus tendinum in carpo, tum inter dormiendum, tum in explorando pulſu, tremor labiorum, linguæ balbuties, ſomni inquieti, delirium, ſomnia, corporis ſubſultus, vel ſimilia, ea inſignem malignitatem indicant.

Præmiſsâ phlebotomiâ ex brachio & pede, ad venæ jugularis ſectionem deveniendum eſt. Utatur æger ſero lactis, inde deveniat ad ptiſanam ex decocto aquoſo Kinækinæ, in cujus libris duabus diſſolve vini emetici unciam, & ſalis epſonienſis drachmas aliquot, ſumat pro potu. Adhibeantur etiam levia hypnotica, necnon clyſmata ex aquâ, & ſic evaneſcet febris maligna.

7. *Typhus Icterodes; Fiévre jaune d'Amérique* Lining. Vandermonde *maj.* 1758.

1°. Periodus.

Initium. Sæpiùs triduò ante febrem cephalalgia, lumbago, dolor arthriticus, maximè in genubus, & ſuris, anorexia, laſſitudo, aſthma, dein febris incipit ab horripilatione; pulſus plenus, frequens, ſæpè durus, pulſant carotides.

Calor ad 102. gr. therm. Farenheitii non ultra, qui per biduum utplurimùm ſine remiſſione perſeverat, cum ephidroſi quæ tertiâ die evaneſcebat.

Reſpiratio minima, quæ à minimo motu, vel

à deglutitione acceleratur, lingua humida, aspera, alba, in medio brunnea circa secundum diem, sitis moderata.

Tertiâ die calore, ephidrosi, pulsuque remissis, superveniunt nausea, vomitus.

Hypochondria nec tensa, nec dura.

Primâ die somnolentia, dolores antiqui renovati, animi prostratio, debilitas, vultus ruber, oculi rubri, lucis intolerantia, rarò delirium, feces nondum nigræ, cruor in patellâ floridus, nullum serum dimittens.

Secundâ die inquietudo continua, jactatio, dolores nulli, feces duræ, nigræ, constipata alvus, pervigilium pertinax, urinæ copiosæ, pallidæ cum hypostasi copiosâ primâ die, sed secundâ die turbidæ cum hypostasi brunneâ, tertiâ die sanguinolentæ.

Intra 72. horas ad summum pulsus rarus evadebat, calor evanescebat sine evacuatione criticâ; si tamen diaphoreticis blandis & diluentibus sudor productus fuerat per triduum, cum febre periculum evanescebat, cæteri cum magnâ asthenia & oculorum flavedine, alteram morbi periodum ingrediebantur.

2ª. Periodus.

Pulsus tardior & mollior quàm sanis præ mollitie evanescebat sæpiùs, & tunc aurigo, vomitus, delirium, jactatio crescebant.

Calor sanus, pulsu debilitato frigus, facies, pectus, extrema sublivida.

Cutis in frigore aëris viscosa, & humida, dùm calebat aër, respiratio lenta, lingua nitida, apice & angulis rubra, frigidam aquam sine multâ siti appetebant.

Vomitus vel nausea crescebant, ita ut vix quid-

quam retinebant ; aliis cruor , aliis atra bilis picea rejiciebantur cum vomitu , ſomnus nullus , vel continuò interruptus , cum ſummâ debilitate ; vix lecto præ inquietudine contineri poterant ; interrogati tamen quomodo valerent : optimè , reſpondebant.

Vix è pulvinari removebatur caput , quin pulſus evaneſceret cum frigore , ſudore viſcoſo , labiis , extremis , facie , imò unguibus liveſcentibus ; tanta erat eorum debilitas.

Delirium recurrebat & creſcebat , maximè ubi pulſus parvus & depreſſus.

Ophtalmia creſcebat , ſed ſine dolore.

Aurigo , niſi in initio ſecundæ periodi acceſſiſſet , tunc in oculis apparebat , mox totum corpus flaveſcebat , paucis aurigo in oculis concentrata , accedente morte , illicò pectus & collum tingebat.

Collum & pectus maculis rubro-lividis , rariùs extrema erant variegata.

Mulieribus catamenia copioſa & prævertentia.

Cruor tunc ita diſſolutus , ut non ſolum vomitu & mictu , ſed etiam naribus , ore , auribus , oculis , veſicatoriis , rariùs poris cutaneis viam ſibi faceret.

Quidam ægri conſtipati , alii frequenter feces dejiciebant ; ex quibus alii nigras liquidas cum dyſphoriâ , alii piceas , ſeu nigras & tenaces , quibus moderatè fluentibus levabantur.

Urinæ copioſæ , croceæ in auriginoſis , aliis pallidæ , ſemper cum multâ hypoſtaſi , aliis turbidæ , aut ſanguinolentæ.

Hæc periodus ſeptem , vel octo dies utplurimùm percurrebat.

3ª. Periodus.

Tunc ſpes ſalutis erat , ſi ſymptomata omnia

remittebant pulſu pleniore, viribus redeuntibus; ſed ſecus omnia ſymptomata intendebantur, novaque accedebant, ſcilicet pulſus minor adhuc & inæqualis, extrema frigida & livida, rarò facies vivida, aliis plumbea, maculæ ita creſcebant, ut collum, pectuſque omninò nigreſcerent, palpitatio cordis vehemens, calor in regione cordis, reſpiratio difficilis, ſuſpirioſa, æger inquietus, agitatus, ſudor faciei, colli, pectoris fluens; cruor è naribus, ore, auribus ſimul, dyſphagia, ſingultus, ſubſultus tendinum, dein cataphora, delirium continuum; per duodecim horas ante mortem aphonus æger & aſphyctus; in acutioribus convulſio tragœdiæ finem imponebat; poſt mortem creſcebant maculæ, & putredo citò perficiebatur.

Cùm aër ſummè calebat, illæ tres periodi intra biduum, vel triduum percurrebantur.

Epidemia & contagio calore aëris creſcebant, frigore remittebant in Carolinâ meridionali, ita & ſymptomata, ac periculum.

Ægritudo pejor, ſi aër clauſus non renovatus; ſi robur nativum majus; apud peregrinos, meticuloſos, exercitatos, aut morbis prægreſſis debilitatos.

Qui ad ultimam periodum deveniunt, omnes moriuntur.

In primâ periodo cephalalgia, lumbago, ophtalmia, lucis intolerantia, faciei rubor; quò intenſiores, eò morbus vehementior & acutior; quò prima periodus brevior, eò brevior etiam ſecunda: ſi enim pulsûs vehementia ceſſaret ante tertiam diem, mors circa quintam accedebat. Pulſus depreſſus tertiâ die ſymptomata peſſima prænuntiabat; quò gravior debilitas initio, eò pericu-

lum majus. Hypostasis urinæ primis diebus quò uberior, eò pejoris ominis.

In secundâ periodo. Si secundâ ægritudinis die oculi flavescebant, mors quartâ accedebat; si sub finem tertiæ diei, morbus vel feliciter, vel tardiùs terminabatur, ut decimâ tertiâ, vel decimâ quartâ: quò flavedo intensior, & velociùs extensa, eò pejus; rubedo oculorum, & circum vesicatoria crescens ominosa.

Vomitio nigra utplurimum lethalis; lividitas macularum labiorum, unguium, necnon faciei rubor, aut pallor mortem instantem designabant.

Dejectio frequens, maxima, nigra sine levamine, mortifera; omnis hæmorrhagia, exceptâ nasali & catameniali, ominosa; ab ischuriâ mors in promptu.

Typhus icterodes contagiosus est. Albos tantùm, maximè peregrinos ex regionibus frigidis advenas; Indos, Hybridos, *Mulatros* omnes, exceptis infantibus, unâ tantum vice afficit; Nigri verò ab eo morbo nunquam afficiuntur.

Definitur: febris in quâ pulsûs vehementia biduum, aut triduum tantùm durat, ut in ephemerâ; sine evacuatione criticâ desinit, & superest maxima debilitas cum pulsu parvo, qui levi corporis motu, aut situ erecto evanescit, accedente citò aurigine universali, pulsu minimè frequenti, & sine calore; epidemica fuit in Carolinâ ab exeunte Augusto anni 1748. ad Octobris dimidium.

8. *Typhus exhaustorum* D. Dellon, D. M. *Iter in Indias Orientales*. Ægri Lusitanicis vocantur *Esfalfados*.

Apud Indos frequens est morbus eorum qui venere exhausti sunt; febris scilicet continua,

in quâ *pulſus* nunc eſt fortis & plenus, nunc verò & illicò debilis, & ferè inconſpicuus. *Urinæ* valdè rubræ, ſed pellucidæ; *cutis* ſicca, calida; *ſitis* magna, pervigilium, nauſea. *Therapeia* ex analepticis, cibis euchymis & eupeptis petenda, ut ovis, panatellis, jure carnium; potus ſit vinum paululum aquatum; nec timendum eſt ne febris & calor increſcant, cum nihil ad illam curandam ſit aptius.

9. *Typhus à manipuerâ.*

Manipuera eſt ſuccus jatropæ manihot, ſeu mandihocæ Piſonis, cujus radix ſiccata eſt panis Americanorum; ſucco illo intùs ſumpto, corpus inflatur maximè; ventriculus dolet cum ructu, nauſeâ, teneſmo; hinc mox oculi obfuſcantur; vertigines, perpetuique dolores capitis accedunt; tandemque extremorum frigus, animi deliquium, & ipſa mors ſuccedit.

Antidotus ſunt flos nhambi, an baccharidis? & grana Bixæ *urucu*, vulgò *Roucou*. Incipiendum ab emeticis, & dein piper reticulatum, mox ſuccus limonum, ananæ adhibeantur. Guill. Piſo *Hiſt. natur. l. 5. cap. 17.*

V. *Hectica*; la Fiévre Hectique; Fiévre lente.

Genus eſt febris continuæ, quæ chronicorum morborum more ſenſim, & ſine virium notabili proſtratione, atque exiguâ pulsûs frequentiâ, ad plures ſeptimanas, imò menſes extendi conſuevit cum pulſu poſt paſtum frequentiori.

Confundi ſolet cum Amphimerinâ tabidâ & lentâ, quæ ſingulis diebus, veſpere potiſſimum, ſine cauſâ evidenti exacerbatur; ſed differt ab

eâ, ut ab exacerbantibus continuæ differunt. Hanc Hecticam vocarunt Græci, seu habitualem, cujus calorem constantem, & ideò solidis quasi inhærentem dixerunt.

Distinguitur à Tabe & à Phthisi, ex eo quod nulla pars in hecticâ ulcere, vel abscessu sit vitiata, ut in tabe & phthisi vitiantur viscera. Adde quod tabes & phthisis febriculâ amphimerinâ stipentur.

Hectica Galeni, & omnium ejus sequacium, Sydenhami 524. *Lenta Febris* Juncker. *tab. 68.* Frider. Hoffmann. *T. 2. p. 175.* qui eam ab amphimerinâ distinguunt.

Hecticam duplicem statuit Galenus (*de different. febrium, lib. 1. p. 265.*) primam qualis est à nobis definita; alteram quæ juxta ipsum vera tabes est, aut tabis comes assidua, nobis amphimerina.

Hippocrates nomen proprium hujus generis non adhibuit, sed nomine classico usus eam diuturnam & lentam cognominavit; verùm nomina generica distincta cuique morbo competunt. Cùm autem *Hectica* sit nomen hujus morbi antiquissimum, vacuum, *Febris lenta*, nomen ordinis, non generis, prius posteriori est anteponendum in hoc genere designando.

Differt à typho symptomatum gradu minori; duratione breviori multò, orthostadiâ, ægri enim vix lecto affiguntur.

1. *Hectica infantilis* Sydenhami, *p. 524. lenta Febris infantum*, Frider. Hoffman. *pag. 177. T. 2.*

Infantes sine insigni calore languent cum appetitûs dejectione; tam artus quàm corporis truncus ubique emaciantur.

Curatio. Rhei electi uncias duas in tenuis ce-

revisiæ libris duabus immitte, benè obtura lagenam; hinc bibat pro potu ordinario cum & sine cibo. His absumptis ad tertiam vicem, iterùm alias duas libras substitue eidem rheo superaffundendas; si verò metus sit ne prima vice alvus nimis moveatur, uncia una rhei statim sufficiet. Sydenhamus *Schedula monitor. p. 524.*

2. *Hectica vespertina*, *seu febricula vespertina*, Morgan. *animal œconomy. propos. 15.*

Constat iterata observatione pulsum apud omnes homines, cætera sanos frequentiorem evadere post pastum, ita ut si pulset horis matutinis ante jentaculum arteria 66. vicibus in minuto, ea 84. vicibus pulsatura sit post prandium, hoc est in ratione 100. ad 129. ferè ut 10. ad 13.

Illa verò frequentia perseverat usque ad noctem mediam, sed sensim decrescendo, ita ut numerus pulsationum unâ horâ post prandium sit ad numerum horâ undecimâ nocturnâ, ut 84. ad 78. circiter.

Ex principiis Mortoni, cum in summâ frequentiâ pulsûs, vespertina sit ad matutinam, ut 8. ad 7. vis pulsûs vespertina est major matutina, ut 111. ad 100. velocitas sanguinis & diameter arteriarum vesperè sunt etiam majores quàm manè: cum autem vis artuum potius decrescat vesperè, evidens est ex definitione febris, illum statum febrilem fore, si notabilis foret mutatio; non minus hic status, licet omnibus sanis communis, vocatur *febricula vespertina*, quâcum properamus omnes ad hecticam senectutis; seu ad mortem.

Ex his sequitur nunquam pulsum esse rariorem, quàm summo manè inter dormiendum, & quod jejuno stomacho pulsus est minus frequens quàm durante digestione. Digestio itaque est opus, quod

ut abſolvatur indiget aliquali febriculâ, quaſi quod tranſit in maſſam ſanguinis indigeat tritu iterato, ut elaboretur, & in cruorem mutetur.

3 *Hectica Chlorotica*, *febris alba* Horſtii *part. 2. lib. I.* Moroni *in directorio*; *febris virginea* Sennert. *de morbo vigineo*; *febris amatoria* etiam dicitur.

Eſt febris veſperè intenſior, aſt continua non exacerbans, pallore faciei, laſſitudine, difficultate reſpirandi in ſcalarum aſcenſu, capitis dolore, œdematiâ, picâ, palpitatione ſtipari ſolita. *Vide* Chloroſim. Ea verò optimè curatur ſyrupo martiali, aut limaturâ ferri, quæ lympham craſſam, inertem quâ vaſa onerantur, cum catamenia deficiunt, attenuant, unde hoc opere liberata natura, à febriculâ illâ quieſcit.

4. *Hectica ſyphilitica* Raim. Fortis. Mercurialis, *Tom. 3. fol. 22. Lenta febris* Aſtruc *de morb. vener. lib. 4. cap. 3.*

Eſt febricula noctu creſcens chronica, verè potiſſimùm infeſtans cum doloribus nocturnis, ſudatiundulis matutinis, quæ ab ipſis doloribus nocturnis, aut nodis, gummatiſque fovetur; ſi verò ſuppurationes graves in oſſibus acceſſerint, etiam Amphimerina evadit.

Curatur balneis, lacticiniis, ſimilibuſque, modo ſpecifica ſyphilidis adhibeantur, ſecus ægrum abſumit, exſiccat, exhaurit.

5. *Hectica ſcrophuloſa* Bonet. *in ſepulchret. Tom. 3. pag. 146-153. Vide* Febrem hecticam ſcrophuloſam. Ruſſel *de tabe glandulari hiſtor.* 23.

Non differt à phthiſi ſcrophuloſa Mortoni. Si ſuppuratio jam adſit, erit Amphimerina horroribus paroxyſmos ſuos ineuns; ſi ſuppuratio nulla, uſus aquæ marinæ conducit.

6. *Hectica à calculis* Boneti *sepulchret. lib. IV. pag. 121. Tom. 3. observat. 21.* Franc. Figueros medicus Hispalensis febre lenta cum dysuriâ, urinis fuliginosis, tenesmo, siti, linguæ scabritie, arenularum mictione absumptus est; calculi vesicæ erant hujus morbi principium ante aperturam cadaveris ignotum.

Simile quid accidit sexagenario, qui sine dysuriâ mingebat, sed apepsiâ, virium languore, & febre lentâ absumptus est; calculum ignotum 14. uncias ponderantem gerebat in vesicâ.

Casus hecticæ à calculis renalibus Bonet. *sepulchr. lib. 4. s. 1. obs. 21.*

7. *Hectica hydropum* Bonet. *sepulchret. lib. 4. sect.* 1. Ea est quæ fovetur ab aquarum effusione in diversis partibus, in quâ tamen signa Hydrothoracis vel ascitis deficiunt, secus enim morbus esset hydrothorax vel ascites.

Ab Hydrothorace Sepulchret. *Ibid. obser. 14. 4. 13. 6.*

Ab Hydrothorace Pericardii, *Ibid. obs. 12. 6.* In his speciebus inventa est aqua nigrescens, & putrida in alterutro thoracis cavo pulmonibus illæsis. *Coiter.* vel vesicæ aquam flavam continentes in pulmonibus copiosæ, vel pericardium salso liquore turgidum cum cordis anevrismate, pulmonesque indurati visi sunt.

8. *Hectica Nostalgica.*

In orphanotrophæis hæc species frequentissima: Pupilli scilicet vel patriâ vel parentibus orbati mœrent, languent, debilitantur, anorexiâ, mœrore confecti lentè febricitant, sensim absumuntur; nullumque huic malo remedium est, nisi reversio ad parentes, ad patriam, medicamina evacuantia, quæ anorexiæ aut diar-

rhœæ gratiâ præſcribuntur, inutilia, ſæpè noxia ſunt. Plures geſtant in cruribus vel tibiâ maculam brunneam vel liveſcentem; in lectulo immobiles, taciturni, omnia faſtidientes jacent.

SCHOLIUM. Hectica nervoſa Williſii. Hectica peſtilens Sennert. Hectica à ſynocho degener ſeu lenta Junckeri ad Typhos attinere videntur.

Hecticæ quæ apoſtemate, fiſtulâ, ulcere alicujus viſceris aut partis foventur, ad tabem vel phthiſim ſpectant.

Hectica à ſkirro lienis, hepatis, pancreatis, uteri, ad ſplenalgiam, hepatalgiam, hepatirrhæam, leucorrhæam &c. ſpectant, cum in illis ſint alia ſymptomata febre magis notabilia.

Signa generica hecticæ ſunt 1. febricula tam mitis, ut ægri ſi febricitent id non ſentiant niſi in ultimo gradu; 2°. cutis ſiccitas cum calore ſicco, acri, non tamen ad thermometrum notabili; 3°. unâ aut alterâ poſt cibum horâ, calor & frequentia pulſus augentur; 4°. interea pulſus eſt minor quàm in ſtatu ſano.

9. *Hectica verminoſa* Frid. Hoffman. 2. 187.

Febres verminoſæ puerulis ablactatis familiares ſunt diverſi generis, eæque multum anomalæ, ſæpius tamen amphimerinæ vel hecticæ, talis eſt amphimerina tuſſiculoſa nec non ea quæ dentitionem ſæpè comitatur.

Hectica verminoſa in hoc ab aliis differt quod poſt cibum & veſperè non conſtanter ingraveſcat, quod ſæpè alvi fluxum comitem habeat, in quo cinerea vel griſea excrementa ſuccedunt; urina turbida cum ſedimento limoſo mingitur; quæ in aliis hecticis non obſervantur. Præterea fœtor oris ſingularis quem acidum dicunt mulierculæ, lumbricorum excretio, pruritus narium,

volaticus alterutrius genæ rubor, dolores punctorii vagi in abdomine: ætas infantilis signa præbent, ab hac febre tamen non immunes sunt adulti. Præcessit usus dulcium saccharatorum.

Cura absolvitur catharticis & anthelminticis. Optimè purgant, & vermes abigunt stibiata parvâ dosi, inter quæ syrupus Glauberi ad guttas aliquot, infusa foliorum vel folliculorum sennæ cum mannâ, syrupo florum persicæ, aqua novem infusionum, syrupus rosatus solutivus; etenim cum de infantibus agitur, mellitis illa improvida ætas ludificanda est, secus medicamina recusat: unde sæpè deveniendum est ad grana pauca tartari stibiati in aquâ multâ dissoluti, aut ad aquilæ albæ grana aliquot pulticulâ involuta. Si febris vigeat, abstinendum ab anthelminticis, imò à purgantibus validioribus juxta Hoffmannum, & utendum acidis cum amaris, imò in hoc casu aquas selteranas spiritu vitrioli correctas laudat Auctor, quod tantùm adultis convenire videtur; inter amara vermifuga excellunt semen santonicum, tanacetum &c.

10. *Hectica cachectarum.*

Est hectica seu lenta symptomatica, ut aiunt, quæ cachectas benè multos afficit, citra purulentiam, unde differt à phthisi & tabe; talis est febricula lenta convalescentium à febribus acutis, à phlegmasiis, à fluxibus, nec non chlorosiantium, scorbuticorum, syphiliticorum, hydropum &c. Hæc verò febris ut plurimùm sequitur prognosim & medelam morbi principalis, cui adhæret.

ORDO SECUNDUS.

FEBRES REMITTENTES.

Syneches & Pyreta Epanadida Hippocrati; *Scasoning* Anglis; *Proportionatæ* Torti; *Paroxyſmales* Avicennæ; *Continuæ periodicæ* Sennerti; *Remittentes* Pringlii, Huxhamii, &c. *Continentes* Mortoni, *Pyretol. pag.* 120. *Exacerbantes*, *Pathol. meth.*

ILLÆ ſunt quæ ab initio ægritudinis ad finem uſque ægrum non dimittunt, ſed determinatis temporibus in quocumque ſtadio, adeòque pluries cum horrore, vel oſcitatione, frigore, aut ſimili quodam ſpaſmodico conatu recrudeſcunt, ſubſequente caloris, vel aliorum ſymptomatum augmento, citra ullam cauſam evidentem, vel abſque principio procatarctico.

Illa ſpontanea, ſine principio evidenti repetens ſymptomatum redintegratio propriè *paroxyſmus*, Latinis exacerbatio vocatur, & eſt in remittentibus quod *acceſſio* in intermittentibus, adeòque diſcrepat ab augmento accidentali, quod in continuis, vel continentibus obſervatur ob animi pathemata, cibum aſſumptum, motum corporis, aut febriculam veſpertinam, de quâ egimus in hecticâ.

Intervalla inter paroxyſmos vocantur *Remiſſiones*, quia febris non omninò recedit, ut patet vel ex pulsûs frequentiâ ſanam ſuperante, aut ex

virium proſtratione adhuc notabili, qualis in intermittentium apyrexiâ, ſeu intermiſſione non datur. *Periodus* eſt pars morbi conſtans uno paroxyſmo, vel acceſſu, & unâ remiſſione, vel intermiſſione.

Continuæ primi ordinis unicum habent augmentum, ſcilicet in ſecundo ægritudinis ſtadio; aſt remittentes in quovis ſuo ſtadio, ſcilicet initio, augmento, ſtatu, & declinatione ſuos paroxyſmos patiuntur, ut ſui ſunt in ſingulis intermittentium ſtadiis acceſſus.

Qui cognoverit cauſam acceſſionum in intermittentibus, & cauſam febris continuæ, ambaſque conjunxerit, is cauſam exacerbantium capiet; principium verò nullum aliud eſt quam natura, quæ confusè percipit periculum ab intermiſſis ſuis conatibus oriundum, adeòque identidem conatus ſuos renovat, quæ tamen viribus ſuis proſpiciens eos conatus alternatim remittit; hinc enim periculum eſt ne materies morbifica diutiùs immorans & ſtagnans putredinem majorem, aut ſphaceloſam acrimoniam adipiſcatur, adeòque eam iteratis cordis conatibus corrigere, vel expellere nititur, aut nimis torpidum ſanguinis motum exſuſcitat, ut debita ei velocitas concilietur, aliunde verò pro conſuetudine in actibus etiam liberis receptâ, in eodem tenore conatus ſuos non ſuſtinet, ſed gradatim auget uſque ad *acmen*; dein ſucceſſivè illos imminuit, ut in omni opere conſuevimus. Sic cantores cùm ad tonum ſenſim altiorem devenere, ſi diù cantare pergant, in tonum ſucceſſivè magis depreſſum delabuntur, & identidem chori magiſter, tonum lapſum, ſeu vocem altiùs tollere cogitur; ſic foſſores initio vegetiùs ac vegetiùs laborant,

deinde ſenſim à vigore remittunt, uſquequò inertiæ ſuæ conſcii conatus iterùm intendant.

Qui fingunt fomitem materiæ morbificæ inſtar fontis periodici, qui per intervalla majorem fluidi copiam ſuppeditat, illi mechanicè ſibi videntur ratiocinari, atque de hypotheſi novâ ſibi plaudunt; ſed demonſtratum puto ab hujus materiei morbificæ periodico appulſu, quem nemo explicuit, ſanguinem tantùmmodò inſpiſſari, adeòque motum cordis, ni accedat conatus naturæ, ita minui, nedum intendi; ergo ad naturæ conatus in hac ipſâ hypotheſi ſemper confugiendum eſt.

Obſervant omnes Practici, quod intermittentium acceſſus quidam tamdiù durant & repetunt, quamdiù cathartica, aliaque evacuantia repetuntur, & ideò cum ſemel ad kinkinam deventum eſt, ab omni evacuatione eſſe abſtinendum, teſte Sydenhamo; atqui ubicumque ſit fomes ille materiem morbificam ſuppeditans, is evacuantium ope debet ſucceſſivè imminui, & diætâ ſeverâ concurrente eumdem permanere impoſſibile eſt; ergo cum effectus ſuis cauſis ſint proportionales, & reditus acceſſuum creſcat cùm fomes decreſcit, huic fomiti non tribuendus eſt acceſſuum reditus. Si verò fomes ille adſit, quod in certis caſibus verum eſt, illud non eſt cauſa, ſed principium acceſſuum, vel paroxyſmorum.

Laborem febrilem natura ordiri conſuevit ab ſpaſmodicâ cutis contractione, quæ frigus quidem & horrorem excitat, ſed quæ materiem morbificam commovet, ex minimis vaſis exprimit, exagitat & ad elaborationem ulteriorem in calore febrili ſuſcipiendam diſponit; calor verò febrilis phyſicè, atque pulſus vaſorum mechanicè hanc ſalubrem fluidorum alterationem, coctionemve molitur,

molitur, ut fusè in theoriâ febrium exposuimus.

In actuali Medicinæ statu parvi refert ad praxim non solùm species, sed etiam diversa genera febrium ab invicem accuratè distinguere, quippe sive exacerbantes, sive continuas, sive intermittentes acutas, ut quotidianam, tertianamque duplicem eodem fermè modo curant: phlebotomia, cathartica in omnibus primas tenent, & tantùm in exacerbantibus & intermittentibus quæ his remediis resistunt, nec purulento principio debentur, kinkinam opponunt; interea ut Astronomi stellas, Botanici plantas, quarum distincta cognitio vix utilis videtur, ita & Nosologi diversas febrium species distinguere debent, ut perfectior evadat scientia medica, & in usus futuros paratior.

VI. *Amphimerina*, Fiévre putride, maligne. *Hemitritæus* Brendel. Emitritée; *Latica* Barbaris; *Phlegmatica* Avicennæ, Græcis *Amphimerina*; *Syneches* Mortoni, Gorræi *definit.* *Cathemerina* & *Methemerina* recentium Græcorum juxta Galen. *in epid.* 564. *n.* 11. Latinis *Quotidiana continua* Sennert. La Quotidienne continuë.

Ab *amphi* circa, & *hemera* dies, quod singulis diebus paroxysmus revertatur. Differt à *quotidianâ* ex eo quod in remissione ad plenam *integritatem*, seu apyrexiam non deveniat; à tritæophiâ, quod à rigore incipiant plures paroxysmi.

Genus est febris remittentis, cujus paroxysmi singulis diebus sibi similes sunt, sed rarò regularis observatur.

Differt à *synocho* & *hecticâ* cujus acutiem ha-

bet, ex eo quod ſenſibiles ſunt ſine cauſâ evidenti exacerbationes, horrore, frigoreque aliquali ineuntes; à quotidianâ quod non intermittat & in remiſſione æger debilis admodum ac febricitans remaneat, aut quod obſcuras intermiſſiones habeat, deindeque remittentem ſe prodat; proteiformis enim ſæpius eſt maxime cum medicamentis ejus typus turbatur.

Amphimerina vel eſt morbus, ut aiunt, eſſentialis, vel *accidens*, ſeu ſymptoma minus præcipuum alterius, ut tabis, phthiſeos; iſta vero chronica eſt, cùm eſſentialis ſit ſemper acuta, de quâ hic agimus; ſi quis hoc genus Hemitritæum vocet, non repugnabo.

Amphimerina Latica.

Febris lymphatica continua Etmuller. *colleg. caſ.* 21. *Phlegmatica periodica* Avicennæ *lib.* 4. *fen.* 1. *quotidiana continua exquiſita* Jonſtoni, *idea univ. med.*

Illa eſt quæ paroxyſmos prælongos obtinet ad horas octodecim protractos, exacerbatur quotidie circa veſperam, cum levi partium extremarum refrigeratione utplurimum, calore in paroxyſmo miti, ſed tenaci. Ita contumax eſt ut duos menſes ſibi relicta excurrat. *Latica* dicitur à calore latente. Vide River. *obſ.* 57. *centur.* 1.

Vide curam diſtinctè traditam apud Etmullerum loco citato *pag.* 609. curam verò ſequentium apud Torti. Sequentes ſpecies ſunt malignæ, typo confuſo, gravibuſque ſymptomatis ſtipatæ, à Mercato *Tertianæ pernicioſæ* dictæ, vulgò *febrium malignarum* nomine cognitæ, aut ſi minus periculoſæ ſint, *putridæ* dictæ.

1. *Amphimerina Catarrhalis* Junckeri *Tabul.* 67.

Nenteri *cap.* 9. *tab.* 136. *febris catarrhalis* Auctorum ; *fiévre de rhume ou catarrhale.*

Differt à latica per coryzam, dolorem dorsi, tussim, raucedinem, dyspnœam, anginam; incipit à refrigeratione & vagis longisque horroribus.

Ægri vesperè pejus habent, horrent, tussiunt, febricitant, dolores catarrhales majores experiuntur. Is verò morbus præmissâ phlebotomiâ & potu theiformi, diluente, calido, narcoticoque horis nocturnis assumpto, sua sine periculo percurrit tempora, ac blandâ diaphoresi terminatur. Ea verò quam Germani vocant catarrhalem malignam sæpiùs sine symptomatis catarrhosis observatur, monente ill. Brendelio.

2. *Amphimerina Epiala.* Galen.

Est febris maligna intermittenti similis in cujus remissionibus ægri prostrati habent pulsum frequentiorem, & fortiorem, in paroxysmis verò tremorem spasmodicum quasi epilepticum, ut vocem præcludat; pulsum rariorem & inæqualem, & interea dum calidior ab astantibus percipitur, æger horrore frigorifero maximo percellitur. Paroxysmi vel semel vel bis in die recurrunt anticipantes vel retardantes, nec enim legem in his exspectare debemus, sed intra paucos paroxysmos æger è medio tollitur; illa aggreditur homines senes & cachecticos saburrâ quâdam infarctos.

Rarissimus in Gallia morbus; frequens, ut ferunt, apud Italos. D. Baux pater ter eum morbum viderat, sed toties lethalem. Memini me ter hunc morbum observasse; bis in nosocomio generali. Æger utcumque calidus perciperetur ab astantibus, de summo frigore in invasione fe-

brili conquerebatur ; ille evaſit ; de ſecundi eventu memoria nil ſuppetit. Tertius in paroxyſmo conquaſſabatur tam vehementer, ut ne potum cardiacum haurire poſſet ; poſt ſex circiter minuta quieſcens pulſum habebat debiliorem, & calorem minorem quàm in epiſemaſiâ ; ſeu dum frigus ſentiebat, & cardiacis indigebat ; poſt tertium paroxyſmum obiit. Ille ſenex ob immanem dyſuriam balnea domeſtica ſubire coactus non ſatis purgatus erat ; & illicò atroci dyſuriæ dolore ſedato omninò acceſſit epiala ; præceſſerat ſomnus veternoſus per noctem.

In hoc morbo quantociùs purgandum cum emetico & dein apozemata ex foliis cichorei, dentis leonis præſcribenda, interpolata catharticis antequam ad kinkina deveniamus ; bezoartica, theriaca cum illis cardiacis in ipſo paroxyſmo indicantur.

Immeritò culpatur Avicenna quaſi finxiſſet morbum in quo externa calent, interiora frigent ; cùm enim Medicus externa calida percipiat, & æger horrore frigido concutiatur, facile eſt concludere eum in interioribus frigere, dùm calent exteriora. Quod cæteri dicunt ad illud phœnomenum explicandum ſupponentes eſſe puncta calida frigidis intermixta, eſt commentum ſcholaſticum ; non eſt neceſſarium frigus thermometricum ad ſenſationem frigoris percipiendam cum ultima urinæ gutta mingitur ; cum nefas horrendum audimus, frigidus per oſſa tremor currit ſine prævio frigore atmoſphærico, ut vulnus nobis ſenſum uſtionis imprimit ſine calore thermometrico ; ab ſpaſmo cutaneo frigus illud eſt deducendum, non à frigore pituitæ vitreæ, ut putabant Veteres.

In virgine juveni actu video epialam multo leniorem, in quâ ægra quotidie è lecto surgit, paroxysmos per decem vel duodecim horas patitur, initio cum summo tremore, frigoreque, quod ab astantibus non percipiebatur; deinde verò tremor nullus fuit, lingua humida quidem, sed brunnea, subnigra evasit, & invitis catharticis per alternos dies repetitis ægra ultra mensem singulis diebus paroxysmum experta est. In paroxysmorum intervallis pulsus minimè frequens est, verùm debilitas artuum docet ægram non esse apyretam.

3. *Amphimerina syncopalis* Jonston. *idea univ. med.* Sennert. *de febrib. Febris syncopalis* Avicenn. *lib.* 4. *f.* 1. Foresti *observ.* 61. *lib.* 1. Torti *pag.* 192.

Virgo sexagenaria post nauseas, cardialgias, adhibitâ catharsi quotidie febris paroxysmum experiebatur, sed alternis diebus paroxysmus erat fortior; sumpto cathartico & iterato etiam cum kinkina, febris syncopalis apparuit, quippè pulsus evasit exiguus, rarus, ut in statu sano; pedes frigebant, syncopes imminebant, & continuo sopore detinebatur; manè melius se habebat, pulsus resurgebat, sed quovis vesperè frigus, anxietas, nausea & vomitus biliosus viridescens revertuntur: purgata est statim cum emetico & uberrimè evacuata, alternis diebus iterata cartharsis, adhibita cardiaca, limonata, aqua pulli.

Mirum febris genus, cujus paroxysmi decem aut duodecim horas durant, & in quo pulsus rarior est in paroxysmo, quàm in sanitate; paroxysmi non ampliùs sudore terminantur.

4. *Amphimerina cardiaca; cardiaca febris* Torti *pag.* 183. *Febris syncopalis humorosa* Avicennæ *lib.* 4. *fen.* 1, *cap.* 53.

Febris est acuta maligna quotidie circiter exacerbans cum leipothymiâ & syncope in paroxysmo, nec non vomitione bilis prasinæ & æruginosæ. Unde crescente debilitate extrema frigescunt, sudor frigidus dimanat, & circa quartam diem ut plurimum è medio tolluntur ægri. Differt per dolores cardialgicos à syncopali.

Aggreditur juvenes biliosos, siccos, cacochymicos, differtque ab amphimerinâ repletionali seu syncopali humorosâ Avicennæ, quæ non ita acuta est, minuta scilicet à bile æruginosâ; humoralis verò à pituitâ vitreâ, ut aiunt, producitur.

Quantociùs vomitorium est præscribendum, cardiacis maritatum & lene. Serapio solam aquam calidam vel syrupum acetosum suadet; verum nostris temporibus tartarum vel vinum stibiatum magnâ aquæ copiâ dilutum & cum aqua naphæ, theriacali vel simili junctum præstare videntur in remissione; in paroxysmo verò fortiora cardiaca indicantur. Juscula sint succo limonum aromatizata. Kinkina laudatur à Torti.

5. *Amphimerina humorosa* Avicennæ *lib.* 4. *fen.* 1. *cap.* 53. Paul. Æginet. *lib.* 2. *cap.* 37. *febris syncopalis repletionalis* Forest. *obs.* 61. *& obs.* 29. *pag.* 89. *T.* 1. *Vide* febrem syncopalem ejusque curam apud Torti, *pag.* 192.

Differt à syncopali propriè dictâ sive minutâ 1°. ex eo quod multò minùs acuta sit: 2°. quod plurimi paroxysmi quotidianæ typum sequantur, econtra in syncopali minutâ plures paroxysmi tertianæ typum sequuntur ex Avicenna: 3°. magis est nauseativa & cardialgica quam syncopalis: 4°. cacochilia copiosa crassa eam fovet, syncopalem verò paululum materiæ acris & venenatæ.

Hos ægros Paulus curari vult ſine phlebotomiâ & ſine catharſi; phlebotomia quidem contra indicatur à pallore aut lividitate faciei, à pulſu debili & raro, in ipſo paroxyſmo, quæ raritas in paroxyſmo mihi videtur ſignum ſyncopalibus & epialis proprium; cartharſim vero illi ægri non tolerant & animo linquuntur, ait Paulus & Avicenna; licet enim vehementer eâ indigeant, robur ita eſt exhauſtum, ut eam ferre nequeant. Hinc Paulus repetitas frictiones totius corporis per dies integros continuatas potiſſimum præſcribit & mulſam pro potu, ad ſummum clyſmata & pro cibo panem in juſculo ſolutum vel vino tinctum ſuadet.

Obſervatio 29ª. lib. 3. Foreſti ejus ſpeciei hiſtoriam optimè tradit, ac curationem per frictiones aſſiduas more Galeni & Pauli; vis kinkinæ tunc erat ignota.

6. *Amphimerina phricodes* Galen. *Iſagog.* Marcell. Donati *hiſtor. mirab. lib.* 5. *cap.* 5. *Querquera* Car. Piſonis. *Fbris algida* Torti *pag.* 193. ubi ſex hiſtoriæ ejus extant. *Zerzera* Caſtelli *Lexic. Febris horrida, algida* & *horrifica* Latinis vel horrida. *Querquera* à Græco *Karcaros.* River. *febris maligna, obſerv.* 56. *cent.* 3. vulgò dicitur ea in quâ horror continuus eſt ſeu frigus intenſum tùm ad ſenſum ægri, tùm ad palpum Medici cum tremore ſpaſmodico, quæ ſimul eſt exacerbans amphimerina.

Differt ab hemitritæo quod quotidiè rigores longi paroxyſmum comitentur; alternis verò diebus in hemitritæo. Vide Sennert. *de febrib. lib.* 2. *cap.* 21. & River. *cent.* 4. *obſerv.* 15.

Sexagenaria febre malignâ laborabat hemitritæo affini. Paroxyſmi quotidiani erant cum refrigera-

tione totius corporis per horas duodecim vel quindecim perseverante & maximo virium languore, quem fovebat diarrhœa grisacea lienterica. Huic in fine profuit Bezoardicum Joviale Riverii, & undecima die sanata est.

Etmuller, Helmontius & Sylvius appellant algidas febres, quæ ab initio ad finem algorem habent comitem. Vulgatius initio ludit sub effigie Tertianæ duplicis, dein subitò æger frigidus, asphyctos videtur, paroxysmi confunduntur, & nisi ingeratur kinkina, observante Torti, è medio tollitur. *Vide* Cardialgiam febricosam.

7. *Amphimerina Hemitritæus; Semitertiana* Latinis; *Emitritée. Hemitritæus legitimus* Auctorum, River. *observ. comm.* 23. *pag.* 139.

Quoniam docet observatio quod inconstans est in febribus hujusce ordinis paroxysmorum typus, & quod in eodem subjecto nullus paroxysmorum ordo sit constans, hemitritæus ratione typi non debet differre ab amphimerinâ, monente Brendelio & dudum Foresto; adeòque ambæ sub eodem genere militare debent.

Hemitritæus est illa species amphimerinæ in quâ singulis diebus est paroxysmus, ast alternis diebus paroxysmus à summo frigore incipit quasi tertiana cum quotidianâ continuâ simul concurreret. Differt legitimus hemitritæus à notho ex eo quod sit acutus, & intra septem dies utplurimum terminetur: nothus verò sit chronicus, nam Stahlius vidit nothum ad menses extensum (*de febribus observ.* 43. *pag.* 121.) atque solis viribus naturæ sanatum.

Accidit præcipuè autumno gulosis & catillonibus.

Ex pulsus frequentiâ solâ non judiciari debet utrum febris intermittat vel remitttat: si enim

poſt paroxyſmos vires proſtratæ remaneant, ſi ſint gravia ſymptomata, ut vigiliæ, lipothymia, licet pulſus non ſit frequens in remiſſione, febris minimè intermittens habenda eſt. Vide *obſerv.* 23. River. *de Hemitritæo*, *pag.* 139.

Legatur obſervatio hujus Hemitritæi apud Ballonium *conſil.* 115. *lib.* 1. *de febre ſemitertianâ* ubi erat ſopor, delirium & dolor obſcurus lateris cum ſummo ardore; altera *in conſil.* 29. *lib.* 2.

8. *Amphimerina pſeudohemitritæus. Tertiana continua duplex* Verlhof. *p.* 62. *Lipyria* Avicennæ, non Græcorum. *Hemitritæus nothus* Galen. *faux Emitritée.* River. *obſ.* 54. *cent.* 1. *Hemitritæus minor* Schenckii.

Differt à priori morbi longitudine majori, adeoque intenſitate minori, vid. *obſervat.* 39. *centur.* 4. River. *de Epiſcopo Ucetienſi.*

Diagnoſim etiam hujus ſpeciei vide apud Riverium *obſerv. communic.* 23. *pag.* 139. differt ſiquidem à tertianâ nothâ duplici, quod lipothymias, vigilias, aliaque ſymptomata acccerſat, vireſque in remiſſione non reſurgant.

Ad hanc ſpeciem revocandus videtur morbus qui vocatur *quotidiana continua cum quadruplici tertiana* Riverii *obſ.* 23. *cent.* 4.

Huc ſpectat etiam *rara ſpecies hemitritæi* River. *obſ.* 23. *cent.* 3. Menſe Februario, ait, Gerardus febre continuâ pituitoſâ cum paroxyſmis tertianæ laborabat. Illi à rigore incipientes bis in die recurrebant, & febre intenſâ ad multas horas perſeverante, leni ſudore terminabantur ita ut hæc ſpecies ipſi videatur quotidiana continua cum tertiana quadruplici.

Aliàs notavit Riverius triplicem tertianam, ſeu quæ intra duos dies ter recurrebat.

Pseudo-hemitritæum epidemicum anno 1720. grassantem vide descriptum *in consultatione* 200ª. Frid. Hoffmanni *pag.* 422. ejusque epicrisim, licet auctor hunc morbum pro intermittente habeat.

9. *Amphimerina Hungarica ; Hemitritæus pestilens* Schenckii 1574.

Febris Hungarica seu Castrensis Juncker. *tab.* 73. *Vermis cerebri* Schenckii.

Febris est acuta maligna epidemica utplurimum, castrensis, æstate militibus, potissimum plethoricis familiaris, quæ orditur ab horripilatione & cephalalgiâ quibus accedit sitis & æstus maximus, ardor circa scrobiculum cordis, linguæ siccitas & tumor, frequenter angina, quarto, septimove die delirium cum oculis fulgidis, venis capitis tumidis, & vespere paroxysmus; his adde pulsum fortiorem, quam in cæteris malignis, narium hæmorrhagias supervenientes, agrypniam continuam cum anorexiâ, quibus comites se addunt pro diversitate temperamenti & principiorum vomitus, dysenteria, petechiæ, parotides, paralyses, hemiplegiæ.

10. *Amphimerina tussiculosa. Fièvre vermineuse, & catarrhale des enfans ; coqueluche des enfans.*

Anno 1751. mense Junio & anno 1760. mense Maio, viguit epidemicè inter infantes hæc febris quotidiè exacerbans cum sputo sanguinis, tussi ferinâ, in qua ferè suffocantur, lumbricos rejiciunt.

Curatur catharticis vermifugis per alternas dies repetitis. *Vide* Tussim clangosam.

11. *Amphimerina miliaris. Vide* Sydenham, *Pag.* 520. *Diar. medic.* 1758. *pag.* 275.

Hæc à veneno miliaris latente excitata, qua-

vis nocte paroxyſmum excitat quotidianæ intermittentis æmulum. Hæc verò kinkinæ reſiſtit; hæc febris per octo primos dies benigna, dein caput impetebat & funeſtam hæmorrhagiam accerſebat, uſquequò demum miliaria exanthemata alba à D. Martean obſervata hujus morbi genium declaravere.

12. *Amphimerina ſingultuoſa. Fiévre maligne avec hoquet; febris continua & maligna* River. *cent.* 1. *obſerv.* 47. idem *obſ.* 78. *centur.* 3. *Singultus, Febris lyngodes* Walſchmidii.

Epiſcopus Nemauſenſis anno 1629. quinquagenarius febre illâ malignâ cum ſingultu & nauſeâ affectus fuit; exacerbationes mane quovis adveniebant & ſeptem horas durabant; urinæ erant rubræ & turbidæ; feces liquidæ, bilioſæ; vigiliæ perpetuæ; ſanguis extractus quaſi pleuriticus; febris quintâ die invitis duabus phlebotomiis creſcebat cum anxietate, ſudoribus non criticis: ſeptimo ſudor criticus copioſus acceſſit. In altero ægro febre eâdem ſingultuoſâ laborante poſt plures phlebotomias & duas catharſes, variaque remedia, die morbi duodecimâ, laudani grana duo cum emulſione in quâ uncia ſalis prunellæ, aſſumpta ſunt, & intra horam morbus ceſſavit.

13. *Amphimerina Anginoſa* Huxham *de aere III. Febris petechizans* Nenteri. *Influenza* Huxham *de aere pag.* 104. *Febris catarrhalis maligna ſive petechizans* Junckeri *tab.* 71. Gallis *Grippe, folette, &c. Angina epidemica* Foreſt. *l.* 6.

Illa ſpecies eſt eadem omninò quam deſcribit Riverius *obſ.* 9. *comm. pag.* 136. morbus epidemicus *coqueluche* vulgò, eo tantum diſcrimine quod apud Noſtrates nullæ erant petechiæ, cum

apud Germanos & Anglos frequenter febribus malignis se adjungant comites. Eadem observata est epidemica Condomi apud Vascones anno 1750. *ex Diario medic.*

Is morbus *coqueluche* dictus anno 1757. plurimos à medio tollebat à 4. ad 7. vel 14. diem. Tussis erat cum anginâ, dolore capitis, pervigilio, lumbagine, coryzâ. Qui post phlebotomiam & bechica sudorem fœtidum effundebant, liberabantur; plurimi inediâ consumebantur.

Condomi ulcerosa erat angina cum ptialismo & petechiis; diarrhœa vel spontanea vel artificialis & nitrum profuere. Affinis erat cynanchæ malignæ Straussii seu laqueo Aëtii. Differt hæc species à purpurâ quod maculæ cutis in amphimerinâ sint accidentales, regioni calidiori tribuendæ. *Vide* Purpuram.

Germani catarrhalem sæpè nominant amphimerinam malignam in quâ ne minimum est catarrhi symptoma, notante Brendelio, saltem stillæ narium, epiphora, horror à principio diverso dependent.

Amphimerinæ malignæ necnon tritæophiæ sunt morbi apud nos minimè rari, sed qui nomine generico febrium putridarum, aut malignarum confunduntur; illæ siquidem quæ alternis tantùm diebus exacerbantur cum exiguo aut nullo frigore præter initium morbi sunt tritæophiæ; quæ verò singulis diebus exacerbantur paroxysmis subsimilibus sunt amphimerinæ, & paroxysmis alternis frigore majori stipatis sunt hemitritæi. Legi meretur quod scripsit de hemitritæis & tritæophiis Baglivius, lib. I. *pag.* 59.

14. *Amphimerina peripneumonica*; *Morbus epidemicus* Telonæ in Gallo-Provinciâ *ann.* 1757. *Diar. med.*

Vere invadit hic morbus; exordium à tuſſi importunâ & febre amphimerinâ acutâ bis quovis die exacerbante cum frigore & calore alternatis. Accedebat oppreſſio pectoris, ſputum cruentum, dolor lateris, ut plurimum ſuperveniebat vomitus vehemens per duas treſve dies viſcoſus, amarus, necnon in multis ſudor copioſus, pertinax, pulſus conſtanter plenus, frequens, ſubmollis; lingua ſubalbida, humida, paſtacea; dolor capitis & dorſi inter omoplatas. Finis, cum lethalis erat, quintâ vel ſeptimâ die; ſed morbus feliciter cedebat ſequenti methodo.

Cura. Præmittantur duæ phlebotomiæ circiter, cum ptiſanâ non inviſcante, ſed diluente ex infuſo capillorum veneris & glycyrrhizâ; deinceps tartari ſtibiati grana pauca in decocto caſſiæ & tamarindorum, quæ uberem viſcoſæ materiæ ano & cato evacuationem cieant, ſequentibus diebus cathartica minorativa præſcribantur.

Ab emeticis omnia ſymptomata etiam inflammatoria remittuntur.

Epidemia illa ab alternatis per menſem ſerò & manè frigoris acuti, caloriſque ſuavis vicibus acceſſit, mulieres non attigit.

15. *Amphimerina ſpaſmodica.* Vide Vandermonde, *journal, Août* 1757.

Fervor & delirium in paroxyſmo, in remiſſione penis rigeſcentia ſine mole adauctâ (quod in dyſuriâ calculoſâ etiam accidit) abdomen planum, rigidum, oculi obtutus fixus, loquela monoſyllabica, urinæ difficultas, os ſiccum, lingua convellebatur, nullus calor, ſpaſmi univerſales, tendinum ſubſultus.

Hæc febris uſu kinkinæ ſublata eſt; ſucceſſerat quartanæ.

16. *Amphimerina mimosa ; Febris exacerbans Tymorensis*, in Indiis peculiaris ; Bontii *de medic. Indorum, cap.* 15.

Qui navigant in Insulas Solor & Tymor cædendarum santali arborum gratiâ corripiuntur febri quâdam putridâ, quæ exacerbationes per quatuor horas patitur, quâ durante exacerbatione ridiculas admodum actiones ægri edunt imitantes ea opificia quæ sani exercuere, & omnia effutientes temerè quæ in vitâ tacenda, loquendave peregerunt cum maximo astantium risu : adest præterea Bulimus, ita ut, dùm in delirio sunt, omnia etiam fœdissima devorent, quæ ipsis præbentur.

Tribuitur maximè odori viroso santalorum, aëri nebuloso, frigori ipsi, fructibus immaturis. Hæc Insula sita est 10. gradibus latitudinis meridionalis, ibi

Cum modò frigoribus, calido modò stringimur æstu
Tempore non certo, corpora languor habet.

Cura. Leni catharsi & clystere præmissis vena tundatur usque ad animi defectum in plethoricis ; cucurbitulæ applicentur cervici, scapulis, capiti raso. Incolæ temporalem arteriam laminâ candenti, vel fune sclopetario accenso urunt cum stupendo fructu, quod etiam in cephalæâ faciunt. Tum vomitoria antimonialia aut ex gillâ vitrioli usurpantur. Adversus vigilias extractum croci opponitur. Dein ad sudorifica & diuretica ut Bezoar, rasura cornu Rhinocerotis, deveniendum ; calor refrigerantibus syrupis emendatur.

17. *Amphimerina phrenetica* Bontii *de medic.*

Indor. cap. 14. hepiala eſt. Mercat. *de tertianâ.*

Adeſt febris quotidiè exacerbans, ſed ſine typo certo, delirio phrenetico continuo, pervigilio, vomitu æruginoſo, exteriorum partium algore, interiorum ardore & ſiti intenſâ ſtipata.

Cura. Purgatio ex tamarindis & pulpâ caſſiæ, præmiſſo clyſmate emolliente. Deinde phlebotomiæ largæ inſtituantur. Ægri totum corpus unguento tegitur. Somnus narcoticis conciliatur.

18. *Amphimerina paludoſa; Amphim. ſcorbutica* Bartholini *de medicina Danorum*; *Fiévre bilieuſe ou putride des Païs bas, & marécageux*, Pringle *mal. des armées. Tom. I. pag.* 260. *&* 314.

Sunt illæ quæ in regionibus non ſolum humidis, ſed etiam ob tempeſtatem calidis ut menſe Julio, Auguſto. Stipantur halitibus putridis à plantarum, piſciumve corruptione.

Sæpiùs initio eſt remittens, aſt verſus finem abit in tertianam intermittentem, cum ſcilicet hieme accedente putredo decreſcit, invadit raro cum frigore, ſæpiùs cum cephalalgiâ, calore urenti, ſiti excedente, oſteocopo, lumbagine, magnâ laſſitudine & anxietate, frequenti cardialgiâ, gaſtrodyniâ, ſæpè cum vomitione bilis viridis, flavæ, odoris ingrati. Pulſus vulgò exiguus, ſed à phlebotomiâ creſcens; aliquando cephalalgia ita ſubitanea & vehemens, ut ægri tanquam maniaci per agros excurrerent; ſed remittente febre cum ſudore dolor periodicè ceſſabat: aliis delirium in poroxyſmo, unde milites ex curru in flumen ſe præcipites agebant, ut natando noſocomium attingerent. Plures bilem ano & cato, necnon alii lumbricos rejece-

re. Sudores magni fœtebant ut & moribundi; & vibicibus ac petechiis cadavera ſcatebant. Pulſus etiam in agone regularis fuit, ſi ſudor nono die accedebat, febris tertiana ſuccedebat; ſi diarrhœa critica poſt tres ſeptimanas apparebat, febris in quotidianam abibat.

Curatio. Differt parum à curatione amphimerinæ bilioſæ, ſcilicet 1°. phlebotomiæ parciores ſint, licet febris ad continuam ut ſynochum magis vergat, rarius ad intermittentes; ea ſiquidem magis eſt putris quàm phlogiſtica, & niſi delirium aut aliud phœnomenum inflammationem topicam ſuadeat, minùs eſt repetenda venæ ſectio, quàm in bilioſâ, ſecus malignitas morbi creſcit. 2°. Vomitoria & cathartica magis conveniunt, vomitoria ſæpe tollunt morbum, ſed tartarum ſtibiatum præſtat, quia non aſtringit. 3°. Præmiſſis generalibus ad kinkina confugiendum eſt ſtatim atque datur aliqualis intermiſſio; & ne recidiva fiat, quovis die una kinæ drachma ſumenda eſt per autumnum, ſecus frequentes recidivæ viſcera obſtruunt. 4°. Antiſepticus victus neceſſarius eſt, ſcilicet moderatè nutriantur & parciùs utantur illis quæ ad putrefactionem vergunt ſeu quæ relaxant, ut herbæ, fructus, flatulenta, cereviſia tenuis & recens; multò præſtantius eſt uti roborantibus; quidquid enim roborat eſt antiſepticum, ut liquores ſpirituoſi moderatè ſumpti.

19. *Amphimerina varioloſa; Fièvre ſecondaire; Febris putrida variolis confluentibus ſuperveniens* Sydenhami *pag.* 593. *Secunda febris variolarum confluentium* Mead. *epiſtol. de purgantibus; Febris recidiva* Mortoni *de variolis.*

In variolis confluentibus undecimâ die puſtulæ faciei

faciei exſiccantur, incruſtantur, & cum minime ſibi quidquam metuendum exiſtimat æger, non rarò ob puris cum ſanguine miſcelam ita ſubitò corripitur febre putridâ quolibet veſperè recrudeſcente, cum ſummâ dyſpnœâ, anxietate, quandoque ſopore, ut niſi promptiſſimè ſuccurratur, ipſâ die mortis periculum incurrat, quod ſi effugerit, inde ad uſque decimum ſeptimum, rarò vigeſimum, à periculo immunis non eſt.

In his rerum anguſtiis tùm Arabum, tùm Neotericorum experientia docuit nihil præſtantius eſſe apud adultos præſertim quàm ſanguinem ſtatim ad uncias decem, vel plures mittere: ſi coma ſimul adſit, capiti deraſo amplum veſicatorium applicare: ſi verò nullus ſit ſopor, ſed anxietas & agrypnia, paregorico tranquillitatem conciliare, & circa decimum tertium diem, imò ex ſuaſu Meadii, maturiùs, ſi caſus ferat, lene catharticum præſcribere ex infuſo ſennæ cum mannâ, quàm phlebotomiam, quodque catharticum etiam ſequentibus diebus repetere quandoque neceſſarium eſt: nec enim puſtularum retroceſſus timendus eſt, cum puſtulæ jam incruſtatæ ſint in facie. De his videantur hiſtoriæ decem à Meadio enarratæ.

20. *Amphimerina bilioſa; Fiévre bilieuſe des camps.* Pringle, *Maladie des armées*, *Tom. 1. chap. 3. pag. 37.* rectiùs *putrida* cognominanda; *Febris bilioſa* D. Tiſſot. *anno 1759.*

Accedit circa medium menſis Auguſti, & epidemia in dies intenditur, quamdiù milites caſtra habent.

Febris eſt remittens, paroxyſmis quotidianis veſpertinis, ſummo calore, ſiti ardenti, vehementi cephalalgiâ, ſæpè & delirio, quæ ſympto-

mata noctu durant, manè evanescunt, post ephidrosim, hæmorrhagiam, vel diarrhœam; initio morbi frequens nausea, vomitio biliosa, putris, oppressio in fine; nisi evacuationes fuissent institutæ, febris continua & aurigo accedebant.

Accedente hieme, & frigore acuto, febrem comitabantur tussis, rheumatismus, sanguis viscosus. His incommodis pedites milites, minimè duces & equites frigori minùs expositi ratione pallii, obnoxii sunt.

Hanc esse contagiosam probat observatio Pringlii, ex 23. sartoribus, qui tentoriis horum militum resarciendis incubuere, septemdecim hac febre correpti periere Gandavi.

Primus paroxysmus incipit à lassitudine, frigore; cæteri à calore. Pulsus in paroxysmo plenus, velox; in remissione minùs frequens; sanguis coccineus, firmus; trombus sero immersus; accedente hieme pleuriticus evadit, & putredo minuitur.

Curatio. Cum æstivæ & autumnales febres castrenses à putredine sanguinis incipiente ortum ducant, quippe cadavera citissimè gangrænascunt, & moribundi cadaverosum odorem spargunt, respicienda est humorum putredo, & solidorum laxitas, adeòque indicantur medicamina, quæ 1°. primas vias, seu sanguinis emunctorium expediant; 2°. quæ acrimoniam putrem corrigant; 3°. quæ eam eliminent; 4°. quæ fibras roborent. Hinc mirè conducunt vomitoria, cathartica, cardiaca, acida & kinkina; magna siquidem pars harum febrium in intermittentes feliciter degenerabat.

Phlebotomia in paroxysmo instituatur, & repetatur vomitorium à remissione usurpandum; si

nauſea ſit, & febris vehemens, ipecacuanha; ſi remiſſio longior, febris mitior, vinum emeticum, tartarumve anteponatur, ſæpiùs miſcentur ut duo grana tartari ſtibiati cum ſcrupulo ipecacuanhæ, ſed præmiſſo clyſmate, ſi alvus conſtipata ſit, ut ſolemne eſt in hac febre.

Salia neutra optimè reducunt febrem anomalam ad remiſſiones regulares, ſeu typicas; hoc præſtat ſal abſynthii cum ſucco limonum; vel

℞. Salis abſynthii drach. 1. & ſemiſſem; ſolve in aquæ unciis decem, inſtilla ſpiritûs vitrioli q. ſ. ad ſaturitarem; adde aquæ cinnamomi, ſyrupi è cortice aurantiorum ana drachmas duodecim; capiat quartâ, vel ſextâ quâque horâ cochlearia quatuor.

Præſtat in hoc caſu ſpiritus Mindereri uncia una in duas treſve doſes ſub æſtûs finem propinatus, ut ſudor ſimul excitetur ſine caloris augmento; ſit ille ſpiritus ex ſale volatili ammoniaco ad ſaturitatem aceto affuſo, vel ſal cornu cervi ad ſcrupulos duos affundatur tribus aceti cochlearibus pro doſi.

Ad fervorem febris temperandum nitri grana decem quater in die ſumantur.

Si in intermittentem mutetur febris, kinkina, purgatis primis viis, eſt uſurpandum.

Si cephalalgia ſit, aut delirium, phlebotomia indicatur; aſt ſi pulſus non vigeat, ſeptem circiter hyrudines temporibus admoveantur, & ſalia neutra uſurpentur.

Sudor nunquam theriacâ, ſimilibuſve calidis excitandus, niſi pulſus debilis ſit, aut petechiæ accedant.

VII. *Tritæophia*, Tierce continue, Tierce maligne; *Tritaiophyes pyretos* Galen. *comment. in lib.* 1. *epidem.* & *lib.* 2. *de different. febrium.* Hippocrat. *libr.* 1. *epidem. Tritaios ſyneches* Galen. *libr.* 2. *de different. febrium. Febris continua tertio quoque die exacerbans, intermediis verò diebus aliquatenus remittens* Gorræi *definition. Tertiana perniciosa* Torti.

Differt à Tertianâ ex eo quod in Apyrexiam non deſinat alternis diebus : ab Amphimerinâ & Hemitritæo, quod ſingulis diebus non patiatur paroxyſmum, ſed tantùm alternis, aut ſi ſingulis ſint paroxiſmi tertianarii, ſæpiùs verò exceptâ invaſione paroxyſmi à frigore non exordiantur.

Tritæophiæ & Amphimerinæ Hemitritæi noſtris etiam temporibus minimè rari ſunt morbi, obſervante Brendelio ; ſed vulgò febres malignæ indiſcriminatim vocantur.

Differunt à morbis exanthematicis, ut purpurâ, non per defectum petechiarum, ſed ex eo quod in tritæophiâ & amphimerinâ petechiæ accidentales ſint, inconſtantes, à regimine calido, aut aliis principiis extrinſecis procedentes ; unde Germani iſtas *petechizantes* vocant, ut à petechiali febre, ſeu purpurâ eas diſtinguant. Idem dictum eſto de peſte, cujus character eſt bubonum, antracumve eruptio conſtans, cum parotides in tritæophiâ & amphimerinâ inconſtanter ſub finem tantum ſuperveniant.

1. *Tritæophia ſyncopalis* Burlet *de variis Hiſpa-*

norum morbis differtat. ann. 1714. River. *obs.* 36. *centur.* 4. Intermittentes, ait, sunt gravissimi moris, maximè cum in syncopales abeunt, rarum febris alibi genus, Castellanis & Matritensibus non insuetum : illa rigore in principio, in declinatione profusis sudoribus tertianæ morem utcumque imitatur, in hoc tamen multò dissimilis, quod cardialgiâ, enormi vomitu, summâ virium prostratione, contractione pulsûs, extremorum refrigeratione, ni promptè succurratur, secundâ aut tertiâ accessione tollit. Riverius eum morbum nomine febris tertianæ malignæ memorat *obs.* 36. *cent.* 4. In singulis jusculis bezoardicum minerale & joviale addebat ; singulis diebus est paroxysmus, sed qui alternis diebus sibi respondent, aut similes sunt, scilicet primus tertio, secundus quarto, &c.

2. *Tritæophia causus* Hippocrat. 3. *epidem. fièvre ardente*, *chaud mal. Causus, sive febris ardens periodica* River. *de febrib. putrid. c.* 1. est febris tritæophiæ species, quæ paroxysmis tertio quoque die sine rigore redeuntibus cum siti clamosâ, ardore corporis sine diarrhœâ ac sudore essentialibus unam aut alteram ad summum septimanam excurrit.

Differt à tritæophiâ biliosâ, quæ vomitu bilis, & dein diarrhœâ biliosâ in augmento, vel statu stipantur, cum in causo alvus hisce stadiis sit astricta, & diarrhœâ non nisi in declinatione, adeoque criticâ stipetur. Præterea biliosa est tritæophia sæpiùs duplex, seu singulis diebus exacerbatur. Causus est tritæophia simplex quoad paroxysmos.

Adolescentibus biliosis, robustis, valdè exercitatis æstivo tempore, ab itinere sub sole, à

laboribus immodicis, regimine calefaciente potissimum accidit; causus intra duas septimanas ad salutem, vel ad mortem terminari consuevit. Lingua arida quandoque nigra, urinæ flammeæ, rubræ, dolor capitis, anxietas, quandoque graviora in paroxysmis accedunt symptomata.

Curatio. Æger nutriatur cremoribus orizæ, hordei, vel jusculis pulli, vituli tenuioribus quartâ quâque horâ sumendis; bibat ptisanam frigidulam ex emulsionibus, aquâ pulli, limonatâ, vel aquam nitratam, vel spiritu sulphuris, aut vitrioli acidulatam, aut infusum acetosæ.

Phlebotomia iteretur pro ægri ætate, temperamento, morbi gravitate, pulsûs vehementiâ.

Clysmata ex emulsione, decocto refrigerante, emolliente quâvis die injiciantur; fotus refrigerantes ex decocto foliorum malvæ, lactucæ abdomini applicentur; quovis vespere julapia, vel emulsiones anodinæ exhibeantur; sedato febris impetu catharsis lenis ex decocto tamarindorum cassiæ cum mannâ, & si cardialgiæ nauseæ exigant, nullusque sit dolor acutus, sed tantum pondus in epigastrio, lenissimum vomitorium, ut granum unum, vel alterum tartari stibiati primo cyatho addatur.

Cathartica lenia deinceps usurpentur ad bilem evacuandam, usquequò febris desierit.

3. *Tritæophia uratislaviensis* D. de Hahn. *diar. medic. Decembr. 1757.*

Morbus epidemicus incepit Februario post famem quâ pauperes morticinia putrida vorabant, post cædes belli, aëre cadaveribus insepultis infecto, post animi pathemata ex frustratâ messe, aliisque ærumnis; adde quod nullo vento expurgata fuerat dudum atmosphæra.

Febris acuta lypiria, aſthenia generalis, dolor capitis & præcordiorum, diarrhœa ſeroſa bilioſa, agrypnia, delirium in quibuſdam rabioſum & acrophobicum; ſecundâ die ſitis importuna, vomitus & diarrhœa bilioſa, ſputa viſcoſa, ſyncopes, ignis viſcera depaſcens, lingua arida, & quaſi aduſta ferro candenti, vox nulla, anxietates, ſtupor univerſalis, cita mors cum convulſionibus; in aliquibus febris lypiria, ſummo & algido extremorum frigore adorſa, ardorem intolerabilem viſcerum mox excitabat, cum ſudoribus ſymptomaticis, diarrhœa vehemens, ſupervenit eruptio miliaris maximè pruriginoſa; quartâ die ſudores & dejectiones copioſæ, dein ſpaſmus maxillæ, nauſea, enurefis involuntaria, leve delirium, ichoris è naribus fluxus, ſputa viſcidiſſima, mors epileptica.

Ipſe Profeſſor Hahn ſequentia paſſus eſt.

1ª. die acceſſus febrilis vehemens ſine rigore, dolor vividus occipitis, mox inflammatorius totius capitis, pedes frigidiſſimi, extremis ſpaſmo rigidis, dolor ita creſcebat in dies, ut contactus aëris intolerabilis foret; animi languor, & debilitas incredibilis, noctes inquietæ cum ſudore continuo, oculi dolentes; graves, & ſenſus rheumatiſmi univerſalis in corpore.

Die 3ª. dolores ſedabantur; nox peſſima.

Die 4ª. omnia pejus habuere, pedes congelati, manus rubræ omninò & convulſionibus agitatæ; imago mortis torrefaciens, vomitio identidem; hac die ſpongiæ aquâ frigidâ madidæ toti corpori applicantur, frigidèque propinatur.

Die 8ª. pulſus convulſivus, dolores ad clamorem continuum.

Die 9ª. delirium, grumoſus ſanguis vomitu rejectus.

11ª. Sudor, pulsus pacatus, kinkinæ decoctum adhibetur, vox intercisa, loquela impedita, stridor dentium.

12ª. Maxilla convulsa, risus sardonicus, surditas; dein paroxysmi tardius & noctu tantùm revertebantur.

14ª. Frigus glaciale in toto corpore, sudor frigidus, lotiones frequentes fiunt, omnia sedari incipiunt.

18ª. Delirium vividum, ast syncope ex lecto derelicto, fames, dein sudores copiosi, somnus profundus; strepitûs aversatio, omnia nova apparebant & extraordinaria.

36ª. Cholera.

48ª. Desquamatio cutis; unguium lapsus.

Profuere in hac epidemiâ lotiones corporis ex aquâ, illis frigidâ, illis tepidâ, clysmata aquea, potus aqueus copiosus, cathartica; critica fuere exanthemata rubeolæ, erysipelati, efferæ similia, & cutis desquamatio circa declinationem.

Tria millia hominum Uratislaviæ abstulit hæc epidemia; quò obscurior est morbi cognitio, ejus indoles eò dirior est.

4. *Tritæophia Elodes; Typhodes* aliis vocatur; *Diaphoretica* Torti. 187.

Species est tritæophiæ cujus præcipuum symptoma est sudor colliquativus, quo ferè semper madent ægrotantes, cum paroxysmis tertio quoque die revertentibus.

Hanc speciem bis observavi & 1°. quidem in pædagogo nosocomii generalis viro quadragenario malancholico. Illi erat tritæophia simplex, seu alternis noctibus ita ubertim sudabat, ut novies indusia mutare cogeretur, diebus vacuis utcumque staret non erat omnino apyretus, sed debilis &

diaphoresi humidus. Præmissis generalibus seu phlebotomiâ & catharticis sanatus fuit usu kinkinæ cum decocto florum chamæmeli nec non granis aliquot cascarillæ quartâ quovis horâ; paroxysmi à levi frigore incipiebant.

Alter erat Rallet, qui virilibus vestibus indutus erat, tamen femina, ut post obitum deteximus. Illa summa debilitate, anxietate, & simul Boulimiâ laborabat; singulis diebus paroxysmus accedebat à levi frigore, dein per octo horas sudabat; simili modo etiam ab hoc morbo evasit, vino etiam concesso.

Riverius *obs.* 28. *commun.* memorat febrem elodem quâ sudore per novem dies continuato nullis remediis cedente æger abreptus est; nec stragulorum rejectione, nec ventilatione, nec cataplasmatis potuit hic sudor imminui; utrum paroxysmos pateretur dubium est.

Idem Episcopum Agathensem tritæophiâ duplici laborantem vidit, qui etiam extra paroxysmos diffluebat sudoribus multis, ut vix per horam dimidiam dormire posset, quin mutanda essent indusia; urinæ rubræ & crudæ apparebant; hic morbus phlebotomiâ dein catharticis & febrifugis intra 24. dies feliciter fuit terminatus, nisi quod recidivam passus est levem.

5. *Tritæophia assodes*; vide Lancisium *de noxiis paludum effluviis lib.* 2. *cap.* 3. Ballonii *consil.* 8. *lib.* 1.

» Febres continuæ vulgò malignæ pestilentia-
» les raro singulis diebus, plures eæque peri-
» culosissimæ alternis diebus remittebant; præ-
» ludebat iis rigor, quem magni æstus, inquie-
» tudo, membrorum jactationes, horrendæ li-
» pothymiæ, sitis immodica, linguæ ariditas, de-

» ſiria, tandemque agrypnia ſeu immanes vigi-
» liæ, excipiebant, vigiliæ tamen minoris erant
» periculi quàm vertigines & ſoporoſi affectus,
» quæ ad apoplexias vel convulſiones iter bre-
» viſſimè aperiebant.

In hac ſpecie quæ à ſaburrâ & ab aquis cannabe maceratâ infectis oriebatur, phlebotomia vix profuit niſi in gravidis; ab initio lenis vomitio aut blanda catharſis profuerunt, & in incremento acida nitroſa, ſed parcè & cautè uſurpata utilia fuerunt: à diaphoreticis metaſtaſis in caput accelerabatur.

6. *Tritæophia carotica* Bonet. *ſepulchr. pag.* 210. *fiévre maligne avec aſſoupiſſement. Tertiana lethargica* Torti. 207. *Tritæoph. comatoſa* ſive *parapoplexia* Carol. piſonis *pag.* 78. *Tertiana ſoporoſa* Werlhof. *obſ. de Febrib. pag.* 17.

Febris epidemica urbevetana Lancis. *de nox. palud. lib.* 2. *c.* 3. ea eſt ſpecies vel ſingulis vel alternis diebus exacerbans veſpere, quæ pro præcipuo ſymptomate affert ſoporem gravem, quem præceſſit gravis cephalalgia, deinde delirium, & ſequuntur quandoque convulſiones; lingua nigra eſt, ſitis nulla ex quo tempore delirium acceſſit, in mortiferis accedunt ſubſultus tendinum, carphologia aliaque gravia ſymptomata.

Ex tertianarum genere fuerunt omnes febres ſoporoſæ; quas enim Galenus quotidiè recrudeſcentes comatoſas obſervavit, fortè fuerunt tritæophiæ duplices. Tempus quo ſopor contingit, eſt dies vel quarta vel quinta ſeu tertio paroxyſmo; pulſus aliis frequens, aliis rarus, tardiſſimus, in multis durus, & intermittens, ſopor eſt ore hiante ſine ſtertore initio, ægri immobiles, poſt paroxyſmum ſoporis, tantum ſtu-

pidi manent, delirantes, motibus anxiis jactati, & fere latere dextro hemiplegici, assiduè micturientes. Altero paroxysmo sopor profundior, & sæpè lethalis corripit. De febre illa soporosâ Morton. *Pyretologiâ hist.* 25. 26. Ramazzinus *de tertianis malignis mutinensibus cum aphoniâ & sopore pag.* 228. Sylvius *de febre epidemica Lugdunensi*; *vide* historiam, signa & curam exactam apud Werlhof & Torti in libris speciatim de hac febre conscriptis; cura verò potissimum à kinkina repetenda est. Riverius *obs.* 26. *centur.* 2. observavit hunc morbum quem histericum suspicatus est, & laudano sanavit, seu prævertit paroxysmum. Laudanum prævertendis intermittentium accessibus est optimum; in hoc verò casu pertimescendum. *Vide* Carum febrilem.

7. *Tritæophia lactea ; febris lactea* Etmuller. *Colleg. cas.* 25. *pag.* 612.

Saturni die, à partu nono mulier corripitur mediâ nocte æstu intenso cum siti, cephalalgiâ & anxietate; mammæ immensum turgent, tument, dolent, indurantur; apparente aurorâ, symptomata per levem sudorem evanescunt, superstite mammarum tumore, impotentiâ & debilitate.

Die solis pomeridiè; nec non die martis, & jovis ipsa meridiè rigor & æstus reliquaque symptomata redeunt cum eodem fervore; mammis, quæ lac in intervallo fuderant, iterum intumefactis, & toties paroxysmus horas duodecim perseverabat.

Cum adesset in intervallis virium prostratio notabilis, verosimile est hanc febrem non fuisse intermittentem, sed remittentem adeòque tritæophiam.

Curatio fusè & distinctè tradita videatur loco citato.

8. *Tritæophia leipyria* Galeni, Gorræi *defin.* *&c. fiévre lypiriene. Lypyrias* Aetii *lib. 5. cap. 88. febris leipyria* Foresti *obs. 36. lib. 2.* est varietas tritæophiæ causonis seu ardentis, in quâ extrema frigent, dum calor interiora occupat. Summus hic calor internus ex ægri relatu, ex siti horrendâ, linguæ quandoque siccitate, anxietatibus, cognoscitur; non solùm extrema frigent; sed tota cutis exsanguis, frigida, cadaverosa videtur, exceptis axillis, & præcordiis, quæ calent; adde per accidens dolores pleuriticos, & ventris, ut in casu Foresti.

De cætero excretiones omnes deficiunt, pulsus est exilis, & ferè deficiens, & æger intra triduum quandoque perimitur.

Lipyria Avicennæ *lib. 2. cap. 51. taburos* Arabibus dicta videtur hemitritæus spurius, diversa omninò à leipyriâ Græcorum.

Valcaringhi censet lipyriam esse intermittentem & curari ope kinkinæ in vino albo, sed legat historias leipyriæ à Foresto & Aetio traditas, ut mutet sententiam. Omnes Græci eam tritæophiæ ardenti esse affinem contendunt.

Inter malignas ratione vehementissimæ inflammationis ventriculi memoratur leipyria febris. In illâ lingua arida est, ingens sitis, pulsus celer, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis; homines sunt amarulenti, mœsti, fastidio & contumaciâ insolentissimi, anxietudine miserabiles, omnis figuræ & loci impatientissimi, somni expertes cum voce in faucibus elisâ, nonnunquam labrum inferius cietur, unâque manibus contremiscunt. Incusatur bilis acerrima in hepate retenta, erysipelas ventriculi. Hippocrates & Hollerius censent eam non solvi nisi per diarrhœam

biliosam, sed vix possibile est propter summam viscerum inflammationem hanc diarrhœam catharticis excitare.

Baglivius suadet ut loco purgantis curatio inchoetur à clysmatis emollientibus quotidiè injiciendis; fomentis emollientibus bis in die ventri adhibitis, & sero lactis tamarindato, vel cocto cum duabus unciis sonchi singulo manè usurpando: per diem verò gelatinam cornu cervi cum aquâ violarum & cardui, & post septimum diem tantummodò ad cathartica lenia deveniendum.

Vidi ego sæpiùs & hemitritæos inflammatorios Spigelii, & cephalalgicos, nec non tritæophias dysentericas, pleuriticas, verminosas &c. verum tanta est Auctorum obscuritas & confusio, ut ad species cognitas eas amandare non valeam, vel non ausim Medicorum vulgo omnia ea susdeque habenti contradicere. Interea mè felicem existimarem, si cujusvis speciei morbi, qui mihi tractandus occurrit alicubi fidam historiam reperire daretur, & omnes Medici in hoc certè mecum consentiunt, dissentientes tamen in eo quod omnes morbos individuos esse dissimiles omninò contendunt, & quod ab unius historiâ ad cognitionem alterius nulla detur consequentia. Fateor equidem non tot esse species quot sunt symptomata inconstantia, diversaque, quibus quandoque stipantur ob errorem ægri, vel Medici supervenientiâ, verùm plures morbos individuos ratione ordinis, typi, exitûs & symptomatum constantium sibi similes esse in quovis genere non dubito, adeoque eorum species describi inter magna artis medicæ desiderata repono.

9. *Tritæophia deceptiva, subcontinua malignans,*

Torti 200. *ad* 259. Syndenham. *De morb. epidemic. pag.* 24. *& epist.* 1. *pag.* 191.

Est intermittens tertiana duplex vel simplex, quæ ante autumnum, seu æstate adoriens supremittentis facie aliquandiù ludit & decipit. Illæ, ait Sydenhamus, non statim genuinum typum induunt, sed continuas febres ita per omnia imitantur, ut nisi castigatissimo utrasque examine trutinaveris, ab invicem discriminari non possint, ac retuso constitutionis impetu, & frænatâ vi, jam in typum regularem migrant, atque exeunte autumno, larvâ abjectâ, intermittentes se esse, quales ab initio reapsè fuerant, palam fateantur, sive tertianæ, sive quartanæ; quod si diligenter non animadvertimus cum magno ægrorum nostrorum malo, medicantes hallucinamur, dùm intermittentes pro continuis veris & genuinis habemus.

In hac specie ad kinkinam confugiendum est, modò continuus lecti calor & cardiacorum usus huic ansam non dederint, in quo casu inutilis est kinkinæ usus. Vinum autem cum kinkinâ datum minimè nocet. Torti hac de re observationes legi merentur *pag.* 243. & alibi. Cognoscitur hæc species 1°. ex eo quod in frigore paroxysmi æger reapse caleat ad tactum Medici; 2°. quod paroxysmus secundæ diei est mitior paroxysmo primæ; 3°. quod vel subitò vel gradatim intermissio obscuretur, seu apyrexia dubia evadat inter paroxysmos, quo tempore superest calor mordax, sitis; linguæ siccitas; 4°. urina parca & rubra vel crocea; 5°. angina aphtosa; 6°. grave quodcumque symptoma superveniens, excepto levi delirio.

10. *Tritæophia typhodes* Mangeti; *fiévre nerveuse*

remittente; fever of spirits Quincy *essay*. 2. *Of fevers*, *p.* 370.

Hæc species differt à typho per exacerbationes, ab aliis tritæophiis ex eo quod sit chronica cum pulsu vix frequenti, imò quandoque tardo, æger à primâ invasione pallidus, debilis, somnolentus est, pulsus parvus, brevis, calor nativo minor, exigua aut nulla sitis. Remittunt, imò initio intermittunt hæc symptomata per aliquot horas; atque vigere aut revivìscere videtur æger, verum denuò cum rigore aliquo aut spasmo cutaneo intermittentem febrem ferè mentiente revertuntur; & post aliquot similes lusus æger lecto affigitur, stupidus evadit, periculum suum non curat, nec circumstantia sentit, manibus obvia sine ratione palpat, contrectat, lingua balbutit, vel obmutescit; semivivus videtur, exceptis quibusdam intercurrentibus spasmis potissimum stomachi, tussis insultibus, & si his malis resistat non convalescens, sed exhumatus videtur. Versus finem papulæ quandoque efflorescunt, vel floridæ, quod melius, vel lividæ quod pejus, diarrhœa accedit, feces sunt nigræ, fetidæ, urinæ similes. Sensus obscurantur, visus vix luce afficitur, auditus obtusissimus est, quod ultimum symptoma salutare est ac præcedit fluxum ex auribus criticum; interea sunt qui sine crisi sensim restituuntur post menses duos vel tres, sed raro vim mentis & sensuum aciem recuperant nisi post longum tempus.

Occasiones hujus morbi sunt, morbi potissimùm evacuatorii prægressi, victus parcior, vita laboriosior, veneris abusus; sollicitudines, debilitas senilis, epidemica constitutio, humida, iners seu inelectrica.

Curatio eadem ac typhi nervosi Huxhamii; scilicet phlebotomia, & cathartica omninò fugienda sunt, cum virium restaurationi potissimum invigilandum sit; hoc præstat vinum, cardiaca volatilia, ambara grisea, & potissimum ut pulsui vigor redeat, stupor discutiatur, humiditas superflua eliminetur, nihil est præstantius emplastris vesicatoriis, diæta verò mediocris esto, nec enim solis jusculis saltem senes sustentare sufficit.

VIII. *Tetartophia*; quarte continuë.

Genus est febris remittentis, cujus paroxysmi similes sibi mutuò quartâ quavis die respondent seu quartanæ typum imitantur.

Rarissimum est febris genus, quæ producitur à causis synochi, & quartanæ conjunctis & ut plurimum lethalis est.

1. *Tetartophia simplex* Francisc. Joel. *oper. med. Tom. 3.*

Ea est quæ nullius visceris speciatim affecti signa præbet. Huic calor obtusus sed acer, pulsus parvus & tardus; initio paroxysmi, dein plenior, velocior quàm in quartana, exspuitio frequens, temperamentum melancholicum; extenditur ad sex septimanas, nisi æstiva sit. Paroxysmi sunt typici citra frigus & sudorem; curatur aperientibus, incidentibus, antiscorbuticis, præmissis generalibus.

2. *Tetartophia splenalgica*; vide Plantii *vitam Fernelii. Febris Ferneliana* Raim. Fortis, quod eâ mortuus est Fernelius. Differt à præcedenti quod lienis obstructione stipetur.

3. *Terartophia Hepatalgica*; Carol. Pisonis, pendet ab skirro aut suppuratione hepatis.

4. *Tetar-*

4. *Tetartophia carotica* Werlhof. *obſ. de febrib. pag.* 17.

Foreſt. *lib.* 3. *obſ.* 39. Bianchi *hiſt. hepat. pag.* 751. tetartophiam comatoſam obſervarunt, & ego anno 1727. in noſocomio Aleſienſi catalepticam in ſene milite. Schellamer *de naturâ. pag.* 275. Stahlius ſomnolentiam in quartanæ paroxyſmis innoxiam neque cohibendam eſſe notat *in problemate de febrium theoriâ. Vide* Carum febrilem.

5. *Tetartophia ſemitertiana*; *Hemitritæus major* Schenckii *obſ.* 18. *lib.* 5. *ſchol. p.* 140.

Illa eſt ſpecies quartanæ continuæ quæ tertianam interpoſitam habet, ſymptomata ſæviſſima inducit, rariùs evenit & ferè ſemper lethalis eſt. Schenckius & præceptor ejus Benedictus.

6. *Tetartophia maligna. Quartana maligna* Marcelli Donati *lib.* 3. *cap.* 14. Horſtii *lib.* 1. *obſerv.* 12. Marcelli Donati, *libr.* 7. *cap.* 6.

Comatoſam obſervavit Carol. Piſo *de morbis à colluvie ſeroſâ*, *obſervat.* 166. Ea Hepatalgiam duxit & intra quartum menſem ægrum confecit. Pulſus initio paroxyſmi parvus & admodum rarus, ut quandoque pluſculas horas penitus lateret; aderat coma grave niſi quando deliriis interturbaretur; paroxyſmus ad horas quindecim extendebatur. *Vide* etiam ejus *obſervat.* 169. 170. 171. legatur Torti *de febre lethargicâ à pag.* 207. *ad* 219.

ORDO TERTIUS.

FEBRES INTERMITTENTES.

Gall. *accès de fiévre.* Anglis *The agues.* Græcis *pyreta dialeira.*

PYrexia, Latinis *febricitatio*, dicitur tempus hujus ægritudinis quo febris viget, id eſt, in quo frequentior eſt pulſus, vel notabilis ſaltem virium proſtratio, in hoc ordine *acceſſio*, in priori *paroxyſmus* dicitur, ſed propria pyrexia calorem æſtumve febrilem ſignificat.

Apyrexia, Latinis *quies*, *infebricitatio*, *intervallum lucidum*, eſt tempus quo febris omninò deficit, & inter utrumque acceſſum vocatur *intermiſſio*: differt à *remiſſione* ex totali & plena febris abſentiâ, cum in remiſſione ſit tantum febris immunitio, non interlocatio.

Typus eſt ordo acceſſionum aut paroxyſmorum; ut typus quotidianus, tertianus, quartanus, cum ſe quotidiè, tertiâ quavis die, &c. conſequuntur acceſſus vel paroxyſmi. Typus in quartanâ eſt maximè regularis ſeu facilè determinabilis, minus in tertianis, aſt non ita in remittentibus, quæ multo minus *typicæ* ſunt.

Ex typo repetuntur charactères generici intermittentium & remittentium, ita tamen ut data ſpecies referatur ad genus cujus typum illa proximius imitatur.

Febres intermittentes ſunt illæ, quæ per intervalla ſemimenſe minora pluries accedunt & recedunt, plenâ inter utrumque acceſſum apyrexiâ.

Sæpiùs remittentes cum intermittentibus confunduntur, quando malignæ sunt; quia in intervallis paroxysmorum pulsus non modò sano similis est; sed etiam quandoque rarior, ut in hemitritæis, tritæophiis, epialis, aliisque; verum non ex solâ pulsûs frequentiâ debet æstimari febris, cum in typho utcumque gravissimo morbo, pulsus sit vel sano similis, vel rarior, utcumque magna febris sit.

Pyrexia seu accessus duplici sæpissimè tempore absolvitur, scilicet tempore *frigoris* seu horroris, & tempore *æstus* seu caloris; atque ut plurimum *sudore* terminatur; *intermissio* est tempus quod inter sudorem ultimi accessus, & horrorem proximè sequentis intercedit.

Nullas admittimus intermittentes malignas, quia quæ intermittentes videntur & malignæ sunt, nullum lucidum intervallum habent in quo vis pulsûs respectu ad vires artuum sit ut in sanitate, seu in quo si pulsus sano similis sit quoad frequentiam non sit artuum prostratio seu debilitas multò major quàm in verè intermittentium intervallis. Malignas itaque intermittentium facie ludentes ad amphimerinas, tritæophias, vel tetartophias amandamus.

Malignitas in morbis est summa nocendi facultas à principiis physicis; minimè verò mechanicis dependens; sumitur etiam pro materie malignâ, deleteriâ, venenatâ, seu quæ sub exigua mole magnas & noxias mutationes inducere valet in œconomiâ animali per vires suas physicas sæpiùs obscurissimas.

Illustr. Chiracius & Sylva omnem in febribus malignitatem rejecerunt, & quæ vulgò myasmatis venenatis tribuuntur phœnomena, ea inge-

niosissimè ex corticalium cerebri vasorum obstructione, & impeditâ proinde fluidi nervei secretione deduxerunt; verùm licet ea theoria mechanica optima sit, & in morbis cerebri inflammatoriis & soporosis, apprimè locum inveniat, non minus certum est quod à corporum putridorum, venenatorum, mephitidum, ægrotantium contagiis, effluviis, seu myasmatis in corpus humanum immissis, aut in eo genitis, multæ, eæque lethiferæ mutationes inducantur ex principiis mechanicis minimè intelligibiles, ut videmus in epidemicis, castrensibus, pestilentialibus morbis potissimum in amphimerinis & tritæophiis.

Fortè illa myasmata vim electricam fluidi nervei destruunt, ut eam à mephiticis halitibus, anthracis & carbonum fumo extingui notum est, unde virium lapsus subitaneus; fortè etiam illa myasmata vi arsenicali nerveas fibras irritant, & erethismos funestos excitant. Quis aconiti, cantharidum, ovorum lucii vim deleteriam ex principiis mechanicis explicavit? quis opii vim narcoticam?

In febribus duo sunt principia, quæ morbi vehementiam constituunt, vis scilicet naturæ, quæ, quò major est, eò majorem æstum febrilem concitat, ex pulsûs frequentiâ & magnitudine æstimandam, & vis malignitatis materiæ morbificæ, quæ ex artuum & pulsûs debilitate, conatuum anomaliâ, turbâ, & præcipiti ac inconstanti serie judicatur; scilicet ex cardialgiis, syncope, deliriis, convulsionibus, sopore, &c.

Ex eo quod malignitatem admittamus, minimè concludendum est materiem deleteriam cardiacis, alexiteriis, bezoardicis esse semper, & sine summis cautelis ejiciendam, quæ certè consequentia,

ut advertit Sydenhamus, plus nocuit humano generi, quam pyrii pulveris inventio; sed sequitur eam esse vel corrigendam, vel eliminandam, prout alterutrum permiserint circumstantiæ, & suaserit rerum magistra experientia.

In plurimis morbis est materies morbifica, adeòque noxia, non ideò omnes maligni dicendi sunt, sed ii tantùm in quibus symptomata venenatæ materiei, & triumphatæ, aut turbatæ naturæ tribuenda prædominium tenent, ut in typho, pluribusque remittentibus. Intermittentes, ait Hippocrates, periculo carent; id est, si comparentur cùm remittentibus & multis continuis, multum abest quin adeò periculosæ sint; cum enim natura ab omni molimine cesset in intervallis, nec oppressa sit, sed omninò libera, ut patet ex animæ & corporis functionibus restitutis, nullum interea grave damnum imminere consequens est, seu minus est timendum damnum ab hujus materiei noxâ, quàm quod ex continuo naturæ conatu exsurgeret.

Natura in regimine actionum omnium vitalium, & à libertate non pendentium, alternam labori quietem sectatur, & periodicè labores suos exsequitur; patet ex pulsu cordis qui singulis secundis ex motu respirationis, qui vigesies in minuto, ex fecum expulsione, ex somno qui semel in nycthemero, ex mictione quæ bis vel ter, ex seminis ejectione, ex catameniorum expulsione, &c. quæ periodica naturæ molimina evidenter ostendunt. Quid itaque mirum, si ubi materies morbifica latet in vasis sanguiferis, morulis interpositis vires suas reficiat.

Omnes theoretici hoc sibi muneris imponunt, ut mechanicè explicent diversos periodicos mor-

borum insultus; ast priùs inquirant cur omnes pacatæ artificum omnium actiones fiant periodicè; cur sutores, lapicidæ, fabriferrarii, aratores, remiges, cum nullo periculo turbantur, suos manuum, pedum, trunci motus alternos periodis brevioribus, vel longioribus absolvant, datis intervallis cibum, somnum capessant, & eodem modo quo harum actionum periodos explicuerint, naturales fieri intelligent; nam eodem modo agimus, sive inscii, sive conscii, cum potentia motrix à facultate percipiente diversa sit.

Curatio intermittentium alia est *palliativa*, quæ naturæ conatus tollit, suspendit; alia verò *radicalis*, quæ materiem morbificam, quâ illi determinantur conatus febriles, aufert, vel corrigit; ista tutior est, altera verò sola raro est adhibenda, nisi radicalis præcesserit. Interea tamen si urgeat necessitas, palliativa cura adhibenda est, prior, quod præstant narcotica kinkinæ mixta.

Curatio radicalis diversa est, prout diversa est materies morbifica, & principium intermittentis procatarcticum, ac proegumenum ab animi pathemate, ut vehementi cupiditate, terrore, &c. Sine ullo alio in corpore vitio quandoque excitari intermittentes docet observatio; in illis vel quies animi somno, tempore concilianda sufficit, vel alterum pathema excitare sæpè satis est; ut apud rusticos sobrios succedere videmus, & ut in singultu, hæmorrhagiâ levi sæpè sufficit.

Verùm si frigore concitatus fuerit accessus, quoniam æstus febrilis subsequens resolvit sanguinem à frigore inspissatum, & perspirabile retentum sudor expellit, natura sola huic morbo medetur.

Cum verò sunt materies morbificæ peregrinæ

in corpore, illæ vel primas vias solùm notabiliter, vel & etiam secundas, tertiasque infestant, atque in hoc casu, ars medica naturæ suppetias ferre debet. Itaque si primas vias pravi succi inficiant, quod ex nauseâ, linguæ sorditie, anhelitûs fœtore, præcordiorum pondere, anorexiâ & prægressis cognosci potest, primæ viæ emeticis, catharticis, clysmatis, potu diluente, & abstinentiâ sunt evacuandæ, quod præmissâ phlebotomiâ apud juvenes & plethoricos feliciùs succedit: plurimæ sunt intermittentes potissimum tertianæ, quæ hac solâ methodo feliciter tolluntur: biliosæ præterea refrigerantibus, acidis, acrimoniam alkalescentem corrigentibus, ut limonatis, emulsionibus apud picrocholos, ardentes, æstate præsertim optimè sanantur, quidquid Sylviani aggerant, qui acida omnia sanguini coagulando, & intermittenti excitandæ apta contendunt.

Si verò in vasis sanguiferis provolvatur cruor æstuosus, salsus, viscidus, biliosus, quocumque modo naturæ infestus; licet ex eo principio solo, non raro continuæ febres suscitentur, tunc continuarum remedia, & uberiores phlebotomiæ, & diæta severior conveniunt, præter remedia his vitiis sanguinis corrigendis apta.

Intermittentes verò chronicæ foveri videntur à materie morbificâ, non ita facilè putrescibili, viscidiore, & simul vix acri, quæ in ultimis arteriarum, venarumque reticulis nidulatur, ubi valdè est retardata sanguinis circulatio, & ex paulò majori retardatione non nisi post longum tempus impendet aliquale vitæ periculum.

Simile quidem vitium in omnibus etiam acutis intermittentibus agnosco, sed vel multò levius,

vel gravioribus vitiis combinatum, ut in remittentibus. Ex his autem fermè patet cur ab ſpaſmodicâ membranarum & cutis potiſſimùm ſtricturâ febrilis conatus ordiatur; cum enim in illis ultimis membranarum & viſcerum vaſculis, vis truſiva exigua ſit, nec poſſit multum intendi, quin præceſſerit hujus reſolutio, & attritus, neceſſum videtur ut hac ſpaſmodicâ conſtrictione materies morbifica atteratur, prematur, & in venas continuas exprimatur, adeòque prelo cordis & arteriarum oblata majori energiâ ſubigi, & liquefieri poſſit: non poteſt autem illa ſtrictura excitari ſine ſummo virium impendio, fluido ſcilicet nerveo ubertim in omnes membranas, muſculoſque cutaneos immiſſo, vires cordis hoc defraudati minuantur neceſſe eſt; hinc pulſus exilis quandoque turbatus in frigore febrili, dùm convulſivè conquaſſantur partes externæ, & ſanguis à peripheriâ corporis ad venas, & inde ad cor exprimitur ab ſpaſmodicâ membranarum conſtrictione frigus oriri quoad ſenſum ægri, multis experimentis confirmatur; calculi biliaris per canalem choledochum tranſitus, catheteris in veſicam immiſſio, ultima urinæ urethram in dyſuriâ vellicantis guttula, ſæpè frigus intenſum excitant, licet partes quas æger frigidas percipit aſtantibus nativum calorem ſervaſſe videantur, quod in epialæ paroxyſmis vidi.

Veroſimile autem eſt longâ morâ ſanguinis ſeroſi, vappidi, effœti in his vaſis ultimis potiſſimum apud cacheticos, oppilatas virgines, obſtructos, aquis lutulentis utentes &c. elaterem horumce minimorum vaſorum imminui. Hinc principium proegumenum febribus illis ſuppeditari quod naturæ viribus & conatibus febrilibus

non poteſt eradicari, atque in hoc caſu Medicus duplici potiſſimum modò has intermittentes debellat.

Primò etenim præmiſſis generalibus tonum hiſce vaſis reddere conatur per martialia, amara, ſtomachica, aſtringenti vi prædita, quod præſtant kinkina, caſcarilla, nuces gallarum, gentiana, centaurium minus, aquæ thermales, ferrugineæ &c. Secundò verò vitium quoddam fluidis illis ſtagnantibus inhærens corrigunt iiſdem medicaminibus, ſive illud vitium ſit ſimplex, ut viſciditas, craſſities, quod benè multi cogitant; ſivè ſit combinatum ex quâdam tendentiâ ad putredinem eâque remotâ, undè fortè ſit ut optima antiſeptica, ut chamæmelum, kinkina ſint febrifuga, ut cum febrifugis alia antiſeptica ſalina, ut cremor tartari, ſal ammoniacus addantur.

Phlebotomia in æſtu febrili potiſſimum, & cathartica, immediatè poſt acceſſum tutiùs collocantur, uſus verò kinkinæ in intermiſſionis ſpatio locum habet. Diæta eò ſeverior ſit, quò acceſſus longiores & frequentiores ſimul, quòque recens magis morbus, vireſque ægri vegetiores: quotidiana & tertiana duplex diætam febrium acutarum expoſtulant, ſaltem primis diebus. Tertiana ſimplex & à fortiori quartana diætam mediocrem exiguunt, & poſt aliquot ab invaſione dies ciborum ſolidorum, vinique uſum non reſpuunt, aſt acceſſus tempore vacuus debet eſſe ſtomachus, ne natura digeſtionis & febris ſimul opere defatigetur.

Semina paſtinacæ ad drachmam; teſtæ ovorum calcinatæ & pulveratæ ad ſemi-drachmam, bis, vel ter in die, ut expertus ſum, febres fugant.

Recipe: ſal. polychreſti ſcrupul. duos, ſal. ammoniaci ſcrupul. i. m. ſumat bis, vel ter in die, ſuperbibendo infuſum

vel chamæmeli florum, vel centaurii minoris, vel trifolii fibrini, vel fume conservæ nasturtii aquatici, aut alterius antiscorbuticæ plantæ unc. quatuor.

Hæc sunt febrifuga Vindobonæ usitata.

I X. *Quotidiana*, Fiévre quotidienne ; Græcis *Cathemerinos pyretos*. Nomen adjectivum quotidianæ ineptum est, multò rectiùs *Catemerina* vocari deberet hæc febris, ut tertiana *Tritæus*.

Est genus intermittentis febris, cujus accessus similes singulis diebus revertuntur.

Differt à tertianâ duplici in quâ pariter quotis diebus fit accessio febris, ex eo quod tertianæ accessus alternis, non verò singulis diebus sibi mutuò respondent.

Quotidiana rara est ; & multò frequentiór est duplex tertiana.

Quotidiana subintrans, seu cujus accessus ad viginti quatuor horas fermè extenduntur, jam pro intermittenti haberi non potest, & amphimerina censenda est ; quæ verò duplicata est, ita ut singulis diebus duo accessus dentur, ferè ad remittentes pertinet, cum non sensibilis inter accessus detur apyrexia ; à fortiori triplex, quam Primerosius recenset, & quas quartanis, tertianisve complicari contendit. Galenici à pituitâ hoc genus pendere arbitrati hujus historiam ex suâ hypothesi concinnabant.

1. *Quotidiana simplex ; Quotidiana legitima* Brendelii, Sennert. *cap.* 18. *de febrib.*

Ea pueris, debilibusque subjectis familiaris est, verno potissimum tempore. Primæ accessiones,

ut plurimum horis matutinis, quibus æger jentare assueverat, revertuntur; horror & calor mediocres sunt; duratio accessûs octodecim horas non excedit; duratio morbi ante kinkinæ inventum ad menses plures extendebatur.

Differt ab amphimerinâ catarrhali per integram apyrexiam, & ex eo quod manè, non vesperè, ut in catharrali accessus aggrediantur; quodque coryzæ & tussis immunis sit. Veras & plures initio veris anni 1750. observavit in pueris Brendelius. Vidi & ego quasdam; adeòque non audiendi sunt, qui Quotidianæ existentiam negant.

2. *Quotidiana deceptiva; Febris subcontinua* Torti, *pag. 199. Febris subintrans* Auctorum. Est vera amphimerina putrida, quæ aliquandiu ægrum & Medicum deludit sub quotidianæ larvâ, ut monuit Sydenhamus, & sæpiùs observatur. Illa nec horas matutinas servat, & lassitudine, necnon linguæ sorditie sese prodit; dum æger se frigere asserit, is non raro solito calidior à Medico deprehenditur; intermissio & typus obscuratur; maximi momenti est ab illâ non decipi, sed eam per eadem medicamina impugnare, quibus synochus & amphimerinæ impugnantur, & à kinkinâ diù abstinere, sed phlebotomiis & catharticis iteratis potissimùm uti. *Vide* Tertianam spuriam Sydenhami.

3. *Quotidiana hysterica* Benjam. Scarfii *miscell. cur.*

Vidi ipse pluries hanc speciem in hystericis mulieribus, quæ quotidiè horis vespertinis, non nocturnis levi refrigeratione cum oscedine & pandiculatione aggrediebatur, subsequente leni calore, nulloque, aut vix notabili sudore. Pulsus in hac strictus, urinæ copiosæ, limpidæ.

4. *Quotidiana epileptica*, Essais d'Edimbourg, *Tom. VI. art.* 49. *pag.* 138.

Ea est quæ quolibet accessu paroxysmum epilepsiæ accersit. Joannes Rhenish à sex mensibus intermittenti laborans, post grave insomnium in quo serpentem accedentem sibi videre visus erat, incidit singulis diebus in paroxysmum epilepsiæ eâdem horâ accedentem, quâ febris antea eum invadere solita erat; quilibet epilepsiæ accessus incipit à pedum convulsione, quæ ad solum pedibus percutiendum cogit. His convulsionibus sensim ad caput delatis illicò cognitione orbatur æger; sed ululatus horrendos edit, ventre & pectore alternatim mirum in modum dilatatis & constrictis.

Durante hoc accessu pulsus elatior & frequentior, facies inflammata, oculi exorbitantes, finito paroxysmo dolor in interaneis, lingua humida, urinæ suppressæ.

Curationem & sanationem, *vide* loco citato.

5. *Quotidiana ischiadica*, Essais d'Edimbourg, *tom. VI. pag.* 143. D. Bayne.

Puerpera dolores in ischio experiebatur, intermittentibus dudum obnoxia, paludosæ regionis incola, singulis diebus paroxysmum hujus doloris circa vastum externum musculum eâdem horâ patiebatur, cum magno æstu febrili in sudorem terminando, quo peracto benè se habebat ad omnes functiones expedita.

Curatio. Sumpto emetico & catharticis kinkinam adhibuit, addito elixirio vitrioli cum antispasmodicis; demùm admoto parti affectæ amplo vesicatorio convaluit.

6. *Quotidiana cephalalgica* M. Donati, *lib.* 5. Differt à cephalalgia febrili per signa febris

conſpicua, ut rigorem & calorem quotidiè revertentes, eodem tamen modo curanda. *Vide* Mortonum *de Febre hemicraniam ſimulante*, *cap.* 9.

7. *Quotidiana nephralgica* Morton. *Pyretol. cap.* 9. *hiſtor.* 28.

Ea eſt quæ quotidiè paroxyſmum nephralgiæ inducit, cujus curam, *vide* apud Auctorem citatum.

8. *Quotidiana ſoporoſa* Mocha, *conſil.* 48. *fol.* 71. an Morton. Pyretol. *cap.* 9. *hiſtor.* 26? an Tertiana carotica duplex?

Bis obſervavit Carol. Piſo; ſingulis diebus à meridie acceſſus invadebat cum gravi veterno, urina utrique ægro vitrum fuſum referebat, *obſ.* 174. *de morbis à colluvie ſeroſâ.*

9. *Quotidiana catarrhalis* Trincavellii, *lib.* 3. *conſ.* 18. & *conſil.* 21. Zechii *conſ.* 22.

Incipit quolibet veſperè à refrigeratione; aſt inquirendum num ſit manè integritas, ſeu apyrexia?

10. *Quotidiana partialis* Cnoffelii, *Collect. Academic. tom.* 3. *pag.* 166.

Ea eſt quæ unam tantum corporis partem afficit: Martinus Genger Mariemburgenſis ſingulis diebus per ſeptem ſeptimanas frigebat toto brachio horâ ſeptimâ veſpertinâ, horâ octavâ huic frigori addebatur tremor manûs & digitorum, poſt trihorium calor ſuccedebat, & brachium calore urenti flagrabat; reſiduo corpore benè ſe habente, excepto quod præludebant vomitio & dolores ad hypochondrium, & mammam ejuſdem lateris.

Hæc febris ſanata eſt ſolitis remediis. Vide *Act. Acad. nat. cur. ann.* 1673. *obſ.* 205.

11. *Quotidiana ſtrangurioſa* Hug. Gouraigne D. M. M.

Is obſervavit febrem in quâ quilibet acceſſus quotidianus afferebat urinæ ſuppreſſionem cum inani ferè meïendi conatu, elapſo acceſſu, urina liberè profluebat; laxantia emollientia præmiſſis generalibus profuere.

X. *Tertiana*, Fiévre Tierce; Græcis *Tritaïos*; *Intermittens*; *Bilioſa* Galenicis; Ægri *Tertianarii*.

Eſt illud genus intermittentis febris, cujus acceſſus ſimiles alternis diebus ſibi mutuò reſpondent, vel eſt ſeries acceſſuum, quorum qui ſimiles ſunt, illi tertiâ quâque die circiter repetunt.

Diſtinguitur tertiana duplex à quotidianâ, quod tertianæ acceſſus non ſingulis, ſed alternis diebus quoad horam, modumque invaſionis ſibi reſpondeant, à quartanâ triplici, quod in quartanâ acceſſûs diei Lunæ ſimilis ſit acceſſui diei Jovis, diei Dominicæ, & ſic deinceps; præterea tertiana multò frequentius occurrit quàm quotidiana.

Urinæ lateritiæ ſunt optimum intermittentium latentium ſignum.

1. *Tertiana legitima* Sennert. *de febrib. cap.* 17. *lib.* 2. Nenter. *tabul.* 153.

Ea dicitur, cujus acceſſus ultra duodecim horas non extenditur, invadit inter horam matutinam nonam & undecimam, quotidiana verò circa ſeptimam: hemitritæus à Celſo vocatur.

Æſtivâ & vernâ tempeſtate frequentior eſt, ſpuria verò autumnali.

Frigus eſt in tertianâ intenſum cum tremore & triſmo, ſtrepituque dentium, quod ſequitur calor multus acer & mordax, unde frequens reſpiratio, frigidi potûs ſitis, vigilia, cephalalgia,

& quandoque delirium : urinæ sunt subrufæ, & post accessum intensiùs citrinæ, subjectis juvenibus, biliosi temperamenti, exercitatis frequentiùs accidunt; septem circuitibus ex Hippocrate terminantur, si naturæ commissæ fuerint; Sydenhamus verò existimat summam omnium accessuum quatuordecim dies adæquare, si autumnales fuerint, sæpè horror semi-horam transgreditur, & vomitione stipatur, accessus à 6. horis ad 12. extendi solet, declinatio accessus sudorem accersit, declinatio verò morbi sæpè diarrhœam.

Curatio. Æger per aliquot dies solis jusculis & aquâ panatâ vescatur; phlebotomia, nisi æger sit senex, infans, vel convalescens, instituatur, imò pro necessitate repetatur in accessu, sequenti die post accessum purgatio communis usurpetur, quæ interposito altero accessu repetatur : cùm verò febris per naturæ conatus & diætam paululum attrita, seu contemperata fuerit, tunc ad corticem peruvianum quartâ quâvis horâ extra accessum ad drachmam unam in substantiâ sumat æger, & in hoc perseveret noctu & interdiu, usquequò febris desierit, tunc per septem dies bis tantùm in die, aliis verò sequentibus diebus septem, semel, vel alternis diebus usurpetur kinkina.

Varietates hujus febris à Ballonio & Ramazzino observatæ sunt; quotidiana *gastrica*, & quotidiana *venosa*. *Gastricas* vocat Ballonius, *lib.* 2. *epidem. ann.* 1575. æstate, quæ à saburrâ primarum viarum foventur, quod ex linguæ sorditie, fœtore oris, aliisque signis cognosces, & illæ repetitis catharticis curari debent, non phlebotomiis. *Venosæ* sunt juxta illum quæ generis ve-

nosi phlogosim sequuntur, quod ex signis plethoræ commotæ distinguitur; illas phlebotomia sanat.

2. *Tertiana spuria* Sennert. *lib.* 2. *cap.* 17. Nenteri, *Tab.* 153. *cap.* 26. *Tertiana extensa* quibusdam; *Tertiana subcontinua* Juncker. *Tab.* 79.

Vitiosa speciei denominatio, & verè illegitima, quam ægrè retinemus; ea autem sic vocatur, quæ brevi, levique frigore adoriens, calore dein intenso & longissimo stipatur, ita ut 12. imò 20. horas perseveret cum siccitate linguæ, capitis dolore, nullis, vel paucis, & non levantibus sudoribus, in hac etiam accessus typum facilè mutent. Duratio morbi ultra septem accessus extenditur, & mense Julio sæpiùs accedit, atque post quatuor, vel quinque accessus omninò remittens, seu tritæophia evadit, quod præsagimus, si apyrexia sit brevis, imperfecta, si post accessum nullus sudor, vel nullum levamen adsit; ita ut æger lecto suo delectetur.

Hæc species tribuenda est, vel saburræ primarum viarum copiosiori, quæ ideò catharticis est expugnanda, vel assiduo calori lectuli, & calidiori regimini, ut sudorificis; in priori casu post sufficientem catharticorum usum ad kinkinam deveniendum est: in posteriori kinkina nullius usus est. *Vide* tritæophiam deceptivam.

3. *Tertiana petechialis* Marcelli Donati; *an Tertiana scorbutica* Wedelii?

Videtur varietas spuriæ in quâ ob nimium sanguinis ardorem, regimine & medicamentis calefacientibus excitatum, superveniunt petechiæ, ut observat Junckerus; judicent verò autoptæ num ad tritæophiam potiùs attineat.

In nostris regionibus rarò hæc observatur, apud Germanos frequentiùs.

Dolores nocturni, maculæ lividæ gingivarum, fœtor scorbuticam designant, in quâ succus nasturtii aquatici cum kinkina præbetur.

4. *Tertiana pleuritica* Vallesii *in epidem. lib.* 1. *sect.* 3. *pag.* 30. *Pleuritis intermittens.*

Quin etiam mihi contigit videre pleuritidem verissimam quidem, & omnia pathognomonica signa habentem, intermittentem tamen, ita ut homo alternis diebus pleuritide, alternis nullo morbo teneri videretur. Hodiè regnat Monspelii Maïo mense 1760. tertiana, quæ post tertium accessum pleuritidem imitatur, dolore lateris & dyspnœâ accedentibus, ac febris ex intermittente evadit remittens; sanguis pleuriticus est in patellâ, & phlebotomiis iteratis cum interpositis catharticis lenibus sanatur morbus.

5. *Tertiana arthritica* Raim. Fortis.

Hanc speciem hæmorrhois suppressa excitabat. Rheumatismalem tertianam descripsit Mortonus, *Pyretol. cap.* 9. *histor.* 22.

6. *Tertiana asthmatica* Bonet. *Polyalth.*

Illa est cujus singuli accessus difficultate magnâ respirandi stipantur, & asthmaticos invadunt; febris nec est acuta, nec continua, ut in peripneumoniâ; cura exigit febrifuga bechicis & diureticis juncta.

7. *Tertiana emetica. Vid.* Willis. *observ. de febre Tertianâ, cap.* 4. Morton. *Synechés vomitum simulans, &c.*

Juvenis quidam nobilis bilioso temperamento præditus, febre tertianâ corripiebatur, ingruente paroxysmo plurimum bilis flavæ & viridis evomebat; dein cum insigni cardialgiâ, calore & siti intensissimis per plures horas graviter decumbebat. Hæc species in quovis paroxysmo atrocem

vomitum excitat, vel biliosum, ut in hoc casu Willisii, vel pituitosum, ut in aliis quos vidi.

Willisius præscripsit victum ex hordetais, phlebotomias duas in accessu, quavis nocte conservam rosarum cum scrupulo diascordii, manè sal absinthii cum succo aurantii, & cum æger ille à vomitoriis læderetur ad cathartica ex infuso sennæ, rhei, santali citrini cum sale absinthii confugit, nec non epithema febrifugum carpis admovit; ubi verò vomitus pituitosus, viscosus tertiâ quaque die cum febre recurrit, post adhibita omnigena medicamina ad aquas Bellilucanas confugiendum est die intermissionis epotandas.

Falsum est in tertianâ emeticum necessarium esse; emetica & cathartica cautelæ gratiâ assumpta non raro tertianam excitarunt observante Willisio: illis etiam insistere non tutum est, cum videntur indicata.

Tertianam emeticam & sudore stipatam epidemicam anno 1657. memorat Mangetus *bibliotheca practica.*

Tertianam iliacam seu vomitu pertinaci colicâ & alvi constipatione notatam refert Forestus *observat.*

Tertiana cholerica, seu choleram quovis accessu excitans ejusdem est speciei, Morton *pyret. cap.* 4. *pag.* 33. Succus limonum saccharatus aquâ dilutus, seu limonata vulgaris, cocta, bis sumpta in accessu laudatur à Guill. Pisone in his tertianis; ea enim vomitum compescit, accessum minuit, & sudores movet.

8. *Tertiana hysterica* Wedelii *ephemer. nat. cur. ann.* 2. ejusdem *tertiana hypocondriaca.*

Ea est quæ tertio quoque die paroxysmum

hysteriæ accersit, potissimum frigus, oscitationes, cardialgiam, nauseam, terrorem & animi dejectionem.

Curatur aperientibus lenibus & antihystericis kinkinæ mixtis.

9. *Tertiana scorbutica* Ettmuller. *de febrib. pag.* 194. Balthazar. Timæi *cas.* 15. *lib.* 8. *Tert. Danica* Bartholin. *Erratica* Auctorum.

Cognoscitur 1°. ex anomaliâ; periodi ejus mirè variant, nunc anticipando, nunc retardando; 2°. Contumacissima est, & nisi fuerit sublatus fomes scorbuticus, vel septies recidivat; 3°. Dolores lancinantes, aut in frigore aut in calore, iique vagi adsunt; 4°. Arenulæ rubræ, sed friabiles parietibus matulæ adhærent; 5°. Vel hæret in urinis crassum, copiosum quasi furfuraceum sedimentum, sub-rubicundo sanguineo colore non nihil tinctum.

Curatur itaque antiscorbuticis remediis, ut jusculis amaris, dein ad kinkinam deveniendum præmissis lenibus catharticis. In hoc casu laudantur absinthium, marrubium, carduus benedictus, centaurium minus, tormentilla, tertianaria, ulmaria, taraxacum, fumaria, nasturtium aquaticum, sedum minus &c. *Vide* Ettmullerum *pag.* 198.

10. *Tertiana Carotica* Werlhof. *observ. de febrib.* Ramazzini *const. epid. pag.* 228. *Apoplectica* Morton. *cap.* 9. *hist.* 25.

Est ea species de quâ integrum & eximium tractatum scripsit illustris Werlhofius, quæ quintâ die, id est tertio accessu ægrum in carum vel apoplexiam sæpiùs lethalem conjicit, cujus signa dedimus in Tritæophiâ Apoplecticâ, curam verò trademus, dum de caro febrili agemus.

Vide Morton *pyretol. pag.* 99. *de Tertianâ apoplecticâ*, quam, ut Werlhofius, kinkinâ impugnat.

Tertiana carotica duplex visâ est à Riverio, *obs.* 2. *pag.* 79. Diversæ speciei videtur ac prior. Vide *observ.* Carol. Pisonis *de febrib. pag.* 468. Difficillimum est quandoque tritæophiam duplicem soporosam cum tertianâ duplici soporosa non confundere.

11. *Tertiana ab scabie* Juncker. *tab.* 79. *pag.* 249.

Ea est quæ scabiem repulsam sequitur, quæque resumptâ scabie sanatur. Datur etiam quartana ab eodem principio. Nenter, *de quartana.*

12. *Tertiana accidentalis. Vide* Sydenham. *cap.* 5. *pag.* 53.

Ea est quæ à levi aliqua offensâ in sex præsidiorum sanitatis usu oritur, ut à cibo, potu, aëre, &c. Illæ febres statum quemdam seu fixum habitum non nanciscuntur, & illis correpti sæpè subitò convalescunt.

Tertianæ duplices.

Distinguuntur à quotidianâ & à quartanâ triplici, ex eo quod accessus sibi mutuo quoad horam, modum, durationem, exitum, symptomata propria non singulis, sed alternis diebus respondeant, ita ut primus tertio, secundus quarto &c. similis sit. Differunt à tritæophiâ & amphimerinâ per plenariam intermissionem & apyrexiam, quæ non solùm ex pulsu sano simili, sed potissimum ex eo quod æger è lecto surgat, suasque vires restitutas fermè sentiat, quod in remittentibus non accidit: si tamen brevis aut obscura sit apyrexia, curan-

tur ut remittentes. Triplices & quadruplices tertianæ Primerosii, si dentur, à remittentibus non differunt, exceptâ triplici tertianâ Brendelii.

13. *Tertiana duplex* Sennert. River. *observ.* 10. 11. *pag.* 84. 88. 91. *centur.* 3. *pag.* 138.

Ea est quæ omnium familiarissima est, quæque à multis pro quotidianâ habetur, verùm paroxysmis alternis æqualibus cognoscitur. Differt à complicatis sequentibus quod nullum grave vel constans symptoma secum afferat præter horrorem cum nausea, tremore, cephalalgia, siti, quem sequitur calor, deinde sudor, ut omnibus febribus solemne est.

14. *Tertiana duplicata* Pientis, Riverii, *obs.* 16. *pag.* 182. Amat. Lusitan. *centur.* 1. *pag.* 6.

Illa accessus binos habet alternis diebus, ut primâ & tertiâ, nullum verò die secundâ, quartâ &c.

15. *Tertiana triplex* Brendelii, *m. s.* Illa est quæ primâ, tertiâque die duos, secundâ & quartâ unicum accessum inducit, &c. Schenckius, *lib.* 5. *obs.* 12.

16. *Tertiana epileptica* Bonet. *in Sepulchreto*, *tom.* 3. *pag.* 161.

Ex Caldera ea quovis accessu convulsiones cum sensuum feriatione inducit, unde differt à spasmodicâ in quâ sensus non obscurantur. Puella decennis quavis die horâ decimâ patiebatur accessum febris, simulque epilepsiæ, à quibus liberata fuit per remedia generalia, ut videre est loco citato.

17. *Tertiana syphilitica* D. Deidier *obs.* 4. *de morb. venereis*; Cardani &c.

Ea est quæ ita à viru syphilitico fovetur,

ut hydrargyrosi, aut aquilâ albâ, similibusve medicaminibus tantùm sanetur, uti quartana syphilitica D. Monroi *in act. Edimburg.*

D. Deidier litu mercuriali utebatur, & tertio litu sanabatur febris. Monrous aquilâ albâ singulis diebus repetitâ ad grana sex ptyalismi gratiâ.

18. *Tertiana verminosa* Stisserii *in act. Helmstad.*

Ea species symptomatis lumbricos in primis viis latentes designantibus stipatur, ut lumbricorum rejectione, acidis vomitionibus, &c. verùm quas vidi, remittentes fuere species non intermittentes.

19. *Tertiana subcontinua* Torti *de febrib. pag. 131. subcontinua malignans* ejusd. *Histor. pag. 199.*

Ea incipit ut tertiana, scilicet habet initio accessiones distinctas, sed est ex perniciosarum numero atque ab aliis distinguitur ex successivâ periodorum obscuratione, & paulatim acquisitâ continuitate; illi non raró adjunguntur quædam ex symptomatis quæ perniciosas designant, ut cardialgia, cholera, cholirica, syncope &c. sed in multò remissiori gradu; ea cum pauco, vel nullo rigore solet invadere, sed potiùs cum sensu caloris; cum tertiana duplex est, ea primum accessum habet leviorem, secundum graviorem, & sic progrediendo motum servat graviorem per dies pares; quod si ex duplici in simplicem statim mutetur, non definit esse suspecta, cum accessionem validam præcedit altera debilis. Prænoscitur etiam illa tertianæ in continuam mutatio, si intermissionis die mordax ad tactum calor percipiatur cum aliquali

pulsûs perturbatione, siti, linguæ siccitate, quæ omnia incendium universale jamjam disponi præmonstrant: urina quoque pauca simul & rubra vel crocea periculum continuitatis portendit. Signum etiam est gutturis quædam inflammatio ulcerosa vel aphtosa initio morbi cum dysphagiâ apparens, nec non quodvis perniciosum symptoma prioribus accessibus superveniens, excepto tamen delirio, quod accessum in calore comitatur, quodque facile evanescit. Secus si in febricula mitiori contingat, & eâ declinante perseveret.

Jam febris facta remittens perniciosa facile cognoscitur ex defectu apyrexiæ, & quamvis ab origine intermittens fuerit non caret periculo, nam trahit secum quoddam sævum symptoma ut cæteræ malignæ ab initio remittentes vel continuæ, potissimum verò parotides, delirium perpetuum, convulsiones, anorexias, hydrophobias, seu cujusvis potûs aversationes, & similia.

Ea verò tertiana subcontinua seu hemitritæus tam frequens est ut Mercatus in plures species eam subdiviserit. Videri meretur hic auctor *de tertianâ perniciosa tom. 2. pag. 395.*

20. *Tertiana Hemiplegica* Werlhof. *de febrib.* Monialis hâc correpta alternis diebus patiebatur accessum; horum duo primi sopore erant stipati cum resolutione artuum unius lateris, balbutie, oris in oppositum latus distorsione, purgata in decoctione kinkinæ passa est in tertio accessu artuum tantùm formicationem, stuporem, finito quolibet accessu intra sex, vel septem horas, ea sana omninò videbatur observante ill. D. Chaptal.

XI. *Quartana*; Fiévre Quarte, ou Quartaine. Græcis *Tetartaïos* : *febris quartana* Auctorum.

Genus est febris intermittentis cujus accessus similes quartâ quâvis die revertuntur, vel series accessuum febrilium quartâ quâvis die similium. Ægri *quartanarii.*

1. *Quartana legitima* Sydenhami, *febr. intermitt. pag.* 50.

Ea est quæ autumni soboles est, quæ simplex seu secundam & tertiam diem liberam ab accessu relinquit, quæ contumax, nisi prius æger eam diù expertus fuerit, cùm enim secundâ vice aggreditur, utplurimùm post aliquot accessus sponte suâ solvitur, si fides Sydenhamo.

Hora invasionis est circiter quarta pomeridiana, frigus non ita vehemens ac in tertianâ, sed diuturnius ad horas duas extensum sine vomitione ac dejectione alvi; calor horas 5. vel 6. attingit cum gravitate capitis, & terminatur sine evacuatione sensibili.

Huic obnoxii sunt rarò infantes ac pueri, sæpius annosi, melancholici. In omni quartanario flexis ejus genubus explorandum est abdomen & videndum num lien tumeat, quod alteram speciem constituit non infrequentem. Quò ægri sunt magis famelici & fami satisfaciunt, quò magis ad frigidam tempestatem accedit morbus, eò sanatu difficilior est.

Curatio exigit phlebotomiam in accessu, nisi plures jam febris accessus expertus æger sit debilis aut senex.

Cathartica die sequenti præscribenda, &, si nihil obstat, emeticum admiscendum est; post alterum accessum iterùm purgandum est, atque diebus vacuis jusculum vel apozema amarum exhibendum, ut fluiditas sanguini concilietur: his apozematis aperientia martialia etiam addantur, maximè si febris pluries recidivas passa sit: superatis tribus vel quatuor accessibus, ope kinkinæ, chamæmeli, cascarillæ quartâ quaque horâ sumptæ accessus supprimendi sunt, & cum summum frigus adest in invasione, æger senex est vel pituitosus, kinkinæ addantur guttæ aliquot elixirii proprietatis vel grana pauca salis ammoniaci, vel theriacæ recentis: suppressis accessibus, non nisi per gradus intra quindecim dies est dimittendus kinkinæ & aperientium usus.

Si morbus pertinax fuerit, capite doleat æger, vena pedis initio tundenda, si viscosa saburra sit in ventriculo, aquæ bellilucanæ per tres dies à febre vacuas sunt ad libras sex epotandæ quavis die intra trihorium, sic expurgatis primis viis ad aperientia amara & febrifuga recurrendum est.

Æger die accessûs utatur jusculis, & potu calido, diebus verò à febre vacuis, exceptis primis morbi diebus, offis, pane & vino utatur, frigus cautissimè vitet.

2. *Quartana splenetica* Sennert. *de febrib.*

Ea est quæ à lienis sæpissimè, aliorumve viscerum abdominis obstructione aut skirro fovetur, omnium contumacissima, facilè recidiva, maxime si autumno incipiat; ea enim hyeme vix sanatur, & ad veris accessum perseverat, sæpè suppressa maturius antequam per aperientia martialia obstructiones reseratæ sint, œdema-

tiam induit, inde ascitem; facies est lurida; mœror, macies accedunt.

Ea itaque cautela adhibenda est ut probè expurgentur primæ viæ per cathartica aut aquas Bellilucanas, dein singulis diebus apozemata amara, stomachica, aperientia adhibeantur, quæ fiunt ex foliis cichorii, absinthii, summitatibus centaurii minoris, radicibus enulæ, rhei contusi, additis limaturæ ferri drachmis duabus, cascarillæ scrupulo, syrupo de quinque radicibus, aut ipsis radicibus brusci, asparagi, quod præstat. Quibus apozematis aut jusculis finitis, iterum purgatio repetatur, aut kinkina purgans cum rheo, sennâ, agarico adhibeatur, vel kinkina tantùm ad drachmam unam quartâ quavis horâ constanter extra accessum repetatur, nec omninò per semimensem dimittatur ex quo suppressa fuerit quartana, imò deinde opiatæ martiales cum rheo & cascarillâ diù usurpentur. Semel verò inceptus kinkinæ usus, nec per cathartica nec per diluentia multa interturbetur, inde enim febris recurrere consuevit, & non nisi elapso mense ad catharsim deveniendum est, quod de tertianis etiam dictum sit.

3. *Quartana duplex* Sennert.

Ea est in qua datur accessus primâ, secundâ, quartâ & quintâ die, nullus tertiâ, accessus verò primus tertio, secundus quarto respondet.

4. *Quartana duplicata* Boneti, *polyalth. de febrib.* Est ea quæ quarto quoque die duos accessus importat, nullos vero secundâ & tertiâ: si verò altera ex his seriebus anticipet, vel retardet, tunc in primâ periodo tertiâ die recurret accessus solitarius, alter quartâ, & fient combinationes merè curiosæ à Primerosio enarra-

tæ, quas Auctores vocant quartanam tertianæ aut quartanam quotidianæ complicatam; & quoniam defectu attentionis non præsagiri possunt, aut reapsè turbantur illi typi, has species erraticis accensent plures Auctores: nulla verò intermittens typum certiorem sequitur quam ipsa quartana.

Curantur verò illæ species eodem modo quo tertianæ.

5. *Quartana triplex* Bonet. *sepulchret.* Schenck. *lib. 5. observ.* 11. est ea quæ quotidianæ instar singulis diebus accessum ducit, ast primus quarto, secundus quinto, tertiusque sexto respondent. Eodem modo curatur, quo tertiana duplex & quotidiana. Quartana verò sextuplex Capivaccii ab amphimerinâ duplici non est distinguenda, cum intervalla nulla dentur lucida & lassitudo summa inter utrumque accessum superstes evincat non veram esse apyrexiam. Quartanæ verò duplices & triplices hypochondriasi stipari consueverunt. *Vide* Schenckium, qui ex tribus quartanis duas facilè sustulit; tertia ad ver subsequens permansit.

6. *Quartana syphilitica* Alex. Monro, *Ess. d'Edimbourg*, *tom. VI. artic. 47. obs. 9.* Ballon. *epid. l. 2. p. 131.* Est ea species quæ à viru syphilitico fovetur, nec sanari potest nisi mercurialibus, aut aliis syphilidis antidotis. Istam, ope mercurii dulcis quotidiè repetiti ad ptyalismum usque, sanavit ill. Monro, simul & syphilidem doloribus nocturnis, & ulcere faucium stipatam. Dosis: mercurii dulcis grana quinque.

7. *Quartana cataleptica* Boneti, *polyalth.*

Anno 1727. dùm nosocomii Alesiensis ægros curabam, observavi senem militem quartanâ laborantem, qui diebus à febre vacuis stupidus

& amens erat; die verò febrilis accessûs catalepticus erat, sed imperfectè; jacebat quidem immobilis, & omni sensu, motuque orbatus, excepto pulsu, & respiratione tardis & obscuris, sed non omnes artus posituram inditam retinebant, quod solum in brachiis observabam; imò suspensum brachium sensim tandem delabebatur. Emetici ope à duobus primis accessibus evasit: ast tertio noctu accedente obiit. Catalepsim quartanæ combinatam narrant Bonetus, Montaltus &c.

8. *Quartana Epileptica* Moroni *director.* Scholztii *consil. 380. & 379.*

9. *Quartana Nephralgica* Lemeri *diar. eruditor.* Apparebat sub specie vomitûs urinosi & nephralgiæ quartâ quavis die recurrentium.

10. *Quartana Hysterica* Morton. *Pyretolog. cap. 9. histor. X. p. 82.* Est ea species quartanæ quæ male curata abit in continuam cum syncope, ægritudine, sudore colliquativo, sputatione, jactatione, inquietudine, inappetentiâ, suffocatione hystericâ, &c. Frustra tentatis antihystericis, narcoticis, cordialibus, necessum fuit repetitis levibus purgantibus quartanam revocare, quo facto ope kinkinæ tota ægritudo sublata est, quod non sine recidivâ accessuum evenit.

11. *Quartana arthritica* Musgrave *de arthritide regul. cap. 9. histor. 4ª. & 5ª.*

Est species quæ in arthritidem mutata est, ut probant duæ historiæ à Mortono enarratæ.

12. *Quartana Amens* Sydenham. *de febrib. intermitt. p. 60.*

Est peculiaris, ait Sydenhamus, mania intermittentes diuturniores potissimùm quartanam excipiens, quæ communem medica-

tionem aspernatur, & post evacuationes fortiores adhibitas in miseram stultitiam degenerans, non nisi cum ægrorum vitâ terminatur, miratusque sæpè sum nullam hujus rei mentionem ab Auctoribus factam fuisse, cùm non rarò accidisse viderim; cum reliquæ species amentiæ copiosis evacuationibus & venæ sectione & catharsi utplurimùm persanentur, hæc neutram potest ferre, imò ab ipsis vires acquirit. De hujus curatione, *vide* Amentiam febrilem.

13. *Quartana Infantum* Sydenhami. *pag. 50. de febribus intermittent.*

Sæpè non sine stupore sum intuitus, ait Sydenhamus, infantes tenellos cum quartana per totos menses sex commissos, nec oppressos tamen, sed de eo Herculis instar, pueri in cunis triumphantes cum annosi & adulti aliquandò ex eâ moriantur, aut in morbos lethales, ut ascitem, deducantur.

14. *Quartana scorbutica* Carol. Pison. Balthazar. Timæi *cas. 18.* Bartholini *de medic. danorum.* Commendatur potio ex seminibus heliotropii & hyperici in aquâ cardui benedicti vel sambuci.

15. *Quartana comatosa* Carol. Pison. *obs. 163. 164. 165. de morbis à colluvie serosâ. pag. 447.* in quibus tamen observationibus non ita liquet an agatur de tetartophiâ, an de quartanâ? & *in observat. 164.* Quartana erat typhomaniaca, seu comate vigili stipata in quovis accessu; chronicus est morbus & sæpè lethalis.

16. *Quartana triplicata*, est species quæ primâ die tres accessus, totidem quartâ, totidem septimâ, decimâ &c. nullum intermediis diebus adducit, accessibus invicem dissimilibus, ita ut accessus primus primæ diei accessui primo dierum se-

quentium, fecundus fecundo &c. refpondeat.

D. Feou D. M. M. hanc fpeciem per fex menfes paffus fanatus eft fumptâ opiata fequenti in fex bolos divifâ.

Recipe: Kinkinæ pulverat. drachmas duodecim, falis abfinthii, armoniaci, & tamarifc. ana drachmas duas cum f. q. fyrupi de capillis veneris: fumat bolum manè, alterum vefperè.

Curatiò quartanæ ex Hecqueto.

Adulto quartanario initio fanguis mittatur femel vel bis, fequenti die fumat vini emetici & fyrupi de althæa ana unciam unam in aquæ cyatho.

Rejecto emetico fequenti horâ fumat falis epfonienfis drachmas fex vel octo, & fyrupi de pomis compofiti unc. unam; quolibet vefpere diebus à febre vacuis & ifto fumat æger theriacæ fcrupulum, poft 2um. vel 3um. acceffum fumat quater in die kinæ pulveratæ drachmam femiffem ex pauxillo de rofis ficcis, devoratâ priùs offâ, vel haufto aquæ faccháratæ cyatho, repetantur ea per feptem vel octo dies, quibus elapfis lenis catharfis inftituetur, fumat v. g. falis epfonienfis drachmas fex, mannæ unciam in infufa drachmæ unius kinæ, & unius fennæ mundatæ.

Si opus fit ob calorem iterabitur phlebotomia in ufu kinæ, fi noctes infomnes fint, pillularum de cynogloffo grana IV. cum kinâ vefperè exhibeantur.

Pergat æger in ufu kinæ 12. vel 15. dies & fopitâ febre iterùm fumat kinam per dies quindecim.

Si revertatur acceffus, iteratâ phlebotomiâ iteretur ufus kinæ additâ theriacæ femidrachmâ bolo matutino & vefpertino.

Pro pueris infunde kinæ femiunciam per diem in vini albi libra I. adde fyrupi de tunicâ unc. I.

aquæ cinnamoni hordeati drachmas tres, sumat cochlear unum aut duo omni bihorio.

Venæ sectio pedis est lethaliter decisiva in peripneumonia, Hecquet. *pag. 350*. Severè prohibetur emeticum quodvis in morbis pectoris idiopathicis, qui essentialiter pectus afficiunt. Nauseæ quæ præcedunt non magis indicant emeticum, quàm quæ capitis contusionem comitantur. Hecquet. ibid. *.

XII. *Erratica*; Fiévre Erratique.

Genus est febris quæ accessus similes ab invicem magis distantes obtinet quàm quartana, nec proinde ad priora genera revocari potest.

Si erraticas vocarem, quæ typum obscurum habent aut nullum ordinem sequuntur, nullum genus esset quod ad erraticam sæpiùs non pertineret exceptâ quartanâ; sed ut quintanas, sextanas, aliasque uno genere comprehendam, eas tamquam erraticæ species habeo. Genus autem ita rarum est, ut nullas ejus species Galenus observaverit.

1. *Erratica quintana* Tulpii; Avicennæ *canon. l. 4. fen. 1.*

Tulpius simplicem, Christophor. Ebelius duplicem quintanam memorat. Hippocrates pejorem eam censet quàm septana, octana, &c. ac cum tabe conjunctam vidit Forestus *obs. 43. lib. 3. Scholio.*

2. *Erratica septana* Ettmuller. *Hebdomadaria*

---

* Inter febrifuga laudat eximius Doctor Barthes tria grana camphoræ cum octo granis nitri quæ quartâ quavis horâ in febrium intermissione repetantur. *Mém. des Sçavans Etrangers, Tom. 5.*

Schenckii *pag.* 826. eam longam, sed non lethalem dicit Hippocrates. Sextanam memorant Auctores; neminem tamen, qui eam obſervaverit, invenio.

3. *Erratica octana* Amati Luſitani *pag.* 765. Salii *c.* 22. *Octomana* F. Valleſii *controv. lib.* 5.

Hanc in Judæo per totam hiemem durantem obſervavit Amatus & ſanavit; horror horam unam; calor quindecim perſeverat; quovis manè ſabbati adoriebatur ante lucem. Spontè ſanatam vidit Zacutus.

4. *Erratica Nonana* Zacuti Luſitani *obſ.* 34. *lib.* 3. Novit quinquagenarium qui biennio nonanâ febri laborans uſu ſtibii & apertis hyrudinum ope mariſcis convaluit.

5. *Erratica decimana* Zacuti, *prax. obſ.* 34. *lib.* 3. Decimanam notavit in ſexagenario qui duobus annis hoc typo vexatus, vacuatâ ſæpiùs pituitâ & vaſis aperientium ope reſeratis, convaluit.

6. ***Erratica vaga*** Ettmuller. River. *obſerv.* 32. *centur.* 3.

Febris intermittens ſine typo cum hypochondriaſi; illa nunc poſt decem, aliàs poſt duodecim aut quindecim dies recurrebat. Incipiebat à levi horrore, calor ingens ſequebatur, cum atrocibus crurum doloribus; acceſſus 15. 20. 24. horas perdurabat, & copioſo urinæ vel ſudoris effluxu ſedabatur; per triennium morbus perſeverabat. Hujus curam vide apud Riverium *loco citato*.

Therapeia Febrium Cluttoniana.

I. Cluttonus Medicus Anglus anno 1751. novam, tutamque, ut ait, methodum ad curandas febres tum continuas, tum remittentes edidit, quæ in uſu ſequentis julapii conſiſtit, quem *febrifugum* vocat.

Recipe

Recipe olei seu spiritûs concentrati sulphuris, vitrioli, & salis ana partes æquales; spiritus vini rectificati triplum horum omnium, digere per mensem ad siccitatem, distilla: hujus spiritûs libris duabus adde radicum angelicæ, serpentariæ virgin. seminum cardamomi ana drachmas sex; fiat tinctura.

Hujus tincturæ tantum aquæ puræ instilletur, quantum ad gratam aciditatem conciliandam requiritur, julepusque resultans saccharo ad gustum ægri edulcoretur, illique sitienti quantum desiderat (circiter sex libræ intra 24. horas) ad bibendum exhibeatur, his assumptis æger utplurimum in sudorem incidit; urinæ excretionis indicia dat, & febris planè cessat vel remittit. Si verò intra diem non penitus sublata sit, per alteram diem eodem remedio sed minori dosi utendum est, qua methodo millenos se sanasse profitetur Auctor.

Si quinque morbi dies effluxerint, Bezoarticum minerale sextâ quavis horâ huic julepo ad grana viginti addendum est, quo secretiones omnes promoventur: si verò pulsus plenus sit, hujus loco tartari vitriolati scrupulus quater in die est substituendus, ut æstus magis temperetur. Si Medicus nono tantum die morbi sit accersitus, aut si initio nausea adfuerit, ab emetico antimoniali ordiendum est; cum verò julepus febrifugus inflammationi generali tantum medeatur, huic varia remedia addenda sunt pro diversis symptomatis.

Si diarrhœa, sudor, hæmorrhagia vexent ægrum, flores rosarum, radix tormentillæ, decoctum cornu cervi usti julepo sunt addenda; si hæc non sufficiant, ex balsami leucatelli drachma semisse, corallor. gr. XII. opii gr. I. diacod. quant. sat. fiat bolus.

Si pulmo inflammatus sit, cum julepo nitrum &

pectoralia conjungenda ; si febris ad intermissionem inclinet, quod urina lateritia, frequens nausea indicat, drachma dimidia salis absinthii, in unciâ unâ succi citri detur.

Si lingua nigra, sicca, tremores, subsultus tendinum, stupor, animi dejectio, suspiria, pulsus celer, debilis, tremulus, inæqualis, urina pallida, cruda, nulla aut parva sitis, tunc febris est putrida, aut maligna. Cluttonus omnia emollientia & fibras laxantia nec non salia neutra cane pejus & angue fugit & cardiacis insistit.

Ad saburram in his febribus quater, aut quinquies purgantia adhibet: ast in ipsis acutis inflammatoriis phlebotomiam inutilem censet.

Therapeia Febrium Lobbiana.

Theophil. Lobb. Med. Anglus ann. 1732. in libro cui titulus, *tractatus practicus de curâ Febrium*, docet se sanasse febres cujusvis generis sine phlebotomiâ, catharticis, emeticis, & sine kinkinâ.

Sine phlebotomiâ ipsos morbos inflammatorios, ut pleuritidem; sine catharticis ipsas synochos putridas; sine kinkinâ ipsas tùm remittentes, tùm intermittentes.

Omnes febres ab acrimoniâ singulari in quoque genere diversâ foveri putat, hanc verò acrimoniam à quibusdam salibus specificè corrigi. Calefacientia refrigerantibus maritata debitam temperaturam sanguinis in febribus servant; in ardentibus major dosis refrigerantium est addenda calefacientibus; si vires pulsus langueant, calefacientia puriora, vel majori dosi conveniunt, acida & nitrosa refrigerant, diluunt, calorem temperant, sanguini fluxilitatem conciliant, corrigunt

acrimoniam alkalinam diſſolventem quæ ſynochos & typhos excitat. Alkalina ut ſal tartari, abſinthii, ſal cornu cervi corrigunt acrimoniam acidam, cui infantes ſunt obnoxii.

Neutra ex acidis & alkalinis mixtis, ut antiemeticum Riverii, corrigunt acrimoniam ſpecialem quæ vomitum & febres intermittentes creat.

Febres à ſpiſſitudine productæ ſunt intermittentes, remittentes, morbi inflammatorii, exanthematici.

Febres à diſſolutione ortæ ſunt typhi, ſynochi, hectica. Febres verò mixtæ, quartana, quotidiana, pleuritis putrida.

Is verò Auctor ab anno 1711. ad annum 1732. ſe cum magno ſucceſſu praxim Londini exercuiſſe teſtatur.

Therapeia Febrium Sylviana.

Jac. Sylvius cum ſcholâ Bontekoei omnium febrium eſſentiam in ſanguinis coagulatione reperiit, unde phlebotomiam & refrigerantia omnia proſcripſit; & cùm exiſtimaret pulſum celerem eſſe ſignum tarditatis circulationis, is ſtabilivit attenuantia, diſſolventiaque eſſe ſola quæ in omnibus febribus quovis tempore indicantur remedia. Calidum itaque regimen in ipſis ardentibus & inflammatoriis, remediaque ſudorifica cardiaca ad venenum quoddam coagulans expellendum præſcribenda cenſuit.

Talem theoriam & therapeiam ſecuti ſunt Helmontius, Screta, Cartheſianique Medici, quam Sydenhamus, Harris, Hoffmann. maximè damnarunt.

Therapeia Febrium Sydenhamiana & vulgaris.

Hippocrates Anglus Thom. Sydenham. existimat febres esse conatus naturæ ad expurgandas materies noxias quibus sanguis inficitur; ipsum calorem, si moderatus sit, ad materiæ morbificæ coctionem, & correctionem prodesse; pulsus veloces, frequentes ad illius maturationem & deinde coctæ excretionem facere, adeòque Medici munus esse ut febris vehementiam, si excedat, per phlebotomias, diætam diluentem, refrigerantem, auræ liberioris usum temperet, ut materiæ morbificæ partem è primis viis per emetica & cathartica eliminet, deinde vero evacuationem criticam expectet, conatus naturæ, si moderati sint, non temerè turbet, si verò debiliores sint & languidi, quod juvenibus rarum est, per calidius regimen, & cardiaca refocillet, atque his scopis attingendis remedia diætetica, vegetabilia & simplicissima chemicis, mineralibusque anteponit.

In intermittentibus chronicis præmissis generalibus ipsum corticem Peruvianum adhibemus, acida cum Sylvio non horrescimus, nec cum Lobbio salia pro omnibus morbis curandis adhibemus.

Pro intermittentibus & remittentibus præmissis præmittendis,

Recipe kinkinæ partes octo, florum chamæmeli partes tres, extracti centaur. minor & juniperi ana partem unam, nitri partem unam & semissem, syrupi de limonibus q. s. f. opiata, dosis drachma una vel duæ.

Si maligna sit febris, adde contrahiervæ partem unam & semiss. camphoræ grana aliquot, crescente calore, delirio, auge dosim nitri, crescente pervigilio, adde diascordium.

Therapeia Hecquetiana.

Ex innocuâ quartanâ quandoque periculosus nascitur Hemitritæus, quia ipsa solida excandescunt, tunc inutile est kina, confugiendum ad phlebotomias iteratas, diluentia aquea affatim propinanda, ut decoctum ex radicibus nymphææ, fragariæ, hordei, glycyrrhizæ pro potu: identidem sumat æger parvas doses pulveris facti ex duabus oculorum cancrorum & una nitri partibus superaffuso succo citrorum.

Vesperè quovis ex seminibus frigidis & aquâ hordei fiant emulsiones, quibus addatur syrupus de nymphæâ & papavere ad semiunciam pro duabus dosibus.

Defervescente febre, dentur apozemata ex foliis cichorei sylvestris, & kinæ pauxillo, hauriat cyathum sexies in die, additis syrupi de diacodio duabus vel tribus drachmis, si doleat æger, & noctes anxias ducat.

Quò accessus frequentiores sunt, ut in duplici tertianâ, triplicive quartanâ, eò fervor major est, eò magis est temperandus ante kinæ usum. Hoc præstant phlebotomiæ, apozemata ex cichoreo, nitro, absorbentia terrea, quæ kinæ actionem moderantur.

Cùm ad kinam deventum est, si catharsi opus sit, utendum est unciâ unâ, vel unciâ & semisse salis epsoniensis, & unciâ syrupi de pomis compositi in pintâ decocti kinæ pro quinque vel sex dosibus.

Vesperè hujus catharsis, æger sumet vel diacodii unciam unam, vel opii granum unum: alias verò expedit pintæ decocti kinæ addere syrupi de karabe semiunciam.

Opiata febrifuga fit ex unciâ pulveris kinæ, unciâ syrupi de papavere rhæade & sufficienti quantitate conservæ rosarum: dosis drachmæ unius vel duarum tertiâ vel quartâ quâvis horâ.

Cascarilla etiam optimè præstat à gr. VI. ad X. pro quâvis dosi.

Quamdiu obscuræ sunt remissiones, aut dubiæ intermissiones in febre singulis diebus revertente, vel typi ambigui, ægritudo illa mali moris censetur & hemitritæus est, in quâ initio phlebotomia, dein diluentia, cardiaca, diapnoica leviter sedantia, potus calidus copiosus conveniunt, cavendo ab irritantibus catharticis, emeticisve aut sudorificis nimis volatilibus. Utatur potu ex decocto scorzoneræ, cardui benedicti, scabiosæ, papaveris rhæados, oxytriphylli cum pulvere oculorum cancrorum, cornu cervi sine igne parati, antimonii diaphoretici, nitro, syrupo de tunicâ, de limonibus, diacodio, usquequò febris typum suum induerit. Hecquet. *Medic. pauperum.*

Cura febrium ope laudani liquidi in infuso centaurii minoris à D. Berryat laudata, convenit tantùm ubi adest dolor hystericus, vel hypochondriacum quoddam symptoma, secus stuporem inducit monente D. Storck.

Cura Christ. Jacobi mediante arsenico multâ aquâ & spiritu vini edulcorato, ardorem in sterno, tussim siccam, anorexiam, alopeciam, polydipsiam, & hecticam inducit, quæ febre multò pejora sunt.

CLASSIS TERTIÆ SYNOPSIS.

SYNDROMES pyrexiæ cum inflammatione internâ, vel typhi aut remittentis febris cum exanthematis.

ORDO I. EXANTHEMATICÆ. *Eruptio pustulosa, maculosa, phlyctænosa, vel papulosa cum pyrexiâ sæpiùs malignâ.*

I. *PEstis*, eruptio bubonum, anthracum, pyrexia typhodes.

II. *Variola*, eruptio pustularum phlegmonodearum.

III. *Rubeola*, eruptio papularum, præludium catarrhosum.

IV. *Miliaris*, eruptio phlyctænarum milii semine non majorum.

V. *Purpura*, eruptio maculosa, atra, indolens cum typho, vel remittente febre.

VI. *Erysipelas*, eruptio erythematis cum synochâ febre.

VII. *Scarlatina*, eruptio maculosa, rubra, pruriens papulosa.

VIII. *Essera*, eruptio apyreta suberysipelatosa subitò accedens per vices & recedens.

IX. *Aphta*, eruptio pustulosa phlyctenodes & ulcerosa in ore aut pudendis.

ORDO II. MEMBRANACEÆ. *Pyrexia magna typo synochæ, vel synochi cum dolore, calore.*

X. *Phrenitis*, dolor capitis, delirium audax, vis artuum, pulsusque major, pyrexia acuta.

XI. *Paraphrenesis*, symptomata phrenitidis & peripneumoniæ.

XII. *Pleuritis*, dolor lateris, respiratio & pulsus frequens, tussis.

XIII. *Gastritis*, dolor epigastrii, nausea, febris typhodes, vel remittens maligna.

XIV. *Enteritis*, dolor circa umbilicum vehemens, cum meteorismo, pyrexiâ acutâ, ileo, vel dysenteriâ.

XV. *Epiploitis*, dolor circa hypogastrium, & umbilicum juxta epiploi extensionem.

XVI. *Metritis*, dolor & tumor in regione & extensione uteri ac lumbis & inguinibus cum febre.

XVII. *Cystitis*, dolor, tumor, tensio hypogastrii cum dysuriâ vel ischuriâ.

ORDO III. PARENCHIMATOSÆ. *In visceribus farctis, non cavis, non sacciformibus.*

XVIII. *Cephalitis*, febris acuta cum delirio somnolento & carphologiâ.

XIX. *Cynanche*, dolor gutturis cum dyspnœâ strangulante, dysphagiâ & pyrexiâ acutâ.

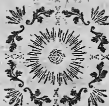
XX. *Carditis*, dolor sub sterno, pulsus inæqualis, frequens, palpitatio, & cardialgia, cordis anxietas.

XXI. *Peripneumonia*, pyrexia acuta, dyspnœa gravis, sensus oppressionis gravativæ in sterno, tussis cruenta, pulsus mollis.

XXII. *Hepatitis*, dolor, tensio, calor in regione hepatis cum pondere, tussi sicca, respiratione difficili.

XXIII. *Splenitis*, dolor, tumor in regione lienis, tactum vix tolerans cum febre remittente.

XXIV. *Nephritis*, dolor acutus in regione renum juxta ureteres in vesicam directus cum febre acutâ, dysuriâ, ischuriâve, &c.

CLASSIS TERTIA.

PHLEGMASIÆ,

SEU

MORBI INFLAMMATORII.

INFLAMMATIONES Ludwigii; *Phlegmonæ internæ* P. Alpini, *Medic. Method. lib. 7.* cognoſcuntur ex pyrexiâ ſeu ægritudine acutâ febrili univerſali, cum ſignis inflammationis. Sunt vel *internæ*, quæ ex ardore, dolore, tenſione, pulſatione, tumore partis deſignantur; vel externæ, quæ ex maculis, exanthematis, phlegmone vel eryſipelate conſpicuis, dignoſcuntur.

Dividitur hæc claſſis trifariam. 1°. In *phlegmaſias exanthematicas*, quæ maculis, papulis, puſtulis cutaneis, aut tumoribus externis, phlegmonodeis, eryſipelatoſis cum pyrexiâ inſigniuntur.

2°. In phlegmaſias *membranaceas*, quæ pyrexiâ acutâ cum viſceris cujuſdam dolore, calore, tenſione, tumore denotantur.

3°. In phlegmaſias *parenchymatoſas*, quæ pyrexiâ acutâ, cum partis internæ calore, dolore, ſiti, virium proſtratione, aliiſque ſignis cuique generi propriis determinantur.

Cùm phlegmaſiæ exanthematicæ maximè affines ſint febribus potiſſimùm remittentibus, ordo exigit ut proximè juxta febres collocentur, unde eas inter febres malignas plurimi Auctores repoſuere.

Pyrexia eſt pulsûs frequentia, velocitaſque cùm calore in morbis, quorum præcipuum ſymptoma aliunde quam à febre deſumitur. Sic in pleuritide, phrenitide febris non eſt ſymptoma præcipuum, à quo morbus denominatur, licet eſſentialis ſit; adeòque ut diſtinguatur à morbis primæ claſſis, *Pyrexia* vocanda eſt; ſic in dyſenteriâ, arthritide non raro adeſt frequentia pulsûs cum virium proſtratione, ſed ille ſtatus rectiùs pyrexia quàm febris dicetur, cùm præcipuum morbi ſymptoma febris non ſit. Pyrexia itaque eſt frequentia pulsûs cum aſthenia ſeu laſſitudine & debilitate, quæ cum morbis aliis quàm febribus complicatur. Diverſi ſunt pyrexiæ gradus, qui æſtimantur ex velocitate, plenitudine & tenſione pulsûs, necnon caloris intenſitate: unde dicitur pyrexia magna, ut in pleuritide, phrenitide veris; & parva, ut in rubeolâ, variolâ benignis.

Phlegmaſia, definiente Caſtello *in Lexico Medico*, eſt pyrexia ſeu febris inflammationi alicui conjuncta. Galen. *comm. in aphor. 7. l. 1.*

Nomen pyrexiæ vel pyrexis opponitur apyrexiæ, & latinè dicitur *febricitatio*, & ut in decurſu quartanæ, tertianæ, datur per intervalla apyrexia, & pyrexia, evidens eſt integrum morbum ex his duobus temporibus conſtare, ſeu ex pyrexiâ, & ex apyrexiâ, adeoque febrem pro morbo ſumptam non involvere aſſiduam pyrexiam, ſeu à pyrexiâ diſtingui poſſe.

In phlegmaſiis omnis pyrexia eſt vel continua, vel remittens; nulla verò intermittens.

Morbi omnes hujus claſſis breves ſunt, & utplurimum periculoſi, adeòque acuti, exceptis tamen ſpeciebus benignis, necnon ultimis exanthematicis, ut eſſerâ, ſcarlatinâ, &c. quæ periculo carent.

ORDO PRIMUS.

PHLEGMASIÆ EXANTHEMATICÆ,

Fiévres Eruptives.

SUNT illæ quæ cutem eruptionibus inficiunt. Eruptiones verò sunt vel phymata phlegmonodea, vel erysipelatosa, vel phlyctænodea, aut maculæ purpureæ, lividæ.

Plurimæ inter morbos malignos & pestilentiales accensentur, ex his tamen qualitatibus genera morborum minimè determinari debent, ut visum erat Riverio, Huchero, aliisque Galenicis; inde enim sequeretur variolam benignam alteri generi adscribendam esse quàm malignam; dysenteriam, pleuritidem, centenosque alios morbos ratione benignitatis aut malignitatis in diversa genera esse revocandos, quod nullus Pathologus Logicæ gnarus admiserit.

Malignas vocamus phlegmasias eas quæ sub exiguis pulsûs, caloris, urinæ mutationibus statim latentes, ex improviso dein symptomata multò graviora exerunt, quàm quæ ex pulsûs vi & impetu possent exspectari, proindeque clam ægro insidiatæ videntur.

Typhodes propriè sunt illæ in quibus pulsus, urina & color consuetus & sanis sunt similes, ita ut imperitis ægri vix febrire videantur, interea dùm vires sunt maximè prostratæ. *Vide* genus typhi, *class. I I.*

Pestilentiales vocantur illæ quæ malignæ vel typhodes, simulque epidemicè grassantes plures è

medio tollunt, quàm convalescentes relinquunt; illæ verò diversæ qualitates pendent non rarò à vitiosâ medendi methodo; sic syphilis, antequam cognita foret ejus antidotus, pestilentialis erat, quæ hodie vix malignus morbus est.

Malignus morbus differt à gravi, quod gravis symptomata ex vehementiâ pulsûs & anatomiæ, psychologiæ, ac mechanicæ principiis intelligi possunt, ut pleuritis pura, phrenitis, &c; maligni verò symptomata ex qualitatibus occultis, ut vi deleteriâ, dissolutione putredinosâ, fermento, veneno, gangrænosâ corruptione, verbo ex principiis physicis, minimè verò ex mechanicis ac psychologicis intelliguntur in præsenti saltem Medicinæ statu.

Phlegmasiæ quarum theoria mechanica & psychologica datur, *puræ*, aut meræ inflammatoriæ dicuntur, ut pleuritis *pura* cum sanguine benè constituto, & sine apparatu putredinis in primis viis: quæ verò à corruptelâ humorum pravâ & abditâ utplurimùm crasi, vi, ut aiunt, venenatâ, myasmatibus, contagio, occultis demùm aëris, aut humorum qualitatibus pendent, *impuræ*, & pro diverso gradu periculi, *malignæ*, *pestilentiales ve* vocantur.

In phlegmasiis puris ex pulsûs plenitudine, frequentiâ, tensione, *magnitudo* pyrexiæ æstimatur; & ex numero, ac intensitate symptomatum morbi *gravitas* judicatur: in illis autem quò major est pyrexia, eò sunt graviora symptomata, ut ardor, sitis, prostratio virium, artuum, pervigilium, anorexia: quò major est pyrexia, eò affrictus vasorum à sanguine major; hinc ignearum molecularum extricatio, unde calor; inde salivæ siccitas, acritudo avolantibus partibus aqueis;

inde ſitis; major impenſa fluidi nervei in organis vitalibus movendis, unde parcior pro liberis motibus; inde aſthenia: natura verò ſanitatis & vitæ cuſtos non poteſt in tanto periculo quieſcere & ſomno indulgere, quandiu hunc ſtatum, nervorum & cerebri interventu, percipit, unde vigilia, metus, faſtidium ciborum, quod in gravibus negotiis & periculis moralibus etiam accidit: ſi cortex cerebri ſanguine infarciatur, adeòque anima ſtatum ſui corporis non poſſit percipere, utpote à vitio cerebri deluſa aut oppreſſa, inde fiet delirium, vel ſopor, in quibus natura negotiis vitalibus incumbet nobis inſciis, ut in ſomno & inſomnio conſuevit, dùm viget ſanitas.

Hactenus ex phyſiologiæ mechanico-pſychologicæ principiis hæc phœnomena deducuntur; verum quæ in malignis phlegmaſiis accidunt, quatenus malignis, phœnomena aliis principiis debentur, ut bili acri materiei verminoſæ, acidæ, vel putridæ, quæ primas vias vellicat, moleſtat, unde nauſeæ, cardialgiæ, anxietates, vomitiones, diarrhœæ, ſpaſmodicæ contractiones: in vaſis verò ſtaſes, corruptelæ, gangrænæ, vibices, anthraces, petechiæ, & licet materiam morbificam eliminandi neceſſitas urgere videatur, interea natura velut oppreſſa ne pugnare quidem aggreditur, ut ait Galenus, hinc pulſus vel ſano ſimilis, vel etiam debilior, inæqualis, intermittens, reſpiratio ſimilis, ſingultus, ſyncope, &c. in malignis itaque & peſtilentialibus morbis materies morbifica, ita noxia eſt, ita viribus naturæ ſuffocandis apta, ut ſymptomata multò plura hujus quàm naturæ energiæ tribuenda ſint; in benignis verò morbis minùs materiæ morbificæ quàm naturæ viribus reſpondent.

Ex his verò prognosis eruitur facilè; cùm enim tantò minus sit periculum, quò naturæ conatus liberiores, vegetiores, minùs à materiâ morbificâ sunt impediti, evidens est exitum morbi benigni felicem fore, maligni verò infelicem, & tantò majus in isto periculum imminere; quò naturæ conatus magis turbati, impediti, anomali, dùm vires materiæ morbificæ sunt intensiores, qualitas acrior & magis deleteria.

Indicationes verò generales sunt in morbis benignis tollere obstacula quæ impediunt quominus natura materiæ morbificæ coctionem, ejusque in phlegmasiis internis resolutionem ac criticam evacuationem moliatur: in cutaneis verò pustularum, bubonum maturationi, papularum miliarium, morbillosarum exsiccationi, cutis desquâmationi incumbat; illæ etenim sunt viæ per quas materies morbifica cocta evacuanda est.

Verùm in malignis hi fines solis naturæ viribus attingi non possunt, & requiritur ulterius ut à sarcinâ humorum nimiâ liberetur natura, ope phlebotomiæ maturè sed parcâ manu institutæ, deinde verò ope emetici, quod primas vias à fomite putri liberet, necnon per repetitas catharses colatorium intestinale detergendo, ut excretio bilis, succorum intestinalium & residuæ cacochyliæ succedat, dùm materies morbifica sanguini commixta per medicamina diluentia, veneno dato opposita corrigitur, & per sudorifica ad cutem amandatur, simulque ope cardiacorum, cephalicorum, vires vitales sustinentur, aut ad strenuè agendum sollicitantur.

Quoniam in quamplurimis exanthematicis humores ad putredinem vergunt, ut patet ex foetore oris, excrementorum & citâ cadaverum

gangrænâ, ſeptica tum medicamina tum alimenta fugienda ſunt, & antiſeptica anteponenda; notum autem eſt vegetabilia alimenta exceptis acribus eſſe minus putredinoſa, quàm carnes animalium, adeòque ægros cremoribus avenæ, orizæ, decocto albo Sydenhami eſſe nutriendos, niſi tamen à juſculis exſpectetur major corroboratio, ut cùm pulſus languidus eſt, in quo etiam caſu ptiſana de cornu cervi cum radicis aromaticæ, ut angelicæ fruſtulo, imò vinum aquatum requiritur: antiſepticis accenſentur chamæmelum, radix contrahiervæ, kinkina, camphora, quorum proinde uſus in exanthematicis frequens eſt.

Quoniam verò maxima pars exanthematicorum pendet ab effluviis putridis quæ in caſtris, noſocomiis, urbibus obſeſſis, locis paludoſis, tempeſtate fervidâ, & humidâ abundant, ſummi momenti eſt ad prophilaxim & ad therapeiam, ut aër purus ſit, aurâ liberiore renovatus, vel accenſis aromatis, pyrio pulvere correctus, vel ventilatore exagitatus; ut cibi ex carnibus animalium morbidorum, anthrace peremptorum, fugiantur; ut aquæ cœnoſæ vitentur; ut acidis, limonum ſucco, aceto condiantur alimenta ad arcendam putredinem; ut perſpiratio libera ſervetur, induſiis puris, ſiccis & aëre minimè humido; perſpiratio etenim retenta eſt veluti fermentum putredinoſum, quod materiæ morbificæ vim exacuit.

I. *Peſtis*, la Peſte. Græcis *Loimos*. Quibuſdam *peſtilentia*.

Eſt phlegmaſia exanthematica, ſæpius epidemica maligna cujus eruptio eſt bubo, parotis,

vel anthrax, nec non puſtulæ parvæ albæ, lividæ, nigræ, carbunculoſæ per habitum corporis diſperſæ.

Nomen peſtis, ſi uſum tantùm ſpectemus, terrorem ſecum involvit & morbum quemvis epidemicum lethiferum ſignificat, ita ut dyſenteriæ, variolæ, amphimerinæ, purpuræ, malignis epidemicis conveniat; verùm genus morbi ex ejus benignitate, aut malignitate minimè deducendum eſt, ut vidimus; & ut character variolæ ex puſtulis, ita peſtis character juxta omnes ferè neotericos ex bubonibus deducendus eſt, nec repugnat dari peſtem ſporadicam, & benignam, ut ſimilis datur variola, & ut confirmant obſervata Medicorum Monſpelienſium Maſſiliæ & Aleſiæ peſtiferos curantium.

Differt peſtis à peſtilentialibus morbis, quod peſtis eſt genus morbi unicum jam definitum, peſtilentiales verò tot ſint morbi, quot ſunt maligni & epidemici, qui plures è medio tollunt quàm ſanos dimittunt.

Peſte affecti vocantur *peſtiferi*, Gallicè *peſtiférés*. Bubones ſunt glandulæ duræ, tumidæ, dolentes ad ſuppurationem tardè vergentes, ſæpius in inguinibus quandoque in cruris angulo, in axillâ, maxillâ, jugulo, pone aurem enati, unde evidens eſt parotidem à bubone non niſi ſitu diſcrepare.

Anthrax malignus epidemicus cum febre malignâ vel peſtilentiali erumpens ſpeciem peſtis etiam conſtituit, & hic morbus ad aliud genus vix amandari poteſt, maximè cùm in eâdem epidemiâ, quæ bubones profert, anthraces quandoque erumpant; ſi quis verò genus diſtinctum conſtituere velit, non repugnabo.

1. *Peſtis*

1. *Pestis vulgaris*, *pestis Londinensis* Sydenhami anno 1665. *pestis Massiliensis*. classis 2ª. 3ª. & 4ª. D. D. Chicoyneau, Deidier & Verny, ann. 1720. *pestis Alesiensis* D. Couzier. &c.

Ea est species in cujus tum initio tum decursu Bubones sæpiùs inguinales erumpunt, quæque epidemica & perniciosa est.

Incipit à frigore, capitis stupore & gravitate, quasi ebrietate, pulsu frequenti, tenso, calore interno deurente, externo mediocri, siti inextinguibili; lingua alba est, vel obscurè purpurea: loquela est præceps, balbutiens; oculi rubri, errantes, scintillantes; faciei color vividus, in aliis lividus; cardialgiæ frequentes; respiratio frequens, laboriosa, quandoque magna, rara, sine tussi, & dolore; accedunt nauseæ, vomitiones biliosæ, virides, nigræ, cruentæ, dejectiones alvi similes, sine dolore, ac tensione abdominis; deliria vel lenia, vel phrenitica; urinæ quandoque sanis similes, sæpiùs turbidæ, albæ, nigræ, cruentæ; sudores raro fœtidi, noxii; quandoque hæmorrhagiæ, quæ insalubres; virium omnimoda prostratio, animi præsertim dejectio, & metus mortis continuus, demum ipso morbi initio vel in decursu apparent bubones inguinales, vel crurales, vel maxillares, vel axillares, aliis parotides quandoque seorsim, vel simul anthraces in artubus, nec non pustulæ exiguæ albæ, lividæ, nigræ, vel maculæ purpureæ hac vel illac dispersæ.

Duratio morbi, nisi mors præcesserit, extenditur ad decimum quartum diem circiter; tunc cessat febris & bubo resolutione rarissimè, sæpius suppuratione, quandoque induratione terminatur.

Epidemia apud nos (*a*) vix quovis sæculo recurrit, apud Anglos quovis quadragesimo anno, apud Constantinopolitanos multo frequentiùs.

Epidemia apud Alesienses, Aquisextienses &c. visa est ter vel quater in anno intermittere; ita ut dein post duos quadragesimales secessus, cum omninò nullus superesset æger ab uno alterove mense, subitò, eâdemque ferè die tum Alesiæ, tum Aquis sextiis & Mariojoli plures peste corriperentur, rursùs post paucos menses utrobique pestis evanesceret, ex quâ pluries repetitâ Alesiensium Medicorum observatione inferendum videtur principium pestis in aëris singulari constitutione, non minùs quàm ejusdem regionis hominum dispositione inquirendum esse. Alesiæ certè è trecentis pestiferis vix unus aut alter fuit supra Plebeiorum ordinem elatus, unde pravam victûs rationem ad pestem disposuisse verosimile est. Cùm in intermissione pestis illustr. Doctor Gibert præscripsisset ad avertendum pestis recursum ut omnes pestiferorum tùm convictores, tum in eadem domo degentes emetico purgarentur, observatum est omnes convictores vermiculorum alborum grano hordei similium immensam copiam evomuisse, nullam verò aut rarissimè cohabitatores. D. Privat Doctor Medicus eximius cùm antea ab urbe abesset, Alesiam adiit ineunte peste, atque urbem ingressus dolorem in glandulâ inguinali persentire cœpit, qui dolor per singulas epidemiæ exacerbationes perseveravit, in intermissionibus verò cessavit, ita ut reditus accessuum

(*a*) Pestem in Occitania vidit Valleriola anno 1533. Ranchinus anno 1630. nos anno 1720. eam observavimus; alias recenset Mezeray annis 1348. 1362. & 1580.

ex dolore inguinis, peſtis prodromo, non ſemel prædixerit. Ille verò meritò ridebat plebem & Magiſtratus, qui, quoties peſtis redibat, toties communicationem quandam illicitam, aut mercium infectarum exportationem, tum Aleſiæ, tum aliis in urbibus incuſabant, atque ex hoc præjudicio non pauci qui legem ſancitam violaverant morte plectebantur, quaſi novæ peſtis exacerbationis rei.

Profuit Aleſiæ peſtiferos in prædia puro & frigidulo aëre gaudentia priùs purgatos dimittere, nec non omnes convictores emetico in prophylaxim expurgare. Plurimi peſte correpti & in ſuburbium ſeu lazaretum delati periere ob formidinem mortis quam in hoc noſocomio inevitabilem putabant, metùs enim & deſperatio ſunt funeſtiſſimum hujus morbi ſymptoma, de cætero intra annum quo peſtis Aleſiæ inhæſit, non plures obiere peſte, quàm cæteris annis morbis ſporadicis ſeu diverſi generis abripi conſueverant, circiter trecenti, & quam intra annum nati ſunt: ſed hoc obſervatu dignum fuit omnes alios morbos acutos durante peſte ſiluiſſe; & omnes morbos acutos è peſtis genere fuiſſe.

2. *Peſtis benigna*, 5ª. Claſſis D. Chicoyneau & Verny. Ea peſtis ſpecies vel varietas Maſſiliæ & in aliis Urbibus eodem tempore obſervata eſt, quo prima ſpecies; in illâ nulla erat ſenſibilis ægritudo, nulla virium proſtratio, pulſûs tantum adeſt frequentia eaque minima, cum eruptione bubonis vel anthracis: cura verò exigit, ut bubo cataplaſmatis ſuppurantibus maturetur. Ea ſpecies videtur affinis variolæ benignæ quam plures pueruli invicem colludentes, & per vicos ambulantes ſine ullâ cautelâ, ſine ſpeciali regimine & cum felici ſucceſſu patiuntur.

3. *Pestis interna* ex 1ª. classe D. Chicoyneau & Verny ; vel *Retrocedens* D. Gibert.

Ea est varietas pestis primæ, seu vulgaris, in quâ nulli bubones aut anthraces erumpunt, licet conatus naturæ eò vergere videantur, quod ex cadaverum extispicio apparet, cùm in partibus internis harumce eruptionum manifesta appareant indicia, & externarum loco vibices, petechiæ, aliæque imperfectæ eruptiones adsint.

Signa hujus sunt frigus universum, rigores anomali, pulsus exilis, mollis, frequens, inæqualis, depressus, à pressione digiti evanescens; capitis gravitas cum stupore, vertigine, titubatione, obtutu fixo, debili, facie desperationem exprimente, voce tardâ, querulâ, linguâ albâ, in fine siccâ, nigrâ, scabrâ, vultu pallido, cadaveroso; aderant syncopes frequentes, anxietates horrendæ, prostratio animi & corporis, vomitus, nauseæ, deliria, sopores, tremores, & primâ, secundâ, vel tertiâ horâ mors.

Differt ab aliis asphyxiis seu mortibus subitaneis, ex eo quod mixta sit cum aliis pestis speciebus, & per phlegmones, anthraces, gangrænas quibus interiora cadaverum scatent. Hæc species initio epidemiæ sævit, nec ullus à peste convalescit nisi bubo vel anthrax eruperit, ut nullus à variolâ internâ vel abortivâ convalescit.

Observata in Peste Alesiensi ab illustriss. D. Gibert D. M. Monsp.

Pestis initium ab ebrietate distinguere difficile est. Primâ die adest virium prostratio, calor, sitis molesta, pulsus frequens, oculi scintillant, errant, facies rubet, lingua spumosa & coccinea; adsunt dolor capitis, inguinum, axillarum, faucium, pone aures, nec non

cardialgiæ, nauseæ. Secundâ die accedunt vomitus biliosi, virides, quibus rejiciuntur vermes ascaridibus similes, dejectiones ejusdem modi, quibus succedit eruptio bubonis, parotidis vel anthracis, eò majorum quo major præcessit evacuatio.

Factâ eruptione ægri surgunt, incedunt, morbum contemnunt, diætam respuunt, calor & sitis sedantur, pulsus tamen adhuc frequens & durus, lingua balbutiens, oculi & facies pallent, fames verò notabilis est. Sextâ, septimâ, vel octavâ die tumores evanescunt, vel retrocedunt, suppuratio sistitur, pulsus retardatur, evanescit, mors adest, vel quod frequentius, accedunt orthopnœa, carus, phrenitis, & præmissis convulsionibus, mors.

Vomitus quicumque ac diarrhœa initio salutaris. Qui parum vomuere vel dejecere, illi cum viribus prostratis, facie cadaverosâ, quasi temulenti ante quartam diem fato cedebant exanthematis vel paulo ante vel post mortem defœdati; alii verò sub minore morbi vehementiâ, aut præconstitutione debiliori ad vigesimum diem vitam protrahebant, maximè qui suum morbum tardiùs denunciaverant. Alesiæ vomitus quicumque initio salutaris, in decursu morbi lethalis; diarrhœa initio & in decursu salutaris, Massiliæ non item.

Pestem dari sporadicam observarunt Medici Monspelienses; quo etenim anno pestis epidemicè grassabatur Alesiæ, tres quatuorve Monspelii observati sunt ægri peste buboniferâ laborantes, atque non video cur ad hoc genus non referendi sint illi morbi quotannis ubique observandi, sed sporadici, qui eruptione parotidis criticâ vel symptomaticâ stipantur; certè si quid obstat, est terror, quem non rarò pestis plebi incutere con-

suevit, simile enim præjudicium efficit ut vinum emeticum, aquæ benedictæ nomine præscribamus, & ut plebs anthracem & cancrum propriis nominibus non indigitet.

Non pauci fuere Massiliæ quos subitanea mors abstulit sine aliis symptomatis quàm lassitudo, virium prostratio, quique interrogati benè se habere dicebant.

4. *Pestis sporadica* Sydenham. *pag.* 64. aliis *febris maligna* vel *pestilens*, *parotis pestilens.*

Est ea species pestis quæ non epidemicè grassatur, nec proinde tantas strages edit ac vulgaris, sed quæ sæpius parotidem, rariùs bubonem aliarum partium infert. Ea certè contagiosa vulgò non creditur, nisi à plebe, & ab amphimerinis tritæophiis & typhis non discrepat nisi per eruptionem parotidis.

5. *Pestis carbunculosa*, *Charbon pestilentiel. Pestis indica*, *Carazzo* Gemelli Carreri. *Anthrax pestilens* Auctorum.

Ut bubo sine satellitio morbi maligni pestem non constituit, cùm in syphilide etiam detur, & pestis benigna sit epidemica, atque eodem quo pestis vulgaris, tempore vigeat, ita anthrax benignus pesti non annumerandus est, sed malignus huic accensendus: non quidem diversa pestis species est à vulgari, quando erumpunt simul cum bubonibus anthraces, sed quandoque tantum modo anthrax erumpit pestilens, ægrum intra breve tempus è medio tollens cum pulsu parvo, debili, intermittenti, facie tetrâ, summâ virium prostratione; quales anthraces maximè collum, auris vel maxillæ viciniam occupant, & ille morbus meritò in pestis genere reponendus est, sive sit sporadicus, ut in Galliâ Narbonensi, notante

Plinio, familiare est, sive pandemicus, ut de Indiis refert Gemelli Carreri.

Hic morbus aggreditur rusticos qui carnes vervecum anthrace peremptorum in cibum adhibent, pastores, laniones, lotrices, qui eorum cadavera, lanam tractant. Viget circa Perpinianum opinio ex perdicibus primitùs in pecora propagari virus carbunculosum, & quotquot verveces biberint in rupium foveolis aquam priùs à perdice degustatam, tot anthracè deinceps affici; experimenta à Doctore Campagne Med. Monspel. *à Sigean* instituta, & Societati Regiæ Scientiarum relata, hanc opinionem paradoxam confirmare videntur: ratio verò nulla suppetit.

An morbus ardentium, *mal des ardens*; qui olim in Galliâ, pestis instar, strages horrendas edidit, fuerit pestis carbunculosa?

Vidi aliquoties anthraces duplicis speciei, malignos scilicet, qui cum pulsu exili, facie pallidâ, frigore extremorum, cardialgiâ, virium subitaneâ prostratione intra paucas horas aut diem ægrum de medio tollebant, in collo verò nullus exteriùs tumor, sed tantum sub cute distinguebatur glandula tumida vix dolens, cujus apicem tegebat macula livescens, cuticula non adhærens, quâ resectâ, interius macula nigricans, sensus expers, sphacelosa, latebat: aliàs vidi anthraces minus malignos cum febriculâ partem faciei, ut palpebram afficientes, qui plures dies perseverabant, exulcerabantur cum tumore inæquali, atro-rubro, labiis inversis, fungoso, vel excrescente, sicco, minimè purulento, cancri exulcerati instar horrendo, & sese in viciniam diffundente, quæ altera species *à morbo ardentium* minus abludit, cujus descriptionem videsis apud

Mezeray *histor. Franciæ anno* 996. nec non *ignis sacri* vel *ignis Sancti Antonii* nomine *anno* 1090. regnante Philippo I.

6. *Pestis Glossanthrax* Ligeri *de morbis jumentorum, domo rusticâ.*

Boves, equos, mulos per Galliam, nec non homines plures Nemausi anno 1732. infecit & jugulavit hæc pestis, quæ ad linguæ radicem anthracem proferebat, quo tota sensim lingua intra paucos dies exedebatur, hâc verò erosâ penitùs, jumentum, quod huc usque præter febrem & virium aliqualem prostrationem functiones suas aliquatenus obibat, illicò moriebatur.

Pro curâ rodebatur anthrax ad sanguinis effusionem interventu nummi argentei, vel similis instrumenti, & vulneri applicabatur decoctum ex allio, sale, pipere, & assa fœtidâ in aceto; similisque methodus tum hominibus tum jumentis profuit.

7. *Pestis anticardia* Liger, *Maison rustique*; *Hippiatris*; *Ancœur* vel *Avantcœur.*

Pestis hæc bobus & equis est familiaris, sed sporadica; pili in dorso horrent, febris adest acuta inflammatoria, cordis palpitatio, mœror, anxietas, capitis inclinatio, & non raro syncope; in anticâ verò pectoris parte excrescit tumor phlegmonodeus pugni magnitudine qui *anticardia* dicitur. Morbus hic periculi plenus est; si tumor anticardia evanescat vel retrocedat, mors est in procinctu.

Cura anticardiæ exigit phlebotomiam è collo ad libram unam vel unam & semissem, clysmata bis in die injiciantur, nudetur pilis tumor & ad maturitatem deducatur; dentur interea potus cardiaci & sudorifici ex theriacâ, antimonio, aliisque.

8. *Pestis Siamæa*; le Siam, mal de Siam.

Ille morbus allatus fuit ex Siamo Martinicam anno 1686. cum nave *l'Oriflame*; in diversis epidemiæ stadiis diversa erat ejus facies, nunc *synocha Siamæa* erat, nunc *stomacace Siamæa*, nunc *pestis Siamæa* bubonibus scilicet inguinum, vel axillarum erumpentibus cum pandemiâ; morbus initium ducit vulgò à gravi *cephalalgiâ* & *lumbagine*; sequebatur febris interna, id est, typhodes, quæ nulla sui in pulsu & calore signa præbebat; sæpè superveniebat stomacace universalis seu fluxus sanguinis ex naribus, ore, poris cutis, urethrâ, alvo, &c. interdùm vermes diversi coloris, diversæque magnitudinis ano aut cato catervatim prodibant.

Quibusdam bubones ad inguina, vel axillas erumpebant pleni cruore nigro, fœtido, vel vermibus farcti.

Morbus intra sex vel septem dies terminabatur, omnia cadavera intra horam, æque livida & putrida erant ac si quatriduana forent.

In acutissimâ ægri post cephalalgiam levem humi procumbebant mortui.

Epidemia Anglis, Hispanis non pepercit anno 1705. Pater Labbat, qui hæc narrat, bis hoc morbo affectus fuit: alter hoc morbo ægrotans clamabat sibi rumpi genua, paulò post femora, dein lumbos; nigredo cutis ad superiora ascendit, inferiora sensum amittunt, & intra semihoram mors ostia pulsat.

Doctor *Pover* Medicus Anglus qui scripsit anno 1732. *the ancien Phisician, s' Legacy* &c. milites suos incluserat in Templo in quo pestiferi recenter sepulti fuerant; horum 180. peste correpti sunt cum petechiis & bubonibus; ille au-

tem jussit ut omnes successivè phlebotomiam paterentur, nec vinciretur vulnus primi, priusquam ultimi phlebotomia peracta fuisset, ita ut quilibet 100. circiter sanguinis uncias amisert; oleum & spiritum vitrioli ad gratam aciditatem aquæ intinxit, pro potu ordinario; omnes autem evasere exceptis octo qui liquores spirituosos bibere voluerunt. Hæc in Peruvio acta sunt: in Europâ verò phlebotomia vix in peste institui potuit ad paucas uncias.

9. *Pestis remittens* D. Chicoyneau *observat. ultima.* Est varietas pestis vulgaris aut benignæ, quæ febre non continuâ, sed remittente eâque amphimerinâ stipatur; hanc observavit Archiater laudatus in puellâ Massiliensi, quæ quotidiè horâ quintâ vespertinâ paroxysmum febris patiebatur à frigore & horrore incipientis, manè verò sudore oborto remittentis; in illa bubo inguinalis ovi columbini magnitudine enatus erat initio morbi, & præter terrorem, nullum aliud symptoma aderat.

Hæc præmissâ catharsi kinkinam quater in die sumpsit, & suppurato bubone, sanata est.

Curatiò pestis vulgaris quæ Alesiæ fuit minùs infelix quam aliis in locis, eò vergebat, ut tollerentur impedimenta eruptionis quam natura molitur ad glandulas potissimum inguinales, quippe pestis nihil aliud est quam naturæ conatus, quo myasma quoddam sanguini infusum in illis glandulis tantummodo feliciter secernendum excernere contendit, nam bubone feliciter erumpente, crescente, suppurante sanitas restituitur, eo suppresso, represso, non satis extuberante, mors adest: quò plures bubones erumpebant, eò meliùs; quò plures anthraces, eò pejus; ergo an-

thrax myaſma magis deleterium aut magis evolutum gerit quam bubo: quò copioſior erat initio vomitus aut diarrhœa, eò felicior erat bubonis eruptio; ergo ſaburra primarum viarum hanc eruptionem impediebat: morbus ille eſt inflammatorius, ſed à materiâ malignâ naturæ conatus ſuffocantur, ejus vires oppreſſæ ſunt initio, non exhauſtæ; ergo à phlebotomiâ, eâque repetitâ curatio ordienda eſt, ſi pulſus permittat, quam indicant ardor, ſitis, rubedo, hæmorrhagiæ variæ &c. Si pulſus phlebotomiam non permittat ab emetico initium ducendum eſt: vomitionem bilioſam, verminoſam, copioſam benè tulerunt ægri Aleſienſes; qui prophylaxis gratiâ ſumpto emetico, talia vomuere, omnes ferè à peſte immunes fuerunt; qui verò ſumpto emetico non vomuere, deinceps peſte periere, qui peſtiferorum convictores fuerant; ſi prima doſis emetici nihil egerit, reiteretur poſt horam & ſemiſſem, cum ptiſanâ purgante; ſi vires fatiſcant, ſumatur drachma diaſcordii.

Facta eruptione bubo naturæ committatur, ut in variolâ; bubonis uſtio, dilaniatio, apertio ſemper malè ſucceſſit Aleſiæ.

Juvant diluentia, refrigerantia, potus theæ, emulſiones coctæ &c. cavendum, dum æger rubet & fervet, à calefacientibus.

Si parùm evacuatus fuerit æger, hauriat ptiſanam laxativam, addito bolo aquilæ albæ; ſi non dormiat, adhibendum narcoticum, ptiſana eccoprotica per quatuor vel quinque dies continuetur.

Si verò pulſus langueat, ſudor lenis erumpat, eruptio retardetur, ſumatur ptiſana ſudorifica. Si econtra æger ferveat, continuetur ptiſana re-

frigerans additâ mannâ : bubones erumpentes more solito ad suppurationem deducantur.

10. *Pestis scorbutica* Lind. *traité du scorbut, ch. des dissections.*

Quibusdam scorbuticis quibus tantùm gingivæ exulceratæ enascuntur tumores duri, rubri ad manus & pedes : dein inguina & axillæ bubonibus facile in abscessum abeuntibus afficiuntur, cutis maculis subcæruleis variegatur : in cadaveribus inventæ sunt glandulæ inguinales & axillares tumidæ, pure circumfusæ, interstitia musculorum in brachiis & femoribus purulenta.

Observanda circa Curam.

Pestis vulgaris & pestis interna ferè omnes ægros Massiliæ eripiebant cum signis inflammationis gangrænosæ in cerebro, pulmone, & quò robustiores & magis pingues erant, eò minùs spei supererat; in peste internâ nec phlebotomia nec emetica aut cathartica tolerari poterant, sudorifica & cardiaca mortem tantum aliquot horis retardabant.

In peste vulgari vix phlebotomiam sustinebant, nisi maturè institueretur, inde sæpè syncope lethalis sequebatur, licet ægri ipsi phlebotomiam petiissent. Solum inter emetica tutò adhibebatur ipecacuanha, & deinceps ptisanæ laxativæ, nec non ptisanæ diluentes, nitratæ, leviter diaphoreticæ, fortiora evacuantia lethales hypercatharses excitabant, fortiora sudorifica gangrænas internas accelerabant. Nullus evadebat nisi interventu bubonis vel anthracis. Massiliæ viginti circiter mille homines peste benignâ affecti sunt, quorum bubones sensim excrescebant sine febre, lassitu-

dine, aut alio ſymptomate; illi bubones vel in ſkirrum abibant, aut, quod melius, in ſuppuratum, aut, quod rariſſimum, reſolvebantur feliciſſimè: illi ægri quaſi ſanati urbem perambulabant, emplaſtro ſuos bubones tantum curabant.

Vires ab emetico aut cathartico dejectas reſtituebant partim cardiaca potiſſimùm theriaca, diaſcordium, lilium; ſitim urentem, ardorem temperabant ptiſanæ nitratæ ſpiritu ſulphuris aut nitri acidulatæ, ſyrupus de limonibus, &c.

Bubones initio profundi, exigui & ſummè dolorifici, ſine mutatione coloris in cute, deinde creſcentes cutem attollebant, ac incrementum adepti indolentes erant. Quocumque morbi ſtadio erumpebant bubones, illicò eos foras attrahere curabant per cataplaſmata emollientia, anodyna ex lacte, micâ panis, ovorum luteis, vel herbis emollientibus, dein cæpis, ſapone, oleo, &c.

Verùm quoniam ægri peſte internâ affecti peribant antequam bubo extrorſum protuberaſſet, illicò cùm ſui ſigna dabant, lapidibus inurebatur locus, & poſt aliquot horas eſchara cultro perfodiebatur uſquequò glandulæ in conſpectum venirent, quas extirpare non potuerunt ſine lethali hæmorrhagiâ ut ut parcâ, adeòque eas leviter ſcarificatas in ſuppuratum vertere quantociùs conabantur; cucurbitulæ & veſicatoria non ſucceſſerunt, & ſaltem veſicæ inflammationes excitabant: Aleſiæ verò nulla inciſio profuit, ſola cataplaſmata, & naturæ vires bubones ad exitum perducebant.

11. *Peſtis Ægyptiaca* Proſper. Alpini *de med. Ægypt. lib.* 1.

Ea eſt bubonifera & quovis ſeptennio Ægyp-

tum invadit, nunquam in urbe *Caire* alio mense accedit, quam Septembri, vel Octobri, nec recedit nisi Junio, Junii scilicet die 17[a]. Oriente Sole Nilus crescit, & crescere desinit circa finem Augusti, 16. ad 26. cubitos attingens; tamdiù flant Ethesiæ versus Æthiopiam ubi per 40. dies pluit, unde aqua Nili crescit quidem à mense Maïo, sed incremento parum sensibili, quod mensurare incipiunt tantum mense Junio. Ægyptii, qui Mahumedanæ prædestinationi credunt, nullas cautelas pesti opponunt, & eâ miserè regio devastatur, cum anno 1580. in urbe *Caire* quinquaginta hominum millia peste interempti sint. Quamdiu furit pestis, nullus morbus sporadicus apparet, quos tantum observare datur à Julio ad Septembrem, eo enim tempore spontè cessat pestis; pestis illa vix unquam principium suum habet in Ægypto, sed vel aliunde ejus seminium advehitur; quæ ex Græciâ & Syriâ, minor est; quæ verò ex Barbariâ procedit, dirissima est & longissima, ita ut octo, novemve menses perseveret epidemia.

Observanda circa pestis carbunculosæ curam.

Carbones utplurimum bubonibus erant stipati in peste vulgari. Anthraces illi rarò faciem, collum, abdomen; sæpè verò femora, tibias, brachia, pectus afficiebant. Statim apparebat pustula albescens, flavescens vel subrubra, in medio pallida vel obscurè rubra, qui locus dein evadebat sensim nigricans, crustaceus maximè in ambitu, aliunde diversis coloribus distinctus, ita ut respectu coloris prædominantis, nec non doloris aut indolentiæ, alii anthraces phlegmonodei, alii erysipelatosi, ultimi gangrænosi videbantur.

Infelici cum fucceffu adhibita funt cauteria vel actualia vel potentialia : inde enim inflammationes gangrænofæ , & labiorum induratio fequebantur. Meliùs fuccedebant incifiones ad vivum ufque , denfæ , imò ablatio partis gangrænofæ feu efcharæ callofæ , quæ centrum aliquot anthracum comitabatur.

Scarificatis fuperimponebatur , uti bubonibus , plumaceum digeftivo onuftum ex terebinthinâ , balfamo Arcæi , oleo terebinthinæ , theriacâ , additis , in anthrace magis putri , aloë , myrrhâ , & camphorâ. Plumaceola verò tegebantur cataplafmatis emollientibus , anodynis , vel fpirituofis pro re natâ , ut in bubonum curâ ; deinceps verò lotiones , ut in bubonibus , deterfivæ , vel emollientes fequebantur ; imò ubi digeftiva dolorem excitabant , plumaceola nutrito onufta applicabantur ; in his itaque anthracibus alia methodus requiritur quàm in anthrace fimplici , quem efcharoticis inurere folemne eft.

Pefti vulgari affinis eft *eryfipelas* , *ignis facer* Sydenham. *pag.* 66. ita ut axillarum & inguinum dolor bubones mentiatur ; verùm non proftant ejus accuratæ hiftoriæ.

II. *Variola* , petite Vérole ; Occitanis *Picotte* ; *Variola* Haly Abbatis , Jouberti & Antiquorum ; *Bocken* Germanis ; *Variolæ* in plurali recentiorum ; *Smallpox* Anglis ; *Vaiola* Italorum ; *Euphlogia* vel *Chafpe* Rhafis.

Si æger unicum morbum habeat , licet plures puftulas fcabiofas , miliares , variolofas gerat , unico morbo afficitur : unus verò & fingularis

morbus nomine ſingulari, non plurali indigitandus eſt.

Hic morbus novus cenſetur ex Aſiâ in Europam, cùm bella *Croiſades* dicta vigebant, ex Europâ in Americam deductus, quo tempore Fernand Cortès Peruvium ſibi ſubjecit.

Variola eſt genus phlegmaſiæ exanthematicæ ſæpiùs epidemicæ, cujus eruptio in puſtulis phlegmonodeis ad ſuppurationem tendentibus, piſi magnitudinem demùm æquantibus, conſiſtit.

Differt variola à peſte, quod in peſte erumpant bubones vel anthraces, in variolâ puſtulæ ſenſim creſcentes, ſuppurantes, dein cruſtaceæ, quibus elapſis remanent in cute foveolæ. A rubeolâ quod papulæ rubeoloſæ in cuticulæ furfuraceam deſquamationem vergant, præcedatque coryza, epiphora, tuſſis, quod præludium vix unquam variolam præcedit. A pemphygo, quod pemphygus bullas vel veſiculas aquâ plenas nuculæ magnitudine proferat.

Si vigeſimam hominum partem excipiamus, qui nunquam ſpontaneam variolam patiuntur, nec inciſione poſſunt recipere, cæteri omnes in vitæ decurſu ſemel variolam experiuntur, aſt frequentiſſimè infantes.

Variolæ aliæ ſunt *diſcretæ*, quarum ſcilicet puſtulæ ab invicem remotæ & diſtinctæ ſunt; harum aliæ benignæ, aliæ malignæ. Sunt verò aliæ *confluentes*, quarum puſtulæ benè multæ invicem cohærent, aut in unam duæ, treſve confluunt, coaleſcunt, aut ſaltem in facie in corymbos ſunt aggeſtæ, quæ corymboſæ dicuntur; confluentes verò ſunt pejores diſcretis benignis.

1. *Variola lymphatica*, *petite Vérole volante*; *Variolæ volaticæ*, vulgò *Verrete* & *Verolete* Gallis: *Eſclapete*

Esclapete Occitanis ; *Ravaglio* Italis ; *Verrete* ; *Crystalline* quibusdam ; *Water pocken* Anglis ; *Variolæ discretæ*, *Variolæ halituosæ seu aquosæ* Brendel. *Hydrachnis* D. Cusson.

Ea species est quæ sine notabili febre, sine ægritudine infantes bimos, trimosve aggreditur, exeritque in facie potissimùm pustulas exiguas statim rubras, lymphâ pellucidâ aut subalbidâ plenas, lentis magnitudine, quarum aliæ intra biduum exsiccantur, dùm aliæ sobolescunt, & omnes intra quatuor circiter dies exsiccatæ delabuntur utplurimum nullis relictis in cute foveolis, ut nullum fere incommodum attulere.

Hujus varietas est altera quæ recens natos ferè ab ortu hebdomade afficit, & similes aquosas pustulas circa umbilicum, axillas, digitos emittit, quæ intra tres vel quatuor dies exsiccatæ & in crustam mutatæ excidunt; Occitanis *Bourgueirole* dicta.

Curatio soli naturæ commissa feliciter succedit; sufficit decubitus in lecto; si tempestas frigida sit, victus ex jusculis & potus calidus.

2. *Variola D. Benigna*, 1ª. Helvetius, *Traité de la petite Vérole*; *Regularis* Sydenhami; *petite Vérole discrette simple*; *Aureæ*. Riedlin. *Lin. Med.*

Quatuor stadia in eâ sunt, præludium, eruptio, suppuratio, exsiccatio.

1°. *Præludium* istius speciei est, 1°. lassitudo spontanea; 2°. frequentia pulsûs; 3°. cephalalgia cum somnolentiâ in infantibus; 4°. lumbago, vomitio; 5°. quandoque ecclampsia seu convulsio minimè ominosa.

2°. *Eruptio* circa tertium vel quartum diem incipit, quò seriùs, eò melius; puncticulæ seu maculæ rubræ, acuminatæ, in quo à purpurâ diffe-

runt, intio rariores faciem, mentum, pectus occupant, sensim crescunt, pustulæ extuberant usque ad septimum diem, quo desinit eruptio, & incipit suppuratio.

3°. *Suppuratio* à septimo die ad nonum circiter extenditur; in confluentibus verò malignis ultra excurrit.

4°. *Exsiccatio* incipit in discretis nono, & ad decimum quartum extenditur; incipiunt verò exsiccari, quæ primæ erupere pustulæ pedum, manuumve; quæ ultimæ erupere, sunt omnium maximæ.

Benignis hoc commune est, quod erumpentibus pustulis symptomata præludii evanescant, pyrexia minuatur, pustulæ gradatim crescant, & nullus alter morbus accedat.

Discretæ à confluentibus differunt non solùm symptomatum minori vehementiâ, sed pustularum numero minori potissimùm in facie, & distantiâ majori; quotcumque fuerint in residuo corpore, modo raræ sint & distinctæ in facie perinde est, & prognosis multò tutior est.

Discreta benigna habet pyrexiam verè continuam, quæ in quibusdam subjectis vix est conspicua, & infantes orthostadi more solito esuriunt, impunè etiam offas suas manducant, ludunt in suo lectulo, rident maximè eruptione peractâ. Observatur tamen sed raro pyrexia *remittens*, ut *amphimerina* quam vidi, *tritæophia* quam Helvetius observavit. Alvus est ordinariò adstricta; si verò diarrhœa accedat, observante Helvetio, hæc vires deprimit, pustulas supprimit, vel reprimit, unde periculum majus quàm si confluentibus superveniret.

Datur varietas in quâ septimâ die nulla sup-

puratio fit, sed pustulæ sensim resolutione terminantur sine periculo, & quandoque sine pyrexia sensibili, hanc varietatem *resolutam* Angli *Kikenpokes* appellant, quod maximè distinguendum est à retrocessu pustularum, qui in aliis speciebus, aliisque stadiis accidit, & funestissimus est, de quibus consulatur Helvetius.

Ad discretam benignam pertinet ferè semper *variola insititia* vulgo inoculata, quæ etiam eruptitia dicitur apud Acta Anglica, *tom. 8. pag. 601.* quæ scilicet inseritur brachio vel tibiæ ope incisionis pollicem longæ in cuticulâ factæ, cui superimponitur linteum carptum pure varioloso onustum, vel ope emplastri vesicatorii datur puris varioloso aditus; hoc verò contagio admisso septimâ vel octavâ die supervenit rigor, calor, & eruptio variolæ, quæ benigna & discreta solet esse, modò infans ultra quinquennium constitutus bono & refrigeranti regimine usus fuerit, per quindecim dies à carnibus & vino abstinuerit, aut purgatus, & aliquot jusculis diluentibus præparatus fuerit: constat autem observationibus ducentum millibus circa variolam inoculatam institutis in Angliâ, Americâ, Italiâ, Galliâ, &c. & nuper Genevæ, Nemausi, &c. vix è trecentis aut quingentis unum, imò si eligantur subjecta, ut fecit Ramby, vix millesimum è medio tolli; cum ex calculo D. Jurini à variolâ spontaneâ circiter septimus quisque æger è medio tollatur, collectis in unam summam pluribus epidemiis; unde evidens est nihil charitati & prudentiæ convenientius esse, quam infantes circiter sexennes victu emolliente & refrigerante præparatos hujus insitionis interventu à tanto mortis periculo liberare. In Nosocomio inoculationis Londinensi ex 492. inoculatis nuper unus tantùm obiit.

Cura variolæ discretæ benignæ spontaneæ victus sit diluens & refrigerans ex jusculis vel cremoribus oryzæ, avenæ quartâ quâque horâ, potus ex ptisanâ hordei.

Clysmata emollientia singulis vel alternis diebus injiciantur, quantociùs sanguis è brachio, & alterâ die è pede mittatur, vel è pede tantùm; si seriùs accersitus sit Medicus, in subjectis calidis plethoricis, symptomatis urgentibus phlebotomiam ultra duas vices repeto; ast in cacochymis, frigidis, junioribus sæpè nullam præmitto, maximè si epidemia benignissima sit.

Febre imminutâ vel remissione datâ in ipso præludio, quantociùs purgandus est æger ope emetici, ut quatuor vel sex guttarum syrupi Glauberiani, vel aliquot cochlearium aquæ tepidæ, in quâ dissoluta sint tartari stibiati granum unum, duo, vel plura, pro aquæ copiâ, & subjecti sensibilitate, ac ætate minori vel majori.

Hujus verò emetici effectus sustinebitur ope cathartici sequenti die propinati, imò ipsâ eâdem die, si eruptio immineat; utplurimum operæ pretium est antequam eruptio fiat ægrum phlebotomiâ & catharsi decenti præparatum fuisse; residuum curæ solius naturæ utplurimum opus est.

Cavendum ne æger plura vel pauciora stragula sibi imponat, quàm quibus sanus assuetus erat, ne aër cubiculi calidior sit.

Si phlebotomiis in temperamento frigido institutis, aut admisso aëre, pustulæ recidant, tunc ptisana de cornu cervi; & cardiaca viperina in usum sunt advocanda: verùm sæpiùs peccant regimine calidiori, & aëre non satis libero, unde fervet sanguis, & pustulæ, eâ de causâ supprimuntur.

Si excrementa virefcant, aut acidum eructent infantes, potus abforbentes & anthelmintici identidem offeruntur.

Si puftulæ non repleantur, aut circulus bafeos pallefcat, diaphoretici mineralis, vel pulveris bezoartici, aut de guttetâ grana aliquot fumantur.

Si adfit agrypnia, anxietas, puftulæ maturæ aperiantur, fyrupus de papavere albo cum pulvere abforbente, & quoniam febris abeft, atque infantuli efuriunt, pauxillum micæ panis, vel cremoris oryzæ, jufculis addendum eft: imò apud pauperes, cum fanguis eft effœtus, & nulla fymptomata contraindicant, vini paululum cum aquâ & pane conceditur, quod in Nofocomio generali folemne eft potiffimùm abfolutâ fuppuratione; cruftis decidentibus inftituatur purgatio; imò fi ulcerum, furunculorum, febris quædam fuperfint reliquiæ, alterâ vice repurgetur.

Si febris remittens, abfolutâ exficcatione, fui det indicia, ad kinkinam recurrendum.

Si in difcretis diarrhœa accedat, eruptiones deprimuntur, æger in periculo verfatur, tunc ad theriacam, diafcordium aut fyrupum papaveris albi cum abforbentibus eft confugiendum.

3. *Variola D. complicata* Helvetii 2'. fpec. *la difcrette compliquée; Anomala* Sydenhami; *petite Vérole difcrette maligne.* Helvetius *de Œconomiâ animali.*

In benignâ feu regulari, factâ eruptione, pyrexia aliaque fymptomata epiphœnomena ceffant: in anomalâ feu malignâ non item.

Scilicet febris *ante eruptionem* eft ardens, proftratio virium magna; cutis arida, fervens eft; carotides pulfant; tendines rigefcunt; oculi funt vividi, cruore turgidi; dolent caput & lumbi,

ſæpè citra delirium ac ſoporem. *Factâ* verò *eruptione* cephalalgia, lumbago, vomitus, & alia accidentia quidem minuuntur, ſed pyrexia reviviſcit, eàque tritæophia eſt, cum novis aut ſupra dictis accidentibus, undè in paroxyſmis agrypnia, deliria, anxietas, ſtillæ cruentæ ex naribus, ſudor copioſus, calor & ariditas cutis eadem, non rarò eryſipelas miliare puſtularum interſtitia obſidet, vel maculæ purpureæ accedunt. In *ſuppuratione* febris & accidentia creſcunt, jactationes, deliria, ſpaſmi accedunt, puſtulæ tamen nec ſubſident, nec pravi moris ſunt.

Hujus varietates potiſſimæ ſunt

4. *Variola D. dyſenteriodes* Sydenham. *conſtit. annor.* 1670.

Dicitur dyſenteriodes, quia 1°. tempore dyſenteriæ epidemicæ accidit, hujuſque indolem ſapit. 2°. Quod per fluxum alvi cruentum non rarò virus varioloſum eliminatur, ſi calidiori regimine tractetur.

Diſtinguitur 1°. quod eruptio non quarto die, ut in benignâ, ſed tertio fiat. 2°. Puſtulæ ſunt ſemper minoris molis & aſperiores, & ſub finem in apice nigricantes. 3°. Ptyaliſmus ut in confluentibus non rarò ægrum exercet.

5. *Variola D. veſicularis* Mead. *of the ſmall pox.* 1748. *Cryſtalline diſcrette. Siccæ* Conringii, *Diſſert. de variol.*

Diſtinguitur à miliari veſiculis piſiformibus; maligna eſt.

6. *Variola D. verrucoſa* Mead. *of the ſmall pox.*
Diſtinguitur puſtulis duris, verrucoſis, prominentibus, quæ ſiccatæ nigreſcunt, & vix ante menſem delabuntur; apud nos mediæ ſunt inter benignas ac malignas, atque diſcretæ.

7. *Variola D. filiquofa* Mead. *difcourfe of the fmall pox.* eft maligna veficulari & verrucofæ affinis, à quibus differt filiquis vacuis mollibus efformatis ab ichore pellucido fub cute diffufo.

8. *Variola D. miliaris* 3ª. fpec. Helvetii *de Œconom. animali, pag.* 204. *petite Vérole très-difcrette, véficulaire & pourprée.*

Hæc eft altera difcretæ malignæ varietas.

Cognofcitur 1°. ex puftularum majori diftantiâ, minori numero. 2°. Cum purpurâ & puftulis morbillofis accedunt veficulæ denfæ, minutiffimæ. 3°. Symptomata febris malignæ adfunt. 4°. Quandoque puftulæ funt in brachiis duæ vel tres, interea dùm pectus miliari, aut rubeolofo eryfipelate obfidetur, vel petechiis, dùm veficulæ miliares per artus difperguntur, & potiffimùm pectus obfident fero pellucido plenæ, quæque cutem tantum exafperant.

Therapeia difcretarum malignarum.

Ante eruptionem febris impetus retundendus eft pluribus phlebotomiis è pede præfertim inftitutis, ut duabus vel tribus, fi de adultis agatur.

Diæta, ptifana, clyfmata ut in benignis, fed victus tenuior, in fine exacerbationis emeticum vel catharticum, ut prævertantur fudores colliquativi, hæmorrhagia & dyfuria, quæ his fpeciebus fuccedere folent.

Si paroxyfmi cum ofcitatione, frigore, procedant, nec obftet calor & ficcitas cutis, ptifana ex kinkina & borragine ufque ad quartam diem haurienda.

Si eruptio jam facta fit, cùm advocatur Medicus, nihilominus phlebotomia è pede bis cele-

branda, emeticum & catharticum adhibenda intra tres primos eruptionis dies, tunc circulus pustularum coloratior evadit, eruptio lentiùs crescit, suppuratio minùs laboriosa fit, vigiliæ & anxietates minuuntur. Interea perspiratio & urinæ fluxus diluentibus, decocto borraginis, capillorum veneris infuso, cieri debent, additis antimonio diaphoretico, vel alio simili.

Si alvus nimiùm fluat, absorbentia adhibentur, & potus calidus præsertim incipiente suppuratione præscribitur.

De dysenteriodis variolæ curâ videatur Sydenhamus.

In vesiculari uberiùs est humectandum & refrigerandum.

De verrucosâ & siliquosâ consulatur Doctor Mead.

Variolæ confluentes.

9. *Variola confluens, petite Vérole confluente simple* d'Helvetius 1ª. spec. *Confluentes regulares* Sydenhami. Freind. *Epistol. de purgantibus.*

Differt à discretis per coalitionem multarum pustularum, & à subsequentibus quod istæ sint minus malignæ, sequentes verò pestilentiales, seu multò magis exitiales, simulque vel in facie corymbosæ, vel crystallinæ, vel nigræ, ut videbimus.

Invasio ejusdem generis, sed multo intensiora adducit symptomata quàm in discretis, scilicet anxietates, ægritudinem seu virium prostrationem, vomituritiones, non tamen ita promptè in sudores dissolvitur æger ac in discretis; diarrhœa nonnunquam eruptionem præcedit, & ad diem unum aut alterum post illam protrahitur, quod in discretis vix accidit.

Eruptio fit tertiâ die aut citiùs, & quò citiùs, eò magis confluunt, pejoresque sunt pustulæ: interdum tamen ratione doloris atrocis, ut nephralgiæ, lumbaginis, pleurodynes cum vomitu retardatur ad quintam diem: symptomata non remittuntur ab eruptione, ut in discretis, sed ultrà perseverant. Febris singulis diebus vesperè exacerbatur: ex Sydenhamo pustulæ non sunt distinctæ, sed erysipelatis, aut rubeolæ ritu paulò post eruptionem confunduntur in vesiculam rubram, quæ totum vultum contegit, nec multum ultrà superficiem cutis protuberant, cum in discretis pustulæ distinctæ magis eleventur interstitiis albis usque ad octavam diem, & tunc apice albescunt, dùm ambitus rubet; ast in malignis die octavo aggeries pustularum quæ constituit pelliculam albam, quotidie magis exasperatur, & fusca evadit & dolet, ac demùm non undecimo, ut in discretis, sed tardius, ut post 15. vel 20. dies latioribus laminis desquamantur: in adultis salivatio, infantibus diarrhœa confluentium comes est: vide *ptyalismum variolosum*. Cessat salivatio undecimâ die, & nisi tunc crescat faciei, manuumque intumescentia, ægro protinus moriendum est. Vide *œdema variolosum*.

Variolæ confluentes malignæ.

10. *Variola C. crystallina* Helvetii *pag. 208. observat. Variola Japonica* Kempfer. *Petite Vérole crystalline, premiere espéce de confluente maligne; Vesiculæ D^a. Barbaræ* Car. Pison. *observ. 149.*

Primis diebus difficulter distinguitur, quia pustulæ nondum sunt ejus magnitudinis ut crystallinæ appareant, id est, ut plures simul coalitæ

veficulam fero turgidam conftituant, qui character eft cryftallinæ, cùm plures fimiles veficulæ adfunt : in miliari quidem funt etiam veficulæ, fed aciculæ caput non fuperantes, adeòque miliares.

Symptomata præludii funt febris vivida, diarrhœa ferofa notabilis, cephalalgia, fitis magna, cutis albo-pallida, fubtumida.

Symptomata eruptionis, puftulæ minus rubræ, citiùs crefcentes, & majores quàm in aliis fpeciebus; circulus qui bafim puftulæ cujufvis ambit, eft femper pallidior, feu minus ruber, pellicula veficulæ tenuiffima, fundus veficulæ pallidus, ut circulus ambiens, magnus tumor fubœdematofus artuum, demùm febris maligna, fæpiùs tritæophia fua addit fymptomata cum miliari eruptione, qualia in difcretâ malignâ defcripfimus.

Prognofis cryftallinæ tutior quàm cohærentis.

11. *Variola C. cohærens ; feconde efpéce de confluente maligne* d'Helvetius, *obferv. pag.* 210. *petite Vérole coherente.*

Hujus character funt puftulæ in apice depreffæ, invicem cohærentes, in facie unicam fuperficiem æqualem conftituentes, intervallis miliaribus, & purpuratis utplurimum.

Præludium idem ac variolæ complicatæ, fed pyrexia major, & exacerbationes longiores, fortiores, præcipuè carotidum pulfatio, oculi rubentes, tendinum rigiditas.

Eruptio totalis prompta, figura puftularum inæqualis, apice depreffo, circulo intensè rubro, mediocris elevatio, maximè in facie, quæ multum turget, epidermide in unicam veluti puftulam planam æqualem intumefactâ ; cutis ardens, arida, etiam à fudoribus non remollefcens, urina

pauca, intensè flava; pulsus durus, parvus, vel magnus & celer; oculi nunc rubri, scintillantes, prominentes, lucis impatientes, nunc lividi cum mydriasi; cephalalgia violenta, nisi delirium, aut coma accedant; delirium & rigiditas tendinum, ac convulsiones frequentiores quàm in aliis speciebus.

12. *Variola C. nigra* Sydenh. *pag. 124.* 3ª. *species confluentium malignarum* D. Helvetii *pag. 213.* aliis *Variola hæmatodes* vel *scorbutica; sanguinea* Mead. *Petite Vérole noire ou scorbutique.* Sydenham. *Variolæ ann. 1674.*

Hujus character ex pustulis nigris, sanguinem nigrum fundentibus, fundo gangrænoso, mictu cruento, hæmorrhagiis variis, intervallis pustularum atris, &c. eruitur.

Præludium ut aliarum malignarum.

Eruptio secundâ die incipiens, pustulæ parùm elatæ, nigricantes, sectæ fundunt cruorem atrum, lividum; mictus utplurimum cruentus, dejectiones alvi, urinæ, sputa, vomitiones, lacrymæ etiam quibusdam sanguineæ, intervalla pustularum atra, febris vehemens, paroxysmi violenti.

Hæc species utplurimum lethalis secundâ vel tertiâ die.

13. *Variola C. corymbosa;* 4ª. *species confluens maligna* D. Helvetii *pag. 214. petite Vérole à placards.*

Character vel aggeries pustularum non confluentium sed densissimarum potissimùm in facie, intervalla inter has aggeries pustulis destituta.

Præludium & eruptio eadem ac in variolâ complicatâ. Eadem prognosis ac complicatæ seu discretæ malignæ; quò plures & densiores corymbi in facie, eò majus periculum, quantacumque sit eorum in cætero corpore multitudo.

Curatio discretarum malignarum & confluentium.

Mittatur sanguis ante eruptionem semel aut pluries è brachio, vel è pede, in adultis liberalius; postea vomitorium exhibeatur, & si tempus eruptionis non urgeat, sequatur catharsis quam proximè.

His primis diebus diluatur sanguis uberi ptisanæ potu, vel ptisanæ hordei, vel decocti cornu cervi in scobem redacti ad unciam semissem pro aquæ libris duabus, aut scorzoneræ radicum, &c. Si verò æger calidi sit temperamenti, spiritus vitrioli ad gratam aciditatem addatur usque ad plenam eruptionem pustularum.

Cùm variolæ omnes eruperint, quod est circiter sexto die post invasionem, vespere propinetur syrupus papaveris albi usque ad diem decimum ab invasione, quod manè etiam repetatur in confluentibus, atque in magnâ dosi, si phrenitis accesserit, parcissimè infantibus utpote somnolentis.

Si ischuria accidat, æger è lecto eximatur & obambulet, paululum.

Si saliva adeò sit viscida ut exerceri nequeat, fiat gargarisma ex aquâ hordei cum melle rosato.

Si sopor accedat, pulsusque deprimatur, langueat, vesicatorium nuchæ applicetur, aut allium plantis pedum, singulis diebus renovandum.

Si undecimâ die amphimerina secundaria cum inquietudine, jactatione, cæterisque symptomatis ita efferatur, ut paregoricis sufflaminari nequeat, & mors quasi immineat, sanguis illicò è pede detrahatur ubertim, & bis in sequentibus

diebus iteretur phlebotomia, si opus sit, & citò catharsis, imò quandoque emeticum in usum advocetur prout vires sinunt, non omissis paregoricis; catharsis autem una vulgò sufficit.

Cùm pustulæ omninò exaruerint, inungatur facies per biduum & non ultra pomatâ cum oleo amygdalarum.

Si oculis insint pustulæ, aut palpebræ tumeant admodùm, infusio croci in aquâ rosarum intra palpebras immittatur.

Methodus Fischeri Medici Germani in curandis variolis est, ut præmissâ phlebotomiâ & catharsi, balneis tepidis non solum eruptio, sed maturatio cieatur, atque plusquam viginti fortuitis Monspelii factis observationibus constat præmissis balneis etiam aliquot frigidis non exspectatas feliciter erupisse variolas; verum ne hæc in cacochymicis corporibus tententur balnea, nec dùm timentur malignæ variolæ, certùs suadeo.

Methodus Mortoni consistit in usu diaphoreticorum, quibus venenum eliminare nititur, præmissis tamen phlebotomiâ, atque vesicatoriis ad nucham, atque pedes, necnon interpositis pro re natâ anodynis, quibus etiam cardiaca & bezoartica addit, demùm verò bolis catharticis curam terminat.

Sunt autem plurimi casus, in quibus Sydenhamiana & Mortoniana methodus debent invicem combinari, vel alterutra anteponi, observante Huxhamo.

Methodus Indica Daniel. Ludovici, *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 338.*

Primâ die immerguntur variolosi in fluminis proximioris aquâ.

Secundâ die utuntur sero lactis acido pro potu.

Tertiâ die cucumeres aceto conditi esitantur.

Quartâ die erumpente variolâ merguntur etiam vestiti in flumine, dein in lecto suo reponuntur: hac methodo utuntur in insulâ Javâ Nigritæ, tum ad variolam, tum ergà puerperas; morbus salubriter sua percurrit stadia; cicatrices verò relictæ albæ sunt, qui color dedecorus ipsis videtur & ridiculus.

Quid sint *variolæ pilosæ* Carrichteri ignoro.

III. *Pemphigus*, Fiévre Vésiculaire, *Pemphigos* & *pemphigodes puretos* Galen. 6ª. *epidemiar. Hydroa* Car. Pisonis, sic dicta à *pemphix*, bullâ vel phlyctænâ. *Bullosa febris.* nouvell. Class.

Phlegmasia est sæpiùs acuta, exanthematica, bullis vel vesiculis magnis pellucidis, sero flavo turgidis per cutem sparsis insignita.

Differt maximè à miliari seu purpurâ albâ, in quâ vesiculæ quidem sunt, sed grano milii non majores; à variolâ crystallinâ, in quâ vesiculæ etiam sunt, sed pure turgidæ, seu ex plurimis pustulis suppuratis in unam majorem collectis effictæ: in pemphigo bullæ sunt avellanæ circiter magnitudine, quandoque majores, rarò minores, sero dilutè flavo turgidæ.

Eum morbum novum esse facilè crediderim, cùm hujus nulla distincta apud Græcos, Arabesve inveniatur historia; non ita tamen rarum esse, quin eum sexies saltem observaverim.

1. *Pemphigus major* Christophori Seligeri; *febris vesicularis catarrhalis* Delii *amœnit. Hydatides* Car. Pisonis *observ.* 147. 149. ubi descriptio

morbi. Est morbus pyrexiâ acutâ continuâ stipatus, in quo alterâ, vel tertiâ die ampullæ seu vesiculæ pellucido-flavescente sero turgidæ per cutem oboriuntur nucis vel avellanæ magnitudine, quibus ruptis & effuso sero succedunt amplæ maculæ atro-rubræ, crustis epidermidis nigricantibus circumdatæ: morbus intra duas septimanas terminatur: primùm illum observavi anno 1725. in Nosocomio Monspeliensi apud militem, cui in febris acutæ continuæ initio, numerosæ in abdomine & femoribus exoriebantur vesicæ hemisphæricæ, pellucidæ, in ambitu rubræ, quibus correptus fato cessit. Hujus morbi nomen se ignorare fatebatur ill. D. Deidier, atque eum *vesicularis morbi* nomine indigitari posse. Deinde pluries eumdem morbum in mendicis & pauperibus nosocomii generalis observavi, inter quos bis vidi *pemphigum apyretum*, ita ut hoc commune sit exanthematicis, ut pesti benignæ, variolæ benignæ, aut saltem lymphaticæ, quasdam species sine notabili pyrexiâ prodire. Curam vide *in amœnitat. medicis* ill. Delii *decad.* 1. *casu* 9. *pag.* 71.

2. *Pemphigus Castrensis* D. Thiery *Medic. experimental. pag.* 134.

Regnabat, ait ille celebris Medicus, anno 1736. Pragæ morbus valdè contagiosus, adversus quem artis Medicæ præsidia nulla proderant; ferocia morbi omnes methodos eludebat. Magnus hujus urbis Clinicus tandem considerans vesiculas avellanæ magnitudine per cutem erumpentes, ipsas cum vesicatoriorum phlyctænis affines esse percepit, suspicatusque idem esse genus fermenti acris quod has vesiculas excitaret, atque illud quod cantharides suppeditant, unde acetum bezoarticum ægris suis præscripsit & omnes salvos fecit, inte-

rea dùm vix unus alii Medicis commissus mortem evadebat.

3. *Pemphigus Helveticus* Dan. Langhansii *act. Helvetic. vol. 2. pag.* 260.

Brevis delineatio morbi qui anno 1752. in valle Simmiâ epidemicè grassatus est, à Dan. Langhans M. D. Zurich.

Peculiaris morbus epidemicus à nemine huc usque neque observatus neque descriptus, exeunte hieme præcedente exortus fuit, qui per totam æstatem æquali vehementiâ duravit, ita ut omnes, qui eo corripiebantur, obierint.

Contagiosus omninò est; quoties unicum ex totâ familiâ invadit, reliqui ex eâdem familiâ omnes brevi post afficiuntur; is nulli alteri morbo comparari potest, quàm syphilidi, sed eo discrimine quod pemphigos intra diem, syphilis ne quidem intra annum lethalis evadat.

Invadit cum dolore levi, tensivo, vix perceptibili in faucibus & externè pone aures usque ad thoracis partem anticam, cum horrore, nauseâ, frigore, ut in febribus intermittentibus, sed nullus calor aut æstus vel levis tantùm, subsequitur. Collum externè plerumque intumescit, internè in faucibus, circa uvulam & pharyngem, bullæ, aut pustulæ magnitudine nucis avellanæ circiter; sine magno dolore oriuntur, quæ ichorem flavum, odoris valdè ingrati in se continent; sæpè & in aliis corporis partibus, ut in inguine, inter femora & pudenda, in digitis, in labiis, &c. enascuntur, è quibus vel spontè ruptis vel lanceolâ incisis, ichorosa materies exstillat.

Die secundo, tertio, vel quarto collabuntur pustulæ in faucibus, earum loco apparent frustula albida; æger anxietatem sentit in thorace, tumor

tumor externè in collo incipit evanescere, vel increscere & in abscessum degenerare, quo ægro, si citò aperiatur, vita servatur, at si priusquam colli tumor aut penitus evanescat cum pustulis faucium, aut abscedat, gravitas in pectore sentiatur, pereunt ægroti instar eorum qui à rupto empyemate suffocantur. Quidam à retropulsâ pustularum materie subitò expirarunt sine ullâ antea prægressâ suppuratione.

Quoties venenosa illa materies febrili quodam impulsu ex faucibus in externas corporis partes protruditur, æger ab omni periculo liberatur. Sic morbum solvit abscessus in glandulis inguinalibus, axillaribus, parotidibus, maxillaribus, œsophagæis, exortus. Idem præstant vesiculæ in partibus externis prodeuntes, sæpè digiti manuum vesiculâ quadam circumdantur, in quâ venenum totum colligitur & ex quâ tandem expellitur. Incolæ credunt hoc venenum à nebulis hanc regionem antea infestantibus originem traxisse: familiaris illis est potus spiritûs frumenti, cerasorum, &c. cibus est caseus acer & pinguis.

Curatio. Præmissâ unâ aut alterâ largâ phlebotomiâ, amplum vesicatorium sincipiti applicabatur, collum cataplasmatis ex lacte paratis omni bihorio renovandis involvebatur, simul æger sudorificum sumebat ex oxymelite scillitico, & helleborato ana drach. II. mellis rosati & spiritus nitri dulcis ana drach. I. superbibendo aquæ scordii unc. III. mixturæ simplicis f. camphoræ scrupul. I. hinc sudor copiosus sero lactis vel infuso salviæ ad sex horas promovendus. Sequenti die tumores externi, & pustulæ oris evanescere solent, alterâ die pulvis resolvens ex sale ammoniaco & nitro propinatur cum haustu largo

infusi salviæ, nocte sequenti theriacæ dosis cum aquâ scordii hauritur, unde sudores profusi & æger sic restitutus post aliquot dies sale sedlicensi purgatur.

4. *Pemphigus Indicus* Bontii *de medicina Indorum, observ. ultimâ. Bullosa febris cum dysenteriâ* Morton, *pyretolog. appendic. pag.* 163.

Hanc speciem comitatur apud Indos febris maligna cum dysenteriâ: observavit etiam in amphimerinâ epidemicâ ab anno 1658. ad 1691. vesiculas aqueas per collum & pectus sparsas Bontius. Extractum croci & opii à Bontio commendatur.

5. *Pemphigus Brasiliensis, Observations curieuses sur la Physique tom.* 1. 1730. Le P. Bougeant J. Tactus colubri bicephali apud Brasilienses, etiam mortui, excitat hanc speciem, quam ipse passus est & expertus D Couplet Academ. Reg. Parisin. Socius; vesiculæ scilicet ipsi erupere aquâ flavescente turgidæ, quæque tres menses duravere.

Num ad pauciores species reduci debeant hujus generis morbi aliis indagandum relinquimus.

IV. *Rubeola*, la Rougeole. Sic primitùs nominata à traductoribus Hali Abbatis *practicæ libr.* 3. *cap.* 1. *de Variolæ & Rubeolæ medelâ. Morbilli* à Latino-Barbaris in plurali dicti quasi parvi morbi. *Blacciæ* Aaronis interpret. *Asafin* Castell. *Lex. Roseola* Castelli *Lexic. Medic.* nec non *Alureschin Maahah* Arabum, ex Golio.

Cognoscitur ex papulis pulicum morsus æmu-

lantibus, asperis, in squamulas furfuraceas abeuntibus, quam eruptionem præcessit tussis sicca, sternutatio, lacrymatio & febris catarrhalis.

1. *Rubeola vulgaris* Pientis. *Rougeole ordinaire. Morbilli Regulares* Sydenhami *ann.* 1670. *febris morbillosa* Frid. Hoffmanni.

Infantes infra & supra septimum annum maximè adoritur; in eâdem urbe nunc à septentrionali ad meridionalem plagam vel reciprocè progreditur epidemia, sæpiùs terminanda intra sex menses.

Morbus intra octo dies desinit, verum aliis morbis sæpè pejoribus viam sternit.

Præludium est catarrhale, primo scilicet die, rigent, horrent, calent, & frigent alternatim; secundo die febris major, ægritudo vehemens, sitis, inappetentia, lingua alba, humida, tussicula sicca, capitis & oculorum gravitas, somnolentia perpetua, coryza, oculorum splendor, humiditas, aut lacrymatio cum sternutatione, palpebrarum deinde tumore, vomitu, diarrhoeâ, dejectione in dentientibus viridi, omnia ingravescunt usque ad eruptionem: quarto die eruptio fit, maculæ scilicet parvæ, rubræ in fronte & facie pulicum morsibus persimiles in corymbos congestæ, in singulis succrescunt papulæ tactu, non visu discernendæ, quæ dein pectus, ventrem, & artus afficiunt, in quibus maculæ sunt tantum non prominentes, sed latiores & magis rubræ quàm in facie. Eruptione factâ, nullus vomitus, sed tussicula & febris ac dyspnoea intenduntur, defluxio in oculos, somnolentia & inappetentia perseverant.

Die sexto frons & facies asperascunt, pustulis exsiccatis dùm in reliquo corpore papulæ rubicundæ permanent.

Octavo die in facie evanefcunt & in reliquo dein corpore. Nono die papulæ totius corporis in farinam tenuem atram abeunt, fed febris, dyfpnœa, & tufficula quandoque augentur, non ita tamen ac in malignâ rubeolâ.

Si quarto die fuperveniat phrenitis, malum, in quo cafu pulfus eft exiguus, & hyrudines temporibus feliciter admoventur.

Si verminofos rubeola aggrediatur, ftatim lumbrici furfùm & deorfum egrediuntur omnes, vel faltem à catharticis & emeticis, deinde nullum lumbricum videre eft.

Circa finem rubeolæ, fi crefcat febris & ardens evadat cum fiti intenfâ, malum. Cathartica, phlebotomiæ, ptifanæ emulfionatæ vix profunt.

Poft vomitiones viridefcentes fuperveniunt diarrhœa aut dyfenteria, quæ finitâ rubeolâ perfeverant; hæ catharticis & abforbentibus refiftunt, phlebotomiæ verò cedunt.

Rubeola per fe raró fummi momenti eft, verum morbi eam fequentes fæpè funefti.

Dantur rubeolæ benigniffimæ quæ vix tres vel quatuor dies infantes lecto addicunt & fere fine febre ex tufficulâ ficcâ & maculis rubris tantum fe produnt, quæque uti variolæ benignæ foli naturæ commiffæ, brevi fanantur, maxime quæ funt fporadicæ.

2. *Rubeola anomala; Morbilli anomali* Sydenhami *cap.* 3. *ann.* 1674. *pag.* 143. *Morbilli epidemici & maligni* Mortoni *de febrib. inflammatoriis cap.* 3. *Rougeole maligne.*

Differt à regulari feu benigna 1°. quod eruptio ferius fiat quam in benignâ, fcilicet à 5°. ad 7um. diem, imò juxta Sydenhamum quando-

que ociùs seu ante quartam diem; 2°. Quod gravia sint tum præludii tum eruptionis symptomata; 3°. Quod non ita à facie exanthemata, sed potiùs ab humeris & trunco incipiant; 4°. Demum sequelas periculosiores adducit. Symptomata ante eruptionem sunt rigor, oscitatio, pandiculatio, virium prostratio, nausea, vomitio; jactatio inquieta, vertigo, cephalalgia, lumbago: morbis gravibus hæc communia, sed & sunt exanthematicis istis magis propria ut pulsus frequens & exilis, respiratio frequens & brevis, hypochondriorum oppressio, urinæ pallidæ, sopor, subsultus tendinum, spasmi, deliria cum oculorum rubedine, aquositate, palpebrarum gravitate, puncturâ cutis dolorificâ; angina etiam accedit cum raucedine clangosâ, tussi molestâ, ferinâ, in quâ pueruli veluti suffocantur, ingesta evomunt, nigrescunt facie; cùm autem post tam acrem luctam eruptio facta est, febris malignitatem suam partim deponit, morbus in statu est, & homotona febris usque ad exsiccationem papularum, quæ tamen non semper in farinam abire visæ sunt Sydenhamo. Eventus autem hujus speciei sæpè est tristis & funestus, nam papulis recedentibus febris & dyspnoea intenduntur; datur *peripneumonia morbillosa*, in aliis verò *diarrhœa morbillosa*, quæ non est innoxia ut sæpè fit in benignis, sed acris, dysenterica, aut torminosa, quandoque tussis, dyspnœa, & febris hecticam accersunt, alias succedit phlegmatia & *anasarca*, sæpiùs ophtalmia. Differt Rubeola 1°. ab scarlatinâ per intervalla angulosa, quibus in pectore potissimum separantur corymbi papularum rubeolæ, cum in scarlatinâ est uniformis veluti rubedo, quasi vino rubro perfusa foret cu-

tis; 2°. à purpurâ seu petechiis, quia maculæ petechiales sunt exactè circulares: verùm rubeolosæ sunt magnitudinis & figuræ incertæ, variæ; unde etiam, 3°. ab incipiente variolâ discrepant: variolæ enim nascentes maculas exiguas sed rotundas referunt; in purpurâ scorbuticâ maculæ sunt lividæ, non sanguinei aut scarlatini ruboris, ut in rubeolâ & scarlatinâ, atque incipit circa tertiam diem in benignis. In malignis quidem rubeolis color papularum à rutilante recedit, sed acuties symptomatum eam à purpurâ scorbuticâ satis disterminat.

Quæ Morbillis superveniunt aut succedunt peripneumoniæ, anginæ, tusses, diarrhœæ, anasarcæ, ophtalmiæ, phthises &c. vulgari methodo resistunt, & propriam rubeolæ curationi affinem exigunt.

Curatio Sydenhamiana.

In adultis regimen calidum pejus est quàm in infantibus maximè in pituitosis, frigidulis, inde enim livescunt & dein nigrescunt exanthemata.

Æger se contineat in lecto saltem per biduum, post primam eruptionem; decocti pectoralis cum syrupo variolarum & capillorum veneris, sumat uncias tres vel quatuor quartâ quaque horâ, intermediis jusculis, ex eclegmate cum oleo amygdalarum, syrupis bechicis & saccharo paratis, sæpiùs lambat, dùm tussis urget, singulis noctibus sumat paregoricum usque dùm convaluerit.

Papulis evanescentibus, febris, dyspnœa, peripneumonia si superveniant, indicantur phlebotomiæ cum decocto pectorali & eclegmate,

circa diem duodecimam ab invasione purgetur æger.

Methodus Barbeyraciana eadem est in rubeolâ ac in variolâ, ita ut ineunte rubeolâ si pulsus plenus sit & æger plethoricus, à phlebotomiâ initium ducitur, dein primæ viæ ante eruptionem, imò post eruptionem expurgentur, atque in pituitosis, frigidisque per diaphoretica, cardiaca eruptio promoveatur, sustineatur; cum econtra ex Sydenhamo bechicis tantùm insistendum, & non nisi duodecimo die purgandum sit. Cathartica eò magis indicantur cum verminosæ aut putridæ febris signa simul se produnt, quod aliquoties vidimus.

3. *Rubeola variolodes*; *Rougeole boutonnée*; *Febris lenticularis* Boneti. *Polyalth.* *Variolæ hermaphroditicæ* Fehrii.

Est ea species Parisiis familiaris, in quâ post præludia morbillorum, scilicet tussim siccam, coryzam, epiphoram, &c. superveniunt papulæ acuminatæ multò majores quàm in rubeolâ vulgari, quæque vestigia sui relinquunt; an verò ad variolam referenda sit, dubito, quippe notum est variolam etiam mali moris non rarò incipere à catarrhali affectu seu tussi, lacrymatione, oculorum splendore, uti rubeola vulgaris. De his *vide* Vandermonde 1758. *jul. pag.* 81. Buxiere observavit Rubeolam variolodem cujus eruptio vel præcedebat vel immediate consequebatur variolam benignam in iisdem subjectis, sed in hoc distincta est variolodes à lymphaticâ, quod apud eos qui paucas variolæ pustulas habuerant, pustulæ rubeolæ variolodis in saniem facescebant, cùm lymphaticæ variolæ pustulæ intra diem circiter in suppuratum abeant,

relictâ quandoque cutis foveolâ. Hæc est eruptio quæ pro variolâ recidivâ apud plurimos habetur, non secus ac variola lymphatica.

4. *Rubeola anginosa*, Essais d'Edimbourg, *Tom. 4. pag. 617.*

Curatio Rubeolæ.

Methodus D. Gontard *Diar. Medic. 1758. p. 338.* Non eadem methodus in variolâ & rubeolâ debet adhiberi; in rubeolâ scilicet maximè apud adultos, post unam alteramve phlebotomiam, sive eruperint sive non papulæ, vomitus est excitandus, & dein alternis diebus purgandum, interpositis bechicis, ac vesperè anodynis pro diversis circumstantiis. Sæpissimè post emeticum papulæ ubertim erumpunt, & ferè semper tertiâ post eruptionem die, papulæ, febris, omniaque symptomata evanescunt; inter emeticum & catharses sequentes phlebotomia pro circumstantiis iterabatur; si pulsus mollis, parvus, dissuaderet, phlebotomiæ, emetica & dein catharses repetitæ sufficiebant, quod numerosis observationibus Auctor confirmat. Hanc ego methodum dudum secutus sum, maximè cùm rubeolosos vermibus scatentes curarem.

V. *Miliaris*, le Millot, maladie miliaire, la Miliaire; *Febris miliaris* & *Morbus miliarium* Allioni, *Tractatio* 1758. 8. *Purpura alba; Purpura puerperarum; Febris puerperarum miliaris; Febris purpurata; Purpura maligna; Purpura miliaris; Febris vesicularis* diversorum Auctorúm;

der Friesel Lipsiensibus ; Gallis *Pourpre blanc , Millet ;* Taurinensibus *Miarola ; Febris esserosa* Zacuti Lusitani ; *Peticularis culicaris* Petr. à Castro.

Genus est morbi inflammatorii , seu febrilis exanthematici , in quo minutæ , rubræ & milii granis æquales pustulæ per cutem sparsæ occurrunt , quæ cito in vesiculas sero plenas evadunt , grano milii non majores , pellucidas vel lacteas.

In *scarlatinâ* æquali rubore tota cutis perfunditur absque pustulis.

Rubeolæ pustulæ in pectore , facie promptè agminatim prorumpunt , nec in vesiculas abeunt , & majorem ruborem faciunt quàm miliaria.

Præterea sudor olidus , symptomata convulsiva , pulsus contractus , urinæ aquosæ , exigua febris ante eruptionem hoc genus ab aliis distinguunt.

Morbus hic anno 1750. Lipsiæ primùm observatus est , qui totam Germaniam , Angliam , Helvetiam , Sabaudiam , Longobardiam hodiè per intervalla afficit , nec adultis parcit.

1. *Miliaris benigna ;* Allioni *simplicissima ; Purpura rubra* Germanorum ; *Febris miliaris* Hamiltoni ; *nova Febris* Sydenhami , *Schedula.*

Ante eruptionem primâ die

Horror sine calore insolito sequente , caput vix dolet , febris lenissima , pulsu depresso , duriusculo , urina sana , nullus dolor , nec sitis , appetitus viget , sudor importunus.

Secundâ die pulsus celerior , urina aquosa , metus & tristitia , scrobiculi cordis compressio suf-

piria cogens, subitanei motus involuntarii, sensus in digitis stuporis cujusdam pungitivi *Granf* dicti, somnus interruptus spectris, sudores acidum corruptum olentes assidui cum pulsu magis contracto.

Tertiâ vel quartâ die, raro seriùs, vehementes sudoris impetus, alterni horrores & calores, præcedentibus puncturis, & non raro pruritu in collo, pectore, dorso, raro in facie efflorescunt rubræ aut albentes minutæ pistulæ.

Post eruptionem.

Hæ pustulæ citò grandescunt, limpido sero replentur, basi inflammatâ, ubi cutis plenior & tumefacta persentitur, intra 30. horas ferè absolvitur eruptio, & tunc symptomata convulsiva mitescunt, evanescunt, sudor perseverat, sed parcior, urinæ colorantur. Septimâ die pulsus mollis, æqualis, exanthemata exsiccantur, cuticula squamatim decidit.

Extispicia. Cadavera quæ miliari pereunt, citò intolerabiliter fœtent & intumescunt. Bianchi phlogosem in utero puerperæ tantum invenit. Allionus verò venas cerebri cruore turgidas. Cadavera calorem diù servant, & sanguinem è naribus fundunt.

Cura.

In primâ periodo phlebotomia minimè pertimescenda est, febris, delirium in alterâ periodo phlebotomiæ non cedunt; imò convulsiones ab eâ, morsque accelerantur.

Emetica promptiorem non minorem eruptionem movent, ante eruptionem purgantia antiphlogistica, ut cassia, repetita, eruptionem utiliter retardant, imò prohibent, post eruptionem nocent.

Diaphoretica efficaciora in primo ſtadio eruptionem accelerant cum nocumento, in altera febrem & calorem adaugent perniciosè. Antiphlogiſtica acida, ut limonata, ſaccharata in primâ periodo, venenum corrigunt, in alterâ nocent. Diluentia, aceſcentia, emollientia proſunt. Fotus tepidi emollientes ad pedes, artus, in ſecundâ periodo valde utiles ſunt.

Veſicantia pulſum elevant, eruptionem ſollicitant; aſt in ſecundâ periodo pernicioſa, nec in primâ multum proſunt.

Convulſiones quæ puſtularum eruptionem ſequuntur, nec opiatis, nec antiſpaſmodicis cedunt, diſruptio veſicularum inutilis eſt.

Nimius calor lecti, cubiculi, regiminis maximè miliariam excitat in regionibus frigidis. Practicus Taurinenſis eximius linteis aquâ tepidâ madidis corpus fovere conſuevit ad papularum eruptionem promovendam.

2. *Miliaris maligna* Allioni n°. 76. *acutior.*

Ante eruptionem omnia ut in benignâ, ſed ſymptomata convulſifica ab eruptione creſcunt, & in benignâ mitigantur. Febris ſcilicet augetur cum pulſu celeri & contracto, circa meridiem, & noctu gravior eſt; urinæ multæ, tenues, aqueæ, lingua albida, areſcit, noctes vigiles cum ſomniis terrificis & cephalalgiâ diſtenſivâ internâ; facies plenior, calet & inflammatur cutis, ſudores minuuntur; tertio eruptionis die omnia graviora fiunt, febris ardet, pulſus durus, & celer, tendines ſubſiliunt, ſudores evaneſcunt, puſtulæ ſubſident, calor urens, cutis ſcabra fit, urina aquoſa copioſiſſima, ægri inquieti, ſitibundi, moroſi, queruli, loquaces, quoquò verſum ſe jactant, dein delirant, convelluntur; alvus hacte-

nus dura, jam biliosa fœtida egerit; aliquis si redeat sudor, hæc sævities erumpentibus iterùm pustulis mitescit; sequenti die copiosiora erumpunt exanthemata, majoraque fiunt, primoribus jam exsiccari incipientibus; verùm secunda exanthemata circa tertium diem eruptionis suæ novas & prioribus similes turbas excitant, mitiores tamen; accedent tertiâ imò quartâ exanthemata, donec stadium ultimum, seu declinatio accedat similis priori speciei; in hoc verò statu alvus liquida est; & biliosa fœtida dejicere pergit cum borborygmis; urina interdum prodit albescens, ut serum lactis, non subsidens & ardens. Salus ordinario non accedit, nisi post 14um. & 20um. diem; illa eruptio fit in certâ die per manipulos & cohortes, eâque suppressâ vel repulsâ, turbæ recensitæ revertuntur; typus verò vix definiri potest.

Si malum exitum promptè morbus habeat, hisce turbis comites accedunt delirium & convulsiones; scilicet ægri inquieti nullo situ se continent, torvo & defixo obtutu objecta per caliginem, aut duplicata vident. Loquaces etiam cum delirant aut caligant, se rectè loqui & videre pertinaciter asseverant; se ægros vix esse concedunt; magna est, rara & suspiriosa respiratio. Sunt qui repentè & sine causâ lacrymis & mœrore se conficiunt, è lecto surgere tentant, ad motum omnem prompti, ingesta vomunt, in astantes etiam exspuunt, adde strepitum potûs cum deglutitur; hinc jactationes in convulsiones abeunt, imò in ecclampsiam, & stertore adveniente, pulsuque deficiente, mors advenit. Quò numerosiores pustulæ & præcociores, eò finis funestus promptior est.

3. *Miliaris recidivans* Allioni *n°. 82.* aliis diuturnior.

Hæc eſt malignæ varietas, ſed quæ in longius tempus diſtrahitur, in quâ puſtulæ propter cutis denſitatem, aut lymphæ viſciditatem non benè effloreſcunt, aut in cute ipſa ſubſident, aut retrocedunt; tunc enim morbus diuturnior evadit, recidivam alio tempore daturus, valetudine lentè redeunte, interdum & mors ſequitur; ſed paulò diversâ ratione morbus procedit.

Si itaque puſtulæ non elevatæ ſint, ſed tantùm rubor aliquis cum minutiſſimis puſtulis in cute conſpiciatur, & profundiùs hæreat venenum, pulsûs velocitas tanta non eſt in hoc ſtadio ſecundo, ſed altitudo & frequentia inæqualis, aliquando penè intermittit; urinæ nunc tenues, nunc coloratæ, ſæpiùs turbidæ, parcæ; calor inſignis, non tamen acerrimus; tendines continuò ſubſiliunt; lingua tremula, delirium & identidem convulſiones: hæc dein paulatim miteſcunt, ſudore viſcido, fœtido oborto, qui & majores aliquot veſiculas & puſtulas varorum inſtar majuſculas affert.

Aliquando verò poſt hunc ſtatum jam deſcriptum ægri in ſoporem incidunt, aſſiduis tendinum motibus aut convulſivis ructibus detenti, ſtupidi, obliviosi; lethargici evadunt, & demùm poſt varias convulſiones ſtertore lentè accedente intereunt.

Hæc varietas, ſi ægri revaleſcant, reverti ſolet anno ſubſequente, eodem tempore quo primùm acceſſit; mulieribus id ſæpè accidit poſt quodlibet puerperium, & ſæpè relinquit diſpoſitionem ad ſudorem, furunculos, memoriæ debilitatem, ſummam proclivitatem ad timorem, hyſteriam; accedit rheumatiſmus, ſanguis extractus in ſecundo ſtadio poſt ſudores eſt coccineus & ſine ſero;

ante sudores gelatinam concretam, & paucum serum habet.

Duratio hujus varietatis est circiter trium septimanarum, cum maligna ad duas utplurimum excurrat, & benigna post septimanam citò terminetur.

Dantur plurimi morbi miliares, seu quos venenum miliare excitat & fovet, qui proinde à miliari larvatâ procedunt, ut synochus, amphimerina, tertiana, peripneumonia, pleuritis, cynanche, erysipelas, ecclampsia, odontalgia, tussis, coryza, sternutatio, apoplexia, trismus, melancholia, crampus, ischias, arthritis, quæ omnes species curam generi propriam & miliari communem simul exigunt; sed illi morbi quos hoc venenum proteiforme excitat, evanescunt, aut mitigantur factâ eruptione miliari. Si verò hi morbi non recedant eruptis miliaribus, tunc signum est morbum esse complicatum, seu à duobus distinctis principiis pendere, ut arthritis, peripneumonia, synochus, purpura, variola, rubeola, quæ cum miliaribus exanthematis complicantur; primos morbos vocabimus miliarios, id est, à veneno miliari latente excitatos.

Prognosis miliaris in genere.

Periculum respondet, 1°. veneni copiæ; 2°. humorum visciditati; 3°. cutis densitati; 4°. irritabilitati.

Robusti, sanguinei, strigosi, herpetici, podagrici, bibones vini, melancholici magis periclitantur, quàm feminæ molles & viri laxi, imbecilli, hydropotæ, blando sanguine donati.

Si abeuntibus symptomatis convulsivis, pulsus

mollis, & amplus reddatur, pustulæque grandescant multo sero plenæ, bonum. Cephalalgia ante quartam diem evenescens, maximè in sanguineis, malum.

Pulsus contractus, post eruptionem contractior, cum tensione & frequentiâ crescente convulsionem & perniciem portendit.

Sudores quò magis diffusi & præcoces, eò pejores, maximè si pulsus unà sit valdè contractus.

Urina, quæ citò ex rutilâ fit aquosa aut constanter aquosa, mala; albescens, ut serum lactis, longitudinem morbi denotat.

Stupor pungitivus *Granf* dictus in plurimis locis magnam veneni copiam arguit; sed si leves sint cum urinis aqueis, sudoribus, pulsuque contracto, perniciosum est signum veneni copiosi, & erumpere non valentis.

Eruptio quò citiùs advenit, eò pejus. Quæ tertio, aut quarto die exeunt pustulæ, sæpè sunt septimo & octavo die lethales, minùs funestæ quæ sexto die accedunt, seriores etiam tutiores; quò citiùs apparent pustulæ, eò morbus diuturnior & magis recidivus.

Minutæ pustulæ mali ominis sunt, si multæ fuerint: malæ quæ erumpentes non pungunt, sed pruriunt, eas recedere pessimum, tum ægros vomere, mala videre, cum strepitu deglutire, singultire, loquaces balbutire, pessimum.

Quò copiosiores & prominentiores pustulæ, eò promptior, iis subsidentibus, mors accedit; quæ modò subsident, modò efferuntur, longam ægritudinem significant.

Post eruptionem fortiter vexantia symptomata convulsiva ominosa sunt. Si æger maximè timeat, spem abjiciat, territus expergiscatur, periculosum.

Cutis ab eruptione non tumefacta, vel ex epipasticis, aut cucurbitulis non affecta, malum est.

Convulsiones, quæ morbum inchoant, aut eruptionem præcedunt, benignæ : quæ pustularum subsidentiam sequuntur, exitiales.

Stillæ sanguinis è naribus quovis tempore funestæ. Sanguis extractus si continuò coccineus est sine sero, malum. Si morbo soluto cutis desquamatio nulla, aut pauca, persistentibus symptomatis convulsificis, recidiva exspectanda.

4. *Miliaris Boïa*, *Miliaire de Cusset en Bourbonnois* par M. de Brest Med. *Diar. Med. Jun. 1756.*

Pustulæ hujus morbi sunt vesiculæ 6ª. die erumpentes post cephalalgiam, astheniam, febrem acutam, nauseas, vomitiones, agrypniam; eruptionem anteivere plebotomiâ, emetica, die septimâ pulsus parvus, frequens, variabilis.

In paroxysmis pulsus vegetus, ita ut septemdecim phlebotomiæ intra 23. dies celebrari potuerint, delirio tamen crescente, accessere parotides, hæmorrhagia narium larga, longus agon, mors.

Nulli ætati, exceptis senibus, nulli sexui parcit.

Methodus Hamiltoni non feliciter cessit.

Methodus typhi vulgaris paucissimos liberavit.

Temperamenta debilia, delicatula, faciliùs evadebant.

5. *Miliaris critica* Guilbert. *Diar. Med. 1756. Jun.*

Ab arsenici pravis effectibus ægrum liberavit tandem miliaris desquamans totum corpus ægri.

Ab arsenici drachmis duabus ore assumptis à viro vinolento, fermè phthisico supervenere vomitio, pulsus frequens, debilis, convulsivus, irregularis,

irregularis, respiratio laboriosa, suspiriosa, obtutus ferox, oculi prominentes, lacrymosi, lacrymis genas corrodentibus, facies convulsa, vox tremula, lingua arida, labia maculis nigris adusta, ardor viscerum, sitis inexhausta, meteorismus ingens, dejectio anum adurens, involuntaria, sudor fœtidus, ischuria, paraphrosine; ea per sex dies permansere, assumptis affatim oleo, lacte, jusculis adiposis, mucilaginosis. Sextâ die eruptio miliaris copiosa universalis priora symptomata sedavit, per quindecim dies identidem renovata eruptio, sudoribus excitatis, ulceribus ad talos fluentibus, demùm squamæ farinosæ cutis delapsæ sunt, & lacte assumpto convaluit æger, excepto quod debilior sit, tremore universali & ophtalmiâ laboret.

6. *Miliaris lactea; Miliaire maligne laiteuse*, Puzos, *Traité des accouchem. pag. 378. Eruption laiteuse à la peau.*

Miliaris puerperarum est alba, pustulis aciculæ capita æquantibus, per pectus, abdomen, collum respersis cum pruritu importuno, & inde quandoque pervigilio, non turbatis inde lochiis, epidermidis desquamatione, feliciter terminatur; hic affectus æstate sæpiùs quam hyeme accedit, à stragulis densioribus fovetur; aëre liberiori juvatur puerpera, &c.

Varietas hujus speciei est eruptio miliaris febre, calore urenti, & manuum, digitorumque tumore cum pustulis stipata; cum pustulæ crescunt, decrescit febris & cutis tumiditas, fit effusio sub cutem panaritio similis, quæ maturata foras effluit sine dolore & periculo; verùm miliaris verè lactea maligna est, eruptio tardè procedit, intereaque febris & cephalalgia vigent, febris initio medio-

cris, lochia ſeroſa, remiſſiones in febre dantur; ſed poſt aliquot dies caput incaleſcit, ægra obſcurè delirat, ſomnus inquietus, eruptio languet, febris acuta continua evadit, lochia ſupprimuntur, & ægra in periculo verſatur, quod prævertere oportuit ope diætæ ſeveræ, lenium diaphoreticorum, de quibus, dùm de miliari puerperarum.

7. *Miliaris nova febris* Sydenhami *Schedula monitoria de novæ febris ingreſſu*; eſt ea ſpecies quæ anginoſæ initio affinis videtur, ſed ad carum & phrenitidem ſponte aut levi datâ occaſione vergit, & initio pulſus ſano ſimilis eſt.

Æger per vices calore & frigore tentatur.

Paroxyſmi parùm regulares quotidiè verſus noctem ingruunt, initio caput & artus dolore vexantur, cum tuſſi, dolore colli & faucium, quæ ſymptomata eò minora ſunt, quò magis tempus recedit ab hieme.

Sanguis pleuriticorum ſanguinem æmulatur.

Lingua eſt alba undequaque, & cruſtâ aſperâ tegitur, humida tamen: ſudores ſunt inſalubres, non critici, ſi æger jugem in lecto decubitum ſervet, à fortiori ſi regimine calido utatur; febris carum accerſit, aut phrenitidem, ſed in quâ tranquillè delirat, incongrua ſubinde effutiens: ab eodem regimine petechiæ & puſtulæ morbilloſæ, ſed quæ in ſquamas non abeunt, efflorescere ſolent; lingua fuſca & ſicca evadit, ſudores proliciuntur effuſi ſine levamine, ubi vero phreneſis invaluit, pulſus nunc citatior eſt, nunc tardior, demùm inordinatus evadit, ſubſultuſque membrorum mortem prænuntiat.

Hæc febris eſt ſimplex ſanguinis inflammatio; quæ tamen paucis phlebotomiis, ſed aliquot ca-

tharticis, julapiis refrigerantibus, & abſtinentia à lecto per diem compeſcenda eſt.

Phlebotomia repetatur, ſi dyſpnœa, cephalalgia tuſſis intendantur, epipaſticum nuchæ applicetur, cathartica mediocria alternis diebus uſurpentur ad tertiam circiter vicem ex infuſo ſennæ, rhei in decocto tamarindorum, additâ mannâ, & ſyrupo roſarum ſolutivo, die purgationis ſomniferum veſperè, non verò aliis diebus præſcribatur ad vitandum ſoporem caroticum, quem agitatio ſanguinis ſecus excitare poſſet.

Aphtæ, ſingultuſque ſi ſuperveniant, nullum periculum inferunt, quæ ſi non ſpontè recedant, fugantur uſu kinkinæ cum ſyrupo papaveris rhæados, modò æger è lecto ſurgat, vel ſi debilis ſit, veſtitus & capite elato ipſi incumbat, quod per morbi decurſum obſervandum eſt.

Diebus à purgatione liberis, æger ſumat vel electuarium è conſervis lujulæ, kinorhodonis, berberidis, groſſulariæ & cremore tartari cum ſyrupo limonum ter in die, vel toties ſumat julapium ex aquis portulacæ, lactucæ, paralyſeos, ſyrupo de limonibus & violarum, vel utatur limonatâ pro potu; ſi ſudores nocturni accedant, caveat æger ne plus vel minus tegatur ſtragulis, quàm cum ſanus erat; victus ſit ex cremoribus avenæ, hordei, decocto albo, & poſt ſecundam purgationem juſcula ex pullo, vitulove permittantur. Febre ſubactâ modò in intermittentem non abierit, vinum ad vires reſtaurandas permittatur.

8. *Miliaris ſudatoria*, *la Suette miliaire ; Fiévre putride maligne*, appellée *la Suette*, qui a regné à Guiſe durant l'été de 1759. *par* M. Vandermonde *Journal*, *Avril 1760*.

Prœludium. Gaſtrodynia gravativa, laſſitudo;

cephalalgia gravativa vel tensiva, pectoris oppressio, dyspnœa suspiriosa, fervor corporis accedit, sudor acer, copiosus, sæpè accedunt nauseæ, oculi scintillant, facies accensa, lingua alba humida, polydipsia, pulsus frequens, undosus, subrenitens.

Augmentum. Post dimidiam diem pruritus ferinus, pustulæ sphæricæ miliares, densissimæ, semine synapis non majores, anxietas & agitatio; dein fœtor oris & perspirationis putridus, alvus stricta sæpiùs, quandoque diarrhœa serosa putris, pervigilium, delirium, urina, nunc cruda & copiosa, aliàs pauca & rubra.

A secundâ ad tertiam diem, pulsus durus, tensus, magnus, dyspnœa præceps, laboriosa, hinc sudores crescunt, pulsus debilitatur, vires musculares minuuntur, urina supprimitur, sanguis ex naribus, mariscis, utero fluit, & convulsio maxillæ ac tendinum mortem prænuntiat.

Constantissima symptomata sunt, 1°. sudor continuus & uber; 2°. eruptio miliaris; 3°. dolor acutus cardiæ; 4°. cum lassitudine universali, & 5°. pulsu duro, tenso, frequentissimo.

Duratio morbi cum lethalis est ad septem dies vix excurrit; cum natura victrix est, ad 14. extendi solet & ultrà.

Epidemia est aggregatum morborum diversi generis, sed ab eodem viru miliari & putredine synochali pendentium; combinatæ siquidem sunt in miliari sudatoriâ synochus putris cum miliari morbo; ast in epidemiâ eadem intercurrebant, ut pleuritis, diarrhœa, tertiana, amphimerina, menorrhagia, hæmorrhagia narium vel ani, erysipelas, &c.

Subjecta hujus morbi adulti robusti, laboriosi,

fusci, non senes, nec infantes, tempestas media, æstas, aër impurus.

Partes miliari eruptione exasperatæ, pectus, abdomen, extrema. Hic morbus ab ephemera sudatoria genere diversus, licet nomine Gallico idem sit.

Curatio infelix, si ultra biduum triduumve diferatur; si cardiacis, sudorificis, vino utantur ægri sudoris sustinendi aut provocandi gratia.

Diarrhœa sudoribus juncta initio morbi, lethalis, nisi maturò antiseptica & mucilaginosa adhiberentur, non phlebotomia nec antiphlogistica.

Qui ritè tractati ex gravissimo morbo subitò convalescentes sibi videbantur, febre & symptomatis ante signa coctionis, sedatis, sequenti die phrenitide correpti, convulsi moriebantur; qui robustiores erant, illos symptomata graviora & acutiora vexabant, illis promptiora auxilia necessaria erant.

Menorrhagia vel hæmorrhagia à tertia ad quartam diem dissolutionem sanguinis periculi plenam indicabat, sudor fetidissimus, tenuis, pustulæ atro-rubræ, lethales à sudore copioso, & diarrhœa uberi, urina flammea fetens & pauca, cum pulsu undoso, parvo, conclamatum est.

Urina citrea cum copioso sedimento, pulsu molli, forti, elato, respiratione liberiori, sudores pauciores, minùs olidi, sitis minor, pustulæ pallidæ, cuticula squamosa vel farinosa, calor lenis, boni ominis erant.

Phlebotomia bis vel ter repetenda. Sequatur vomitio ope tartari stibiati magnâ aquæ copiâ diluti, simul ac gastrodynia permiserit. Si his

præmiſſis ſymptomata perſtent, decoctum tamarindorum tartari ſtibiati grano acuatur: ſymptomatis ſedatis, limonata vel acetum in aquâ adhibeantur; ſedatâ febre purgetur ex tamarindis & ſale epſonienſi, in limonatâ tartarum ſtibiatum optimè purgabat.

Juſcula ex vitulina carne cum borragine, bugloſſo, piſtaciis; ptiſana ex hordeo torrefacto, gruto.

Cum vires non permittebant phlebotomiam, acida & dein incraſſantia mucilaginoſa conveniebant.

Ad ſudores compeſcendos vapore aceti lectulus perfundebatur; ad diarrhœam decoctum album, limonum ſyrupus, eccoprotica.

In delirio vena pedis ſecabatur, pulveres temperantes, clyſmata; in ſummâ putredine kinkina, contrahierva, camphora cum acidis: in aſcite ſecundario juſcula ex radicibus fragariæ, foliis agrimoniæ, ſuccis naſturtii aquatici, borraginis.

Cavendum à ſudorificis & à veſicatoriis.

9. *Miliaris Germanica* Walthieri, *Medic. Germanorum pag.* 151.

1°. Invaſio varia eſt.

A. Plurimi menſe Januario friguerunt per plures horas; frigori ſucceſſit magnus calor, redibat frigus cum calore alternans per duos treſvè dies, dein cum *æſtu* ſuo permanſit febris cum *cephalalgiâ*, dyſpnœâ ſeu anguſtiâ pectoris, pulſu non ſtricto, mox pleno, aſtheniâ notabili, polydipſiâ, agrypniâ, nauſeâ, aliis vomitione, urinâ per totum morbum ſanâ, poſtremis diebus ſudor.

B. Miliariis aliis *intermittentem* ultra ſeptima-

nam mentiens, symptomata in paucis arthritica.

C. Miliaris apud plures pleuritidis *schema* sumpsit cum tussi feroci, urinâ rubrâ, horrore prævio, æstu subsequente, pectoris angustiâ, asthenia ineffabili, intra septimanam aliquot extinxit.

2°. Progressus morbi.

A. Cephalalgia immanis, paraphrosyne, facies rubens, turgida, lingua sicca, polydipsia magna, tremor artuum spasmodicus.

B. In paucis maculæ petechiales pectoris, in aliis tantum minuta puncta rubra, quæ post biduum vel triduum evanescebant, tuncque miliaria alba per triduum succedebant sine desquamatione evanescentia; in multis miliaria 11ª. 15ª. vel 16ª. die apparuerunt.

C. Apud omnes ferè narium hæmorrhagia, diarrhœa per tres, imò octo dies continuata, quâ cessante miliaria exanthemata succedebant cum remissione tremoris & paraphrosynes.

Subjecta feminæ præ viris, juvenes præ adultis, adulti præ senibus.

Principia, tempestas frigida, victus crudus, myasma acre, nervis infensum, contagiosum, aëris subita mutatio, quò major tremor, eò pejor exitus.

Hæmorrhagia stillatitia narium moderata, & iterata omnia symptomata mitigabat, effrænis verò lethalis.

Paraphrosyne ultra triduum durans sive cum, sive sine exanthematis miliaribus non remittens, lethalis.

Sudor vel ephydrosis continua optima, siccitas cutis funesta, exanthemata vesiculosa, minuta quæ videri poterant, sed non increscebant,

nec levamen in aditu afferebant, ea funesta.

Tussis ad septimanam durans, utilis, in hoc casu urina ab initio rubra & saturata circa diem quintam, vel sedimentum crassum, vel flocculos ad fundum vitri deponebat, clarâ supernatante urinâ; quibus nulla tussis fuit, urina erat sanæ similis.

Urina cocta cum sedimento sive criticæ similis, primis diebus morbi, pessimus erat nuncius.

Diarrhœa minimè metuenda, etiam si pertinax, modò non suffocata foret, seu remediis repressa.

Crusta Gelatinosa sanguinem extractum obducens salutem certò portendebat, sanguis dilutè ruber tenuis, minùs bonus.

Cophosis optimum in hoc morbo signum.

Erysipelas cum genarum, orbitæ oculorum, circa aures tumore, crisis optima cum ichore largo inde fluente. Pauci in genere defuncti sunt.

Praxis. Phlebotomia initio citra septimam diem, etiam fluentibus menstruis, absentibus adhuc exanthematis, mirè profuit.

In miliari intermittentem simulante præscripsi emeticum ex ipecacuanha cum sero lactis acidulato, dein sanguis mittebatur, rursus ad ipecacuanha revertebar, si opus foret, ut oris amarore & nauseâ suadentibus; tartarum emeticum non benè successit.

In miliari Pleuritidem simulante cum tussi, sputo colorato præmissâ phlebotomiâ mixturam absorbentem & sudorificam præscripsi singulis trihoriis ad cochlearia tria hauriendam, continuandam usque ad crisim.

Mixtura ex aquæ florum tiliæ & sambuci ana unciis tribus; pulver marchionis, lapid. cancror.

matris perlarum ana ſcrupulo uno; ſtibii diaphoretici nitri tabulati ana ſcrupulo ſemiſſ. extracti croci gr. quatuor; ſacchari perlati drachmis duabus, miſce.

In progreſſu morbi cum febris eſt continua, ſudores ſunt diluentibus, minimè verò æſtuoſis ciendi aut ſuſtinendi, ut infuſo foliorum cardui benedicti; vel emulſiones diapnoicæ, ac mixturæ temperantes ſunt præſcribendæ toto morbi decurſu.

Datur v. g. ter in die pulvis ex cornu cervi philoſ. corall. rubri ana gr. viij. matr. perlar. ſtibii diaphor. nitr. puri cinnabar. antimonii, ana gr. iii. olei diſtillati, ligni Rhodii, gutt. i. extracti caſtorei gr. ſemiſſe, m. detur cochleatim poſt pulverem.

Potus ordinarius ſit decoctum lene radic. ſcorzoneræ, cornu cervi cum pauxillo ſemin. fœniculi, juſcula ſint ex carne vitulinâ & bubulâ, vel ſubſtituantur panatellæ, & non gelatinæ niſi urgeat diarrhœa; hic pulvis & hoc julapium dantur exanthematis eruptis cum delirio, polydipſiâ, dyſpnœâ &c.

Diarrhœa miliaris ſi ſiſtatur, pediſſequas habet febrem, polydipſiam, dyſpnœam gravativam, cephalgiam gravativam, vel eorum augmentum; fovetur autem emulſionibus amygdalinis intra juſcula, & decocto kinkinæ pro potu; poſteris diebus compeſcitur pulvere pannonico cum pilulis de cynogloſſo vel emulſionibus, quibus adduntur ſemina plantaginis, papaveris, cryſtallus montana, coralli rubri & cornu cervi ana gr. viii. pro ſingulis emulſionis unciis: externè ſacculi calidi avenâ toſtâ ſemipleni abdomini admoti diarrhoicos debiles ſublevant, miliariumque expulſionem ſollicitant.

Miliaria in ſyphiliticis lentè procedebant, & per duas ſeptimanas perdurabant ſubſequente cutis deſquamatione; in hoc caſu madorem continuum ſollicitare opus eſt mixturâ ex aquis cordialibus unc. iv. aq. flor. tiliæ, acaciæ, ſambuci ana unc. i. matre perlarum pulveris marchionis ana drachma ſemiſſ. ebor. uſti corall. rubr. ana ſcrupul. i. ſtibii diaphoret. ſcrupul. ſemiſſ. ſpirit. nitri dulc. gutt. xl. Sacchar. perlat. drachmis ii. dentur ſingulis bihoriis duo cochlearia, & ſit pro potu ptiſana ex ſcorzonerâ, cornu cervi, & ſemine fœniculi.

Cum poſt phlebotomiam, diarrhœa perſeverat, nec febris remittit, perſtatque *delirium* loquax, vel ſopor profundus, nec miliaria eruptura eſt, tranſeo ad veſicatoria duo magna ſuris applicanda, atque inde intra biduum exanthemata eſfloreſcunt & delirium evaneſcit, intus verò emulſio leviter diaphoretica adhibetur ex ſeminibus frigidis, ſem. cardui mariæ. papaver. cum aq. flor. acaciæ, ſambuci, malvæ, add. ocul. cancror. citratos; corn. cerv. corall. ana ſcrupul. nitri gr. xxiv. &c. Sumatur quarta pars omni trihorio.

Vitentur eſſentiæ, elixiria, omniaque ſpirituoſa præter liquorem anodynum Hoffmanni, vel ſpirit. nitri dulcem.

Polydipſia exigit aquam frigidam aceto anaticis partibus mixtam pro collutorio, & ſi deſit diarrhœa, detur ſerum lactis affuſo vino albo præparatum.

Cephalalgiam mitigabat epithema ex aceto, aquâ roſarum & albumine ovi.

Alvi laxitas primis diebus ciebatur enematis, quibus deinde abſtinebant.

10. *Miliaris Nautica*, *miliaire ſcorbutique*; *febris nautica* Huxham. *Morbus carcerum* Lind. *de ſcorbuto*. Eſt miliaris etiam purpurata ut prior, à quâ diſcrepat ſcorbuticis ſymptomatis combinatis; febris adeſt, eruptio copioſior in tibiis, ſenſim liveſcit, nigreſcit, ut miliaris eryſipelacea; ſequuntur ulcera gangrænoſa, ſanioſa, ſordida, hinc ſpina ventoſâ, caries pertinaces ſurſum non deorſum in parte ſerpentes, gingivæ molles vix tumidæ, ſæpè cruentatæ, maxillæ carioſæ, dentium lapſus, ſitis continua, cutis ſicca, urens; pulſus parvus, frequens; oculi ſæpè fixi, quandoque errantes, torvi, vividi; æger inquietus interdum delirat, linguâ humida, tremula; hic morbus citò trucidat: ſi verò tardiùs, non minùs certò, ortâ per metaſtaſim carie tibiæ infra genu, ibi ulcera cancroſa, ſummè dolentia, lethalia; Lind. Parum differt ab illa febris nautica Huxham. *de aëre*, *& epid. pag.* 44. ubi fusè de curâ agitur.

Differt miliaris carcerum & nautica ab amphimerinâ Hungaricâ per eruptionem miliarem eryſipelaceam; fortè ſpecies nullæ ſunt in his adhuc fixæ, quia venenum miliare cùm purpureo & ſcorbutico combinari multis modis poteſt, aut nondum ſatis obſervatæ ſunt differentiæ eſſentiales.

11. *Miliaris Purpurata*; *The Goal-fever* Germanis; *jail-diſtempers* Anglis; *febris carcerum* Huxham. *de aëre pag.* 82. Ludwig. *inſtit.* n°. 150. Pringle *diſſertat. of the jail diſtempers.*

Febris eſt putrida contagioſa ac peſtifera valde cum ingenti virium damno, maximâ præcordiorum oppreſſione, tremore, tendinum ſubſultu, vigiliis, delirio, linguâ nigrâ & ſæpè ari-

dâ valdè, faucibus ſqualidis, halitu fœtidiſſimo; pulſus vacillat plurimùm, mox ab initio morbi idque vel in robuſtis, urina eſt plerumque lurida & vappida, ſæpè ſubnigra & olida, rarò aliquid ineſt ſedimenti, interdum verò continet furfuroſa quædam inæqualiter ſparſa; in ſtatu febris erumpunt petechiæ atræ, ſæpè papulæ aut puſtulæ liveſcentes cum oleoſo fœtido ſudore, puſtulæ floridæ in morbi acme ſalubres; lividæ & ſubnigræ lethales; petechiæ ſemper malæ, alvus nigra, fœtidiſſima, citiſſima plures ſub finem abripit; phrenitis quandoque, alias carus ſub ipſo morbi initio accidit quibuſdam. Si inſciis his oborta eſt alvi dejectio, certiſſima ſecuta mors eſt, biduo vix exacto.

Hic morbus vix ullam tolerat phlebotomiam; primâ vice extractus ſanguis eſt rutilus, valdè floridus, ſecundâ vice lividus aut niger non concreſcens.

12. *Miliaris Britannica*, Diar. Med. *Julii* 1759. *pag.* 57. *Maladie contagieuſe qui regne en Bretagne entre Breſt & Rennes, ſurtout à Plenée depuis* 1757. par M. Moucet. *Febris inflammatoria, catarrhalis & putrida* D. Moucet.

13. *Miliaris puerperarum*; *Eruption laiteuſe à la peau* Puzos. Gottlieb Ludwigii *inſtit. clinicæ* n°. 244. *purpura puerperarum*, ipſi dicta; *Miliaire des femmes en couche.*

Miliaris puerperis ſuperveniens ut & aliis eſt vel alba, vel rubra; miliaris alba ſi tertio, quartove poſt partum die erumpit cum deliriis, æſtu ſummo & aliis gravibus accidentibus, ſemper fermè funeſta eſt, imprimis ſi ſudor copioſus eam præcedit, ſi metritis cum ſenſu refrigerii in abdomine, ſi petechiæ cum miliari ſimul

erumpant, si verò febris cum largo fluxu materiæ fœtidæ ex utero remittit, spes salutis aliqua superest.

Multò mitior est miliaris in puerperis, si rubra quinto, septimo, vel nono die demum erumpat, si symptomata mitiora sint, & lochia ex voto succedant.

Curationem videsis apud Puzosium, *Traité des accouchemens*, *pag.* 377. qui hujus duas species distinguit. Levia diaphoretica ex infuso theæ, croci, artemisiæ, chamæmeli, & oleum amygdalarum tantum suadet D. Puzos. in simplici, quæ sæpiùs à stragulis densioribus quibus onerantur puerperæ, ortum ducit.

14. *Miliaris Scorbutica*, Chr. Gottl. Ludwigii, *instit. clinicæ* n°. 230. *purpura scorbutica* ipsi dicta.

Miliaris scorbutica in corporibus quæ impuris humoribus scatent, sæpiùs sine febri evidenti, æstivo potissimùm tempore accidit, non nunquam verò aliis levioribus morbis v. g. amphimerinæ catarrhali supervenit, in utroque casu semper chronica est, & ægros diù exercet, rubras ostendit pustulas & asperam reddit cutis superficiem cum pruritu multo, imprimis si corpora incalescant, cum hac morbi specie nec languor insignis, nec anxietas præcordiorum, nec alia gravia symptomata occurrere solent.

Causa in acrimoniâ seri posita est, quæ à salso & aromatico victu in corporibus sedentariis frequens est; potus copiosus calidus, abusus tabaci cum defectu exercitii, & alvi constipatione huic ansam præbent, diluente & non fermentato potu, cibis blandis, exercitio sufficienti in aëre puro, frictione & balneis multum solatii ægro affertur. Ptisanæ demulcentes ex scorzonera, chinâ, bar-

danâ, præmissâ phlebotomiâ & levi catharsi conveniunt, evitentur alexipharmaca, adhibeantur æstate aquæ acidulæ; superato morbo balneis frigidis cutis roboretur. Ludwig.

Urina in hac specie valdè colorata cito fœtida, si servetur, crustâ oleosâ & salinâ tegitur, ægri torminibus laborant & feces fœtidas ejiciunt, pulsus in hac febre rarior est & lentior quàm in sanitate. Lind. *de scorbuto.*

V I. *Purpura*, le Pourpre. *Porphyre* Græcor. *Petechialis febris* Germanorum, *Petechiæ*, *Peticulæ &c.* aliorum.

Genus est phlegmasiæ, cujus notæ sunt potissimum maculæ subrotundæ morsibus pulicum similes, sed purpurei quandoque, lividi, aut atri coloris, sine tumore & pruritu. Adde amphimerinam vel tritæophiam duplicem.

Differt 1°. à pulicum morsibus, qui in febribus illudere possunt ex eo quod pressione evanescit rubedo horum morsuum, non verò purpura, & defectu stygmatis vel puncti ab insectis pertusi; 2°. à maculis scorbuticis, quod scorbutus fit sine febre, purpura verò febrem acutam comitem habeat, præterea scorbuticæ maculæ aliis scorbuti signis adjunguntur, ut stomacaci, quæ hic deficiunt; 3°. in Rubeolâ erumpente adest affectus catarrhalis, in eruptâ est asperitas, horum nulla sunt in purpurâ, si Viennensem anni 1758. ab Hasenohrlio descriptam excipias; adde quod maculæ rubeolosæ sunt incertæ figuræ, purpuratæ verò exactè circulares; 4°. in scarlatinâ est rubedo quasi uniformis in trunco

velut à vino rubro affuſo, in purpurâ ſunt maculæ lividæ ab invicem diſſitæ, intervallis cuti omnino concoloribus & apprime diſtinctis, nulluſque pruritus, qui ferinus eſt in ſcarlatinâ.

Purpura accidentalis, quam ſymptomaticam dicunt, concurrit quidem cum variolâ malignâ, rubeolâ malignâ, miliari malignâ, peſte vulgari &c. aſt ab illis omnibus exanthematis diſcrepat; de cætero petechiæ faciei parcunt, truncum verò maximè infeſtant.

1. *Purpura Benigna* Chr. Gottl. Ludwigii, *inſtitut. Clinic. n°.* 145. *Petechiæ benignæ* ipſidictæ; *Fiévre pourprée. Vide* Foreſti *obſerv.* 59. *libr.* 6.

Cognoſcitur ex febre, quæ more aliarum incipit ex horrore, frigore, ſubſequente calore & circa quartam diem per truncum potiſſimùm effloreſcunt maculæ non lividæ, nec atro-purpureæ, ſed roſei coloris & paucæ; ubi apparent per totum corpus poſt ſigna coctionis, inſtar criſeos morbum ſolvunt.

Verum ſi reprimantur, ut in caſu Foreſti, diros alios morbos excitant, ut gaſtrodyniam diriſſimam cum anguſtiâ præcordiorum & dyſpnœâ. Ad revocandam illam eruptionem optime convenit pulvis bezoarticus ad drachm. 1. cum nitri ſcrupulo 1. & camphoræ granis quatuor, qui omni trihorio eſt ſumendus.

2. *Purpura Maligna*, *Fiévre pourprée maligne*; *Febris peſtilens* Riverii *pr. Med. Febris petechialis* Chr. Ludwigii *n°.* 146. Juncker. *tab.* 72. *Febris purpurata* Riverii *C.* 1. *obſ.* 21. Sennert. *lib.* 4. *cap.* 11. *Febris peticularis* Raimond. Fortis; *Tabardillo* Hiſpanis; *Febris lenticularis* Germanis.

Unicum datur ſymptoma, ait Riverius *pag.* 326.

febri pestilenti proprium & peculiare, quod in reliquis febribus non contingit; maculæ nimirum purpureæ in toto corpore ac præcipuè in lumbis, pectore & dorso apparentes morsibus pulicum plerumque similes, quæ peticulæ seu petechiæ ab Italis nominantur.

Riverius *obs.* 18. *centur.* 2. vidit quadragenarium purpurâ malignâ laborantem cum siti intensâ, præcordiorum æstu, & inquietudinibus; præcesserat cholera, tertio die hæmorrhagia copiosa, pulsus erat parvus, maculæ lividæ, præter julepos cardiacos cum sale prunellæ ter in die exhibendos, præscripsit is pulverem ex salis prunellæ unciâ semisse, camphoræ drachmâ semisse; sumat quartam partem tertiâ quavis horâ; eadem die melius habuit, & his remediis iteratis intra paucos dies convaluit.

Idem *observ.* 21. *centur.* 1. refert historiam febris purpuratæ remittentis ab octo diebus durantis, in quâ æger semel purgatus & tres phlebotomias passus; pulsus erat frequens & inæqualis, & totum corpus exanthematis purpuratis refertum; urinæ laudabiles paululum coctæ, invitis cucurbitulis, ptisanâ de cornu cervi, inunctionibus ex oleo scorpionum, undecimâ die delirium accessit; decimâ sextâ circa vesicatorium dorsi apparuerunt pustulæ plurimæ quasi variolosæ, quæ sequenti die ruptæ exsiccabantur; ast in parte anteriori pectoris infinitæ prodiere papulæ perexiguæ, pellucidæ, humore seroso refertæ, verbo miliares, unde febris valde remissa, & delirium imminutum, purgatus æger decimâ sextâ, iterùmque vigesimâ secundâ convaluit.

Successum tribuit Auctor potissimum ptisanæ, in cujus singulis cyathis miscebat salis prunellæ

drachmam

drachmam unam & ſpiritûs vitrioli guttas decem; adhibebat etiam cum ſalis prunellæ drachmâ ſemiſſe bezoarticum minerale ad ſcrupulum unum & camphoræ grana ſex.

SCHOLIUM. A petechiis diſcrepant meo quidem judicio vibices ſeu maculæ amplæ violaceæ aut lividæ, quæ in peſte ſporadicâ, nec non epidemicâ per cutem diſperguntur: *vibices* dicuntur, ſi virgatæ quaſi à flagellis inflictæ. Vide *obſerv.* 64. River. *centur.* 2. ubi refertur nomine febris malignæ, peſtis ſporadica parotide terminata circa diem undecimam.

Hujus morbi hiſtoriam *vide* apud Frid. Hofmannum *de febribus petechialibus veris cap.* 11, *n°.* 3.

3. *Purpura Symptomatica, les Petechies accidentelles, pourpre accidentel.*

Ea eſt quæ aliis morborum generibus ſupervenit, nec eos judicat, nec in illis conſtans eſt, nec in morbi incremento obſervatur; morbi, quibus illa jungitur non petechiales, ſed *petechizantes* à Junckero & Nentero cognominantur, & tales ſunt omnes febres remittentes, potiſſimum Hemitritæi & Tritæophiæ, omnes phlegmaſiæ exanthematicæ, ut peſtis, variola, rubeola maligna, miliaris, quæ etiam reciproce puſtulas aut papulas ſuas ſymptomaticè admiſcent purpuræ, & ſibi mutuò; ſic in *obſervat.* 21. *centur.* 1ª. Riverii, puſtulæ varioloſæ & miliares papulæ purpuram malignam ſymptomaticè adornarunt; ſic peſtem Maſſilienſem petechiæ, puſtulæ carbunculoſæ, vibices, aliaque exanthemata bubonibus ſe comites addebant. Peſtis ſporadicæ cum petechiis hiſtoriam *vide* apud River. *centur.* 2. *obſerv.* 64. morbus enim qui parotide ſolvitur

nomine pestis sporadicæ videtur designandus.

Utrum purpura maligna sit contagiosa, ut contendit Ludwigius, valdè dubito, cùm de pestis contagio maximi in arte viri dubitent, in quâ tamen purpura pesti conjungi solet, venenum tamen multiplicativum in ipsius principio morbifico admitto idque tenuissimum, halituosum, acre, septicum. In hoc morbo phlebotomia rarò adhiberi potest ob pulsûs debilitatem, emetica verò & cathartica feliciter adhibentur, dein lenia diaphoretica, antiseptica præsertim, ut camphora, chamæmelum, serpentaria, &c. usurpantur.

VII. *Erysipelas*, Fiévre Erysipelateuse. *Febris erysipelatosa* Sydenhami *pag.* 174. 655. Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. *Rosa* Sennert. & *Ignis Sacer. vulgò* seu S. Antoine, Mezeray *Hist. Franc. Erysipelas perniciosum* Moron. *director.*

Vulgò eodem nomine insignitur ac *Erythema* seu morbus gravis & levis affectus, verum res adeo diversas diversa nomina designare debent.

Cognoscitur ex pyrexiâ acutâ & tumore diffuso coloris rubro-rosei cum sensu ardoris.

Differt ab exanthematicis prioribus quod non per puncta exigua & maculas pulicum morsibus similes erumpat, sed in latas, amplas, pollicares aut majores areas subtumidas se diffundat: ab Erythemate per febrem sæpiùs putridam quâ Erysipelas stipatur, cum vix ulla sit in Erythemate saltem à principio externo procedenti. Erysipelas verò ut Erythema cutis desquamatione terminatur.

1. *Eryſipelas Roſa* Sennerti *de febrib. lib.* 2. *cap.* 15. *Eryſipele* ; *febris eryſipelatoſa* Sydenhami *pag.* 174. *das Rothlauff* Germanis.

Phlegmaſia eſt cum febre continua ſynochâ ; cum alicujus partis, potiſſimùm faciei erythemate juncta juxta Sennert. Definitur febris continua à ſanguinis parte tenuiore corruptâ & inflammatâ, quâ ut natura ſe liberet, eam in aliquam partem externam expellit formâ tumoris aut maculæ rubræ, latæ, quæ à parte in partem ſerpit.

Præludit ab horrore, rigore & ſequenti circiter die invadit, potiſſimum ſub finem æſtatis, dùm æger ſub dio verſatur, ſummus ſubituſque rubor ac dolor exoritur in quadam parte, apud Germanos in inguinibus, alis, femoribuſve cum prævio glandularum vel axillarium vel inguinalium dolore, ita ut æger ſe peſte correptum judicet ; apud Anglos verò & Gallos ſæpiùs faciem occupat hic tumor calore acri, rubore roſeo, cum ſumma cutis tenſione & elevatione exiguâ, latâ, diffusâ non circumſcriptâ ; febris intenditur cum calore, ſiti, anxietate, non rarò apud nos linguæ albedine, oris fœtore. Si vehementius ſit malum, phlyctænæ ſupra tumorem elevantur, aquâ ſubluteâ turgidæ, hinc per frontem, palpebras, capillitium, collumque circuit, atque ſi malè tractetur, accedit gangræna, delirium, utplurimum verò morbus intra ſeptimanam terminatur.

Sexagenaria menſe februario magnâ debilitate cum ſomnolentiâ ac pulſu parvo corripiebatur, præmiſſo frigore & horrore ; illicò potionem cardiacam adhibui, ſequenti die phlebotomia è brachio fuit inſtituta, poſtridiè catharſis ex duobus cyathis ptiſanæ regiæ cum pauxillo tartari

ſtibiati ; ſæpiùs enim præcedunt nauſeæ, & nihil felicius in hoc morbo ſuccedit quam vomitorium ; eodem veſperè iterum vena ſecta fuit, tunc ſeu tertiâ die eryſipelatoſus tumor in parte dextrâ faciei apparuit, caput ſenſim circuivit, nihil applicui, ex aure ſerum ſanguinolentum effluxit, bullæ apparuerunt & citò crepuerunt, pulſus major & frequentior evaſit, phlebotomia iterata eſt, & ptiſanâ regiâ ſine tartaro ſtibiato alternis diebus ſumptâ ; lingua quæ erat ſicca & nigra humida evaſit ; ſeptimâ die nitida fuit ; eryſipelatoſus tumor, qui palpebras in magnum tumorem ſubalbum inflaverat, eaſque dein deſeruerat, reſedit, exſiccatus eſt, & in magnas ſquamas cuticula delapſa eſt.

2. *Eryſipelas typhodes ; Fiévre maligne éryſipelateuſe.* Eſt febris maligna initio typhodes deinde biliosa alternis diebus paroxyſmum fortiorem, ſed unum quotidiè inferens, in qua cum delirio, ſummâ virium proſtratione tertiâ die erumpit tumor eryſipelatoſus faciei, vel humerorum, colli, brachii, febre tunc temporis vividâ, ardente, quæ primis diebus ex pulſu vix poterat cognoſci.

Domina de Graſſet triginta annos nata menſe februario è templo exiens, horrore, frigore, cephalalgiâ corripitur, lecto poſt tres dies tantùm ſe addidit, febris erat remittens tritæophia duplex, quæ creſcens cum frigore, & dein calore ſummo exacerbans delirium afferebat, tertio die tumor eryſipelaceus faciem affecit, aſt recedens ob mutatum lectum, dein in humeris, collo, pectore apparuit, mox brachium dextrum ac manum invaſit, vena novies ſecta fuit ; ſanguis erat coriaceus, diebus à paroxyſmo fortiori va-

cuis, purgata cum ptisanâ regiâ & tartaro stibiato, die decimâ septimâ, ob iram susceptam paroxysmus vehemens cum horrore aquæ, lucis aversatione, & lacrymatione exiguâ sine ratione, vena pedis tusa fuit, sequenti die vini emetici puri unciâ unâ sumptâ, erysipelas quod recesserat, iterùm faciem infestavit; delirium imminutum est; interea in manu, brachioque quovis manè tumores molles, albi, sese ostendebant sine prævio rubore aut dolore; his apertis pus effluebat, vulnus citò sanabatur; nova apostemata die sequenti apparebant, & illicò aperiebantur; trigesimâ die sensim paroxysmis debilitata è vivis excessit.

Vidi similem morbum Nemausi in muliere quadragenariâ, in quâ per tres quatuorve dies ex pulsu & delirio obscuro hystericum insultum tantummodo incusandum putabant, ast repetitâ phlebotomiâ erysipelas in dorso apparuit, emeticis & catharticis febris illa tritæophia intra 14. diem recessit.

Sunt qui linteolum æquis vini & aquæ tepidæ partibus madidum, alii verò decocto florum sambuci in aquâ tinctum, & quavis horâ renovatum erythemati imponunt, ast nihil imponere satius est.

3. *Erysipelas à veneno anno* 1752.

Mensis Augusti nono sutor oppidi *Vias* dicti, ejus uxor, duoque nati, frixum hepar squali catuli Linnæi manducarunt, tertius natus nihil ex eo attigit, puella perparum; statim à pastu qui manducaverant hepar, somno correpti decumbunt per biduum, triduumve somno & delirio detenti; vicini admoniti accedunt, & hos ægros erysipelate universali citra calorem tamen, sed cum acri pruritu

correptos, ac velut ebrios contemplantur; femina prima exſurgens cutemque exagitans, cuticulam totius corporis à cute ſecedere ſenſit; maritus ægriùs cuticulam depoſuit non ſine violentis pandiculationibus; tota epidermis uxoris intra ſex dies omninò avulſa eſt, aſt viro intra menſem; interea Agatham ego accerſitus ad ægram nobilem, ſutorem & ejus uxorem accerſo, & fruſta ampla epidermidis ab illis accipio; ipſe à calcaneo viri fruſtum amplum adhuc hærens avello; puella partim tantum deſquamata furunculum in femore paſſa eſt. Hepar illius piſcis ſemper rejici ſolet ab ipſis piſcatoribus, piſcis verò ille non proſtat niſi menſe Auguſto in noſtris oris, vulgò *catulus marinus* vocatur; hepar conſtat ex duobus lobis pedem longis, inſtar lori coriacei complanatis, ex luteo variegatis vel punctatis.

Simile verò eryſipelas collum, & faciem tantùm infeſtans corripuit Monſpelii tres adoleſcentes, qui alterius generis piſcem manducaverant. Idem Agathæ de alterius etiam piſcis eſu factum dicunt: fortè illi piſces venenum hoc concipiunt cum fruſta carnis putridæ hamis affixa vorant. Hic morbus à mytulorum eſu ſæpe productus fuit Werlhofio teſte.

4. *Eryſipelas Ambuſtio*, *grande brûlure*.

Morbus eſt iſque valdè periculoſus, cum magna pars corporis, præſertim verò faciei oleo, aquâ, aut aliquo liquore ferventi comburitur, lebete effuſo, lapſu in calcem vivam recens aquâ ſolutam, aut in ignem, qui conflagrat, aut pulveris pyrii exploſione attingitur, inde dolor atrox, pertinax, febris acuta, pervigilium, & quandoque cita mors, aut etiam ſphacelus partium

combustarum, amplæ phlyctænæ &c.

Pro arcano est apud mulieres unguentum ex aquâ secundâ calcis & oleo; sed ceratum Galeni ad dolores demulcendos æque valet, ubi partes erosæ sunt. Si vero nulla excoriatio, sedato primò dolore, vinum tepidum aquatum continuò admotum optimum est.

5. *Erysipelas Pestilens; Feu S. Antoine, Feu sacré*; ægri *ardentes; Ignis sacer* Mezeray *hist. Franc. anno* 1090. *Mal des ardens en* 1130. *sous Louis VII.* Mezeray.

Hoc anno utramque Lotharingiam devastabat morbus epidemicus, ignis Sacer, vel ignis Sancti Antonii nuncupatus. Præ Templorum foribus, inque mediis plateis ægri miserrimam vitam doloribus atrocibus excruciatam ducebant; aliis pedes, manus aliis, quibusdam facies hoc pestilenti morbo exedebantur; an ad erysipelas, an ad anthracem referenda sit hæc epidemia dubito. Erysipelaceam tamen fuisse febrem videntur innuere Sennertus, Sydenhamus & nuper Frid. Hoffmannus, qui animadvertit erysipelaceam dari febrem, quæ cum atrocissimo morbo pestilenti summam affinitatem habet, utrumque enim cum horrore, æstu, delirio, virium prostratione, vehementi dorsi capitisque dolore invadit; inter tertium, & quartum diem erumpunt ad glandulas axillares vel inguinales materiæ adurentes, quæ in igne sacro ad pedes usque descendunt. Hæc materies in glandulis abscessum format, ac partibus extremis gangrænam & sphacelum inducit: demùm in utroque morbo à materiæ morbificæ retrocessione summum impendet vitæ periculum. *Vide* Frider. Hoffmann. *de febre erysipelacea n°.* 2.

6. *Eryſipelas ſymptomaticum* Frid. Hoffmann; *de febre eryſipelaceâ n°.* 4.

In anaſarcâ, aſcite, imò aurigine & melanyctero accedit haud rarò ſymptomatice eryſipelas & citò ægrum jugulat.

Complicatur etiam vulneribus partium nervoſarum, præſertim cranii & fracturis oſſium, & tunc æger in ancipiti verſatur.

7. *Eryſipelas chinenſe* du Halde *hiſt. de la Chine pag.* 317.

Operarii qui vernicem extrahunt ex arbore quæ *Rhus vernix* Linnæo dicitur, ſi exhalationes hujus excipiant, eryſipelate univerſali intra diem afficiuntur, facies deformatur, corpus intumeſcit, quaſi lepra infectum videtur; cutis ubique crepat, unde multum ſeri effluit, demum cutis exſiccatur, decidit & nova ſuccreſcit.

Cura petitur ex hydragogo vehementi, dein balnea in decocto cymarum abietis, corticis caſtanearum cum nitro & baſellâ, ſtuphæ hujus decocti adhibentur,& cinis baſellæ vulneribus aſpergitur.

8. *Eryſipelas Zoſter* Plinii *lib.* 26. *cap.* 11. *Zona* Frid. Hoffmanni, *de febre eryſipel. n°.* 6. Ruſſelli *de tabe glandulari*, *pag.* 125. Anglis *the Shingles*, *pag.* 23. *Zoſter* Langii *epiſt. pag.* 110.

Hic corporis truncum infeſtat, modo thoracem, modo ſcapulas, modò latera & coſtas occupans; frequenter etiam inferius oritur & medium corpus tanquam cingulum cingit atque totum amplectitur, in quo caſu, teſte Plinio, enecat. Subnaſcuntur veſiculæ quædam flaveſcentes nonnunquam, ſed ſæpiùs liveſcentes, quæ ad inſtar herpetis, cujus ſpeciem maxime referunt, corrodere ſolent. Hinc *Herpes* Scribonio Largo dicitur; febriculâ tantùm ſtipatur, & ſi reprimantur veſiculæ, magna ſymp-

tomata enafcuntur. *Vide* Hiftoriam à Ruffello traditam, in quâ gravis dyfpnœa fucceffit.

Duo in curâ funt obfervanda, 1°. ut maturationem ulcufculorum adjuvemus; 2°. ut à purgando nos contineamus, donec fe per cutim evacuarit eruptio; tum autem vel fale Glauberi, vel aquâ marinâ venter fubducendus eft. *Vide* curam fufiùs apud Frid. Hoffmannum, *S. 1. cap. 13. de febre eryfipelaceâ.*

9. *Eryfipelas contagiofum* Deflandes *Act. Acad. Par. 1716.*

Ægritudo Tolofæ Epidemica, &, ut ferunt, contagiofa fuit anno 1716. Epidermis faciei apud eos qui convalefcunt decidit.

10. *Eryfipelas à vefpis.*

Vidi militem calvum, qui apum examine ita fuit involutus, & laceffitus, ut caput, collum & manus quafi eryfipelate uniformi mirè intumefceret cum rubore & atroci dolore, ex quibus ferè exanimatus fuit; vefparum morfus repetiti eumdem morbum producunt & atrociorem; nullum tutius auxilium eft quàm frigidâ continuò renovatâ partem abluere, tefte Reaumurio.

VIII. *Scarlatina*, la Fiévre rouge; *Morbilli confluentes* Morton. *de febr. fcarlatinâ, pag. 28. cap. 5.* dicitur Scarlatina à colore rubro rutilo exanthematum.

Phlegmafia eft exanthematis maculofis rubris crebrioribus, latioribus, & multò magis rubentibus, at non perinde uniformibus, ac funt illæ maculæ quæ rubeolam ftipant, quæque pariter farinofis fquamulis terminantur, fed fine præludio catharrali enafcuntur, & ad fecundam, ter-

tiamve vicem se produnt ac recondunt vicissim.

1. *Scarlatina febris* Sydenhami, *cap. 2. pag. 62. & 653. Rubeola confluens.*

Hæc febris utplurimum sub æstatis finem accidit; integras familias & præsertim infantes aggreditur, sine tussi, epiphorâ, unde distinguitur à rubeolâ; sed præterea in rubeolâ dantur in trunco corymbi macularum intervallis cutis albis invicem discreti; in scarlatinâ maculæ sunt uniformiter disseminatæ, quasi vino rubro tinctæ forent partes. Die quartâ facies intumescit, exanthemata se produnt, & post tres vel quatuor dies evanescunt; incipit cum horrore & frigore; ægritudo est mediocris.

Cura simplicissima est. A phlebotomiâ, catharticis & magis etiam à sudorificis, & cardiacis abstinendum; carnium esus interdicatur, foras non prodeat scarlatinus, nec se lecto jugiter addicat; desquamatione peractâ, utatur leni cathartico. Si coma, ecclampsiave initio supervenerint, ut infantibus accidit, epipasticum amplum nuchæ applicetur, & paregoricum quavis nocte usurpetur; pro potu sit hydrogala, seu lac cum aquæ triplo coctum.

2. *Scarlatina urticata; Fiévre rouge prurigineuse; Fiévre ortiée* de Mezeray, *T. 2. pag. 251. Malad. des armées; altera erysipelatosæ febris species* Sydenham. *pag. 174. cap. 6. Purpura urticata* Junckeri *Tabul. 74. pag. 599.*

Incipit cum sensu refrigerii, sequitur moderatus calor, sitis, cephalalgia, dein cum multo pruritu, & cutaneo rigore exanthemata tam in facie quam in reliquo corpore se produnt, quæ cutim superant & citò accrescunt, & papulas eminentes coloris ex pallido rosei, urticarum puncturis

ſimiles referunt, quandoque cum protuberantiis fermè eryſipelaceis & aſperitate ſerpiginosâ; febris, ſi adeſt, mitiſſima eſt; exanthemata interdum evaneſcunt febre remittente, aſt circa veſperam denuò cum febre prodeunt, cum pruritu moleſto & ardenti : intra tres aut quatuor dies ceſſat affectus, minutiſſimis ſquamulis ex cute ſecedentibus.

Vide curam in *Medicinâ militari* ill. de Mezeray *Tom. 2. pag. 251.*

3. *Scarlatina porriginoſa.*

Tertia eruptionis ſpecies Sydenhami, *Ibid. pag. 176. cap. 6.*

Hæc rarior eſt antecedenti, ſæpius in pectore ſe prodit, ac aliquo loco determinato ſe figit; vix cutim ſupereminens ac latiorem maculam præ ſe ferens, niſi quod aliquantulum porriginoſa ac ſquamulis flaveſcentibus diſtincta; hac apparente æger bene ſe habet, recedente ægrotat, urinam turbidam ac rubram mingit. Hæc poſtrema eruptio curatur ut ſcarlatina urticata, aſt quandoque non niſi aquis ferrugineis diu epotis cedit.

IX. *Eſſera*, Porcelaine.

Phlegmaſia eſt utplurimum apyreta, vitiis æque ac morbis accenſenda, in quâ maculæ rubellæ, pollicares plures diſcretæ in diverſis corporis partibus ſubitò erumpunt, poſt diem unam aut alteram recedunt ac revertuntur.

Differunt à purpurâ urticatâ, ex eo quod multò latiores ſunt, nec ullatenus pruriginoſæ; vix dolent; febriculam minimam comitem habent. Illæ maculæ vix ſupra cutem eminentes raro phlebotomiam poſtulant, & ſæpiùs poſt quatuor dies

recedunt, sub regimine moderato cavendo à frigore, abstinendo à vino & carnibus. Vidi efferam cujus exanthemata pollicaria diametro, ex intensè rubris demùm albescebant, cuticulâ scilicet nummi parvi magnitudine à cute semotâ, nullo fluido interposito, deinceps exsiccata, & frustulatim delapsura. Harum specierum desunt accurati characteres.

X. *Aphta*, les Aphtes, Chancres; *Algola* Arabum; *Bresegue* Occitanis; *Pemphingodes* Galen. *Finit. medic.* *Vesiculæ gingivarum* Sennert. *de aphtis*; *Pustulæ oris* Haly Abbas; *Ulcuscula oris* Felic. Plater.

Definitùr à Galeno febris quæ per caloris intensionem pustulas in ore, quæ Græcis *phlyctides* dicuntur, excitat.

Ejus itaque character est eruptio phlyctænarum interiorem oris superficiem occupantium; sunt verò papulæ subrotundæ semilineares in palato valdè dolentes, in linguâ concolores apice pertusæ, quæ ulcuscula, abrasâ cuticulâ, serpunt, & acriter dolent; inde deglutitioni, suctioni, & apud adultos masticationi valdè nocent: pyrexia verò sæpiùs nulla aut exigua, nisi aphta complicata sit cum variolâ, tritæophiâ, &c. Color est varius, vulgò albus in medio, ruber in ambitu, vidi in linguâ ipsi linguæ concolores. In malignâ aphtâ papulæ sunt brunneæ, flavæ, nigræ, lividæ. Infantes aphtosi sunt sæpiùs quàm adulti.

Duplex est itaque status in papulis. Initio tumor est, seu elevatio epithelidis instar grani milii,

ſed apice foraminulum gerit; hæc verò veſicula nil continere videtur, ſed alba eſt, quia non cohæret partibus ſubjectis, ut accidit in ambuſtione epidermidis; dein lateſcit hæc eroſio maximè in aphtâ ſyphiliticâ, mercuriali, &c. & ulcuſculum merum eſt vulgò *chancre* dictum, cujus fundus eſt albus, ſordidus.

Efflorescentia illa tribuenda videtur ichori cuidam alkaleſcenti in glandulis miliaribus oris depoſito, halituoſo, corroſivo, quæ eroſo apice veſiculæ relinquit ulcuſculum acutè dolens quoties cibis, potuve attingitur; auxilia verò in genere ſunt antialkalina ſpecifica, ut acida, ſpiritus ſcilicet ſalis ſulphuris, alumen, vitriolum cypreum, &c. vel edulcorantia, ut oleum raparum, butyrum, radix althææ, demùm ſanguinem depurantia generalia, cathartica, &c.

1. *Aphta lactucimen* Mangeti *Bibliothec. Med. pr.* Mauriceau *lib. 3. cap. 34. Aphtæ infantiles, efflorescentia oris alba ſine febre.*

Vocatur illa ſpecies lactucimen, tum quia lactentibus familiaris eſt, & à lacte corrupto oriri creditur, tum quia ſub formâ papularum albarum, fundum oris obſidet hæc efflorescentia.

Hanc ſuſpicantur nutrices, ex eo quod lac ſugere recuſent, vel nequeant infantes, valdè anxii, pervigiles, febrientes ſint; papillâ in os immiſsâ, nutrices calorem oris infantis etiam ſentiunt, tum aperto eorum ore vident maculas albas ſemilineæ diametro invicem cohærentes, quæ palatum, genas internas, aliaſque oris partes obſident.

Apud adultos anticam ac ſupernam palati partem obſident, aſperam reddunt & albidam, cum acri dolore & difficillimâ maſticatione. Verùm

apex & latera linguæ etiam puncto hic & illic pertusa videntur, quod acerrimè dolet etiam colore vix mutato.

Curatio obtinetur lacte blando, dulci, adeòque electione nutricis, vel edulcorato prioris sanguine per diætam convenientem, catharsim, juscula refrigerantia, ptisanam ex orizâ, balnea, &c. necnon collutione oris infantis frequenti ex decocti hordei unciis tribus, mellis rosati & syrupi de moris ana unc. I. m. fiat collutorium; imò purgetur infans; dein absorbens pulvis, ut corallorum gr. x. in cochleari lactis præbeatur; purgari potest cum mannæ unc. I. rhei gr. octo, vel alternis diebus cum syrupo de cichoreo composito.

Si erosio papularum crescat, remediisque resistat, summâ cum cautelâ, collyrio Lanfranci maximè diluto ope penicilli tangantur ulcuscula, dein os abluatur, & inclinato capite residuum exspuatur. Apud adultos vel paucæ sunt papulæ, vel multæ; si paucæ, sufficit eas appresso vitrioli cærulei frustulo contingere, vel penicilli ope eas spiritu sulphuris vel salis urere, unde ptyalismus uber: si copiosæ, ut in epidemiâ anni 1759. observavi, phlebotomia utilis est, dein catharsis, oris collutio ex aceto, decocto hordei, cum melle, victus humectans & refrigerans; oleum raparum cum saccharo, mel cum tantillo aluminis ori admovetur; Germani aquâ in quâ ferrum candens extinctum est cum saccharo & croco ope linteoli rigidioris pustulas aphtosas abstergunt.

2. *Aphta febrilis; Aphtæ in adultis* Sennert. *lib.* 2. *pag.* I. *cap.* 18. est pueris necnon adultis familiaris cum febre, oris inflammatione, ulcusculis ejus albis ad œsophagum quandoque exten-

sis; ea species verò est phlegmasia; atque si hæ papulæ interiora œsophagi, ventriculi, &c. afficiant, inde anginæ, vomitus, dysenteriæ excitantur pessimæ, in ore verò pervigilium, dysphagiam, ptyalismum, summam maciem & debilitatem, unde quandoque mors.

Filius L. Riverii quadriennis fluxionem acerrimam patiebatur circa linguam & fauces, cum infinitis ulcusculis albicantibus dolorificis, & magnâ inflammatione; cibum capere nec lac sugere poterat, die ac nocte ejulabat, insomnis, macilentus, ac pene consumptus; alvi fluxus erat copiosus, quo bilem porraceam rejiciebat; mel rosatum cum spiritûs vitrioli guttulis aliquot, quod alias mirificè conducit, non profuit; vesicatorium scapulis admotum valde profuit, sed dolores & clamores perseverabant; æger per os humorem serosum & acrem emittebat; tandem narcoticis magnâ dosi sedatus est; hinc adhibitâ catharsi convaluit. River. *obs.* 43. *cent.* 2. & *obs.* 35. *c.* 3.

In adultis à phlebotomiâ & catharsi cura ineunda est.

3. *Aphta maligna; Aphtai cacoethes* Græcis. Paul. *lib.* 1. *cap.* 10.

Aphtæ symptomaticæ in febribus malignis lividæ, fœtidæ, gangrænodeæ cum tritæophiâ, aut simili febre malignâ citam mortem prænuntiant, teste Avicennâ. In dysenteriâ non sunt melioris ominis, monente Sydenhamo, *pag.* 109.

4. *Aphta syphilitica; ulcuscula venerea oris* Astruc. Gallicè *Chancres vénériens de la bouche*, Mauriceau, *Malad. des femmes*, *art.* 34.

Illa sunt duplicis ordinis; alia enim sunt spontanea, & à viru syphilitico jam inveterato, aut si recens, per basia suscepto, oriuntur, vel tum

ſanis, tum ſyphiliticis ab hydrargyroſi, aut remediorum mercurialium uſu copioſiori oriuntur.

Aphtæ ſyphiliticæ ſunt exulcerationes ſuperficiales, muco albo vel griſeo obductæ, quæ ſæpiùs velum palatinum, uvulam, ejuſque columnas, partemque poſticam faucium obſident, & à parte in partem ſerpunt cum oris fœtore, ptyaliſmo importuno, & ſi diutiùs durent, cum vomeris oſſiumque vicinorum eroſione, carie.

Aphtæ mercuriales ſunt ulcuſcula dolorifica, ſordida, fœtida, quæ potiſſimùm ad latera & baſim linguæ, ad interiora genarum, in extremo ductu ſtenoniano confertim erumpunt ob fortiorem hydrargyroſim, aut repetitum panaceæ, aquilæ albæ, &c. uſum, cum dolore, fœtore, ptyaliſmo, linguæ intumeſcentiâ, anginâ, oris aperiendi difficultate, & ſequenti ſtricturâ, quâ ægri dicuntur capiſtrati, Gallicè *bridés*.

Aphta ſcorbutica, *Ulceres de la bouche ſcorbutiques*. Vidi purpuram ſcorbuticam cum pertinaci narium & gingivarum hæmorrhagiâ, oris fœtore prægreſſo, pyrexiâ, poſt aliquot dies ab invaſione, maculis atro-purpureis, circularibus, vel ovalibus lineæ diametro per totam cutem reſperſis; ptyaliſmo ſanguinolento & phlyctænis in ore copioſis : in ſcorbuto graviore accedunt ulcuſcula gingivarum cum ptyaliſmo, phlyctænis ruptis enata, rodentia, quæ veram ſcorbuticam aphtam conſtituunt.

Nihil melius quàm ſi tangantur oleo vitrioli puro, aquâ Rabel, & ſimilibus.

5. *Aphta Belgarum* Auguſt. Blondel. *Med. Pariſ.* eſt phlegmaſia maligna in Belgio epidemica, cum linguæ, palati, faucium inflammatione, & exulceratione.

Aphtæ quæ ſuperveniunt miliari febri debellantur catharticis, ſanguinem contemperantibus; deinde verò uſu kinkinæ, & gargariſmate ex ſucco pomorum agreſtium, & ſyrupo de rubo idæo. *Vide* Sydenham. *pag.* 523.

ORDO SECUNDUS.

PHLEGMASIÆ MEMBRANOSÆ,

Morbi inflammatorii viſcerum membranaceorum, ut meningum, plevræ, ſtomachi, inteſtinorum, veſicæ, &c.

INVADUNT cum horrore, frigore, ſi à principio interno procedant; dein calor, laſſitudo, aſthenia, pyrexia, & ſymptomata viſceri affecto propria ſuccedunt, creſcunt, in ſtatu perſeverant, cum pyrexiâ ſæpiùs continuâ, in quibuſdam remittenti, & tunc in paroxyſmo ſymptomata cætera adaugentur, potiſſimùm pulſus frequentior, arteria plenior, vel magis tenſa, dolor vividior, calor major: ſi terminentur per reſolutionem, ſudores, diarrhœæ, perirrhœæ, in morbis pectoris anacatharſes ſuccedunt: ſi in ſuppuratum abeant partes affectæ, febris evadit hectica, lenta, chronica, ſudores colliquativi, accedunt tabes, phthiſes, cachexiæ, aſcites, aliique morbi chronici ultimæ claſſis.

Sanguis in patellâ collectus, modò juxta brachium, aut in largum vas deſtillando non fluxerit, ſed pleno ſaltu in anguſtam patellam fluxerit, ibique quietus aliquandiu ſteterit, tegitur corio albo, denſo, ſpecificè leviori quod *coëne* dicitur,

hinc ſanguis coriaceus *coëné*, Sydenhamo pleuriticus dicitur. Hoc corium pro putredinis indiciis habebant Veteres, pro pure vulgus habet. Specialis ſuppurationis ſignum, aut effectus exiſtimabatur ab ill. Queſnay; ſed pus vulgare, licet ad putredinem propius vergat quàm corium, ſpecificè gravius eſt cruore, corium verò levius. Quò febris purior, pyrexia vehementior, dolor intenſior, eò corium denſius, craſſius. Si verò phlegmaſia ſit maligna, æger cacochymus, ſeu ſi morbus ſit, ut aiunt, ſymptoma febris cujuſvis remittentis, typhi, vel exanthematicæ malignæ, corium vel ſero flavo immerſum, vel nullum, & cruor fluxilior eſt.

Licet ill. Hallerus ſenſum deneget membranis, docet experientia eas inflammatione correptas acerrimè dolere, ſuadent experimenta apud nos in vivis animalibus capta; dolores autem ſunt in hoc ordine intenſiores quàm in ſubſequenti, ubi viſcera farcta parenchymatoſa dicta, ut cerebrum, pulmo, &c. afficiuntur; ſpeciès hujus claſſis legitimas vel veras cognominant Veteres, quas à puro ſanguine fieri putabant; quas verò à cacochymico, ſpurias, bilioſas, pituitoſas, &c.

XI. *Phrenitis*, Phrénéſie; *Phrenitiaſis* Caſtelli Lexicon; *Tranſport au cerveau*; *Sirſen* Arabum.

Eſt genus phlegmaſiæ acutâ pyrexiâ & delirio perpetuo inſignitum, à cephalalgiâ atroci utplurimùm incipiens: definitur vulgò *mentis alienatio continua cum febre acutâ.* J. R. Fortis.

Diſtinguitur à paraphreneſi, quod primis etiam morbi diebus pyrexia vehemens & cephalalgia

meninges inflammari defignent ; à cephalitide per vigilias & dolores, cum in cephalitide fit delirium foporofum.

Phrenitis, paraphrenefis & cephalitis à vefaniis differunt per pyrexiam quâ ftipantur.

Delirium in illis eft infomnium à vaforum cerebri fortiori pulfatione & infarctu determinatum, unde anima ideis ab interno cerebri ftatu determinatis, minimè verò ad externas circumftantias accommodatis detinetur, percellitur, ut in infomnio dormientium; cùm autem anima roboris, quo pollet phreniticus, confcia fit per fenfum confufum, delirium audax eft; audacia enim pendet à roboris fui confcientiâ.

Animam infomnio illo morbofo detentam negotiis vitalibus fimul invigilare mirum non eft, cùm quotidiè accidat ut infcii & aliis ideis attenti ambulemus, manducemus, imò quod magis mirum, preces folitas linguâ & labiis deblateremus, quafi mirum loquelæ opus foret automaticum.

1. *Phrenitis vera* Boerhaavii *aph.* 771. *effentialis* Raim. Fortis. *Phrenit. idiopathica* Juncker. *tab.* 62.

Illa eft fpecies cæteris rarior in quâ meninges primariò inflammantur, & delirium fimul cum febre adoritur, cùm in paraphrenefi delirium in decurfu febris accedat. In illâ itaque eft ferox & affiduum delirium à cerebro, feu meningibus primariò affectis cum pyrexiâ acutâ continuâ, feu, ut ait Willifius, defipientiâ cum febre fynochâ.

Antecedunt calor & dolor inflammatorius capitis cum oculorum & faciei rubore, fomnis turbulentis, levi defipientiâ, vigiliæ, ira, protervia, oblivio, apud adolefcentes calidos, biliofos, liquoribus ardentibus, infolatione abufos, per æftatem iter facientes.

Stipatur pulſu duro, frequenti, veloci, ideis depravatis, unde pathemata & actiones inconcinnæ, vox mutata, tonus audax, loquela temeraria, ferocitas, inquietudo, ſomni turbulenti, oculi truces, protuberantes, ſtillicidium ſanguinis è naribus: tertio vel quarto die necat, prægreſſo ſopore profundo vel convulſionibus: cadavera exhibent piam potiſſimùm meningem inflammatam.

Curatur largis è brachio, dein è pede, imò è collo tandem repetitis phlebotomiis; ſi pulſus in fine debilis ſit, hyrudinibus ad tempora admotis: potus emulſionatus, vel acidus, nitroſus, laxantia eccoprotica, clyſmata, raſio capitis, demùm narcotica, proſunt.

Phrenitides ſymptomaticæ.

Quantum variet phrenitidis curatio pro indole morbi primarii à quâ pendet, patet ex obſervatis Sydenhami circa diverſas ſpecies phrenitidis; & maximi ad praxim momenti eſt hoc ill. Van-Swietenii monitum, ut nempe in harum ſpecierum curâ attendatur ad genium morbi primarii ex quo phrenitis orta fuit; utplurimum verò delirium in his morbis non niſi in decurſu febris ſupervenit, cùm in verâ initio febris appareat delirium.

2. *Phrenitis ſynochi pleuriticæ*; *phreneſis* Sydenhami *pag. 142. Phrenitis in febre continuâ* annor. 1673. 74. & 75. Sydenham. *pag. 136.*

Hæc febris pleuritidis epidemicæ genium imitabatur, & vocatur ſynochus pleuritica, licet ſine dolore lateris fuerit. Incipit morbus à dolore capitis, & dorſi ſatis atroci, ſtupore item & dolore articulorum, artuumque tenſivo, imò & totius corporis ferè rheumatiſmali; lingua ſubalba,

dispositio ad sudores, sitis mediocris, urina sanæ similis; febris duratio ad 14. raro ad 20um. diem extendebatur, nulli ex hac febre in *carum* incidebant febrilem; ast apud alios erat phrenitis valdè diversa à verâ; siquidem æger tranquillè delirabat, nec eò excandescentiæ & furoris ascendebat, quò solent illi qui phrenitide verâ aut etiam variolosâ corripiuntur; nam per intervalla æger abruptè dormiebat, stertebat etiam profundiùs, illudque symptoma erat diuturnius, minus acutum: pueris etiam hoc plerumque accidebat; ast adultis maximè, potissimùm si regimen calidum adhibitum fuisset, cùm vero æger sine stupore delirabat, nec ullâ ratione regi poterat, tunc acutius erat hoc symptoma, nec dabat inducias, & ægrum intra paucos dies tollebat. In hoc casu potissimùm præsidium tulit spiritus vitrioli, quem post venæ sectionem, atque enematis unius, alteriùsve injectionem, cerevisiæ tenuis instillatum pro potu ordinario concedebat Sydenhamus, qui intra paucos dies, & somnum conciliabat, & superatis symptomatis ægrum sanitati reddebat, quod nullâ aliâ methodo effici potuisset.

3. *Phrenitis miliaris. Vide* Frid. Hoffmanni *observat. 3. & 5. pag. 131. Phrenesis novæ febri superveniens* Sydenham. *Schedula monitoria, pag. 517.*

Hic morbus nova febris dictus Sydenhamo, est species miliaris morbi, monente Meadio, quæ præ cæteris caput petit, nec sine ingenti tum molimine, tum ægri periculo inde valet deturbari. Præcavetur maximè hæc phrenitis ac petechiæ, regimine temperante & à lecto astinentiâ quantum vires permittunt, saltem situ semierecto, & stragulis imminutis. Hæc phrenesis ubi

ſemel invaluit, nec ſubitò deleri poteſt, nec repetitâ ultra limites præſcriptos in miliari vel phlebotomiâ, vel purgatione ejus curationem aggredi tutum eſt. Ad hoc nil æque confert ac ægri caput radi, hac methodo cerebrum refrigeratur admodùm, ita ut ſenſim phrenitis evaneſcat, non ſecùs ac cataphora huic ſuperveniens.

4. *Phrenitis ſynochi ſanguineæ; Phrenitis ſymptomatica; Febris continua* annor. 1661. 62. 63. &c. Sydenhami, *pag.* 40.

Huic febri ob regimen vel temperamentum calidius apud Juvenes vegetos ſupervenit phrenitis, vel quod proximè illuc accedit, æger omninò non dormit, ſæpè exclamat, inconditis vocibus utitur, vultu ac loquelâ ferocit, potum avidè raptimque bibit, urina ſupprimitur.

In hoc caſu liberaliùs mittitur ſanguis, clyſteres ac medicamenta refrigerantia uſurpantur, eo uſque quo phrenitis in diuturnitatem aliquam excurrat, & tunc non erit difficile ægrum à phrenitide & febre liberare, ſcilicet ope narcotici quod in morbi principio nec augmento tutò datur, ne ſecretiones remoretur, aut inutile ſit, imò experientiâ teſte noxium, aſt in declinatione, ut poſt duodecimum febris diem, imò melius poſt decimum quartum, maximè verò ſi antea purgari poſſit æger. Narcoticum autem eſt, vel laudanum liquidum ad guttas ſexdecim, vel ſyrupus de meconio cum ſyrupo limonum, aut caryophyllorum, de cætero aqua roſarum fronti cum ſucceſſu imponitur ex linteo hâc madido.

5. *Phrenitis varioloſa* Sydenhami; *Variolæ Reg. anni 1669. pag. 85. & 96. & 398.*

A nimiâ ſanguinis ebullitione tam in diſcretis quàm in confluentibus variolis phrenitidem ſuper-

venire quotidianum est, atque in hoc casu à regimine calido sæpè malum oritur; quocirca clysmatis, imò phlebotomiâ, stragulorum imminutione huic symptomati occurrendum est; verùm prudenter cum phlebotomiâ agendum est, nec ferè usurpari potest post eruptionem nisi cum phrenitis in discretis variolis ideo accidit, quia facies non turgescit, & pustulis copiâ satis magnâ comparentibus, sanguis adeò efferus est, ut inducias ferre nequeat, donec medicamentis paregoricis, & aliis ad id facientibus ad debitam temperiem reduci possit; facies autem turgere debet circa octavum ab invasione diem, & deinde manus; facies verò undecimâ die detumescit; quod si ob regimen calidius variolæ non erumpant, sed phreneticum delirium accedat, in hoc casu Sydenhamus jubet, 1°. ut æger è lecto eximatur, & eum non nisi nocte ingrediatur ante lapsum sextum diem; 2°. ut syrupi de meconio dosim assumat largam, & si ea post horæ spatium nil egerit, iterum novam assumat, & sic deinceps, atque sic frœnato morbi impetu, tantùm semiuncia quovis vesperè pro puero decenni quotidie repetatur. Sydenh. *dissert. epistol. pag.* 398.

6. *Phrenitis morbillosa* Morton. *de febre scarlatinâ*, hist. 1ª. 5ª. & 6ª.

Morbilli seu rubeolæ, imò papulæ scarlatinæ febris, (quæ videtur Mortono nihil aliud esse quàm rubeola confluens) delirium cum febre acutâ corripit ante eruptionem, in quo casu Mortonus venam secari jubet, epipasticum dein nuchæ applicari, & suo more cardiaca bezoartica, ad expellendum quod fingit venenum, consuevit, methodo sanè à Sydenhamianâ longè discrepante.

7. *Phrenitis verminosa* Sennert. Gallis *le Vercoquin*.

Phrenitidem in febre verminosâ apud puellam urbis *Cette* memorat Joan. Bauhinus *in obs.*

Hippiatri contendunt equos in furorem agi à verme intra cerebrum genito, & hunc morbum *Vercoquin* vel *Versequin* nominant, teste etiam Furetieri Dictionario. Hanc historiam confirmat Paracelsus, *libr. 2. paramiri n. 2.* dicitque phrenitidem ortam esse verme utramque meningem perforante.

8. *Phrenitis à plicâ* Frid. Hoffmanni *de febr. phreneticâ n. 4.*

Familiaris est apud Polonos, tum ob inopportunam capillorum plicatorum resectionem, tum ob illius virûs retentionem; hæc verò phrenitis erumpente plicâ cessat.

9. *Phrenitis aphrodisiaca* Dan. Wincleri, in Mangeti *Bibliothecâ m. pr.*

Adolescens amore percitus incidit in febrem cum vehementi delirio, in quo se nunc Cæsarem, nunc Dei Filium esse somniabat: aciem instruebat; nunc vincebatur, nunc resistebat; ad se reversus vibices monstrabat, quas à latronibus accepisse se referebat. Balneum poposcit, quo concesso ad sanitatem sensim reversus est.

10. *Phrenitis apyreta* Theodor. Collado *advers. libr. 1. cap. 20.*

Phrenitis est sine pyrexiâ cum inflammatione cerebri & meningum. Hic Auctor sanctè affirmat se vidisse aliquot ægros omnibus symptomatis phrenitidis affectos, exceptâ febre; atque cadaveris unius horum aperturâ, cerebri & meningum inflammationem comperiisse; verùm forte typho laborabant illi phrenitici, in quo pulsus sanorum similis est.

11. *Phrenitis calentura* Philosophical. transact.

abridged. vol. 4. ty oliver *Malad. épidémique 1482.* Mezeray *Hist. de France sub Ludovico X I.* Gallicè *Calenture*, Encyclopédie *lettre C.*

Ea est quæ subitò in delirium phreniticum ægros inducit, familiaris illis qui longa itinera per regiones calidas instituunt, aut qui navigant sub lineâ æquinoctiali. Furor ille potissimùm noctu, cum naves undique clausæ æstuant, subitò exoritur; plures eo correpti in mare se projiciunt cæteris insciis.

Nauta triginta annos natus, procerus, macilentus, tam violentâ calenturâ correpus fuit, ut quatuor viri vix eum continere poterant; obtutus ferox & vagus; pulsus ita velox, ut nulla pulsatio distingui posset; ardor corporis summus; è lecto exilire & divagari volebat; sanguis ex brachio, fronte, jugulo eductus fuit, sed parcè fluebat, & post aliquot uncias sistebatur: sanguis autem fuit floridus; præmissis phlebotomiis febris deferbuit, furor imminutus, obtutus magis consueto similis, pulsus distinctior; sanguinis unciæ quinquaginta ulteriùs eductæ sunt; tunc sanguis liberiùs effluebat; diacodium præscriptum est, unde placidè dormivit, & cum summâ lassitudine, ac debilitate convaluit.

Conveniunt in hoc casu juxta D. Schaw 1°. phlebotomiæ; 2°. post decem horas emeticum; 3°. epipasticum nuchæ; 4°. iterum phlebotomia, noctu vero paregoricum; sedato morbo catharsis alternis diebus ad duas, tresve vices iteranda. Epidemicam calenturam quâ rabiosi moriebantur narrat Mezeray.

12. *Phrenitis Indica* Bontii *de Medicinâ Indorum.* Febris est putris continua delirio phrenitico continuo stipata, quam tribuunt odori arborum

fantali recens cæfarum, aft ipfi tribuitur tritæophia mimofa; hæc apud Tymorenfes familiaris eft.

13. *Phrenitis à dolore.*

Non omnes fed atroces dolores phrenitidem inducunt, quales ab otalgiâ inflammatoriâ feu auris internæ inflammatione, obfervante Hippocrate. Aurium dolor, ait ille *in prognofticis*, cum febre continuâ ac vehementi difficilis eft; periculum enim delirii & mortis imminet; natu minores feptimo die aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò majores multò tardius; febris enim ac delirium minùs eos infeftant.

Talis eft etiam dolor à paronychiâ perioftæi aut tendinis ortus cum gravi manus & brachii inflammatione & febre acutâ, ex quibus delirium ortum memorat ill. Van Swieten. Nunquid etiam videmus ab odontalgiâ defipere, febrire, imò furere quofdam homines.

14. *Phrenitis à Tarantifmo* Baglivi *diff. hift. VI.*

Qui per tres dies faltat cum fufpiriis terrorem incutientibus, frondes arundinis & vitis geftans, is certè nec fine acutâ febre eft, nec fine delirio, maximè cum invehatur in aftantes rubro colore fibi infenfos, aut alia defipientiæ & furoris figna edit. Tales autem funt multi tarantati, five à Tarantulâ demorfi fint, ut vulgo fertur, five ab alio principio vefania ea pendeat, ut putat ill. Serao Academ. Neapolitanæ à fecretis.

15. *Phrenitis hydrophobica.*

Certè plurimi hydrophobi licet aquam, aërem, fpecula horreant, illifque vifis contremifcant, convellantur, funt ita prudentes ut aftantes admoneant, ab illis fibi vincula injici deprecentur, ut vidi, atque fine febre fint. Verum non minus conftat obfervatis in mea de rabie differtatione

relatis, quosdam vehementi febre per duas aut tres ultimas vitæ dies, ferocique delirio laborasse, adeòque verè phreniticos fuisse.

16. *Phrenitis Polonica* Stabel *de plicâ Polonicâ, histor.* 2. Est ea quæ à resectâ plicâ suboritur, ea rursùs evolutâ sanatur, febre acutâ, furoreque stipatur & acuta est, unde à maniâ Polonicâ discrepat.

XII. *Paraphrenesis*; *Paraphrosine* Menjotii *dissertat.* *Paraphrenitis* Boerhaavii *aph.* 907.

Differt à phrenitide ex dolore obscuro lateris, vel sensu cinguli præcordia stringentis, vel oppressione gravi pectoris, sputo sanguinis, quæ omnia latentem pleuritidem, vel peripneumoniam delirio conjunctam designant.

Varia fuit hactenus nominis acceptio apud Neotericos; sunt qui diversum genus esse volunt à phrenitide, si sit delirium, ut aiunt, symptomaticum, morbusque primarius sit peripneumonia, hepatitis, imò tantum tritæophia, vel Synochus: verùm si genera morborum repetantur à causis vel à principiis abditis, nulla erit nosologiæ certitudo, idem enim symptoma quod ille essentiale vocat, alter accidentale reputat pro suâ theoriâ; nec minus est essentiale ex eo quod in decursu morbi tantum accedat, ut eruptio in morbis exanthematicis, nec discrepare debent genera ex eo quod symptomata sint majora aut minora, ut delirium ferox, aut mite, quod discrimen inter phrenitidem & paraphrenesim aliqui instituerunt; convenientius est genera morborum à symptoma-

tis diversis repetere, modo ea constantia sint.

1. *Paraphrenesis diaphragmatica. Vide* Boerhaavii *paraphrenitidem* 907. de Haen *tom.* 1. *cap.* 7.

Ea est quæ à diaphragmatis inflammatione primariâ vel à plevrâ diaphragma succingente inflammatâ oriri creditur. Qui morbus ex Boerhaavio longè frequentior est quàm vulgo censetur, licet præsens sæpè ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

Verùm non omnis diaphragmatis inflammatio paraphrenitidem ponit, ut cadaverum sectio & diaphragmatis vulnera commonstrant, requiritur infarctus inflammatorius aut febrilis tum cerebri, tum meningum, vel, ut aiunt, translatio materiæ morbificæ ad cerebrum, ut delirium accedat, nec enim sedes animæ, ut crediderat Plato in metaphrenibus seu præcordiis est reponenda, in qua hypothesi ex solius diaphragmatis inflammatione delirium repetebatur.

Cognoscitur hæc species ex febre acutissimâ, continuâ, dolore inflammatorio diaphragmatis intolerabili ob membranas nervosas; qui dolor immaniter augetur in inspiratione, tussi, repletione stomachi, nauseâ, compressu abdominis in alvo, vel urinâ reddendis, respiratione hinc sublimi, parvâ, celeri, suffocativâ, quiescente abdomine, solo thorace peractâ: delirio perpetuo, revulsione hypochondriorum, risu sardonio, convulsione, furore &c. *Vide* apud ill. de Haen cadaveris aperturam.

Curatio itidem & prognosis ex Boerhaavio repetantur.

2. *Paraphrenesis pleuritica.*

Febris maligna cum obscuro dolore lateris & delirio. Hujus morbi etiam epidemici plurimæ

prostant historiæ. Sic in *diar. Medico* D. Vandermonde 1758. *mense Maio pag.* 95. hæc lego : Altera species febris putridæ quæ hoc anno viguit insulæ apud Flandros fuit absolutè maligna. Adoriebatur cum symptomatis pleuro-peripneumoniæ, & paraphrenitidis ; ægri maximè prostrati dorso constanter incumbentes, facie lividâ vel flavâ, subtumidâ ; cutis sicca, non ardens, lingua brunneâ sorde onusta, facile exsiccata sicuti dentes ; conquerebantur de obscuro dolore punctorio lateris dextri, de magnâ pectoris & epigastrii oppressione, de cingulo dolorifico lumbos stringente ; urinæ suppressæ erant vel paucæ, quod symptoma clysmatis, & potibus nitrosis diù resistebat, interea nullus meteorismus, nulla vel pauca expectoratio, nisi sanitatem quædam sputa cocta prænuntiarent ; lumbrici mortui ejiciebantur.

Subsultus tendinum, convulsiones, risus sardonicus, singultus, stertor supervenientes adolescentem rusticam robustam nono die post erysipelas, in hoc morbo abstulerunt.

Adolescentem sanavit D. Boucher præmissis quatuor phlebotomiis, usu apozematis facti ex cassiâ, tamarindis, nitro & aliquot tartari stibiati granis, quo ano & cato fuit multum evacuatus ; successit dein potio absorbens cum confectione hyacinthinâ & guttis mineralibus anodynis Hoffmanni, dein infusum aquosum kinkinæ, serpentariæ virginianæ, ruthæ, scordii, nec non linctus, cui addebatur kermes mineralis & oxymelitis scillitici pauxillum.

Mense Martio 1756. vidi aliquot viros robustissimos qui tertiâ die hujus morbi periere summo furore & convulsionibus exagitati. Morbus ince-

perat à dolore lateris punctorio cum pulsu molli, frequenti; post tres phlebotomias præscribo mannæ uncias tres & tartari stibiati granum unum, quo assumpto secundâ morbi die, bilem evomuere, & per inferiora uberrimam, celeremque evacuationem experti sunt; nulla in abdomine tensio, respiratio parum coacta; nox subsequens paroxysmum & dolorem lateris adducit; tertiâ die post quartam phlebotomiam è lecto surgunt, vestes induunt, se omninò sanos dicunt, & ut sani respirant, ambulant liberrimè, nemo eos pridiè ægrotasse dixisset, frequentia pulsûs nulla, lingua nitida, nulla tussis; ast parentes admoneo ut ægri rebus illicò consulant; Sacerdotem advocent, quippe docet Hippocrates *in prorrheticis* quod *si pleuritico dolor lateris sine ratione sufficienti evanescat, delirium præsto sit, & intra duodecim horas mors ostia pulsat.* Illos verò qui sanos se prædicabant manè, ipso vesperè tertiæ diei delirium phreniticum tam vehemens corripuit, ut vix quatuor bajulis in lecto contineri possent, & intra paucas horas convulsi moriebantur.

Anno 1758. eamdem in aliis subjectis observavi paraphrenitidem à priori diversam, quod febris non erat remittens, sed synochus; exordium, ut moris est, à frigore, calore, dolore lateris punctorio. Præmissis phlebotomiis ubertim purgabantur, cum mannâ, tartaro stibiato; iterabatur dein phlebotomia; tertiâ die delirium accedebat; æger è lecto surgebat, doloris, tussis, dyspnœæ expers, quippe delirio accedente respiratio rara evadit; pulsus sano magis similis; cruor extractus paululum coriaceus. Delirium phlebotomiâ sextâ post iteratam catharsim fuit

ſedatum, & tunc dolor, dyſpnœa, imò ſputum rubiginoſum revertebantur, quæ redeunte delirio evaneſcebant; ſudor ſexto die exiguus, pulſus intermittens, convulſivus, inæqualis, carphologia, ſubſultus tendinum, mors.

Quomodo hic morbus à pleuritide malignâ cum delirio diſcrepet non video.

3. *Paraphreneſis Hepatica. Vide* Blaſii *obſerv. Med.* 2. *pag.* 6.

Ea eſt quæ ab inflammato hepate potiſſimùm in convexâ parte naſcitur, adeſt enim in hoc caſu morbus ita pleuritidi ſimilis, ut hepatitis ſæpè ſæpius pro pleuritide tractetur; tuſſis ſicca, imò quandoque cruenta, dyſpnœa, febris acuta, diaphragma verò ſimul non rarò tenditur, incaleſcit, inflammatur. Si itaque diſpoſitio ad delirium concurrat, ut obſervatur apud mulieres, apud viros etiam ſtudiis negotiiſque multum addictos, vivido & poëtico ingenio præditos; facilè ex his combinatis orietur hæc ſpecies, cujus curatio eadem ac diaphragmaticæ.

XIII. *Pleuritis*, Pleuréſie, point de côté. *Mal di punta* Italorum. *Pleureſis* Gordonii *lil. med. Febris pneumonica* Frid. Hoffmann. *cap.* 6. *Phlegmona membranæ coſtas ſuccingentis* P. Alpini *med. method. lib.* 7. *cap.* 11. *Morbus coſtalis* Verna *de pleuritide. Paſſio pleuritica* Cœlii Aureliani *lib.* 2. *cap.* 13. *Telum* Sereni Sammon. *Pleura furens* Helmontii. *Pleuritica febris* Fr. Hoffmanni. Dicitur pleuritis à *Pleuvrâ* latus, quia plures ſpecies

lateris dolorem inferunt. *Peripneumo-pleuritis* Triller, *de Pleuritide pag.* 12.

Eſt phlegmaſia ſeu pyrexia acuta continua, ſæpiùs ſynocha, dolore acuto pectoris reſpiratione frequenti, difficili, pulſu duro, & tuſſi vel tuſſiendi conatu ſtipata. Seu eſt concurſus quatuor ſymptomatum febris acutæ, dyſpnœæ, doloris ſæpiùs lateralis in pectore & tuſſis moleſtæ. Variant autem hæc ſingula ſymptomata in diverſis morbi ſpeciebus & diverſis cujuſque ſpeciei ſtadiis.

Initio frigus, horror, laſſitudo, dein calor, tuſſiendi impotentia, & deſiderium, inſpiratio brevis, quia dolore impeditur, frequens.

In vigore pulſus vehemens, tenſus, frequens, ſanguis in patellâ coriaceus, tuſſis quandoque cruenta, ſudatio, genarum rubor, calor intenſior.

In declinatione ſudor frequens ſalubris, pulſus mollis, exſpuitio facilis, uber, tuſſis rarior, facilior, dolor lateris minor, reſpiratio minus impedita.

Inter dormiendum nullus per intervalla dolor, tuſſis nulla, remanente pyrexiâ & dyſpnœâ quoad frequentiam.

Differt à peripneumoniâ per pulſum tenſum, durum, abſentiam gravitatis in pectore medio, ſputum rarius, cruentum.

A pleurodyne per pyrexiam acutam, inflammatoriam, ſanguine coriaceo, quæ deficiunt in pleurodyne, nec non quod ſæpiùs in pleuritide dolor à preſſione, contrectatione non mutatur, nec levatur, nec intenditur, quod in pleurodyne ſæpiùs evenit.

Cauſa

Causa est conatus naturæ, pleuræ vel costalis vel pulmonaris infarctum inflammatorium ope tussis, febris, respirationis frequentis discutere appetentis.

Principium morbificum est inflammatorius pleuræ infarctus, unde metus est ne stasis gangrænosa sequatur, quapropter natura, aliunde dolore irritata effrænes non rarò conatus exerit, qui penes eam sunt, & simul sine quibus infarctus tolli non potest.

Infarctus tollitur 1°. spissum fluidum in vasis minimis impactum resolvendo, quod calor auctus præstat; 2°. vasa dilatando, ut pervia fiant materiæ hærenti, quod præstat vis trusiva cordis adaucta; 3°. ut mechanicè atteratur cruor concretus ob moram, quod pulsatio vasorum aucta efficere conatur, tussisque & dyspnœa concurrunt, simulque tussis dirigitur ad sanguinis superflui expectorationem, & frequens respiratio ad sanguinis refrigerium & accelerationem. Principia proegumena sunt sanguis viscosus & fervidus, qualis in bajulis, adultis; prava pectoris conformatio, pulmonum tubercula. Principia procatarctica frigus æstuante corpore susceptum à vento frigido; per rimam potissimum fenestræ illapso, potu frigido; ira, vociferatio, vehementes conatus, principia febris synochæ, ut crapula.

Numerus. Pleuritis & peripneumonia simul sæpiùs sunt decima pars morborum in nosocomiis observandorum; sic in Nemausensi nosocomio per mensem Junium, & Julium anni 1757. ex 567. ægris fuere 53. pleuritici, vel peripneumonici, & tamen hi morbi verè sunt frequentiores quàm æstate. Utinam numerus respectivus diversorum

morborum à nostratibus inquireretur.

Cadaverum aperturæ à P. Servio Romano institutæ in trecentis pleuriticis exhibuere pleuræ pulmonaris inflammatæ vestigia, seu extrema & superficialia pulmonis vasa inflammata, quod anacatharsis sanguinis, puris, febris acuta, dyspnœa, aliunde suadent.

1. *Pleuritis vera* Boerhaav. *aphor.* 878. *Sanguinea* Hippocrat. *Flammosa* Triller. *pag.* 149. *La punta* Italis; *Pura* Baglivi, Sydenham. *pag.* 163.

Pleuritis pura est merè inflammatoria, non à synocho ortum ducens, sed in quâ sine signis saburræ dolor lateris initium ducit, simulque pulsus est durus, tensus, dolor ad costas veras, non ad spurias, tussis initio sicca, laboriosa, ægri dicunt se tussire non posse, nullæ sunt exacerbationes à frigore orientes, dolor à pressione non remittit, nec crescit, cruor extractus corio albo, crasso tectus simul & denso, cum in pleurodyne rheumaticâ corium est crassum, sed molle & tremulum.

Illa species hieme & vere frequentior est, infantibus minimè accidit, senibus & cachecticis rarò, aut saltem mitis est; adultis, exercitatis, rusticis robustis familiaris, & quò robustiores sunt, eò graviùs ægrotant; si ante finem secundæ aut tertiæ diei succurrantur per phlebotomias & potus diluentes, vix ullus moritur.

In illa specie noxia sunt cathartica & emetica, levia tantum post sedatum morbi impetum conveniunt minorativa; adultis quartâ quaque horâ primâ die, bis vel ter secundâ die mittendus est sanguis ex brachio quovis; ptisana ex decocto cichorii & infuso capillorum veneris, florum papaveris rhæados, adde succum boraginis si sputa

viſcida difficulter expectorentur, ſperma ceti in oleo amygdalarum ſolutum, veſperè ſyrupum anodynum parcâ doſi. *Videſis* curam ex Sydenhamo *pag.* 163.

Pura frequens eſt hieme.

2. *Pleuritis dorſalis* Hippocrat. *de affectib.* Verna *cap.* 8. Ballonii *de pleurit. dorſali.*

Dorſum dolet velut ex plagâ, non punctim; æger ſuſpirat, exſpuit pauca; tertiâ aut quartâ die ſaniem mingit ſubcruentam; dolor dorſi ad ſpinam protenſus; ægriùs reſpirant erecti quàm capite ad antica inflexo; tuſſis eſt, febris acuta; quinta die, ad ſummum ſeptimâ, mors.

Sedes inflammationis eſt in parte mediaſtini poſticâ.

Species eſt ita rara ut ex ducentis pleuritidibus vix una ſit dorſalis. Hujus tres varietates recenſet Verna poſt Hippocratem. *Vide* Verna *pag.* 76. & 77.

3. *Pleuritis Mediaſtini* Freind *hiſtor. medicinæ* de Avenzoare, Verna *cap.* 9. Salius *curat. morbor. partic. pag.* 225. *Act. Acad. Bononiens. tom.* 2. *pag.* 188.

Dolor in medio ſterni percipitur non adeò intenſus & acutus, ſed veluti gravativus, cartilaginem verſus enſiformem declinans; mediaſtini pars antica inflammatur, pericardio ſæpe ſimul affecto.

Adeſt acuta febris, anxietas, ſitis, reſpiratio frequens & celer, ingens in thorace fervor, doloris nihil ferè niſi in ſterno, ubi moleſta potius anguſtia & intercluſio quàm in inſpiratione dolor ſentitur, tuſſis nunquam abeſt, pulſus durus eſt, multo minor ſpirandi difficultas quam in peripneumoniâ.

Cùm ſuppurata eſt illa pleuritis Columbus & Barbette auctores ſunt ut terebretur ſternum.

Legatur Rondeletius *libr. de morbis per ſymptomata diſtinguendis cap.* 10. Hildanus *centur.* 1. 43.

Hoc morbo in itinere laboravit Avenzoar, & ex arteriâ podicis ſectâ ſibi libram ſanguinis detraxit; hoc brevi periit Trombellus Medicus Bononienſis; repulſum fuerat dudùm herpes, dolor erat in antico pectore, inde ad collum & aurem ſiniſtram extenſus, bis vena ſecta, fomenta adhibita. Trombellus nigra vomuit, febricula tunc eſt orta, ſomno ingruente obiit. Cruor niger in mediaſtino inventus, mediaſtinum tres digitos craſſum, lividum, pulmo ſiniſter cruore diſtenſus.

4. *Pleuritis pericardii* Zacuti Luſitani *prax. admir. obſ.* 138. Verna *pag.* 77. Freind *hiſtor. med. pag.* 108. Lecat, *Mercure de Novembre* 1753. Salmuth. *centur.* 1. *obſerv.* 13.

Pleuritis illa ſæpè cum præcedenti combinata differt ab eâ, ſyncope frequenti, palpitatione, cordis tremore.

Quidam in ætate florenti acutâ febre eſt prehenſus cum ſiti ingenti, anxietate, reſpiratione creberrimâ, thoracis incendio, tuſſi ſiccâ, ſyncope, cordis tremore, levi dolore in thorace verſus ſternum cum anguſtiâ ſummâ, pulſu duro, intra triduum obiit; totum pericardium inventum eſt eroſum, nigrum, miliaribus puſtulis exaſperatum, & in alio caſu pure turgidum.

5. *Pleuritis Traumatica.*

Pleuritis eſt quæ à gravi coſtarum, ſternive fracturâ, pectoris, dorſive vulnere, contuſione ortum ducit, ſæpè cum ſputo cruento, ſi-

tantum vehementer inflexa fuerit costa, ut à lapsu, tunc dolor atrox, respiratio suffocativa suppressa; si effractæ sint costæ, tunc peripneumo-pleuritis est cum gravissimis symptomatis, ut vidi factum ab equi calce; pleuritis illa est pura, merè inflammatoria, utplurimum repetitis phlebotomiis, abstinentiâ triduanâ, potu diluente, auxilisque chirurgicis tractanda.

6. *Pleuritis biliosa pleuritis à bile* Tulpii *lib.* 2. *cap.* 1. *Pleuro-peripneumoniæ epidemicæ Aumalæ apud Normannos*, Marteau de Grandvilliers observante.

Initium, horror & frigus manè, febris aucta. Sitis, calor cutis, anxietas, cephalalgia gravans, nausea, vomitio biliosa, pulsus latus, durus, subfrequens, febris crescens, facies intensè rubens; respiratio frequens cum suspiriis. Post 12. vel 15. horas dolor pungitivus lateris nunc fixus, nunc ab uno ad alterum latus, nunc sursum ad claviculas extensus aut ambulans.

Primâ & secundâ die sputa cruenta, dein rubiginosa crocea, vel brunnea &. fluidissima.

Pulsus quartâ die mollis, angustus, frequens, præceps. Sanguis in patellâ tectus corio crasso, flavo, molli; urinæ sæpiùs brunneæ cum nubeculâ in medio, quandoque turbidæ sine sedimento, licet primis diebus sedimentum lateritium inæquale, furfuraceum, undosum deposuissent. Gena seu os jugale è latere doloris rubro-violaceum, facies pallido-livida; lingua humida sed albescens vel flava; alvi fluxus, si aderat, quartâ die supprimebatur. Die tertiâ vel quartâ dolor lateris nullus, respiratio magis æqualis, sed difficilior & sibilans, tunc gravitas sterni, tussis sedata, ægri meliùs se habere putabant, sputa

pauciora, ſpumoſa, abdominis meteoriſmus; obtutus vagus; ſi urinæ forent turbidæ, delirium vagum, magna agitatio, mors: aliis mens conſtabat; ambobus pulſus mollis undoſus, vel parvus, fugax inde ſtertor & 5ª. die vel ad ſummum 7ª. mors. Sudores critici inter 7. & 9. quibuſdam profuere, aliis vomica poſt 40. diem crepuit.

In cadaveribus lobus pulmonum dolens, durus, gangrænoſus, atro cruore turgidus, pleuræ adhærens, corio albo, craſſo, intermedio, pleurâ coſtali ſanâ; bronchia hujus lobi ſanie purulentâ plena; lobus oppoſitus mollis, ſed gangrænoſus; in pericardio cyathus ſeri flavi; in cordis auriculis concretum cruoris & concretum lymphæ craſſum; in colo gangræna, cætera inteſtina flatu diſtenſa.

Cura. Phlebotomiæ ſaltem tres, non plures octo intra quatuor primas dies non ultra; poſt primam emetici tartari grana duo cum mannâ & oleo amygdalarum, nunquam verò poſt tertium diem metu meteoriſmi; initio fotus emollientes & reſolventes lateri; tertiâ die pix, olibanum & terebinthina; & ſi dolor ambulatorius, veſicatorium applicabatur, præmiſſâ cucurbitulâ, quod maturè adhibitum ſucceſſit.

Accedente oppreſſione circa quartam diem ſecabatur jugularis ob delirium, ſectâ ſaphænâ malè ceſſit fortè ob meteoriſmum. Suppreſſâ ſputatione veſicatoria tibiis admovi modo ante dies criſeos. Si eſcharæ pallidæ ociùs ſiccarentur, conclamatum erat. Ad præcavendum ſphacelum uſus ſum nitri 24. granis cum camphoræ gran. quatuor; fiant ſex doſes, ſumat ſextâ quaque horâ unam; aliis chamæmeli infuſum præſcripſi;

eventus hujus morbi utplurimum lethalis fuit.

Huic affinis pleuritis viguit Monſpelii anno 1753. Phlebotomiæ verò à novem ad quindecim adhibitæ ſunt; febris erat remittens ſine ordine. Vomitorium ſecundâ vel tertiâ die præſcriptum, dein iterum ad phlebotomias deventum eſt, ac catharſes alternis diebus iteratæ.

7. *Pleuritis verminoſa* Quercetani *pharmac. cap.* 7. *ſtomachalis* Bianchi *pag.* 232. Schenckii *lib.* 2. *pag.* 264. à Gabucino mutuata hiſtoria. River. *obſerv.* 75. *centur.* 1.

Frequens eſt hæc pleuritis apud pueros; dolor eſt lateris punctorius, ſæpè ad coſtas infimas cum tuſſiculâ ſiccâ, quandoque ſuffocativâ, ut in amphimerinâ quinta dicta vel *coqueluche*; pulſus eſt durus, reſpiratio difficilis, quandoque ſingultus. Genæ nunc calent & rubent, nunc frigent & pallent. Hic morbus frequens mihi occurrit, & ſanatur ſine phlebotomiâ ſaltem repetitâ, leni emetico, catharticis & vermifugis, non neglectis bechicis.

8. *Pleuritis putrida*; *vide* Vandermonde *Septembre* 1758. *pag.* 269. à D. Rouſtan. *Ingluvioſa* Trilleri *pag.* 145. *Pleuropneumonia* Neotericor. *Pleuritis impura*, *ſymptomatica*, *ſecundaria* Auctorum.

Eſt ea ſpecies Monſpelii frequentiſſima, quæ initium ducit à ſymptomatis febris putridæ vel bilioſæ, cui deinceps, ut ſecundâ die, dolor lateris cum tuſſi accedit, cum oris ſorditie, nauſeâ. Ea eſt frequentiſſima in regionibus meridionalibus, ut pura, apud monticulas, ruſticos vegetabilibus tantum nutritos; vocatur vulgò pleuritis ſymptomatica, ſed catarrhoſa, verminoſa; aliæque ſunt pariter ſymptomaticæ; pu-

trida frequens est mense Junio; febris, cui conjuncta est pleuritis, est vel synochus, adeòque continua, non remittens, & hæc est frequens; vel tritæophia, quæ pleuritis biliosa dicitur Biancho & aliis.

Sic Brendelius observavit pleuritides quotidiè exacerbantes: sic in Actis Edimburgi *t.* 5. *pag.* 32. refertur historia pleuritidis biliosæ epidemicæ, in quâ dolor lateris secundo die febri se adjungebat, venæ sectio repetita nocebat, levia emetica mirè proderant, aderat initio bilis, vomitio; dolor erat descendens ad ultimas costas; stomachi ægritudo, pulsus nec frequens, nec plenus erat; sanguis emissus fuscus, flavus vel viridis, sine corio illo quod in purâ patellam tegit.

Illa species vel synochum sanguineam comitatur, ut à plethorâ, suppressis catameniis, sine nauseâ, aut pondere epigastrii cum pyrexiâ magnâ, ardenti sanguine crustâ albâ obducto, & in hoc casu phlebotomiæ iteratæ prosunt, intermixtis levibus catharticis ex mannâ, cassiâ.

Vel febris princeps est verè putris cum nauseâ, linguæ amarore, sorditie, pulsu submolli, frequenti tamen, sanguine etiam post alteram phlebotomiam non coriaceo, & in hoc casu parcè mittendus sanguis, & methodus Rullandi, quam tantopere execratur Trillerus, in usum venit, scilicet misso semel vel bis cruore, præmisso clysmate, secundâ die leve emeticum, guttæ aliquot syrupi Glauberiani cum mannæ unciis duabus, unde nunc sursùm, nunc deorsùm sine pectoris læsione æger purgatur, quod in pleuritide purâ valdè noceret; imò sequentibus diebus, maximè si dolor lateris remittat, eadem medicina iteranda est, & ut in verminosâ pleuritide, etiam infusum

ſennæ eſt catharticis admiſcendum, & alternis diebus iterandum uſque ad morbi finem.

Si delirium accedat, datur paraphreneſis pleuritica.

Pleuritidis putridæ varietates ſunt, pleuritis bilioſa, pleuritis maligna, pleuritis verminoſa, & pleuritis peſtilens.

9. *Pleuritis catarrhalis* Hippocrat. *Peripneumonia epidemica* anni 1565. Dodonæi *obſ. cap.* 21. *Sympathica* Bianchi *hiſt. hep. pag.* 233. *lib.* 1.

Eſt ea ſpecies quæ à coryzâ, raucedine, anginâ ortum ducit cum dolore catarrhali pectoris, qui dolor preſſione mutatur, levi etiam tumore externo ſtipatur, & non ſemper puncto eſt affixus, ſed huc & illuc extenditur. Febris eſt amphimerina quovis veſperè exacerbans, tuſſis moleſta, dyſpnœa gravis, ſæpè ſpuitio cruenta, & pleuropneumonia videtur eſſe ob additionem ſymptomatum peripneumoniæ hiemalis Boerhaavii; incipit ab horrore & frigore vagis identidem per primas dies recurrentibus. Pulſus non ita durus & tenſus ac in verâ, & corium, quo ſanguis in patellâ tegitur, magis gelatinoſum: exigit phlebotomias iteratas, potuſque theiformes calidos, levia diaphoretica; phlebotomiæ tamen parciores multò ſint quàm in verâ.

10. *Pleuritis eryſipelatoſa* Baglivi *appendic. ad pleuritid. p.* 37. *Pleuritis bilioſa* Hippocrat. *lib.* 3. *de morbis. Pleur. bilioſa* Bianchi *pag.* 236. *Pleurit. cum febre ardenti* Mocha *conſil.* 24. *pag.* 59. *Pleurit. cum magno æſtu & ſiti* Wolfgangi *cent.* 1. *fol.* 7.

Inter pernicioſiſſimas pleuritides eſt pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima, quæ fit à ſero acri pulmones urente, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepente jugulat; ſigna ſunt

ex Hippocrate rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum, doloris excurſio in varia loca; ſi dolor lateris obſcurus ſit, æger decumbat in latus, & fortiter tuſſiat, tunc temporis dolor in latere percipietur.

Diſtinguitur hæc ſpecies à verâ & ab hepaticâ, 1°. oris amarore aſſiduo; 2°. nauſeâ frequenti, vel vomitu bilioſo & viſcido; 3°. doloribus ventris ad epigaſtrium cum diarrhœâ quandoque bilioſâ, aut teneſmo; 4°. ſiti inextinguibili; 5°. linguâ bile ſuffusâ, tamen non aſperâ, non ſiccâ, non hiulcâ; 6°. febre tritæophiâ cum calore acerrimo cum vigiliis & quandoque delirio; 7°. pulſus poſt catharſim remolleſcit. Differt ab hepaticâ, quod dolor ſit ſub mammâ ſiniſtrâ, quod nullus tumor, dolor, durities nulla, aut tenſio ad hypochondrium dextrum; ſputa ſunt intensè flaveſcentia, licet ſanguine mixta, imò amara, urinæ croceæ.

Pleuritidem bilioſam diverſam facit Cl. Bianchi ab eryſipelatosâ *pag.* 251. eamque typhodem eſſentialem nuncupat.

11. *Pleuritis hepatica* Bianchi *Hiſtor. hepat. ſpec.* 6. *pag.* 234. *tom.* 1. vel *Hepatitis pleuritica* ejuſdem.

Similis eſt veræ & bilioſæ quoad acutiem febris, dyſpnœam, pulsûs duritiem, tuſſi ſæpè cruentâ; differt dolore ad dexteram thoracis partem profundo, genæ dextræ rubore intenſiori, tincturâ ſubictericâ per cutim, oculos, linguam, lotium, excreta omnia; os & fauces, ſitis, ariditas, amarities oris, bilis in ſputo adeſt cum ſanguine; dolor ad coſtas ſpurias deſcendit, & obtusè ad dextrum hypochondrium affigitur, ubi ad tactum leviorem moleſtiſſima ſenſatio, tenſio, tumor,

renitentia, durities hepar circumscribens, calor intensus, jactatio assidua, sitis, ardor, ariditas.

Vide aperturam cadaveris in Panaroli *pentecost.* 1. *observ.* 37.

12. *Pleuritis convulsiva* Bianchi *Hist. hepat. libr.* 1. *pag.* 234. *Sicca* Hippocrat. 3. *de morbis.*

Dolore atroci in principio est stipata, sed utplurimum circa quartum diem crescente febre, dolor mitigatur, aut si dolor unâ aut alterâ die febrem præcedat, febris accedens morbum solvit. In hac angustissima est respiratio, cum tussi rarâ & inani seu siccâ, & ob doloris vehementiam difficillimâ.

Hujus crisis est qualis sanguineæ, sed ampliori potu humectante indiget quàm aliæ, ait Hippocrates.

13. *Pleuritis periodica* Morton. *de intermittentium diagnosi*, *pag.* 33. est ea quæ à veneno febris intermittentis inducta, singulis diebus recrudescit. Centies observavi, ait Mortonus, pleuritidem acutissimam & verè spasmodicam cum symptomatis pathognomonicis intensissimis à veneno febris intermittentis ortam fuisse; ista symptomata statis periodis redeunt, urina redditur lateritia qualis in intermittentibus febribus effluere solet, & hanc febrem cum vel sponte suâ, vel arte coacta larvam deponit, kinkina citò semper & feliciter curare consuevit.

14. *Pleuritis hypochondriaca* Crendal. *observat.* Ille Auctor nuperus apud milites in castris degentes durante quâdam epidemiâ, observavit multoties pectoris cavum aquâ exundans in cadavere pleuriticorum, qui septimâ, nonâ & undecimâ morbi die perierant; unde summi momenti est hujus speciei signa habere, ut propria methodus à vulgari certè diversa obtineatur.

15. *Pleuritis pestilens* Schenckii *pag. 751.* Riverii *observ. 72. centur. 1.* est morbus epidemicus qui regnavit Forolivii Gallo-Provinciæ mense Februario anno 1751. Aquis-mortuis mense Martio anno 1745. & Melgorii anno 1747. Ill. D. Haguenot & D. Fizes Aquas-mortuas se contulerunt hortatu Tribuni Provinciæ; septem vel octo pleuritici quovis die subitò moriebantur; missus sum etiam Melgorium, ad debellandam eamdem epidemiam; ægri laborabant febre, dyspnœâ, dolore lateris, tussi, ægrique turmatim inopinato moriebantur. In cadaveribus Forolivienſium pulmones erant perfusi punctis nigris, lividisve milii granum æquantibus, liquore fœtidissimo plenis; similis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienses epidemia desinebat cum accessi, nullum ideò cadaver introspicere valui, sed ex relatu superstitum conjectavi gangrænodeas inflammationes in abdomine & pectore multos abstulisse.

16. *Pleuritis lactea; Pleuresie laiteuse; Dépôt laiteux sur la poitrine; Pleuresie laiteuse* Puzos *Traité des dépôts laiteux, 2ᵉ. partie;* est pleuritis puerperis vel gravidis ante partum propria, nullo sputo sanguinis, doloribus in pectore vel vagis vel fixis stipata, cum febre remittente, dyspnœâ non continuâ, calore mediocri, sine meteorismo & sine delirio.

Nobili mulieri altero à partu die supervenit febris acuta, cum dolore vividissimo ad inferiorem omoplatæ angulum; lochia ubertim fluebant; instituta fuit statim phlebotomia, hujus eâdem die iterationem proximi recusarunt, sequentibus diebus bis iterata fuit; his sublevata fuit ægra, lochia fluxere, abdomen molle, apozemata ex plantis cichoraceis & sale de duobus alvum laxam ser-

vavere; ast ob retardatam nimis phlebotomiam octavo die ægra obiit, abscessus in imo lobi dextri pulmonis repertus est.

Visæ sunt quæ quinque phlebotomiis intra paucos dies repetitis liberatæ sunt. *Vide* metritidem lacteam.

17. *Pleuritis Polonica. Vide* Stabel *de Plicâ, hist. 8.* Ea est quam virus trichomatis à plicâ resectâ, vel suppressâ excitat. Curatur phlebotomiis, & decocto lycopodii capiti admoto, quo evolvatur plica, secus abit in phthisim eadem evolutione plicæ sanabilem.

Cura Pleuritidis puræ.

Phlebotomiâ iteratâ, sunt qui lanceolam in ipsum latus dolens adigunt, quartâ quâvis horâ aqua destillata papaveris rhæados ad uncias quatuor, & bis in die emulsio anodyna ex seminibus frigidis & cucumer. ana semiuncia; semin. papav. albi drach. duab. sacchar. unc. I. cum aquæ hordei lb. I.

Ecclegma ex spermat. ceti drach. I. oleo amygdal. dulcium unc. I. aq. cinnamom. hordeat. semiunciâ.

Interea linimentum sedans ex balsamo tranquillo unc. semiss. vel I. in quo pro quâvis unciâ dilue guttas laudani liquidi viginti vel triginta, unge partes dolentes.

Si dolor urgeat, panis calidi medulla aquâ vitæ camphoratâ imbibatur, additisque guttis laudani XII. applicetur.

Vel porri radices tusæ cum duobus capitibus papaver. bulliant in aquâ, dein lacti intinctæ lateri dolenti applicentur.

Vel demùm felis viva exenterata dolenti parti applicetur.

Curam absolvunt, 1°. phlebotomiæ iteratæ; 2°. potus copiosus diluens ex radicibus scorzoneræ, glycyrrhizâ, floribus papaveris rhæados, cavendo à catharticis & sudorificis; sed cathartica morbo sedato sint ex mannâ, oleo amygdalarum, cassiâ &c. nisi pleuritis sit putris.

18. *Pleuritis febricosa* Torti *de febribus;* Anonymi *de reconditâ febrium naturâ, cap.* 18. *pag.* 102. 1759. est species, quæ per paroxysmos à frigore incipientes singulis vel alternis diebus invadit, paroxysmis sudore terminatis recedit, & rursus datâ horâ revertitur, seu quæ pendet à veneno febris tertianæ aut tritæophiæ.

Vidit Anonymus mulierem sanguinis sputo laborantem, cum dolore lateris punctorio, febre acutâ, exacerbationibus variis in summum discrimen adductam, quæ kinkinâ assumpto brevi convaluit. Vidit idem virum pleuritide acerrimâ detentum cum copioso sanguinis sputo in paroxysmis periodicè recurrentibus, qui non sensim, sed subito impetu ex improviso insurgebant, qui simili febrifugo protinùs exhibito similiter evasit.

Color urinæ lateritius in remissione subitaneus, & periodicus recursus singulis vel alternis diebus, invasio cum frigore, sudor primos paroxysmos terminans sunt signa ferè infallibilia veneni febricosi latentis in his morbis, quos febricosos cum Werlhofio nomino, nec enim cognomine pleuritidis febrilis quisquam ejus indolem singularem suspicaretur.

Eadem est cura, idem decursus rheumatismi, febricosæ colicæ, vomitûs, hysteriæ, syncopes, cardialgiæ, phriciasis, &c. Febricosæ, seu à veneno febris intermittentis aut remittentis productæ, quæ, nisi febrifugo impugnentur, brevi ægros è

medio tollunt, ut videre est apud Anonymum *cap. 17.* Torti & Werlof. passim.

19. *Pleuritis miliaris* Camerarii *dissert. 1735.* Allioni *de miliari*; est ea quam eruptio miliaris solvit, fœtor singularis acescens perspirationis eam distinguit.

XIV. *Enteritis*, Inflammation des boyaux, du mesentere, &c. *Chordapsus* Galeni 6. *de loc. affect. cap.* 2. *Meteorismus* Pathol. methodicæ 1ª. *species*; *Febris intestinorum inflammatoria* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. *pag.* 171. *Febris Iliaca inflammatoria* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. *p.* 174. *Inflammatio intestinorum* Sennert. *lib.* 3. *part.* 2. *Sect.* 1. *C.* 2.

Est phlegmasia acuta, cujus præcipua symptomata sunt tensio summè dolorifica & tumida earum partium abdominis, quibus intestina respondent, cum pyrexiâ, meteorismo, quibus ileus, dysenteria, vel similia symptomata adjunguntur.

Ex tensione phlegmonodeâ tactum non tolerante, summè dolorifica, cum pyrexiâ acutâ, distinguitur ab ileo, dysenteriâ, colicâ, quarum species etiam plures inflammatoriæ sunt, sed in quibus symptomata generi propria prædominantur.

1. *Enteritis iliaca*; *Febris iliaca* Frid. Hoffmann. Veteres duo tantùm intestina admittebant, tenue seu ileum, & crassum seu colum; hinc enteritis iliaca est ea quæ potissimùm intestina tenuia afficit: cognoscitur ex situ circa umbilicum, dolore atrociori, distensione epigastrii & umbilici, dyspnœâ, nauseâ, & vomitione assiduis ac ve-

hementibus, ita ut nec potus contineri queat, dein vomitus ſtercoroſus ſequatur, & ferè ſemper mors.

De hac ſpecie ab ictu ortâ, *vide* Frid. Hoffmanni *obſerv.* 3. Benedicti Sylvatici *centur.* 2. *obſerv.* 86.

De hac ſpecie ſpontaneâ, *vide* Frid. Hoffmanni *obſerv.* 4.

Principia ſunt cathartica acria, venena aſſumpta, plethora, quæcumque ileum excitant.

2. *Enteritis colica; Chordapſus* Galeni.

Dignoſcitur ex eo quod non umbilicum, ſed partes abdominis laterales afficiat, ubi colum & cœcum jacent. Lumborum adeſt gravitas, dolor, tenſio, cum febre acutâ, rariùs vomitio accidit. Dicitur propriè chordapſus, cum ab inteſtini parte inflammatâ adeſt tumor chordam tenſam referens, aut in glomum convolutus.

3. *Enteritis flatulenta*, *Meteoriſmus* vulgò; eſt tenſio dolorifica totius abdominis cum tumore ſubelaſtico tactum non tolerante; ſed illud ſymptoma eſt accidens, pluribus morbis inflammatoriis commune, quoties ſaburra acris, putreſcens in febribus, & phlegmaſiis acutis excitat flatus, quibus inteſtina omnia præſertim tenuia diſtenduntur. Hoc ſymptoma febribus putridis & malignis valdè familiare. *Vide* Ballonii *obſ. lib.* 2. *epidem & Sepulchret.* Boneti *de Ileo*, *obſ.* 19.

In noſocomio Monſpelienſi vir quidam per ſeptimanam omnia vomitu rejecerat, cum enteritidis ſignis; ſecto cadavere inventum eſt cœcum è ſede ſuâ ita dimotum, ut ventriculo incumberet, & firmiter adhæreret, colo & recto multùm anguſtatis, cæteris diſtenſis, inflammatis.

Curatio. Potus ſit ex aquâ pulli, in quâ ſemina frigida majora, imò caput papaveris albi incoquantur, clyſmata ex oleo & decoctis malvæ, violarum,

violarum, feminum lini, fomenta leviffima ex fimili decocto abdomini ope lintei duplicati apponantur, oleum recentiffimum ex amygdalis dulcibus ingeratur; cremores hordei, oryzæ pro cibo fumantur; narcoticis dolores compefcantur, & quod palmarium eft, phlebotomiæ, quantociùs fieri poteft, è brachio, dein è pede repetantur, fi vires finant: fi demùm dilutum caffiæ facilè & fine ftrage tranfiturum fpes fit, ejus ope faburra acris, quæ malum fovet, eliminetur; fed fi maturius exhibeas catharticum utcumque leniffimum, grave periculum imminet: ita fi meteorifmus febribus putridis aut malignis fupervenerit, id non rarò à neglectis antea catharticis ortum effe cenfendum fæpè eft.

Laudantur in hoc morbo fomenta ex linteis liquore faturni madidis, ex omento animalis, ut vervecis, calido, clyfmate ex lacte, oleo, ptifanâ nitratâ: fi dolor fubitò & fine ratione ceffaverit, licet pulfus benè fe habere videatur, fphacelus inteftinorum, & mors in procinctu funt.

4. *Enteritis mefenterica; Phlegmone mefenterii* Profper. Alpini *Medic. methodic. lib. 7. cap. 18. Mefenterii inflammatio* Sennert. *lib. 3. cap. 4. part. 3.*

Difficillimè diftinguitur ab enteritide, quâcum etiam fæpè complicatur; dolor & tumor ad umbilicalem regionem circiter adeft profundus, alvi excrementa ægre aut minimè ejiciuntur; à clyfmatis poft primas feces nihil excernitur; febris eft quandoque mitis, nunc hemitritæa, nunc vehemens; urina rubra eft, oris amaritudo, inappetentia, fitis, vigilia accedunt; alvus deinde excernit faniem rubram, imò fi fides quibufdam, ut Alpino, materies chilofas.

Si non refolvatur inflammatio, & æger fuper-

fit, accedit ſuppuratio meſenterii, tabes, aſcites purulentus, aliaque lethifera mala.

XV. *Metritis*, Inflammation de la matrice; *Inflammatio uteri* Sennert. *de morbis mulierum*, Mauriceau *libr.* 3. *cap.* 11. *Hyſteritis* Pathologiæ methodic. Dicitur Metritis à *metrâ*, utero.

Eſt phlegmaſia cujus præcipuum ſymptoma eſt tumor regionis uteri cum ardore, dolore, gravitate, & pyrexiâ acutâ.

Immiſſo in vaginam digito, os uteri tactum non tolerat, rubet, retractum eſt, febris eſt continua, ſynochus ardens, quandoque amphymerina lypiria, cum horrore perpetuo, frigore extremorum, delirio, jactatione; caput, potiſſimùm verò ſinciput, dolet, necnon oculi; convulſiones colli, manuum ac pedum accedunt.

Dolor ad inguina, femora, diaphragma, claviculas extenditur cum dyſpnœâ, pleuriticiſque ſymptomatis, accedit nauſea, vomitio, ſingultus, conſtipatio alvi, iſchuria. Pulſus initio magnus, celer, deinde debilis, frequens; accedit animi deliquium, extremorum refrigeratio, ſopor aliaque graviſſima ſymptomata adjunguntur.

1. *Metritis puerperarum* Mauriceau *lib.* 3. *cap.* 1ſ2 Puzos *pag.* 252.

Cognoſcitur ex magnâ gravitate pelvis, accedente tenſione uteri, ejuſque intumeſcentiâ, quæ graviditatem quandoque æmulatur. Adeſt mingendi, & alvi deponendæ difficultas, febris ſimul magna, difficultas reſpirandi, ſupervenit dein ſingultus, vomitio, convulſio, delirium, & mors, niſi prævertatur remediis.

Sæpiùs præcedunt lochiorum ſuppreſſio, rudis contrectatio in difficili partu, ictus, compreſſio, laceratio à digitis, inſtrumentis, grumorum retentio, prolapſus per vim repoſitus.

Hic morbus plurimas puerperas è medio tollit.

Febris in hac ſpecie eſt ſynochis affinis, ſi ab hyſterocele inversâ procedat metritis, poſt partum quam citò reſtituenda eſt pars in priſtinum locum.

2. *Metritis typhodes; Fiévre maligne avec inflammation de l'uterus.*

Ea procedit utplurimùm à cauſis internis, ut ſaburrâ putri, acri, metaſtaſi materiæ eryſipelatoſæ.

Cognoſcitur ex febri amphimerinâ lypiriâ, ſeu incendio interno cum jactatione, anxietate, delirio, ſopore, linguâ nigrâ, ſiccâ, ſimulque extremorum refrigeratione, pulſu frequenti, inæquali.

Hiſtoria. Mulier triginta annos nata tam acriter dolebat vulvâ, vaginâ, & potiſſimùm utero, ut nocte, dieque ejularet. Aderat pyrexia mediocris, & identidem leucorrhœa albeſcens puriformis, & menorrhagia cruore pellucido vel diluto ſtipata; hyſteralgiam ulceroſam ſuſpicabatur Medicus; interea uterus à viris obſtetriciæ artis peritis exploratus, skirri, ulceriſque erat expers, & tantùm inflammatus, tenſus, dolens; repetitis itaque phlebotomiis, balneis, fomentis emollientibus, juſculis refrigerantibus, noctu julapiis narcoticis, horrendi illi dolores poſt duos tantum menſes ſanati ſunt. Puzos *pag. 251*. Ex hac hiſtoriâ ſequitur metritidem ſub formâ hyſteralgiæ ulceroſæ quandoque latere, atque in his morbis præmittendam ſemper eſſe uteri explorationem.

3. *Metritis lactea; Dépôt laiteux avec fiévre aiguë* Puzos *Traité des accouchem. pag. 367. 2. mem.*

Eſt morbus acutus febrilis meteoriſmo, uteri ten-

ſione, dolore, lochiorum fluxu, ſiti, cephalalgiâ, delirio ſtipata cum torminibus uterinis.

Hæc febris ephemerâ lacteâ promptiùs vel ſeriùs accedit; ephemera lactea ſtipatur ephidroſi, mammarum tenſione, abdominis mollitie; metritis verò lactea, linguæ ſiccitatem, ſitim, cephalalgiam & delirium accerſit, vel inſomnium ſeu dormientis delirium; uterus leviter manu preſſus dolet, licet ubertas lochiorum adſit, ſimulque abdomen tenſum eſt.

Hic morbus periculoſiſſimus eſt, brevi plures puerperas aufert, & medendi methodus ægrè ab aſtantibus admittitur; hæc metritis quandoque partum antecedit, quandoque ſubſequitur.

Methodus medendi exigit magnas evacuationes per phlebotomiam, catharſim & diureſim, cum regimine victûs tenuiſſimo.

Fruſtra mulierculæ inſtant adeſſe tantùm ephemeram lacteam, hyſteralgiam puerperii, delirium à cerebri vacuitate, aut debilitate pendere, lochia rectè fluere, nec eſſe turbandam naturam: morbus eſt phlogoſis uteri, & uti peripneumonia non ſolvitur per ſputum cruentum, ita nec metritis per lochia: lochiorum quantitas vulgaris ad quinque vel ſex uncias in die aſcendit; in metritide verò & enteritide lacteis multò plures unciæ ſanguinis mittendæ ſunt, ut mors avertatur, & lactis in abdomen extravaſatio, aut apoſtema lacteum prævertatur.

Cura. Si febris mediocris ſit, lochia, ſudores, lac mammarum ritè fluant, nullus ſit meteoriſmus, nulla cephalalgia, maximè ſi alvus fluat, & bilioſa dejiciat, ſufficit evacuationes illas ſuſtinere copioſo potu ptiſanæ lenientis, olei amydalarum, clyſmatis, & lochia juvare infuſo theæ, croci &

similium; verùm si gravia sint symptomata, mulier vegeta, plethorica, tunc repetitæ & maturò institutæ phlebotomiæ è brachio, dein è pede necessariæ sunt ad lactis stasim, & ejus in abdomine effusionem prævertendam, unde mors certa adveniret; quâ de re consulendus Puzos, ad quem referenda prima morborum lacteorum historia generi humano perutilis.

De his *vide* enteritidem lacteam, synocham lacteam, &c. hysteralgiam, &c. Sectis cadaveribus invenitur materies lactea, vel fluxilis, vel grumosa ad libram quandoque in abdomine effusa, & hic morbus maximam puerperarum partem è medio tollit.

4. *Gastritis; Inflammation de l'estomac; Inflammatio ventriculi* Riverii *pag.* 147. *cap.* 11. *Dolor ventriculi* Boneti *sepulchret. lib.* 3. *sect.* 7. est phlegmasia stipata epigastrii dolore, ardore, tensione, siti, vomituritione, & pyrexiâ acutissimâ. Principium morbificum morbi est ventriculi totius vel partialis inflammatio.

Causa est conatus naturæ infarctum inflammatorium ventriculi interventu pyrexiæ, seu impetus sanguinis, & pulsus vasorum adaucti, necnon ope vomitionis, nauseæ, singultûs, resolvere satagentis.

Principia proegumena sunt, plethora, obstructio vasorum ventriculi.

Principia procatarctica sunt, ictus in epigastrium, vulnera ventriculo inflicta, venena, medicamina acria ingesta, in sanguine genita, & in colatorio hujus visceris secreta vel hærentia.

5. *Gastritis legitima; Febris stomachica* Frid. Hoffmann. *tom.* 2. *pag.* 121. est ea in quâ pulsus est plenus, velox, calor intensus, sine linguæ sor-

ditie, seu in quâ pura est inflammatio, &, ut aiebant Galenici, à sanguine copioso, fervido, non bilioso oriunda; ea procedit à metastasi sanguinis copiosi, à catameniorum vel hæmorrhoidalis fluxus emansione, à regimine calidiori, sæpiùs totum stomachum obsidet. His signis adde summam anxietatem, vigiliam, dyspnœam, scapularum deorsum tractionem.

6. *Gastritis traumatica*, est ea quæ à gravi contusione, aut vulnere epigastrii dependet, & prioris est varietas, quæ pro gradu, intensitate contusionis., pro vulneris extensione, numero, pro sanguinis effusione, variat quoad periculum, & utplurimùm citò lethalis est, si à vulnere fiat, stipaturque vomitione, & per inferiora rejectione cruoris.

Huc pertinere videtur *gastritis muscularis*, vel deceptiva, ea scilicet quæ non à ventriculo propriè inflammato, sed à musculis epigastrii ipsius inflammatis dependet; quæ ob loci viciniam eadem ferè sed mitiora excitat symptomata quæ gastritis legitima, ob calorem, tumorem, pressionem ipsi stomacho nocentes. In gastritide musculari tumor est magis apparens & circumscriptus; sensibilitas major à tactu cutis. In legitimâ tumor, tensio, dolor profundiores sunt.

Si pilorus potissimùm sit inflammatus, ut de suâ filiâ refert Lindanus, omnia assumpta vomitione rejiciuntur, & dolor est in regione pilori.

Si cardia potissimùm inflammetur, graviores sunt singultus, frequentes cardialgiæ, & syncopes, dolor in regione cardiæ.

A deglutitâ aciculâ gastritidem cum febre ardente, & horrendis symptomatis ortam recenset Hildanus *centur. 1. obs. 54.*

7. *Gastritis à veneno* Frid. Hoffmann. *obs. 2. 3. 4. 6. pag. 123. tom. 2.*

Pro dosi & efficaciâ necnon genere veneni plus vel minus intensa sunt symptomata : difficillima est sæpiùs hujus speciei diagnosis, quia malefici artes suas adhibent, ne origo morbi detegatur; illi sublimatum, corrosivum, arsenicum, emetica stibiata larvant & involvunt, quandoque opio admiscent. Sæpiùs ea venena ipsi ori & œsophago nocent; ab his assumptis dolor ventriculi, cardialgiæ, nauseæ, cholera, similiaque symptomata superveniunt; febris verò ex pulsu dignosci non potest, cum pulsus doloris vehementiâ, aut cardialgiis & syncope frequenti deprimatur, debilitetur.

8. *Gastritis erysipelatosa* Riverii *de inflamm. ventriculi.*

Si inflammatio est erysipelatosa, symptomata graviffima sunt, & speciatim pyrexia est lypiria, in quâ interiora uruntur, & exteriora rigent, frigentque, sitis est inextinguibilis.

Summa est anxietas, jactatio, extremorum refrigeratio, incendium in præcordiis, scrobiculi cordis dolor leviffimum tactum non tolerans, rejectio omnium assumptorum, exacerbatio doloris ab ingestis paululum sapidis, acribusve, deliria, convulsiones, pulsus irregularis, frequens, contractus.

9. *Gastritis exanthematica* Frid. Hoffmann. *de febre stomachicâ art. 7.* est ea quæ ab aphtis ventriculum intus obducentibus pendet, quæ cognoscitur ex pustulis albis, acriter dolentibus, totum œsophagi orificium infestantibus, si verosimile sit eas ad ventriculum usque extensas esse, quod ex symptomatis simultaneis gastritidis, sed maximè aperturâ cadaverum serò cognoscitur.

Utinam qui has species observant, signa animadverterent & notarent, ut aliquando historia morborum promoveri posset.

Meritò accenſet Frid. Hoffmann. inter principia hujus morbi variolam, rubeolam, purpuram, miliarem, imò ſcabiem, herpetem repulſas, in quibus materies ſubtilis, cauſtica, in ventriculum defertur; unde poſt mortem invenitur ventriculus ſimilibus puſtulis, punctiſve lividis perfuſus cum ichore acri, nigro intra ejus cavum.

Non ita rara eſt, ac vulgo creditur gaſtritis, licet vulgò in ſcholis nomine proprio deſtituta ſit, & ignota fermè, atque maximè cavendum in eâ à catharticis, quæ juxta plurimos ex vomitu, nauſeâ, cardialgiâ continuò indicari videntur. Difficillimum eſt quandoque gaſtritidem diſtinguere à certis choleræ, ilei, vomitûſque ſpeciebus, ut ab ileo hyſterico, ſeu colicâ hyſtericâ Sydenhami, necnon à gaſtrodyniâ bilioſâ, quia non ita obvia eſt febris illa acuta, quæ hujus ſignum eſt; propter cardialgias & dolorem pulſus minutus, inæqualis quandoque videtur.

Aliàs tamen gaſtritis in longum tempus abit, & chronica ferè evadit, ut patet ex ſepulchreto Boneti; ventriculi enim ulcera, phlyctænæ, maculæ febriculam accerſunt, quæ alterius indolis morbum conſtituunt, cum ſimplici vomitu aliove genere affinem.

10. *Gaſtritis ſternocoſtalis.*

Sub finem menſis Junii 1760. Monſpelii viguit hæc ſpecies, cujus ſigna febris amphimerina noctu exacerbans, cum ſummo capitis dolore, epigaſtrii totius infra & circa cartilaginem xiphoideam dolor acutus, preſſionem quidem tolerans, aſt ab eâ creſcens; reſpiratio paululum ſuſpirioſa, minimè frequens, ſine tuſſi, niſi ſub finem morbi; ſanguis corio albo tenui tectus; dolor ad coſtas ſpurias initio protenſus, & ſecundum ſpinam dorſi obſcu-

rus; nulla ſigna ſaburræ vel inflammati ſtomachi, ſcilicet nulla nauſea, vel vomitio, nec cardialgia.

Nulla ſigna inflammati pulmonis, cum reſpiratio non eſſet frequens, nec ulla tuſſis.

Cathartica tria vel quatuor, interpoſitis, præmiſſiſve totidem phlebotomiis, dolorem epigaſtrii ſublevabant licet cum ſennâ; noctu emulſiones anodynæ juvabant; ſic intra ſeptem dies circiter morbus feliciter ſolvebatur.

Muſculus ſternocoſtalis inflammatus in hoc morbo mihi videtur, epigaſtrium à mediaſtino etiam dolente diſtractum, inde etiam dolor juxta ſpinam dorſi; non eſt tamen pleuritis mediaſtini, ſed mediaſtinum ex conſenſu muſculi triangularis ſterni diſtrahitur.

Ineunte Julio 1760. elapſâ dirrhœæ biliofæ epidemiâ hic viguit morbus apud adultos acutus, qui febrem amphimerinam noctu recrudeſcentem cum dolore acuto circa epigaſtrium ſub cartilagine xiphoideâ, & hoc imminuto capitis dolorem atrocem afferebat; lingua in aliis ſordida, in aliis nitida, nulla ſigna ſaburræ in ſtomacho; nec pravus in ore ſapor, nec nauſea, unde à verâ gaſtritide diſcrepat; dolor tamen epigaſtrii à preſſione intenditur, ſed catharticis ſublevatur; cephalalgia noctu cum paroxyſmo febris; intendebatur dolor ſpinæ dorſi, tuſſis nulla, cruor in patellâ extractus tenui corio tegebatur, reſpiratio ſuſpirioſa; tres vel quatuor, duabus primis diebus, phlebotomias præmittebam, quibus ſublevabatur dolor epigaſtrii, capitis, & dyſpnœa ſuſpirioſa; ſtatim verò poſt tres primas phlebotomias catharticum ex mannâ, caſſiâ, & pauxillo folliculorum ſennæ in duobus cyathis præſcribebam, quod alternis diebus repetebatur;

dolor verò exiguus ad ſpurias coſtas hypochondrii ſiniſtri ſi adeſſet, brevi terminabatur; à catharticis minimè intendebatur dolor epigaſtrii, nec nauſea excitabatur; in eodem ſubjecto nunc atrocior erat capitis, nunc vero ſtomachi dolor, noctu verò paroxyſmus erat. Poſt primum triduum circiter pulsûs frequentia interdiù nulla erat, nec ſolitò major virium proſtratio.

XVI. *Epiploitis;* Inflammation de l'Epiploon.

Cognoſcitur ex febre inflammatoriâ cum dolore acuto, lancinante per ſuperiorem & mediam abdominis regionem infra tegumenta in ipſo abdominis cavo, percepto.

1. *Epiploitis vera* Freder. Roebman *diſſ. de omento.*

Femina febrifugis & pillulis acribus uſa perſenſit dolorem acutum, lancinantem in abdomine; & durum in regione umbilici, verſus hypochondrium dextrum pugni magnitudine eminentem tumorem percepit, qui in dies auctus totum abdominis ambitum occupavit. Chirurgus cataplaſmata emollientia admovit, unde intra triduum dolor & tumor imminuebantur; abdomen tamen inflatum & fluctuatio inibi ut in aſcite aderat, quocirca ope acus triquetræ utrumque abdominis latus perforavit, tuncque cum putrida, ichoroſa materies efflueret, continuò patentiorem apertionem inſtituit, unde ſuppurati & ſeparati omenti fruſta cum fœtore ingenti, & magna ichoroſæ aquæ quantitate, omnia libras duas pondere æquantia, per aliquot dies effluxere. Sed ars victa malo fuit, & ægra obiit.

Similem omenti inflammati & corrupti ex quo magna fœtidi & aquoſi puris quantitas effluxit,

ſimiliterque lethalis hiſtoriam refert Storchius *act. natur. curioſ. vol.* 5. *obſerv.* 146. Hiſtoria cum aperturâ cadaveris videatur in anno medico Storchii, *cadavere* 12. *pag.* 132. Laborabat quotidianâ, tumore gravativoque dolore epigaſtrii, omentum inventum fuit quinque pollices craſſum, ſphaceloſumque. Conſulantur de his Williſius *pathol. cerebr. cap.* 9. Sennertus *Prax. lib.* 3. *part.* 3. *cap.* 8.

Cura exigit initio phlebotomias, antiphlogiſtica, extus verò diſcutientia, emollientia, formato abſceſſu inciſionem, mundificantia, balſamica, &c.

XVII. *Cyſtitis*; Inflammation de la Veſſie. *Veſicæ inflammatio* Sennerti *lib.* 3. *pag.* 8. S. 1. *cap.* 4.

Eſt phlegmaſia cujus præcipua ſymptomata ſunt intumeſcentia ovalis in pelvi cum tenſione, dolore tactum non tolerante, dyſuriâ, vel iſchuriâ & pyrexiâ continuâ; accedunt vigiliæ, ſitis, delirium, extremorum frigus, tumoris durities increſcens ab urinâ per moram congeſtâ, teneſmus.

1. *Cyſtitis ſpontanea*; eſt ea quæ à cauſis internis pendet, ut à plethorâ commòtâ, urinæ acrimoniâ concurrente; cognoſcitur ex eo quod non detur in externis ſufficiens hujus ratio.

Curatur phlebotomiis iteratis è brachio, fomentis emollientibus ex herbis malvæ, violæ, ſeminibus lini, radice althææ, clyſmatis ſimilibus, potu refrigerante nitroſo, emulſionato, anodynis.

2. *Cyſtitis à cantharidibus.*

Si ad libidinem excitandam, aut per infortunium, pulvis cantharidum aſſumptus ſit eâ doſi ut cyſtitis ſuperveniat, adeſt gravis dyſuria, hæ-

maturia, priapismus; accedunt convulsiones.

Præter remedia cystitidis spontaneæ, camphora intus sumpta, quæ veneni hujus acrimoniam infringit, emulsiones, semicupia, fomenta, conducunt.

3. *Cystitis Traumatica.*

Ea est quæ à principiis mechanicis excitatur, ut ictu, contusione, vulnere, compressione, equitatione, imò calculi vesicæ commotione, quæ more aliarum inflammationum, & specierum superiorum curanda est.

ORDO TERTIUS.

PHLEGMASIÆ PARENCHYMATOSÆ.

SUNT illi morbi inflammatorii qui sedem habent in visceribus farctis non sacciformibus, quæ Græcis parenchymata dicebantur teste Galeno, *Libr. 2. de simplici medic. Parenchyma* enim est caro viscerum farctorum ut hepatis, renum, splenis, pulmonis; cætera verò viscera sunt mere membranacea, ut stomachus, intestina, vesica &c.

Cognoscuntur hæ phlegmasiæ cognitâ sede, figurâ, usu visceris, sed & etiam quod dolor non sit acutus, nisi tamen extima horum membrana magis afficiatur, ut in hepatitide, pleuritide &c. Sed dolor est gravativus, obtusus cum cæteris phlegmasiarum signis, ut pyrexiâ acutâ, calore, aliisque; adde quod parenchymatosæ phlegmasiæ magis ad phlegmonem accedant; & ad suppuratum vergant, membranosæ magis erysipelati sunt affines, & rariùs suppurantur. Fatendum tamen utriusque ordinis limites non satis esse distinctos, nec dari signa specialia phlegmasiæ quorumdam viscerum, ut thymi, medullæ spinalis, pancreatis, &c.

XVIII. *Cephalitis*; Inflammation du Cerveau; *Comacephalus* Alexandri Aphrodisæi *de morb. III. Sphacelismus cerebri* Hippocrat. ex Bartholino, Ettmullero; *vide* Amati Lusitani *curationem nonam pag.* 16. ubi de nomine illo differitur. *Sideratio* Latinis; *Ulcus cerebrum depascens* Amati Lusitani; *Apoplexia* Brassavoli; *Siriasis* Hippocrat. *Encephalonosos* J. C. Rhumel; an *Sphacerus* Galeni, aut *Sphalerus* ejusdem, Castelli Lexicon. *Cerebri abscessus & sphacelus* River. *prax. lib.* 1. *cap.* 12.

Est phlegmasia in quâ cum pyrexiâ acutâ datur delirium somnolentum, vel mentis stupor & sopor cum crocidismo seu carphologiâ.

Crocidismus est motus manuum, qualis ad festucas è vestibus avellendas, aut muscas venandas adhiberi solet.

Creditur excitari illum morbum ab inflammatione cerebri vel cerebelli & reapsè hanc theoriam pluries confirmavit cadaverum sectio.

Distinguitur à *Lethargo* per acutiem, quâ fit ut ferè intra triduum pereant ægri, ad summum decimo quarto die terminetur, & pyrexia sit acuta.

Ab *apoplexiâ* per pyrexiam & vanum errorem manuum seu carphologiam, ut alii vocant; à *phrenitide* per somnolentiam.

1. *Cephalitis Ægyptiaca*; *Demelmuya* Prosp. Alpini *de med. Ægyptiorum*; *Phlegmone cerebri* quam Ægyptii *demelmaoi* vocant. Prosper Alpin. *de Medic. method. lib.* 7. *pag.* 219. à *dem* sanguis & *muya* aqua.

Phrenitidi similis est morbus, qui singulis ferè annis Ægypti populos campsinis ventis spirantibus in primâ æstate divexat, aliquando non minorem stragem faciens quam si magna pestilentia esset; hoc enim affectu, quem *demelmaoi* Ægyptii appellant, innumeri repentè eodem tempore moriuntur; nosque ipsum in magnâ civitate Cayri epidemicè grassantem anno 1683. mense Maio observavimus. Innumeri enim tunc temporis per universam civitatem quasi repentinâ morte moriebantur. In iis præcedit capitis dolor cum vigiliâ per aliquot dies, ante non admodum gravis, & postea in altero oculorum angulo interno, exilis quidem tumor ruber efflorescens apparet, quasi exinde erysipelas sit futurum, qui tumor paulo post, spatio scilicet duorum aut trium horarum ad plus intro recurrit, atque evanescit, à quo ferè continuò homines obmutescunt atque manibus delira facientes apoplecticorum more extinguuntur.

Venti campsini sunt calidissimi; regimen Ægyptiorum putredinem simul sæpiùs accersit, inde morbus.

Curatio consistit in repetitis phlebotomiis cum dolor capitis adoritur, primâ vel secundâ die, sanguinis saltem libram qualibet vice extrahunt præmisso clysmate laxatorio; in Eunuchis scarificantur crura, admoventur cucurbitulæ humidæ, iterantur etiam phlebotomiæ, & his præmissis balneum vaporarium ingressi ægri sudant & calidâ lavantur, aliqui post sanguinis evacuationem in balneo assumunt decoctum liquiritiæ & modici seminis fœniculorum, quo vomere plurimum coguntur, quo facto per horam sudant; ea præsidia statim adhibita plures à morte præservant.

2. *Cephalitis Traumatica*; *vide* River. *pag.* 29. *cap.* 12. *Abſceſſus cerebri* Schenckii; vide *fracturam cranii* apud Heiſter *in Chirurgiâ*.

Eſt ea quæ à cranii fracturâ, intropreſſione, vel commotione cerebri dependet, unde fit ſtaſis ſanguinis in cerebri ſubſtantiâ, proindeque cerebri inflammatio.

Memini me interſuiſſe aperturæ cadaveris hominis qui ſeptimo die morbi periit; is in occiput ceciderat & inde factus ſoporoſus, per totum hoc tempus febre & obſcuro delirio detentus fuerat, continuò ſcilicet labiis quiddam obmurmurans, & manibus floccos ſtragulorum avellens; detracto cranio inveni in cerebelli ipſius ſubſtantiâ ulcus digiti diametro, & fere pollicis longitudine pure refertum; hoc obſervavi cum D. Serane patre in noſocomio Sancti Eloei. Signa inflammati cerebri à contuſione refert Riverius.

Initio capitis torpor, mœſtitia, dein febricula, dolor, ſomnolentia, mox febris intenſior, æger è profundo ſomno emergens vociferatur, ſurgit è lecto, manum ad caput frequenter adducit, &c.

3. *Cephalitis Spontanea. Phrenitis Hectica* Hippocrat. 1. *porrhetic. text.* 33. *Cerebri abſceſſus & ſphacelus* Riverii *prax. pag.* 28. *Morbus ſolſtitialis* Plauti *Trinumm.*

Invadente affectu ingens capitis dolor ægrum adoritur, qui per occiput collo & univerſæ ſpinæ communicatur, cui ſuccedit ſenſuum omnium abolitio, ſicut in apoplexiâ contingit, à quâ tamen diſcrepat in eo quod variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, ut vix in uno loco contineri valeant; manibus interdum partes ſuperiores invadunt, eaſque divellere ac laniare conantur, at procedente morbo corpus langueſ-

cit, & ad motum impotens efficitur. Febris acutissima & intensissima hunc perpetuo comitatur affectum, & ab ingenti cerebri inflammatione procedit, denique ægri vix quidquam deglutiunt.

Quibus cerebrum sphacelatum est, hi tribus diebus pereunt; si verò hos evaserint, sani fiunt. Hippocr. *Aphor.* 51. *sect.* 7.

Phrenitidem Hecticam vocat Hippocrates eam in quâ delirium mite est & obscurum, ægri non loquuntur, quieti manent, & dormire videntur, qui morbus vera cephalitis est.

Magnâ puris copiâ per os, nares, & aures rejectâ liberari hos ægros observatum est memorante Schenckio. *Vide* Dodonæi *observat. medic. cap.* 1. *&* 2. Boneti *Sepulchret. pag.* 196. *obs.* 18. & alibi horum morborum historias relatas.

4. *Cephalitis Siriasis*; *Siriasis* Aetii *Tetrabibl.* 1. *serm.* 4. *cap.* 13. *Cauma* Alexandri. *Ardor capitis*, Plinii *lib.* 2. *cap.* 3.

Morbus est infantibus proprius qui cognoscitur ex sincipitis calore ejusque & oculorum depressione, seu foveâ, rubedine faciei, febre ardenti & pallore, corporis siccitate, prostrato appetitu, & vigiliis; produci censetur à cerebri ejusque meningum inflammatione, & juxta plures Auctores est veluti phrenitis comatosa, adeòque cephalitis. Qui eum observarunt accuratiùs describant.

5. *Cephalitis Litriana.*

Inflammationem glandulæ pinealis observavit ill. Littrius, & morbum ab eâ pendentem descripturum se promisit *in act. Acad. Parisin.* Sed ea descriptio adhucdum desideratur. In ea glandulâ sæpiùs inventæ sunt concretiones calculosæ absque ullo functionum animæ detrimento.

6. *Cephalitis epidemica anno* 1510. vulgò *Coqueluche*

Coqueluche, Mezeray, *hist. de France sous Louis XII.*

Erat febris continua ardens, anorexia cum horrore carnium, delirium, gastrodynia, nephralgia, dolor surarum & cephalalgia gravativa (nostris verò temporibus nomine *coqueluche* catarrhum designant.) Similem morbum refert Riverius *centur.* 2. *observ.* 63. & 73. febris malignæ nomine, cui circa undecimum, alias verò septimum morbi diem supervenere delirium, subsultus tendinum, lipopsychia, lentores nigri circa dentes, lingua scabra, nigra, exusta.

His præter remedia generalia profuere quinque vesicatoria, brachiis, suris, vel cervici applicata, deinde julapium ex aquis cardui benedicti unc. iij. aqua theriacali drach. iij. bezoartic. mineral. scrupul ij. & camphoræ gr. VI. quod julapium manè sero per biduum repetebatur, atque cuilibet jusculo bezoartici mineralis scrupulus unus addebatur; præmissa verò fuit sectio venæ frontis.

Singularem hujus morbi epidemiam narrat Petrus Borellus *Castrensis obs.* 55. *pag.* 60. Alii ægri putabant se ora tria habere, alii verò pedes, manusve amisisse, plurimi sagarum choræas & conventus dæmonum sibi videre videbantur, quia hoc sæculo ea vigebat opinio, hodiè vix plebis fidem extorquens.

7. *Cephalitis verminosa, Trousségalant*; *Febris pestilens* quæ Gallis *Troussegalant*, Foresti *obs.* 7. *lib.* 6. *pag.* 156.

Ea fuit epidemica apud Gallos annò 1545. & fortiores juvenes è medio abstulit, unde nomen.

Febris erat amphimerina vespere quovis exacerbans, aut continua erat vigilia, quæ ægrum ad phrenitidem deducebat, aut continuus sopor

qui in lethargum transibat ; dolor plerumque capitis adest in principio & renum calor cum lassitudine. Maxima est vermium copia qui vivi per os evomuntur non sine magno cruciatu, ita ut ferè strangulari ægri videantur ; plerisque exanthemata erumpunt, quæ in declinatione apparentia salutaria sunt.

Cura. Nihil præstantius est quam phlebotomia larga repetita, scilicet octodecim unciæ in viris, libra una in mulieribus extrahebatur, cucurbitulis etiam scarificatis libra sanguinis extrahebatur è natibus, scapulis, dein cum minorativis purgabatur æger, tùm apozemata refrigerantia, potus vermifugi adhibebantur. Morbus hic quarto die utplurimum, rariùs undecimo terminatur.

8. *Cephalitis cerebelli.*

D. Privat Doct. Monspel. Alesiæ medicinam cum laude faciens sequentia in milite observavit. Morbus à gravi cephalgiâ inceperat, inde in soporem caroticum altissimum æger incidit, in quo supinus jacens, oculis apertis & irretortis, cum pulsu æquali, valido, sano simili ut & respiratione, atque continuâ carphologiâ, demùm post quinque dies ab initio soporis obiit. Secto cranio nihil aliud inventum est præter abscessum avellanæ magnitudine in cerebello ; hæc anno 1757.

XIX. *Carditis* ; Inflammation du cœur. *Inflammatio cordis & pericardii* D. Senac *Malad. du cœur chap. VI. & VII.* Meckel *Mémoires de Berlin* 1756.

Character obscurus anceps deducitur à dolore sub sterno, palpitatione, frequentibus animi deliquiis, pulsûs inæqualitate & frequentiâ,

quandoque etiam febre acutâ, sed post aliquot dies accedente cum pulsu duro & frequenti. Dolores punctorii, anxietates continuæ in regione cordis, videntur assidua symptomata.

1. *Carditis spontanea*; vide *tres observat.* D. Meckel & D. Senac *cap.* 7. ubi numerosæ hujus morbi historiæ.

Adolescens dolores acutissimos pungentes in cordis regione, cum anxietatibus & angustiis patiebatur, unde à solitis muniis abstrahebatur, sextâ die febris cum pulsu frequenti & duro invasit; repetitis phlebotomiis morbus decimâ quartâ die remisit, sed anxietates & dolores punctorii recrudescentes ægrum 20ª. die abstulerunt.

Apertura cadaveris. Cordis superficies integra pure obvoluta crustâ pingui vel purulentâ tegente tunicam ejus erosam, pericardium rubrum, vasis turgidis cinctum, textus carnosus cordis, pallidus, mollis.

Plurimas observationes cordis quoad corpus, auriculas, basim, apicem, pericardium &c. inflammati & suppurati; videsis *loco citato*. Sed incerta diagnosis, prognosis & therapeia nulla efficax.

2. *Carditis traumatica* D. Senac, *Blessures du cœur*, *chap. VI.*

Locus vulneris, instrumenti directio, vulneris altitudo cum signis aliunde obscurissimis eam indicant, scilicet dolor, anxietas, febris alterâ, vel tertiâ die superveniens; sæpiùs animi deliquia, pulsus parvus & inæqualis, sudores frigidi, anxietates sine febre acutâ & sine palpitatione. *Vide* Syncopes & orthopnœas traumaticas.

Eventus utplurimum lethalis, intra aliquot dies cum hæmorrhagiâ largâ mors accedit.

In carditide & gastritide febris quoad calorem

& pulsûs vim exigua, rara, vel nulla, quoad eventum & ſymptomata funeſta, ad typhum vulgò febrem malignam accedit, unde ad hanc claſſem vix pertinent hi morbi.

Inflammatio oculorum pertinet ad *ophtalmiam*, aurium ad *otalgiam*, mammæ ad *maſtalgiam*, vel ad *Synocham lacteam*.

XX. *Cynanche*; Eſquinancie, Trouſſegalant, Etranguillon; *Angina inflammatoria* Boerhaavii *aphor.* *Prunella* Paracelſi. *Squinantia* Gordon. *in lilio.* Les Avives, l'Etranguillon. Soleyſel.

Eſt phlegmaſia acuta, cujus præcipuum ſymptoma eſt ſenſus obicis in faucibus præfocantis aut dyſpnœam atque dyſphagiam producentis, cum pyrexiâ acutâ, faucium rubore, calore, dolore, tumore &c.

Licet in Scholis laryngis aut pharyngis inflammatio tantum incuſentur, docet obſervatio ferè ſemper in cynanche inflammari tonſillas, aliquando ſimul uvulam, velumque palatinum.

Differt cynanche ab anginâ ut phrenitis à maniâ, nephritis à nephralgiâ, quod cynanche ſit cum febre, angina verò hujus expers ſit.

1. *Cynanche Tonſillaris*, *Eſquinancie ordinaire*; *Synanche* Græcorum. *Anginæ* 5ª. ſpecies Boerhaav. *n°.* 805.

Ea eſt ſpecies in qua utraque vel alterutra tonſilla tumet, rubet, dolet cum viciniæ infarctu, uvulæ elongatione, tumore, veli palatini etiam inflammatione, quæ omnia, depreſſâ ope cochlearis linguâ, facilè in conſpectum veniunt. Hujus autem varietates ſunt cynanche catarrhalis, cynan-

che ſanguinea vel pura vel cynanche ſynochalis, ſive cum febre putri conjuncta.

Reſpiratio eſt incommoda, difficilis, per nares nulla vel parva, per fauces anguſta, niſi pluries æger hunc morbum paſſus ſit; nam obſervant prima vice cynanchem eſſe graviorem quàm ſequentibus, maximè ſi primâ vice reſecta fuerit, vel ſuppurata alterutra tonſilla; cibi deglutiendi per os redeunt, excreatio frequens eſt & mucoſa, viſcida, dolor in aurem per tubam Euſtachianam protenſus, crepitatio in aure inter deglutiendum, ſurditas etiam accedit.

Catarrhalis originem ducit à frigore ſuſcepto, calente corpore, & adoritur cum coryzâ, ſternutatione, tuſſi, dein, ut vulgo aiunt, deſcendit fluxio ad pectus & remittente cynanche accedit Rheuma ſeu tuſſis acrior, dyſpnœa major, expectoratio viſcoſa; febris verò non ita acuta eſt, minuſque gravia ſunt ſymptomata. *Vide* Anginam Claudini *Conſil.* 115. *pag.* 275.

Sanguinea vel plethorica à metaſtaſi ſanguinis copioſioris in tonſillas excitatur, à clamore, equitatione, vento adverſo factâ, labore valido, vento per feneſtræ rimas illapſo, inter ver & æſtatem potiſſimùm; cognoſcitur ex temperamento, prægreſſis, defectu ſignorum catarrhalis & ſynochalis.

Synochalis incipit ab horrore & frigore ſine causâ externâ, deinde dolent fauces, ſaliva vix deglutiri poteſt, febris accedit magna cum tuſſi, dyſpnœâ, dyſphagiâ, lingua eſt alba, ſordida, adeſt inappetentia, ſæpe nauſea, à tuſſi & anacatharſi creſcens, pravus in ore ſapor, cardialgia, ventriculi gravitas, febris exacerbatio, capitis gravitas, in hac ſpecie non ſolum phlebotomiæ repetitæ conveniunt, pauciores tamen quàm

in sanguineâ, sed uberiores quàm in catarrhali; verum post duas vel tres phlebotomias nihil est utilius quàm vomitionem tartaro stibiato excitare, etenim inde tam uber fit pituitæ viscidæ è faucibus expressio etiam ante vomitionem, ut illicò à vomitorii actione guttur liberari vel sublevari videatur. Saltem fomes febris foras ejicitur, unde cum alterâ phlebotomiâ & subsequente catharsi brevi æger convalescit.

Interea in omnibus speciebus gargarismata repercutientia, aut detersiva conveniunt, ut decoctum hordei cum syrupo de moris, de malis granatis, baccæ rhois, sumach, nitrum, sal prunellæ, mel rosaceum etiam in gargarismatis usurpantur; in catharrali tamen aqua vitæ optimè resolvit in ore volutata.

2. *Cynanche epidemica; Coqueluche* River. *observ. 19. pag. 136.*

Morbus epidemicus, Coqueluche dictus *ibidem.* Immaniter discrepat hic morbus à cephalitide, quæ *Coqueluche* dicebatur olim ex Mezeray.

Illa cynanche anno 1557. mense Julio Galliam Narbonensem affecit, plures è medio abstulit intra paucos dies; erat tussis, faucium asperitas, fervensque inflammatio, febris continua, gravis dolor capitis, tussis ferina, ex quâ pervigilium, renum & lumborum dolor assiduus, coryza perpetua.

Curabatur phlebotomiâ, bechicis, superveniente sudore fœtido, cæteri ob fauces cibis impervias, non satis citò adhibitis auxiliis, febre & inediâ consumpti ad interitum pergebant; catharsis verò lenis ex mannâ & cassiâ indicabatur.

3. *Cynanche maligna* Panaroli *pentecost. 5.*

Angina epidemica maligna ea est, quæ cum tritæophiâ aut hemitritæo malignis conjungitur, cum

paroxyſmis prælongis : ea Hartmanno & Lindano teſtibus valdè periculoſa & ſæpiùs lethalis eſt ; fortè eadem ac *Cynanche contagioſa* Strauſii ; *Angina peſtilens in capite fomitem habens* Boneti *Polyalth.* *Tonſiliæ peſtilentes* Aetii ; *Laqueus gutturis* ; *Ulcus Syriacum* Aretæi ; *Garrotillo* Hiſpanis ; *Pædancone* Græcis quibuſdam ; *Angina ſicca* Hippocratis *1. prognoſt.* Ex Severino ea ſpecies cognoſcitur ex carbunculo linguæ baſim & laryngem afficiente. Ea infantibus funeſtiſſima, unde pædancone, ſeu infantum ſtrangulatrix dicta. In cadaverum cerebro reperiuntur puſtulæ lividæ.

Hæc ſpecies ante triginta annos epidemica fuit circa Nemauſum, maximè inter boves; atque etiam aliquot homines infecit : bobus lingua ad radicem exeſa decidebat, omnibus ſummum remedium fuit anthracem monetâ argenteâ vel cochleari deradere, & deterſivo gargariſmate eluere ; allium, piper, ſal, & ſimilia in gargariſmate adhibebantur : an hæc ſpecies à duabus ſequentibus diverſa ſit, judicent Autoptæ.

4. *Cynanche ulceroſa* Vandermonde *1758. pag. 557. Mal de gorge gangréneux* D. Boucler.

Debilitas magna, pulſatio temporum, amphimerina acuta, à catharticis dejectiones ſeroſæ, ſtillæ ſanguinis ex naribus, catamenia intermixta ; dolor gutturis, velum palati rubrum, pulſus debilis, eſcharæ griſeæ utrinque in omnibus fornicis palatinæ oris rubris ſummè ſenſibilibus ; eſcharæ creſcunt invitis omnibus gargariſmatis, excepto gargariſmate D. Raulin. Diſſolve ſalis Saturni ſcrupulum in aquæ plantaginis unciis duabus, & ex lino carpto tange eſcharas pluries in die, inde ulceris imminutio & conſolidatio.

5. *Cynanche gangrænoſa* D. Marteau *Diar. Med.*

Mars 1756. Maux de gorge malins & gangréneux. Huxham. *Journal de Med. Octob. 1757. Contagiosa pestilensque Cynanche, dissert.* D. de Rabours *de ulcere tonsillarum 1749.*

Præludium varium. Vulgò calor & horror, capitis gravitas & dolor, dolor gutturis, raucitas, tussicula subitanea, magnaque asthenia, magna pectoris oppressio & debilitas, infantibus nausea & tenesmus; pulsus in omnibus parvus, celer, agitatus; urinæ pallidæ, crudæ, adultis tamen sæpè coloratæ, paucæ, turbidæ; oculi graves, subrubri, sublacrymosi.

Facies plena, turgidula, vivida, rarò pallida, depressa.

Nocte omnia crescebant symptomata, febris pejor, paroxysmus quovis vespere accedens per totum morbum, cum delirio sæpè improviso.

Citiùs seriùsve amygdalarum, parotidum, maxillarum tumor sæpè subitus, quandoque strangulatorius, oris color subitò cramæsinus, maculæ in fundo oris subalbæ, velociter extensæ, ulcera scilicet uvulam, amygdalasve depascentia.

Lingua alba & humida in apice, saburra crassa, brunnea vel flava in radice.

Anhelitus primùm injucundus, gradatim fœtidissimus.

Secundâ vel tertiâ die exacerbabantur symptomata, febris intensior; sed post triginta vel quadraginta horas sedabantur, excepto pervigilio, dysphagiâ, anxietate, quæ crescebant.

Vertigines, dolores, gravitates capitis sæpiùs cum delirio vel phrenetico, vel stupido, & mussitatione.

Cutis calida, sicca, aspera, cum ephidrosi, urinæ ut initio, nausea, diarrhœa præsertim infantibus accedebant.

Reſpiratio multò difficilior cum gravi ſtertore orthopnoico, voce raucâ, cavâ, ipſis propriâ.

Quartâ, quintâve die ſputa mucoſa, fœtida, purulenta, ſanguinolenta vel livida, & abominabilia.

Pluribus nares inflammatæ, excoriatæ, ichore cauſtico corrodente genas, manus, potiſſimùm in infantibus, unde in illis ſternutamenta.

Suppreſſo oris vel narium effluxu, infantes ſubitò moriebantur, hoc deglutito veneno tormina, dyſenteriæ, ano & natibus intactis.

Tracheâ arteriâ carioſâ, tunicis tuſſi rejectis, ægri hecticâ conficiebantur, ſæpè peripneumoniâ inde obortâ è medio tollebantur.

Circa tertiam diem circiter eruptio cutanea, vel cramæſina & eryſipelatoſa in pectore, brachiis, quæ ſucco frambaſiæ, ſeu vino tincta videbantur, quandoque puſtulæ in facie, ſaltem pruritus & deſquamatio furfuracea, eruptio ſæpiùs ægros ſublevabat.

Eruptio brunnea, livida, ſubitòve evaneſcens peſſima; tunc enim purpura nigra, urinæ limpidæ, convulſiones, orthopnœa ſuperveniebant.

Morbi vigor quintâ vel ſextâ die in pueris, tardiùs paulò in adultis, mors peripneumonica, vel comatoſa, vel phthiſica, vel hectica.

Pulſus tardus æqualis, eſcharæ gutturis facile ejectæ, ulcera deterſa ſeu rubra, oculi vividi, reſpiratio liberior prænunciabant ſudorem, vel urinas turbidas, craſſas, furfuroſas, vel anacatharſim copioſam, vel deſquamationem univerſalem epidermidis, & ſalutem.

Si horrores revertantur; ſi exanthemata ſubitò retrocedant, liveſcant; ſi pulſus parvus, vividus, cutis urens, ſicca, reſpiratio difficilis, oculi mortui, urinæ pallidæ, limpidæ; ſi phrenitis vel ca-

rus cum sudore frigido, viscoso faciei, tunc singultus, strangulatio, facies œdematosa, lucens & unctuosa, obtutus cadaverosus, mors, accedunt.

Unica phlebotomia quandoque utilis, secunda perniciosa semper, cruor in primâ, crustâ tenaci plumbeâ obductus, infra & in secundâ phlebotomiâ gelatinosus, viridescens, vel nigricans, minimè serosus, mollissimo thrombo dissolutioni proximus.

Apertura cadaverum cruorem putrem, dissolutum, sphacelatumque in visceribus ostendebat. De hac specie scripsit D. Serane pater *in Act. Societ. Monsp.*

Cura vergit ad corrigendam sanguinis putredinem per antiseptica calida, non tamen per salia alkalina.

Ordiebar à clysmate emollienti, rarò unicam phlebotomiam adhibui; cathartica lenissima adhibebam, si forent indicata initio, quod rarum; sæpiùs in declinatione purgabam; initio tamen ubi nausea erat, oxymel scilliticum, vel aliud lene emeticum cynanchica symptomata mirè sublevabat.

Statim ab his evacuationibus sumebatur potio ex sale absynthii, vel sale volatili cornû cervi, & succo limonum in aquâ alexiterâ, cum pauxillo contrahiervæ, myrrhæ, & croci: si febris paulò major, ex his boli, addito nitro, parabantur, unum alterumve camphoræ granum etiam adultis proderat, si stomachus permitteret; secus julepus camphoratus, vel acetum camphoratum cum syrupo grossulariæ adhibebatur; secundâ vel tertiâ die addebatur levis kinkinæ tinctura. His eruptioni & sudori prospiciebatur, in hunc etiam finem levia diaphoretica cum decocto hordei sumebantur. Si sudores fœtidi forent, addebam tincturæ kinkinæ elixirium vitrioli, vel offerebam aquam cum vino,

& ſucco limonum : os aſſiduè detergendum decocto ficuum, roſarum, cum myrrhâ & melle, ſpiritu vitrioli & mucilaginoſis : vapor ex decocto roſarum chamæmeli cum myrrhâ & camphorâ in aceto naribus excipiebatur, epipaſtica parotidibus admovebantur, vel pone aures; fomenta emollientia meteoriſmus indicabat, &c.

6. *Cinanche exanthematica*, *Collect. Acad. tom.* 3. *obſ.* 42. Wincleri; *Angina varioloſa* Sydenhami *pag.* 659. 664. *Angina morbilloſa* Sydenh. *pag.* 144. Morton *de Morbillis*.

Cynanche varioloſa tunc accedit, cum variolæ vel ſuppuratæ, vel exſiccationi proximæ ſunt, ſcilicet circa undecimum ab invaſione diem; tunc ob puſtulas narium poſticarum, & veli palatini juſcula deglutienda per nares revertuntur, mucus exſiccatus excreari non poteſt, adeſt difficultas reſpirandi, anguſtia in faucibus, febriſque ſecundaria in confluentibus accedit.

Nihil eſt convenientius quàm gargariſma ex decocto hordei cum melle roſaceo ope ſyringæ in os & nares injicere, ut omnia emolliantur, & liberentur ægri.

Angina verò morbilloſa etiam & maximè ante papularum eruptionem accidit cum voce raucâ, tuſſi ſiccâ, valde importunâ, corizâ, oculis lacrymoſis, reſpirandi & deglutiendi difficultate, ob infarctum faucium à materie papularum exituriente. Præſtant autem maximè ecclegmata & ptiſanæ edulcorantes, quæ in rubeolæ curatione laudantur.

De *Cynanche miliari* ante eruptionem paucis agit D. Allioni *in tractatu de morbo miliarium* : ea verò accedente eruptione ſolet evaneſcere.

7. *Cynanche trachealis* ; *Anginæ* 1ª. ſpecies Boerhaavii nº. 801. *Angina canina* Zacuti Luſitani *obſ.*

88. *lib.* 1. *Cynanche vera* Græcorum, & *Cynanche laryngea.*

Si sola trachea, illæsis aliis, in internâ suâ membranâ musculosâ inflammetur, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta, calida: cæterùm externa signa nulla, vox acuta, clangosa, sibilans, inspiratio acutè dolens, respiratio parva, frequens, erecta cum summo molimine; hinc circulatio sanguinis per pulmones difficilis, pulsus mirè & citò vacillans, angustiæ summæ, cita mors; estque hæc una ex iis quæ funestissimæ nec externa dant signa; quò verò propius glottidi & epiglottidi malum, eò sanè magis lethale. Cùm verò ipsius laryngis musculis insidet inflammatio, maximè si interna fuerit, dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum ac vociferandum, vox acutissima, stridula, citissima cum summis angustiis mors; ea varietas est trachealis omnium pessima.

De hac *vide* Dodonæi *observ. c.* 18. Tulpii *libr.* 1. *cap.* 51. Greg. Horstium &c.

8. *Cynanche pharyngea*, quarta species anginæ Boerhaavii *n*°. 804. *Parasynanche* Græcorum; *Dysphagia inflammatoria.*

Quando sola pharynx inflammatur, signa specifica sunt inspectis faucibus apparentia, respiratio satis commoda, deglutitio dolens, impossibilis, materies deglutienda per nares rediens, eadem in asperam arteriam pulsa, & tussim violentam excitans; hinc defectus cibi, potûsque ingerendi, exsiccatio & exasperatio omnium humorum in corpore, febris non adeò intensa, major morbi duratio, ante illatam mortem.

9. *Cynanche thymica* Boneti *Sepulchret. observat.* II. *pag.* 478.

Ea est species rara, quæ à thymi inflammatione procedit; à thymo premitur œsophagus & trachea, tumor est ad imam colli partem juxta sternum, deglutita vomitione rejiciuntur, in faucibus nulla mutatio.

10. *Cynanche hepatica* Guarinonii *consil. 161. les Avives; Angina salvâ larynge à jecore corrupto ortum ducens* Boneti *Sepulchret.*

Qui anginâ strangulatus visus est, loco laryngis nihil præter naturam inventum est, sed jecur ipsum putrefactum, adeò ut quasi gleba dissolveretur, nimirum quod abundantia, ex eâ putredine, exeuntium halituum & ichorum laryngem sic constringeret; æger spatio triginta horarum extinctus est.

Hic morbus equis est familiaris, cùm æstuantes in aquam deducti sunt; intumescunt tamen illis glandulæ colli, & plerumque intra biduum intereunt; sed jecur, observante Glissonio, in illis reperitur præ putredine omnino dissolutum.

11. *Cynanche à deglutitis; Angina spuria* Ettmulleri. *Vide* dysphagiam.

12. *Cynanche arthritica; Angina arthritica* Musgrave *cap. 13.*

Ea est species quæ post arthritidis regularis paroxysmum, ex eodem æstu febrili, cum articulorum dolore fugaci, aggreditur, facilè in abscessum desinit cum copioso pure, & vices arthritidis explet, unde æger ab arthritide diutiùs immunis vivit; demùm, repulsâ ejus materie, supervenit arthritis.

Febris antecedit vehemens, ferè ardens; sequitur faucium dolor, tumor phlegmonodes; glutiendi, spirandique difficultas tanta, ut biduo quandoque impossibile sit quidquam deglutire, saliva affatim emanat, alvus astricta est, sanguis in patellâ coriaceus est.

Cura. Humores è corpore evocandi ope phlebotomiæ, purgationis, gargarismatum, vesicatoriorum, ut in cynanche vulgari; verùm ut è parte affectâ revellantur, & in artubus deponantur, enitendum est, in quo ab aliarum curâ hujus curatio discrepat, in quem finem desinente morbo suadetur usus pomacei, vini albi aut rhenani, præmissâ catharsi, ea enim dolorem articularem accersunt; articulo priùs dolenti apponitur emplastrum ex oxycroceo, cephalico & pice Burgundiacâ, vel telâ ceratâ, vel phœnygmus acer & stimulans, imò pediluvium in aquâ fervidâ quantum tolerari potest; tumor excitatus panno molli, vel linteo duplicato vestiatur; cum verò ille tumor pedis vel genu apparet, residuum *cynanches* evanescit.

13. *Cynanche mercurialis* Schenckii *lib. 6. observat. Angina ab hydrargyrosi* Astrucii *de morb. vener. Infortunia I.* Stadii *libr. 4. cap. 8.*

Accidit aliquando post tertiam quartamve inunctionem, ut glandulæ salivales, maxillares, parotides, tonsillæ derepentè tumeant, caleant, doleant, lingua tumefiat, foras exeratur, facies, totumque caput turgescat, unde deglutitio & respiratio difficilis, vox suppressa vel incondita, & mugitui similis, sopor, febris acuta, salivatio fœtida, copiosa, viscida, ulcuscula in ore infra linguam, à lateribus ad genas, sensatio quasi dentium extus protrusorum, gingivarum tumor, rubor, dentium ipsorum vacillatio, lapsus, maximè si ope tartari connexi fuere; hæc vel plurima ex hisce mala à largiori, aut citra sufficientem balneorum numerum, repetitâ & frequentiori hydrargyrosi superveniunt.

Cura verò exigit ut 1°. lintea hydrargyro infecta deponantur, cutis detergatur in balneo te-

pido, phlebotomiâ impetus ſanguinis compeſcatur, dein catharſi foras educatur hydrargyrum, non neglectis gargariſmatis ex lacte tepido, &c.

14. *Cynanche prunella* Ettmuller. *de febrib. pag.* 202. & 207. *Die braune* Germanis; eſt ſymptoma tritæophiæ ardentis; adeſt ſitis, ardorque ſummus cum linguæ ariditate, & rubore obſcuro, faucium ardore, deglutiendi difficultate, dyſpnœâ.

Convenit mucilago ſeminum pſyllii & cydoniorum, cum aquâ ſempervivi extracta, quæ linguæ ſæpiùs applicetur: item gargariſma ex aquis plantaginis, lactucæ, ſolani, liguſtri, portulacæ, brunellæ, addito ſucco mori, berberidis, citri, lapide prunellæ, aut nitro, &c.

Prunella Paracelſo idem eſt ac *angina.*

15. *Cynanche à dyſenteria* Ettmuller. *de anginâ*; G. Fabricii Hildani *de dyſenteriâ*; Lamoniere *tract. de fluxu dyſenterico, cap. 5.* eſt ſpecies quæ dyſenteriæ ſuppreſſæ, male curatæ ſuccedit, cum gutturis inflammatione, febre, leipotymiâ; hanc oriri putat Hildanus ex puſtulis in gutture genitis, quas natura ad labia alias emittere conſuevit in convaleſcentibus.

Curatur gargariſmatis ex lacte, ex decocto hordei, litu colli ex oleo liliorum, amygdalarum, fomento ex lanâ ſuccidâ. *Vide* plura in *Bibliothecâ medico-practicâ* Mangeti *de anginâ pag. 77.*

XXI. *Peripneumonia*, Péripneumonie; *Pneumo-pleuritis* Dolæi *Encycloped. Pulmonia pneumonia*, *Medic. method. l. 7. Pneumonia*, & *Peripleumonia* Caſtelli Lex. *Pulmonaria* quibuſdam; *Pleuro-peripneumonia* Bonet. *merc. compil.*

Eſt phlegmaſia horum ſymptomatum concurſu

ſtipata, ſcilicet pyrexiâ acutâ, dyſpnœâ gravi, gravativo pectoris dolore, tuſſi moleſtâ, & expectoratione cruentâ, cum pulſu molli.

Principium morbificum eſt infarctus vaſorum ſanguiferorum pulmonis, quem natura ope febris, tuſſis, dyſpnœæ reſolvere, vel in ſuppuratum ducere nititur, irritata ſenſatione confusâ obicis tum circulationi, tum reſpirationi oppoſiti.

In aſthmate datur tantùm obex reſpirationi oppoſitus, unde nulla febris; in peripneumoniâ obſtat etiam infarctus circulationi per pulmones, unde reſiſtentiam perſentit cor. Hinc vehementer inſurgit ad eam tritu, calore, vi truſivâ auctis ſuperandam, quò pertinet etiam ſanguinis expectoratio ſarcinæ partem auferens.

In peripneumoniâ & pleuritide ſanguineis ſeu puris febris eſt ſynocha, id eſt, continua hebdomadaria, in impuris, putridis, malignis, febris eſt ſynochus aut tritæophia duplex, aut amphimerina ad duas ſeptimanas extendi ſolita.

1. *Peripneumonia pura; la vraie Péripneumonie; Pneumonitis* Mich Bourgard. *diſſert. 1754. Peripn. vera* Auctorum.

Peripneumonia eſt quæ ſine ſaburrâ putri aut malignâ, à plethorâ tantùm commota & infarctu ſubitaneo pulmonis ortum ducit; febris eſt continua ſynocha, non remittens; lingua anhelitûs, fœtoris expers, nulla nauſea, calor intenſus, rubedo faciei magna, pulſus velox, plenus, mollis, undoſus, quandoque inæqualis, eâ inæqualitate quæ pulſui pectorali propria eſt, ſcilicet reduplicata; ſputa ſunt vel cruenta, vel rubiginoſa, in declinatione alba, viſcida.

Curatur ut pleuritis ſanguinea, flammoſa, phlebotomiis apud adultos quandoque decies repetitis

primâ

primâ die quartâ quâque horâ ad ſemilibram circiter, interpoſitis juſculis tenuibus & potu diluente, ut decocto hordei cum glycyrrhizâ, vel quod uſitatius, decocto foliorum cichorii, item ſucco boraginis depurato ad uncias tres in juſculorum intervallis, ſed ſuccus boraginis paulò magis, quàm par eſt, tuſſim excitat initio morbi & apud bilioſos; ſatius eſt ſæpè in infuſo capillorum veneris aliquot boraginis folia decoquere, niſi tertio vel quarto die ſudor proritandus ſit, in quo caſu ſuccus boraginis purus calidus ad uncias quatuor cum theriacâ, antimonio diaphoretico, ſanguine hirci, ſimilibuſve propinetur.

2. *Peripneumonia putrida* Theſis Pariſienſ. 1752. *Péripneumonie ſymptomatique*; eſt ea quæ fovetur à febre putridâ amphimerinâ vel tritæophiâ, ſeu à cacochiliâ putri primarum viarum in ſanguinem tranſmiſsâ, quæ cognoſcitur ex oris fœtore, linguæ ſorditie, febris exacerbatione, nauſeâ, pondere ventriculi, cardialgiâ, ſyncope invaſionem morbi quandoque notante, vomitione biliosâ; ortum ducit à frigore, horrore, quem ſequitur deinceps primâ, vel ſecundâ die tuſſis, dolor pectoris ſæpè ſimul in latere pungitivus, in ſterno gravativus, ſeu pleuro-peripneumonia, aut pleuripneumonia Schrœderi.

In eâ ſpecie minor ſanguinis quantitas extrahenda venit, & in primâ remiſſione lene catharticum eſt præſcribendum, ut mannæ unciæ duæ diſſolutæ in cyatho infuſionis florum malvæ & violarum, ubi quandoque tartari ſtibiati granum vel ſyrupi Glauberiani guttæ quatuor adduntur ad accelerandam catharſim, iterum ad phlebotomias revertimur, & eodem modo curamus ac pleuritidem.

3. *Peripneumonia ardens* Brunſfelſii; *Peripneumo-*

nitis Mich. Bourgard. *Peripneumonia biliosa* Foresti *lib. 16. obs. 46. pag. 71.*

Cognoscitur ex tritæophiæ typo, simul cum siti multâ, ardore thoracis, ægri temperamento sicco, bilioso, ex prægressis exercitiis immodicis, potu spirituoso vel fermentato, iracundiâ prægressâ, oris amarore, linguæ flavedine, aut nigredine, & siccitate, sputo & urinâ citrinis, pulsu celeri, calore acri, sicco.

Ea varietas exigit phlebotomias repetitas, ptisanas demulcentes & refrigerantes ex floribus malvæ, decocto hordei cum liquiritiâ, seminibus frigidis, catharses lenes in remissione ex decocto cassiæ cum mannâ in infuso florum violarum, seminum lini; noctu syrupus de nymphæa, imò de papavere albo parcâ dosi, quæ anacatharsim non supprimat, cætera ut in primâ specie; solvitur autem hic morbus sudoribus, qui suo tempore juvandi: vidi in hac specie phlebotomiam octodecies celebratam & feliciter.

4. *Peripneumonia maligna; Febris crimodes* Foresti *observ. 37. lib. 1. Schol. Peripneumonia pestilens* Schenckii *obs. lib. 6. pag. 855. Peripneumonia erysipelatosa* Schenckii *Schol. ad obs. 46.*

Peripneumonia pestilens Europam ita devastavit anno 1348. ut vix decima hominum pars superfuerit, si credamus Gallo & Schenckio: eâ intra tres vel quatuor dies trucidabat.

> Quartâ luce frequens fato perdebat acerbo;
> Infecit Latium atque Europâ sæviit omni.
>
> Fracastor. *de Syphilide.*

Aderat tussis, summa respirandi difficultas, ut ægri sedere cogerentur, sputum cruentum, superveniebant exanthemata, abscessus externi, &c.

Curatur ut pleuritis maligna, verminofa, peftilens.

5. *Peripneumonia typhodes*, Deplaigne *Journ. de Méd. Septembre 1757. Pleuro-péripneumonie bilieufe & putride ; Epidemia annua apud milites à Valenciennes.*

Character. Oppreffio pectoris, dolor pungitivus, aut gravativus, afthenia magna, pulfus parvus, debilis, depreffus, fæpè concentratus, utplurimum vix frequens (fine febre, ut ait Auctor) dyfpnœa, refpiratio intercifa, tuffis violenta, ficca, fputa per vim extracta, vifcida, tenacia, fubflava ; fuccedunt naufeæ, vomitio biliofa, lingua craffa, faburrâ albefcente onufta, cephalalgia levis, quâ crefcente æger delirat obfcurè, pari paffu ac pectoris infarctus augetur. In cadaveribus omnibus fuppuratio pulmonis, alteruter hujus lobus infarctus, vel ambo fuppurati ; thorax fæpè vel pure, vel fero gelatinofo plenus, fimilia ramenta gelatinofa in abdomine vifcera obducunt : quandoque idem pus vel ferum in pericardio ; adhærentia plevræ dolenti lateri, non rarò polypofæ concretiones in corde, quas refpiratio impedita & crebra defignabat, cætera fana, nifi hepar folito majus & decolor.

Cura. Poft unam vel alteram phlebotomiam, emeticum præfcribito, imò fi pulfus parvus, minimèque frequens ab emeticâ & cardiacâ potione inchoandum.

Deinde vel phlebotomia, vel catharfis ex minorativis & tartari ftibiati granis paucis.

Statim à primis evacuationibus emplaftrum veficatorium lateri dolenti applicetur, intra horas quindecim omnia fymptomata mitefcunt ; febris minuitur, expectoratio reftituitur, diaphorefis ac-

cedit, nihil in urinis mutatur; antiſeptica energetica minimè in hoc morbo pertimeſcenda; itaque quartâ quâvis horâ ſumatur bolus ex radice contrahiervæ, camphorâ & nitro, vel alter bechicus & diaphoreticus prout caſus exegerit.

Oxymel ſcilliticum, ſyrupus de althæâ cum aquâ ſcabioſæ, imperatoriæ, vel ſcordii, & pauxillum olei amygdalarum tuſſim ſedant.

Felix eventus ex diaphoreſi & anacatharſi exſpectandus, adeòque prout indicatæ fuerint, in intervallis præſcribuntur cathartica minorativa, clyſmata, ptiſanæ nitratæ vel bechicæ, cardiaca & diaphoretica; & ſi delirium, vel cephalalgia urgeant, ſectio jugularis optimè ſuccedit.

6. *Peripneumonia catarrhalis; Fluxion ſur la poitrine. Vide* Amat. *centur.* 7. *cur.* 79. *Peripneumonia à capitis deſtillatione; Peripneumonia notha* Sydenhami 654. Boerhaavii *aphor.* 867. *Peripneum. pituitoſa* Foreſt. *Peripneum. tuſſi epidemicæ ſuccedens* Sydenham. *pag.* 156. 138.

Eſt ſpecies hieme exeunte frequentior, quæ à tuſſi catarrhali orditur cum frigore & incaleſcentiâ alternis repetente, doloribus totius pectoris, & raucedine, æger vertiginoſus eſt, caput inter tuſſiendum diſſilire videtur ægrotanti; tuſſis tamen conſtans non eſt, potulenta omnia æger vomitu rejicit; ſenes, frigidos, pituitoſos præſertim aggreditur hic morbus, cum febre quidem manifeſtâ; unde ab aſthmate differt, ſed leni tamen, præſertim apud habitiores, ita ut longè minor ſit quam in vera peripneumoniâ; de cætero ſanguis pleuriticorum eſt æmulus quoad corium.

In hac ſpecie paucæ phlebotomiæ, catharſes verò plures requiruntur; ſic Sydenhamus primâ die ſanguinis miſſionem unam præſcribit, alterâ

die purgat ex caſſiâ, mannâ, ſyrupo roſarum ſolutivo in infuſo foliorum ſennæ cum ficubus & glycyrrhizâ; poſtridiè iterat phlebotomiam; interjecto uno die catharſim repetit, & ſic deinceps uſquequò æger convaluerit, diebus verò à catharſi vacuis, bechicis, oleoſiſque utitur, ptiſana eſt decoctum hordei cum glycyrrhizâ, æger cremoribus veſcitur.

Curam Sydenhamianam *pag. 153. cap. 5. ſect. 5.* videſis.

7. *Peripneumonia arthritica* Muſgrave *cap. 11. hiſtor. 5.* Sydenhami *proceſſ. integri pag. 710.* eſt ea quæ à materiæ arthriticæ metaſtaſi in pulmones debetur, liberatis artubus à dolore & tumore.

Sydenhamus hanc tractat, ut peripneumoniam abſolutam ſeu puram, venæ ſectione ſcilicet repetitâ, diætâ, remediis refrigerantibus, incraſſantibus: purgandus eſt inſuper æger inter venæ ſectiones potionibus lenientibus; ſudoris autem provocatio obeſt.

Verùm Muſgravius contendit à Sydenhamo in hoc recedendum eſſe, & per ſudorifica etiam materiem arthriticam eſſe ad artus mittendam.

8. *Peripneumonia Phthiſicorum* Morton. *phthiſiol. cap. 4. pag. 41.* eſt febris peripneumonica identidem phthiſicis confirmatis ſuperveniens à novâ tuberculorum inflammatione; quoties ſcilicet à percepto frigore, liberali vini potu, nimiis exercitiis, ſimilibuſve de cauſis iſta febris exſurgit, difficilis evadit reſpiratio, expectoratio ſupprimitur, tuſſis tamen urget, non rarò cum dolore lateris; ſæpiùs oppreſſio pectoris accedit, cum aliquot ſtriis ſanguinis & puris in ſputis; ſitis, jactatio, vigiliæ, intenſus & continuus calor; unde æger lecto affigitur, & quandoque è medio tollitur.

Febris iſta peripneumonica tractanda eſt ut cæteræ peripneumoniæ, habito reſpectu virium quæ exiles ſunt in phthiſicis, tenuiſſima ſit diæta ex juſculis vel cremoribus, medicamenta bechica expectorationem cientia, ut decoctum ficuum, paſſularum, ſyrupus capillorum veneris, violaceus, ſperma ceti cum ſaccharo tritum, adde linimenta anodyna, &c, ſi urgeant ſymptomata, aliquot ſanguinis unciæ è brachio extrahendæ, cruor extractus erit ſero multo circumdatus, cum thrombo tamen coriaceo ſupernè concavo, ſubluteo, duriuſculo: Mortonus copioſam vult phlebotomiam, ligatura verò venæ tuſæ ſit arcta, ne cruor elabatur, quod phthiſicis familiare eſt, & inde ſublatum etiam intra Chirurgi manus vidi nobilem virum phthiſicum, qui amiſsâ vix ſemilibrâ cruoris ſenſim extillantis, nullâ arte à morte eripi potuit; ſedatâ febre antequam diætæ lacteæ reſtituatur æger, lenis catharſis adhibenda demùm erit.

9. *Peripneumonia exanthematica; Peripn. à miliari* Allioni *de morbo miliarium pag. 107. 53. Peripn. à variolâ* Sydenhami *pag. 122.* Morton. *de variol. c. 7. pag. 64. Peripn. à rubeolâ* ſeu *poſt morbillos* Sydenhami *pag. 121.*

Ea eſt ſpecies quæ à viru morbi cujuſdam exanthematici vel repreſſi, vel non liberè ad cutim irruentis dependet.

In miliari peripneumoniâ pulſus celer, urina decolor, metus & triſtitia ſine causâ, gaſtrodynia cum ſuſpiriis, tinnitus aurium, inquietudines, motus ſubitanei involuntarii, ſtupor pungitivè dolens in digitis, ſomnus ſpectris interruptus, ſudores acidi aſſidui cum pulſu contracto, tunc accedunt ſymptomata peripneumonica, laterum dolores mobiles & fugaces, ſputum ex parte vel ex

toto cruentum vel flavum, dein sudores profusi, & dolore imminuto exanthemata miliaria erumpunt; urinæ, urgente lateris dolore, rubræ sunt, instante eruptione aqueæ evadunt, quandoque delirium supervenit peripneumoniæ, pustulis exortis, sedandum.

Si tertio, quartove die sputa biliosa vel fuliginosa ad quintam diem perseverent cito cum delirio, catarrho suffocativo accedente, pulsu reddito inæquali, intermittente, brevi pereunt eâdem ferè die, omnis doloris expertes; hæc peripneumonia in suppuratum non abit, erysipelatosa est, nisi blandè resolvatur sphacelum promptè inducit. Timenda est præmatura ante sextum diem miliaris eruptio.

In hac peripneumoniâ & pleuritide miliari citò & liberaliter mittendus est sanguis & attenuandus, diluentia & emollientia requiruntur, mitioribus acidis venenum est corrigendum, præsertim rob sambuci: antiphlogistica etiam indicantur, ut nitrum, taraxacum, cichorii, sonchi succus; si immineat sphacelus pulmonis, adhibeantur flores papaveris rhæados, sambuci, camphora cum nitro, oxymel.

In peripneumoniâ quæ morbillos excipit, quæ plures jugulat quàm ipsa variola, potissimum præsidium est phlebotomia.

Quoad variolosam, quæ undecimâ die, cùm exsiccatur facies in confluentibus, supervenit, *vide* Freindium *de febre secundariâ*.

10. *Peripneumonia hydrophobica*, Journal Encyclopédique *tom. 1. 3.*

11. *Peripneumonia gastrica* D. Barthès *Prælection. Monspel.* An gastritis sterno-costalis?

Est ea peripneumoniæ siccæ species, quæ sub gastritidis personâ ludit, & secto cadavere, sanus stomachus, pulmo inflammatus, vel purulentus repertus est.

Dolor acutus infra cartilaginem xiphoideam, regione ventriculi circumſcriptus, hypochondria dolentia & tenſa, inanis tuſſis, ſanguis pluries è venâ extractus, floridus; ſecto cadavere, nullum vitium in ſtomacho, hepar mole adauctum, inteſtina gracilia, livida, pulmones contracti, magnis abſceſſibus & tuberculis ſuppuratis farcti, in ſero natantes, veſicæ urinariæ parietes pollicem craſſi; ante hunc morbum æger febre lentâ laborabat & dolore ſpinæ dorſalis.

12. *Peripneumonia rachialgica* D. Doazam D. M. Monſpel. Eſt ſpecies quæ ab eodem principio dependet quo colica metallica, quæque ſine phlebotomiâ, præmiſſis decoctis lignorum ſudorificorum, curatur emeticis duplâ doſi aſſumptis & catharticis, uti curari ſolet in Noſocomio Charitatis Pariſienſis ipſa Rachialgia metallica.

XXII. *Hepatitis.* Inflammation du Foye; la Piéce. *Febris Icteriodes* Galen. *iſagoge* 146. *Inflammatio hepatis* Sennert. *Sect.* 1. *lib.* 3. *Febris typhodes* Foreſt. *libr.* 1. *obſ.* 39. *Epatitis* Galen. 1. *Epidem. comm.* 3. Ægri *Hepatici* Caſtell. *Lexicon.*

Phlegmaſia eſt acuta, cujus præcipua ſymptomata ſunt tenſio dolorifica, hypochondrii dextri, ſub coſtis ſpuriis cum ſenſu ardoris, gravitatis, dyſpnœâ, tuſſi ſiccâ, faciei colore flaveſcente, ſiti, anorexiâ, & ſæpiùs ſingultu & vomitu.

Definitur à Galeno phlegmone Hepatis, verùm rectiùs definiuntur morbi à ſymptomatis, quàm à

ſede latente. In ſcholis definitur per tumorem Hypochondrii dextri calore magno & febre continuâ ſtipatum, cui utplurimum ſingultus & vomitus adjunguntur. Sed cùm pars hepatis poſtica imò intima tantùm inflammatur, tenſio ad ſummum; minimè verò ignoti voluminis augmentum ſeu tumor dijudicari poteſt.

Sæpiùs erramus in hepatitide dignoſcendâ; verùm hæc præcipua ſigna ſunt; 1°. gravitas in dextro hypochondrio ab hepatis diſtenſione oriunda; unde difficilis in alterutrum latus devolutio ac decubitus; 2°. dolor vel gravativus vel tenſivus circa coſtas ſpurias pleuritidem mentiens, imò ad jugulum extenſus, deorſum tracto mediaſtino; 3°. febris amphimerina vel noctu ingraveſcens cum pulſu duro, ſi extima hepatis membrana inflammetur, ſecùs minor febris, pulſuſque minùs tenſus; 4°. dyſpnœa cum tuſſi ſæpiùs ſiccâ.

Cætera ſymptomata ſpeciebus diverſis tantùm propria ſunt ut tuſſis ſicca, pulſus durus, inæqualis, cibi faſtidium, ſitis intenſa, lingua rubra, dein nigreſcens auriginoſus color, urina rubra, flammea, alvi aſtrictio, &c. obſcuriſſima hujus generis ſpecierum diagnoſis, ut patebit Boneti ſepulchretum perlegenti, cum ex iis appareat Hepatitidis ſymptomata ſine ullo hepatis vitio reperta fuiſſe, & reciprocè pleuritidis phœnomena ab hepatis inflammatione orta; unde ſatius eſt genera morborum à phœnomenorum concurſu quàm à ſede determinare.

1. *Hepatitis Eryſipelatoſa*; *vide* Amati Luſitani *centur.* 1. *curat.* 28. *pag.* 169. *Hepatit. à bile* Jonſtoni *id. univ. medic.*

Mulier quadragenariâ major acutâ febri affligtabatur, ſiti intenſiſſimâ cum linguæ ariditate & nigredine cruciabatur, ſtomachi ſubverſionem

maximam absque vomitu patiebatur, & circa jecinoris regionem querebatur, totam noctem insomnem transigebat, cibum non gustabat, sed avidissime gelidam bibebat, cum supra jecur manum admoverem, magnam inibi percipiebam caliditatem, & ægrotans dolorem, de quo potissimùm conquerebatur; nullus tamen ibi erat tumor aut inflatio aliqua.

Erysipelas jecoris his signis denotari contendit Amatus, & meritò, cum fuerit ejus inflammatio sine sensibili voluminis augmento, partem verò hepatis, quæ ventriculo contigua est, magis affici crediderim ex defectu tussis, dyspnoeæ seu affectionum pectoris & præsertim affectionum ventriculi, ut docet experientia ergo inflammata erat potissimum pars hepatis concava.

Curatio Amati. Phlebotomia pro alterâ vice instituta est, emulsionem ex aquâ cichorii extractam syrupo de cichoreo & nymphææ edulcoratam addidit, conservam de acetositate citri identidem gustandam permisit, nec non ptisanam ex aquis cichorii, endiviæ, acetosæ, portulacæ cum syrupo de acetositate citri & violarum, succoque granatorum acidorum propinavit, fovit regionem hepatis linteo intincto in succo lactucæ, endiviæ & pauco aceti rosati; tempora, nares, frontem inungi jussit ex unguento populeo; pro cibo fuit emulsio, cui deinde addidit jus pulli cum semine citri, acetosæ & berberidis, nec non decoctum hordei tamarindatum, supervenit autem quinto die sudor criticus & ægra convaluit.

2. *Hepatitis Pleuritica. Suspirium irruptum* Pauli Æginet. *Vide* Amati *curat.* 1. *centur. quartæ pag.* 365. Est ea species quæ ab inflammatâ parte gibbâ hepatis procedit, quæque dignoscitur ex eo quod præter dolorem & tumorem hypochondrii

tactu exasperatum, adest tussis & dyspnœa, non tamen ita graves; sicut nec ipsa febris ita vehemens ac in vera pleuritide, pro quâ tamen non rarò habetur in praxi; exempla prostant à Galeno quæ videre est apud Zacutum Lusitanum *lib.* 2. *med. princip. histor.* 101. & in loco citato; præterea aderat sputum cruentum. Distinguitur tamen à pleuritide dextri lateris imam partem afficientis dolore punctorio mitiori, quandoque nullo, tum expiratione facili, quæ in pleuritide est difficilis uti & inspiratio, nec non tussi sæpiùs aridâ & mitiori.

Distinguitur à colicâ & ab Hepatalgiâ per febrem acutam, tussim & dyspnœam, morbique totius acutiem.

Urinæ in hac specie dicuntur aquosæ, non flavæ. Utut genæ rubeant in vigore morbi, tinctura, cutis flavescit non rarò.

3. *Hepatitis Muscularis* Ettmuller. *de inflammat. hepatis pag.* 291.

Musculorum abdominis inflammationi debetur hæc species, & inde compresso, quandoque etiam ab eadem causâ concusso hepati; certùm porrò est pluries errasse Medicos qui hunc morbum hepatis inflammationi tribuerunt, ut patet ex Valleriolæ *libr.* 4. *observ.* 5. Bartholini *centur.* 2. *epistola* 45.

Dignoscitur contactu cutis, pulsatione tumoris, ejus circumscriptione, quandoque ultra hepatis limites & supra costas extensâ, absentiâ tussis, dyspnϾ, vomitionis, singultûs. Similem morbum à gravi hujus partis contusione ortum pro hepatitide habitum cum cadaveris aperturâ *vide* apud Bonetum *Sepulchreti Tom.* 2. *pag.* 311. *obs.* 29. abscessus erat pugni magnitudine.

4. *Hepatitis Cystica*; *vide* Boneti *Sepulchreti*

observat. decimam Tom. 2. *pag.* 303. Est species quæ veram hepatitidem referebat, in quâ ita confusa fuerat cystis fellea, ut rupturam pateretur, quod citra gravem hujus dolorem & phlogosim fieri non potuit; bilis effusa fuit; æger intra quatriduum obiit, ex simplici vulnere cystidis hujus exsurgit tympanitis observante Alex. Stwart *in Philosoph. transact.* Sed ex gravi projectione corporis contra scamnum, puer, de quo hic agitur, debuit inflammationem simul cum rupturâ cystidis experiri.

5. *Hepatitis obscura* Jonston. *Idea univ. medic. Spuria* Bartholin. *obs.* 73. Est ea quæ à tuberculis, furunculisve hepatis pendet, vel ab ulcere, vomicâ fovetur, vel à calculis tum cystidis felleæ, tum hepatis excitatur, sed ita exiguis stipata symptomatis, ut pyrexia sit vel nulla, vel fugax, vel lenta, seu hectica, vel si febris adsit, dolor exiguus sit, renitentiave aut tumor deficiant, vel ab hepatis inflatione, duritie pendeant, vel demùm tantummodo sit phlogosis hepatis, quam intemperiei calidæ nomine veteres designant; ea verò species inter hepatitidem & hepatalgiam ulcerosam, skirrosam &c. ambigit, hasque varietates distinguere in vivis valde arduum est.

6. *Hepatitis suppurans*; *Febris typhodes* Foresti *obs.* 37. *libr.* 1. Est morbus secundarius hepatitidem veram subsequens ab hepatitide exquisitâ distinctus ex eo quod veluti ejus recidiva sit, & in longum tempus protrahatur, atque in purulentiam hepar abeat cum febre initio acutâ; nam cum suppuratio instituitur, febris intensior videtur, noctu exacerbatur, & facto pure hectica evadit, interea tumor hypochondrii major, mollior, dolor constans, sitis urget, lingua sicca & aspera est, æger macie notabili in dies crescente

absumitur cum calore acri, tum vel supervenit hepatirrhæa, vel rupto introrsum abscessu ascites purulentus, vel extrorsum à chirurgo abscessus aperitur, & si pus album, laudabile effluat, spes est sanationis; si amurcosum, biliosum, immedicabile malum est.

XXIII. *Splenitis*. Inflammation de la Rate. *Lienis inflammatio* Sennert. *libr.* 8. *part.* 4. *cap.* 5. *Splenitis* Felic. Plateri *Dolor hipochondrii sinistri qui splenitis* Plateri.

Est phlegmasia cujus præcipua symptomata sunt tumor in hypochondrio sinistro, lienis molem & figuram referens aut locum occupans, cum renitentiâ, dolore tactum non tolerante, calore, & pyrexiâ utplurimum remittente.

Distinguitur à nephritide sinistri renis, quod tumor in splenitide magis extrorsum protuberet, quod altiorem locum obsideat, quod pulsatili dolore stipetur, quod hominem medium quasi cingat, dolore obscuriore notetur; pyrexia præterea est quarto quoque die utplurimum exacerbans, pedes & genua rubent, nares & aures quandoque pallescunt; adde respirandi difficultatem, & absentiam symptomatum nephriticorum, ut dysuriæ, retractionis testis &c.

1. *Splenitis phlegmonodea.*

Cognoscitur ex tumore lienis, utplurimùm, locum, figuram retinente; dolore, calore, & pulsatione ejusdem, cum febre acutâ, cibi fastidio, siti, decubitu supra latus sinistrum difficili.

Curatur eodem modo ac hepatitis; de quibus consulatur Riverius, verùm ita rarus est hic affectus ut præter Forestum qui bis hunc se obser-

vaſſe refert, nec deſcribit, neminem noverim, qui ejus exiſtentiam teſtetur.

XXIV. *Nephritis*; Inflammation des Reins, Nephretique. *Renum inflammatio* Sennert. *libr.* 3. *part.* 7. *ſect.* 1. *cap.* 8. *Phlegmone renum* Proſp. Alpini. *Nephritis* Helmontii. Ægri *Nephritici*.

Eſt phlegmaſia acuta dolore lumbari è regione renis, urinæ ardore, mictione frequenti & pyrexiâ ſtipata, quandoque etiam vomitu, cruris ſtupore &c.

Differt à lumbagine inflammatoriâ quod æger antrorsùm flexus erigat truncum ſine notabili dolore; in lumbagine cum atroci; quod in nephritide ſit dolor ureterum iter ſequens, dyſuria, urina, quoad colorem valdè mutata, non verò in lumbagine.

Differt ab enteritide quod dolor ad exteriora referatur, in enteritide ſplenitide ad anteriora, ſeu ad abdomen; à colica per febrem acutam & dolorem in rene fixum, & viarum urinariarum affectus, excepto quod in colicâ etiam iſchuria accedit.

1. *Nephritis vera*, eſt ea quæ à febre ortum ducit non verò in quâ febris dolori ſupervenit, ob calculum commotum; in verâ ſcilicet non adſunt cruris ſtupor, teſtiſque retractio, quæ adſunt in calculosâ; de cætero febris nunc vehemens & ardens, nunc mediocris cum pulſu parum duro, renum aut renis alterutrius dolor gravativus, diſtendens, aut pungitivus, qui reſpondet infra tertiam coſtam ab imâ numerando, & tres tranſverſos digitos à ſpina dorſali; accedit ſitis, anxietas, pervigilium, nauſea, & vomitio; rejiciuntur ſtatim contenta in ſtomacho, dein bilis; utrum rejician-

tur materies urinam redolentes valdè dubito nec experimentum in cane captum ligatis vasis renalibus hoc mihi unquam ostendit; alvus est constipata, urina flammea, ardens quandoque cruenta, in vigore morbi quandoque suppressa.

Curatur repetitis phlebotomiis, ptisanâ leniente ex infuso florum malvæ, violæ, radicum althææ, vesperè emulsiones narcoticæ, imò ad dolorem sedandum laudanum solidum interdiù præscribetur, clysmata ex cassiâ & foliorum malvæ decocto injicientur addito oleo, vel æger ex decocto cassiæ purgatus balneum ingredietur tepidum; purgatio autem parari potest ex unciis duabus pulpæ cassiæ, florum malvæ & violarum pug. 1. bulliant in seri lactis vel aquæ pulli librâ unâ; fiat potio pro duabus dosibus.

Vix potest autem purgari, nisi repetitis ter vel quater in die phlebotomiis dolor sublevatus fuerit; balneum verò iterabitur, imò si nulla sit suspicio saburræ in primis viis, tempestasque sit calida, ante balneandum est, quàm ad catharsim devenias. Si verò febris saburram primarum viarum pro principio aut fomite habeat, ut si lingua sit sordida, sapor pravus in ore, morbus ab horrore inceperit, vix balnea in morbo conveniunt etiam post catharsim; econtrà verò si ab equitatione, itineratione, calore summo, vigiliis, liquoribus ardentibus ortum duxit, sine signis saburræ, in bilioso, æstivo tempore phlebotomiæ & balnea sunt summa præsidia.

2. *Nephritis calculosa* Carol. Pison. *de morbis à colluvie serosâ. Nephritis arthritica* Frid. Hoffmanni *Tom.* 2.

Dignoscitur à nephritide verâ; 1°. dolore acutiori, à calculo per exercitium, iter in rhedâ, commoto, pertinacius revertente, in inter-

vallis gravativo; 2°. urinâ cruentâ, quandoque arenulosâ, mucosâ; 3°. stupore cruris ejusdem lateris; 4°. testis retractione, dolore etiam ureteris ductum sequente; 5°. nauseâ & vomitu.

Principium morbificum est calculus vesicæ, vel lapillus crassior commotus, è sede assuetâ dimotus & premens, vellicans renem, vel ureterem; ubi concurrit plethora, hæmorrhoidum suppressio, arthriticæ materiæ metastasis ad renes, error in diætâ, gymnasticâve admissus, usus diureticorum præsertim calidorum.

Curatur in paroxysmo eodem modo ac vera nephritis eo discrimine quod paucioribus phlebotomiis opus sit, ast balneatio etiam bis in die repetita antea necessaria sit quam æger fuerit purgatus, cum saburra primarum viarum incusanda non est, sed calculi commotio; ptisanæ lenientes ex seminibus lini, floribus malvæ, oleum amygdalarum dulcium, potus nitrati, emulsiones & narcotica, nec non clysmata ex aquâ fontanâ conveniunt. Si exiguas arenulas rubras æger mingere consueverit, quod senibus nephralgicis est familiare, nec grandiores calculos suspicemur, tunc lenissima diuretica, imò lithontriptica levia præscribi possunt sub spe ejiciendæ arenulæ; si verò majorem calculum reni impactum suspicemur, ab omni diuretico abstinendum est.

Ad pellendas arenulas valent ptisanæ ex succo limonum cum paucis parietariæ foliis infusis, julapia ex decocto foliorum parietariæ, oleo amygdalarum & laudano, infusa foliorum herniariæ, decoctum corticis radicum calcitrapæ, fructuum Kinorrhodonis &c.

Quomodo nephritis differat ab psoadis phlegmone *vide* in lumbagine psoadicâ.

INDEX

NOMINUM GENERICORUM, *SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM* In Tomo ſecundo contentorum.

A

D.

E.

F.

G.

H.

I.

Errata corrigenda:

P*Ag*. XII. *lin*.	17.	exigunt, *lege* erigunt.
XV.	22.	gangræna, *leg*. gonagra.
I.	23	*erythrema*, leg. *erythema*.
25.	29.	aër, *leg*. aëra.
37.	16.	cataplaſma, *leg*. cataplaſmata.
121.	22.	adhærentis, *leg*. adhærentiis.
204.	17.	vitioſi, *leg*. vitioſus.
280.	34.	judiciari, *leg*. judicari.
311.	17.	aggerant, *leg*. oggerant.
362.	4.	amiſert, *leg*. amiſerit.
365.	22.	lapidibus, *adde* cauſticis.
368.	23.	inciſione, *leg*. inſitione.
427.	11.	porriginoſa, *leg*. pruriginoſa.
459.	29.	hypochondriaca, *leg*. hydrothoracica.